

FATİH İLÇESİNİN TURİZM COĞRAFYASI

Hakan ÖNGÖREN

**Yüksek Lisans Tezi
Coğrafya Anabilim Dalı
Prof. Dr. Mehmet Zaman
2016**

Her Hakkı Saklıdır

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

Hakan ÖNGÖREN

FATİH İLÇESİNİN TURİZM COĞRAFYASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Mehmet ZAMAN

ERZURUM – 2016

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU

15/12/2016

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum " Fatih İlçesi'nin Turizm Coğrafyası " adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

15.12.2016

Hakan ÖNGÖREN

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Mehmet ZAMAN danışmanlığında, Hakan ÖNGÖREN tarafından hazırlanan bu çalışma 15 / 12 / 2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Coğrafya Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Mehmet ZAMAN

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Cemal SEVİNDİ

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Fatih ORHAN

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 15 / 12 / 2016

Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK

Enstitü Müdürü

F-85/01/21.10.2016

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	VI
ABSTRACT	VII
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	VIII
TABLolar DİZİNİ	X
ŞEKİLLER DİZİNİ	XIII
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	XVII
ÖNSÖZ.....	XXI

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMA SAHASININ YERİ, SINIRLARI ve BAŞLICA COĞRAFI ÖZELLİKLERİ	3
II. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ	5
III. ARAŞTIRMA SAHASINDA ÖNCEDEN YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR	7

BİRİNCİ BÖLÜM

TURİZMİ ETKİLEYEN DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

1.1. JEOLojİK VE JEOMORFOLOJİK ÖZELLİKLER-TURİZM İLİŞKİSİ....	10
1.2. İKLİM - TURİZM İLİŞKİSİ.....	13
1.2.1. İklim Elemanları.....	14
1.2.1.1. Sıcaklık	14
1.2.1.2. Nem ve Bulutluluk.....	17
1.2.1.3. Basınç ve Rüzgârlar	19
1.2.1.4. Yağış	21
1.3. HİDROGRAFYA – TURİZM İLİŞKİSİ	25
1.3.1. Kıyılar	25
1.4. BİTKİ ÖRTÜSÜ- TURİZM İLİŞKİSİ	32
1.5. TOPRAK ÖRTÜSÜ – TURİZM İLİŞKİSİ	35

İKİNCİ BÖLÜM

TURİZMİ ETKİLEYEN BEŞERİ VE EKONOMİK COĞRAFYA

ÖZELLİKLERİ

2.1. NÜFUS-TURİZM İLİŞKİSİ	36
----------------------------------	----

2.1.1. Nüfusun Gelişimi	36
2.1.2. Yerleşmenin Tarihi Gelişiminin Turizme Etkisi	43
2.1.3. Ekonomik Faaliyetler-Turizm Sektörü İlişkisi.....	46
2.1.3.1. Gelir Yaratıcılık İlişkisi	47
2.1.3.2. İstihdam İlişkisi	47
2.1.3.3. Turizmin Diğer Sektörlere Etkisi.....	53
2.1.4. Turizm Sektörünün Fatih Ekonomisi Üzerindeki Olumsuz Etkileri	56
2.1.4.1. Fırsat Maliyeti.....	56
2.1.4.2. Turizme Aşırı Bağımlılık.....	56
2.1.4.3. Mevsimsel Dalgalanma	57
2.1.4.4. Dış Alım Eğilimindeki Artış.....	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TURİZM ÇEKİCİLİKLERİ

3.1. TARİHİ VE KÜLTÜREL ÇEKİCİLİKLER.....	59
3.1.1. Camiler	60
3.1.1.1. Büyük Ayasofya Camii (Ayasofya Kilisesi/Ayasofya Müzesi)	60
3.1.1.2. Sultanahmet Camii.....	62
3.1.1.3. Fatih Camii	63
3.1.1.4. Yeni Camii.....	64
3.1.1.5. Süleymaniye Camii.....	66
3.1.1.6. Beyazıt Camii	67
3.1.2. Türbeler	69
3.1.2.1. I. Abdülhamid Türbesi.....	70
3.1.2.2. Kanuni Sultan Süleyman Türbesi	71
3.1.2.3. Sultan Ahmet Türbesi	72
3.1.2.4. III. Mustafa Türbesi	73
3.1.2.5. II. Mehmet Fatih Türbesi	74
3.1.2.6. Şehzadeler Türbesi.....	75
3.1.3. Kiliseler	76
3.1.3.1. Rum Ortodoks Kilisesi/Patrikhanesi	77
3.1.3.2. Aya İrini Kilisesi.....	78

3.1.3.3. Surp Kevork Kilisesi.....	79
3.1.4. Sinagoglar.....	81
3.1.4.1. Ahrida Sinagogu.....	81
3.1.4.2. Bet Avraam Sinagogu.....	82
3.1.5 Saraylar.....	83
3.1.5.1 Topkapı Sarayı.....	84
3.1.6. Medreseler	86
3.1.6.1. Sultanahmet Medresesi.....	86
3.1.6.2. Ekmekçizade Ahmet Paşa Medresesi	87
3.1.6.3. İstanbul Süleymaniye Evvel ve Sâni Medreseleri	88
3.1.6.4. Sinanpaşa Medresesi.....	89
3.1.6.5. Gazanfer Ağa Medresesi.....	90
3.1.7. Müzeler.....	91
3.1.7.2. Türk ve İslam Eserleri Müzesi.....	92
3.1.7.3. İstanbul Arkeoloji Müzesi	93
3.1.7.4. Büyük Saray Mozaikleri Müzesi	95
3.1.7.5. İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi	95
3.1.8. Sarnıçlar.....	95
3.1.8.1. Yerebatan Sarnıcı.....	95
3.1.9. Hamamlar	96
3.1.9.1. Tarihi Kocamustafapaşa Hamamı.....	96
3.1.9.2. Tarihi Cağaloğlu Hamamı	97
3.1.9.3. II. Bayezid Türk Hamam Kültürü Müzesi.....	97
3.1.9.4. Tarihi Gedikpaşa Hamamı.....	98
3.1.9.5. Tarihi Mihrimah Sultan Hamamı.....	99
3.1.10. Çeşmeler/Anıtlar	100
3.1.10.1. Alman Çeşmesi.....	100
3.1.10. 2. III. Ahmet Çeşmesi.....	101
3.1.10.3. Hatice Turhan Sultan Çeşmesi.....	102
3.1.11. Sütunlar	103
3.1.11.1. Yılanlı Sütun.....	103
3.1.11.2. Dikilitaş.....	104

3.1.11.3. Çemberlitaş Sütunu.....	105
3.1.11.4. İstanbul Üniversitesi Kapısı.....	105
3.1.12. Çarşılar	106
3.1.12.1. Tarihi Kapalıçarşı/Grand Bazaar	106
3.1.12.2. Mısır Çarşısı	107
3.1.12.3. Sahafılar Çarşısı.....	108
3.1.13. Meydanlar/İskeleler.....	111
3.1.13.1. Eminönü Meydanı ve Vapur İskelesi	111
3.1.13.2.Sultanahmet/Ayasofya Meydanı.....	112
3.1.13.3. Beyazıt Meydanı.....	113
3.1.13.4. Yenikapı İskelesi	114
3.1.14. Festivaller	115

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GELİŞTİRİLEBİLECEK TURİZM ÇEŞİTLERİ

4.1. TARİH VE KÜLTÜR TURİZMİ	117
4.2. İNANÇ TURİZMİ.....	118
4.3. ALIŞVERİŞ TURİZMİ	120
4.4. KONGRE TURİZMİ.....	121

BEŞİNCİ BÖLÜM

İLÇENİN TURİZMİNİN ALTYAPISI

5.1. MEVCUT DURUM (TURİZM AKTİVİTESİ).....	125
5.1.1. Fatih İlçesindeki Turistik Turlar.....	126
5.1.1.1. Mevcut Turistik Turlar	126
5.1.1.2. Daha Önce Düzenlenmiş Turistik Turlar.....	128
5.1.1.3. Tavsiye Edilen Turistik Turlar.....	130
5.1.2. Turizm İstatistikleri	131
5.1.2.1. Müze İstatistikleri	140
5.1.3. Turist Profili	149
5.1.3.1. Yerli (YET) Turistlere Yönelik Yapılan Anket.....	149
5.1.3.2. Yabancı (YBT) Turistlere Yönelik Yapılan Anket Değerlendirmesi.....	159

5.1.3.3. Yerli (YET) ve Yabancı (YBT) Turistlere Yapılan Anketlerin Karşılaştırılması.....	171
5.2. ULAŞIM.....	177
5.3. KONAKLAMA TESİSLERİ	181
5.3.1. Hoteller.....	181
5.3.2. Pansiyonlar, Özel Tesisler, Butikler.....	185
5.4. TURİZM VE ÇEVRE	186
5.5. TURİZM VE TERÖR	187
5.6. YABANCI TURİST PROFİLİNDEKİ DEĞİŞMELER	189

ALTINCI BÖLÜM

İLÇE TURİZMİNİN SWOT ANALİZİ

6.1. İLÇE TURİZMİNİN GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLERİ	190
6.2. İLÇE TURİZMİ İLE İLGİLİ TEHDİT VE FIRSATLAR.....	193
KAYNAKÇA	196
ÖZGEÇMİŞ.....	208

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****FATİH İLÇESİNİN TURİZM COĞRAFYASI****Hakan ÖNGÖREN****Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet ZAMAN****2016, 208 Sayfa****Jüri: Prof. Dr. Mehmet ZAMAN****Yrd. Doç. Dr. Cemal SEVİNDİ****Yrd. Doç. Dr. Fatih ORHAN**

İstanbul ilinin Fatih ilçesi, diğer adıyla Tarihi Yarımada sahip olduğu tarihi ve kültürel zenginliklerle turizm açısından çok büyük bir potansiyele sahiptir.

Fatih İlçesinin eski İstanbul'un merkezi olarak kabul edilen Tarihi Yarımada üzerinde kurulu olduğu geçmişe ait Roma, Bizans ve Osmanlı devletine ait izlere rastlamakla birlikte günümüzde bulunduğu konumuyla her zaman İstanbul'un en gözde ilçesi olmuştur.

İlçenin sahip olduğu bu değerlerle birlikte turizm açısından elverişli bir yapıya sahip olması yerli ve yabancı turist açısından oldukça cazip olmuştur. Sultanahmet Camii, Ayasofya, Topkapı Sarayı, Yerebatan Sarnıcı, Kapalıçarşı gibi hem uluslararası hem de Türkiye'de popüler olan yapıların ilçede hep bir arada bulunması İstanbul'a gelen yerli ve yabancı turistlerin ilk uğramak istedikleri yerlerden biri olmasını sağlamıştır. Fatih ilçesinde tarihi ve kültürel turizmin yanı sıra inanç turizmi, kongre turizmi, alışveriş turizmi diğer geliştirilmesi gereken alternatif potansiyeli oluşturur. Ancak unutulmamalıdır ki turistler açısından en önemli husus güvenlidir. Nitekim hem yapılan anket sonucuna göre hem de çeşitli kaynaklardan aldığımız verilere göre 2015 ve 2016 yılları içerisinde ilçeye gelen yerli ve yabancı turistlerin azalması ülke içindeki artan terör olaylarının ve uluslararası ilişkilerin bir sonucudur. Sonuç olarak hem ülke içi siyasetin teskin edilmesi hem de uluslararası arenada barışın ve dostluğun sağlanması ile birlikte yeterli altyapıya sahip olan Fatih ilçesinin turizm alanında dünyada önde gelen bir model olması sağlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Fatih ilçesi, tarihi yarımada, tarih, kültür, turizm, inanç turizmi, alışveriş turizmi, kongre turizmi, güvenlik, uluslararası ilişkiler.

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

TOURISM GEOGRAPHY OF FATİH DISTRICT

Hakan ÖNGÖREN

Advisor: Prof. Mehmet ZAMAN

2016, 208 Page

**Jury: Prof. Dr. Mehmet ZAMAN
Asst. Prof. Dr. Cemal SEVİNDİ
Asst. Prof. Dr. Fatih ORHAN**

Fatih district of Istanbul, also known as the historical peninsula, has a huge potential with its historical and cultural wealth in terms of tourism.

Fatih district founded on the historical Peninsula which is accepted as the center of old Istanbul has become the most popular district of Istanbul because of its location and having traces from Roman, Byzantium and Ottoman Empire

It has been quite attractive for domestic and foreign tourists as it has favourable structure in term of tourism and with the value it has. Including the most popular structures both in Turkey and abroad such Blue Mosque, Hagia Sophia, Topkapi Palace, Basilica Cistern, Grand Bazaar closely made it a popular destination for tourist visiting Istanbul. Other alternative potentials to be developed consist of congress tourism, shopping tourism besides cultural tourism and faith tourism. However, the most important concern for tourists is security. Thus, according to the results of the survey and data obtained from various resources increased terrorists attacks and international relations are the reason for decrease in the number of domestic and foreign tourists in 2015 and 2016. It is possible for Fatih district to be a pioneering model in terms of tourism in the world with adequate infrastructure, as well as soothing politics and ensuring peace and friendship worldwide.

Key Words: Fatih district, historical peninsula, history, culture, tourism, faith tourism, shopping tourism, congress tourism, safety, international relations

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

'	: Dakika
"	: Saniye
%	: Yüzde
A.B.D	: Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
Bs.	: Basım
BMDTÖ	: Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü
CBS	: Coğrafi Bilgi Sistemleri
Cm	: Santimetre
D.M.İ.G.M.	: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü
Ha	: Hektar
İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İDO	: İstanbul Deniz Otobüsü
İETT	: İstanbul Elektrikli Tramvay ve Tünel İşletmeciliği
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
İTÜ	: İstanbul Teknik Üniversitesi
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
Km	: Kilometre
km²	: Kilometre kare
m	: Metre
M.T. A	: Maden Tetkik Arama
m/sn.	: Metre/Saniye
M1	: Metro 1 (Bir)/Yenikapı-Atatürk Havalimanı Hattı
m³/sn.	: Metreküp Saniye
M4	: Metro 4 (Dört)/Kadıköy-Kartal Hattı
mb	: Milibar
Mİ	: Meteoroloji İstasyonu
mm	: Milimetre
No.	: Numara
°	: Derece

°C	: Santigrat Derece
T1	: Tramvay 1 (Bir)/Bağcılar-Kabataş Hattı
TEM	: Trans European Motorway
TURSAB	: Türkiye Seyahat Acentaları Birliği
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Fonu
WTO	: Dünya Turizm Örgütü
WTTC	: Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi
YBT	: Yabancı Turist
YET	: Yerli Turist
YHT	: Yüksek Hızlı Tren

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu’na Ait Sıcaklık Verilerinin Aylara Göre Dağılımı (1965-2015).....	15
Tablo 1.2. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu’na Ait Ortalama Donlu Gün Sayısının Aylara Göre Dağılımı (1965-2015).....	16
Tablo 1.3. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu’na Ait Ortalama Nispî Nem Değerlerinin Aylara Göre Dağılımı (1965-2015).....	17
Tablo 1.4. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu’na Ait Ortalama ve Yıllık Bulutluluk Değerlerinin Aylara Göre Dağılımı (1965-2015).....	18
Tablo 1.5. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu’na Ait Ortalama Kapalı, Bulutlu, Açık, Sisli Gün Sayısının Aylara Göre Dağılımı (1965-2015).....	18
Tablo 1.6. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu’na Ait Ortalama Basınç Değerleri Aylara Göre Dağılımı (1965-2015).....	20
Tablo 1.7. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu’na Ait Ortalama Esme Sayısı ve Frekansı (1965-2015).....	20
Tablo 1.8. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu’na Ait Ortalama Rüzgârlı Gün Sayısının Aylara Göre Dağılımı (1965-2015).....	21
Tablo 1.9. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu’na Ait Ortalama Yağış Miktarının Aylara Göre Dağılımı (1965-2015).....	22
Tablo 1.11. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu’na Ait Ortalama Kar Yağışlı, Karla Örtülü Gün Sayısının Aylara Göre Dağılımı (1960-2015).....	24
Tablo 2.1. Fatih İlçesinde Nüfusun Seyri (1965-2015).....	38
Tablo 2.2. İstanbul İli Nüfusu İçerisinde Fatih İlçesi Nüfusunun Kadın, Erkek ve Toplam Nüfuslarının Seyri (2007-2015).	40
Tablo 2.3. Fatih İlçesinin Mahalleler Bazında Nüfusu.....	41
Tablo 2.4. Fatih İlçesinin Yaş Aralığı Nüfus Durum Çizelgesi (2009-2015).	42
Tablo 2.5. Fatih İlçesindeki Sıhhi İşyerlerinin Dağılımı (2014).	50
Tablo 2.6. Fatih İlçesindeki İşyerlerinin Sektörel Dağılımı (2014).	50
Tablo 2.7. Turizm Sektöründe Yapılan Harcamalardan Yararlanan Diğer Sektör ve İş Kolları.	55

Tablo 3.1. Kùltür ve Turizm Bakanlığı'na Bağlı Mùze İstatistikleri.	62
Tablo 3.2. Hristiyan Ortodoks Nùfusun Kiliselere Gùre Dağılımlı.	78
Tablo 4.1. İstanbul'daki Önemli Kongre Merkezleri ve Kapasiteleri	121
Tablo 4.2. İstanbul'da Son Yıllarda Düzenlenen Kongreler ve Dünya Sıralamaları. ..	122
Tablo 4.3. Turistlerin Ortalama Kongre Harcamaları	122
Tablo 5.1. Türkiye ve İstanbul'a Gelen Turist Sayıları (2015-2016/Ocak-Temmuz)..	132
Tablo 5.2. İstanbul'a Gelen Yabancı Sayısı (2002-2015).....	133
Tablo 5.3. İstanbul'a Gelen Ziyaretçi Sayıları (2015/2016 Ocak-Eylùl).	134
Tablo 5.4. İstanbul'a Gelen Yabancı Turistler ve Değişimleri (2015-2016/Ocak-Eylùl).....	135
Tablo 5.5. Arap Ùlkelerinden İstanbul'a Gelen Turist Sayıları (2014/2016 Ocak/Temmuz Dùnemi).	137
Tablo 5.6. Hristiyan Dùnyasından İstanbul'a Gelen Turist Sayısı (2015-2016).....	138
Tablo 5.7. İstanbul'a Gelen Yabancı Turistler (2015/2016 Yılları Ocak-Temmuz)....	139
Tablo 5.8. Ayasofya Mùzesi'ne Ait Toplam Ziyaretçi ve Mùzekart Sayısı (2005/2015).....	141
Tablo 5.9. Topkapı Sarayı Mùzesine Ait Toplam Ziyaretçi ve Mùzekart Sayısı (2005/2015).....	142
Tablo 5.10. İstanbul Topkapı Sarayı Mùzesi Harem Bölümüne Ait Toplam Ziyaretçi ve Mùzekart Sayısı (2005/2015).	143
Tablo 5. 11. Kariye Mùzesine Ait Toplam Ziyaretçi ve Mùzekart Sayısı (2005/2015).....	144
Tablo 5.12. İstanbul Arkeoloji Mùzesine Ait Toplam Ziyaretçi ve Mùzekart Sayısı (2005-2015).	145
Tablo 5.13. İstanbul Büyük Saray Mozaikleri Mùzesine Ait Toplam Ziyaretçi ve Mùzekart Sayısı (2005/2015).....	146
Tablo 5.14. İstanbul İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Mùzesine Ait Toplam Ziyaretçi ve Mùzekart Sayısı (2005/2015).	147
Tablo 5.15. İstanbul Türk ve İslam Eserleri Mùzesine Ait Toplam Ziyaretçi ve Mùzekart Sayısı (2005/2015).....	148
Tablo 5.16. Yerli (YET) Turistlere Yùnelik Yapılan Anket (Tùrkçe).	150
Tablo 5.17. Yabancı (YBT) Turistlere Yùnelik Yapılan Anket (English).	160

Tablo 5.18. İstanbul Atatürk Havaalanına Belirli İç Hat Uçuş Süreleri.....	178
Tablo 5.19. İstanbul Atatürk Havaalanı'na Dış Hat Uçuş Süreleri	178
Tablo 5.20. Fatih İlçesindeki Turizm İşletme Belgeli Konaklama Tesisleri.....	181
Tablo 5.21. Türkiye'ye Gelen Turistlerin Ülkelere Göre Dağılımı (2013-2015).....	189

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Fatih İlçesinin Konum Haritası (İBB, earth.google.com).....	4
Şekil 2. SWOT (GZFT) Analizi.....	6
Şekil 1.1. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu’na Ait Sıcaklık Verilerinin Aylara Göre Dağılımı (1965-2015).	16
Şekil 1.2. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu’na Ait Ortalama Nispi Nem Değerlerinin Aylara Göre Dağılımı (1965-2015).	17
Şekil 1.3. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu’na Ait Ortalama Kapalı, Bulutlu ve Açık Gün Sayısı (1965-2015).	19
Şekil 1.4. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu’na Ait Rüzgâr Gülü (1960-2015).	21
Şekil 1.5. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu’na Ait Ortalama Yağış Miktarının Aylara Göre Dağılımı (1965-2015).	22
Şekil 1.6. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu’na Ait Ortalama Yağışın Mevsimlere Göre Dağılışı (1960-2015).	23
Şekil 1.7. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu’na Ait Ortalama Kar Yağışlı ve Kar Örtülü Gün Sayısının Aylara Göre Dağılımı (1965-2015).	24
Şekil 1.8. Haliç Bölgesinin Kentsel Durumu (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Planlama Müdürlüğü, 2008).	26
Şekil 2.1. Fatih İlçesinde Erkek, Kadın ve Toplam Nüfusun Seyri (1965-2015).....	39
Şekil 4.1. Kongre Merkezlerinin Fatih İlçesine Olan Uzaklıkları.	123
Şekil 5.1. Fatih İlçesine Ait Turizm Haritası ve Tavsiye Edilen Güzergâhlar (İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü).	125
Şekil 5.2. Bıgbus Tour’un Güzergâh Haritası (http://eng.bigbustours.com/istanbul/route-map.html).	128
Şekil 5.3. Sıghtseeing firmasının düzenlemiş olduğu güzergâhı (http://www.istanbeautiful.com/tr/istanbul-sehir-turu-otobusu/).	129
Şekil 5.4. Natinonal Geographic Yürüyüş Tavsiye Turu Güzergâhı (http://travel.nationalgeographic.com/travel/).	130
Şekil 5.5. İstanbul’a Gelen Yabancı Sayısı (2002-2015).	133
Şekil 5.6. İstanbul’a Gelen Ziyaretçi Sayıları (2015/2016 Ocak-Eylül).....	134
Şekil 5.7. İstanbul’a Gelen Yabancı Turistler ve Değişimleri (2016/Ocak-Eylül).	136
Şekil 5.8. İstanbul’a Gelen Yabancı Turist sayıları (2016 yılı Ocak-Temmuz).	140

Şekil 5.9. Ayasofya Müzesi'ne Ait Toplam Ziyaretçi ve Müzekart Sayısı (2005/2015).....	141
Şekil 5.10. Topkapı Sarayı Müzesine Ait Toplam Ziyaretçi ve Müzekart Sayısı (2005/2015).....	142
Şekil 5.11. İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Harem Bölümüne Ait Toplam Ziyaretçi ve Müzekart Sayısı (2005/2015).....	143
Şekil 5.12. Kariye Müzesine Ait Toplam Ziyaretçi ve Müzekart Sayısı (2005/2015).	144
Şekil 5.13. İstanbul Arkeoloji Müzesine Ait Toplam Ziyaretçi ve Müzekart Sayısı (2005-2015).	145
Şekil 5.14. İstanbul Büyük Saray Mozaikleri Müzesine Ait Toplam Ziyaretçi ve Müzekart Sayısı (2005/2015).....	146
Şekil 5.15. İstanbul İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesine Ait Toplam Ziyaretçi ve Müzekart Sayısı (2005/2015).	147
Şekil 5.16. İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesine Ait Toplam Ziyaretçi ve Müzekart Sayısı (2005/2015).....	148
Şekil 5.17. Ankete Katılanların Cinsiyet Dağılımı (YET).....	151
Şekil 5.18. Ankete Katılanların Yaş Aralığı Dağılımı (YET).	151
Şekil 5.19. Ankete Katılanların Eğitim Durumu (YET).	152
Şekil 5. 20. Dereceli Yaklaşımlı Anket Soruları ve Cevapların Değerlendirilmesi (YET).	153
Şekil 5.21. Fatih İlçesi Sınırları İçerisinde En Çok Kullandığınız Ulaşım Araçları (YET).	155
Şekil 5.22. İstanbul'a Gelmeden Önce İstanbul'u En Çok Nerelerde Duydunuz (YET)?	156
Şekil 5.23. Fatih İlçesinde En Çok Beğendiğiniz Turistik Yapı Hangisidir (YET)?....	156
Şekil 5.24. İstanbul'a gelirken hangi ulaşım aracını kullandınız (YET)?.....	157
Şekil 5.25. Size Göre Fatih İlçesinde En Dikkat Çekici Unsur, Öge, Yapı Hangisidir (YET)?	157
Şekil 5.26. Kendi Dininize Mensup Biri Olarak En Çok Beğendiğiniz Turistik İbadethane Hangisidir (YET)?.....	158
Şekil 5.57. Sizce Fatih İlçesinin Görsel Estetiğini En Çok Hangi Durum Bozmaktadır (YET)?.....	159

Şekil 5.28. Yabancı Turistlere Yönelik Ankete Katılanların Ülkelere Dağılımı (YBT).....	161
Şekil 5. 30. Ankete Katılanların Yaş Aralığı Grafiği (YBT).	162
Şekil 5.31. Ankete Katılanların Eğitim Durumu Grafiği (YBT).	163
Şekil 5.32. Dereceli Yaklaşımlı Anket Soruları ve Cevapların Değerlendirilmesi (YET).	164
Şekil 5.33. İstanbul'a Yurtdışından Gelirken Hangi Ulaşım Aracını Kullandınız (YBT)?	166
Şekil 5.34. Fatih İlçesi Sınırları İçerisinde En Çok Kullandığınız Ulaşım Aracı Hangisidir (YBT)?	167
Şekil 5.35. İstanbul'a Gelmeden Önce İstanbul'u En Çok Nereden Duydunuz (YBT)?	167
Şekil 5.36. Fatih İlçesindeki En Çok Beğendiğiniz Turistik Yapı Hangisidir (YBT)?	168
Şekil 5.37. Fatih İlçesindeki En Dikkat Çekici Öge, Unsur, Yapı Hangisidir (YBT)?	169
Şekil 5.38. Kendi Dininize Mensup Biri Olarak En Çok Ziyaret Ettiğiniz Turistik İbadethane (YBT)?	169
Şekil 5.39. Size Göre Fatih İlçesinin Görsel Estetiğini En Çok Hangi Durum Bozmaktadır (YBT)?	170
Şekil 5.40. Yerli (YET) ve Yabancı (YBT) Turistlerin Cinsiyet Grafiği.	171
Şekil 5.41. Yerli (YET) ve Yabancı (YBT) Turistlerin Yaş Grafiği.	171
Şekil 5.42. Yerli (YET) ve Yabancı (YBT) Turistlerin Eğitim Grafiği.....	172
Şekil 5.43. Yerli (YET) ve Yabancı (YBT) Turistlerin Dereceli Yaklaşımlı Anket Soruları ve Cevapların Değerlendirilmesi	173
Şekil 5.44. Yerli (YET) ve Yabancı (YBT) Turistlerin Fatih İlçesinde En Çok Kullandıkları Ulaşım Araçları	174
Şekil 5.45. Yerli (YET) ve Yabancı (YBT) Turistlerin Fatih İlçesinde En Çok Beğendikleri Turistik Yapı.	174
Şekil 5.46. Yerli (YET) ve Yabancı (YBT) Turistlerin En Dikkat Çektikleri Unsur...	175
Şekil 5.47. Yerli (YET) ve Yabancı (YBT) Turistlerin Fatih İlçesindeki Görsel Estetiği Bozan Durum.....	176
Şekil 5.48. Yerli (YET) ve Yabancı (YBT) Turistlerin İnanç Gereği En Çok Ziyaret Ettikleri Dini Yapı	176

Şekil 5.49. İstanbul Hızlı Ulaşım Sistemi Metro, Marmaray, Tramvay, Teleferik, Metrobüs (İBB, 2016).....	180
--	-----

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Fotoğraf 1.1. Fatih İlçesinin İHA ile Çekilmiş Fotoğrafı (Foto: Fatih Bld. 2016).	12
Fotoğraf 1.2. İstanbul Boğazı ve 15 Temmuz Şehitler Köprüsü.	27
Fotoğraf 1.3. Yenikapı iskelesi, İstanbul Surlarının kapılarından biridir.	28
Fotoğraf 1.4. Galata köprüsü ve Eminönü iskelesi.	29
Fotoğraf 1.5. Fatih İlçesinin Uydu Fotoğrafı (earth.google.com).	31
Fotoğraf 1.6. Topkapı Sarayı'nın boğazdan çekilmiş görüntüsü.	32
Fotoğraf 1.7. Gülhane Parkı ve Asırlık Çınar Ağaçları.	33
Fotoğraf 1.8. İstanbul'da Lale Zamanı Festivali. Sultanahmet Meydanı'nda on binlerce (563 bin) lalenin bir araya getirilmesi ile oluşturulan lale halısı (2016).	34
Fotoğraf 2.1. Tarihi Mısır Çarşısı, günümüzde en önemli alışveriş mekânını oluşturmaktadır.	51
Fotoğraf 2.2. Kapalıçarşı Beyazıt Kapısı, İstanbul'un tarihi öneme sahip eserlerinden biridir.	52
Fotoğraf 2.3. Kapalıçarşı başlı başına ayrı bir finans ve alışveriş merkezi olarak hem Türkiye Cumhuriyeti'nin Finans merkezi hem de Ortadoğu açısından önemli bir	52
Fotoğraf 3.1. Büyük Ayasofya Camii (Ayasofya Kilisesi/Ayasofya Müzesi).	61
Fotoğraf 3.2. Sultanahmet Camii, klasik Osmanlı mimarlık geleneğinin en önemli eseridir.	63
Fotoğraf 3.3. Fatih Camii, İslam âleminin en önemli camileri arasında yer almaktadır.	64
Fotoğraf 3.4. Yeni Camii, Mısır Çarşısı girişinde bulunmaktadır.	65
Fotoğraf 3.5 Süleymaniye Camii Kanuni Sultan Süleyman'ın emriyle Mimar Sinan tarafından inşa edilmiştir.	66
Fotoğraf 3.6. Beyazıt Camii, II. Bayezid Külliyesi içinde yer almaktadır.	68
Fotoğraf 3.7. I. Abdülhamid Türbesi, yoğun ziyaretçi çeken mekânlar arasında yer almaktadır.	71
Fotoğraf 3.8. Kanuni Sultan Süleyman Türbesi, Süleymaniye camisinin külliyesi sınırları içerisindedir.	72

Fotoğraf 3.9. Sultan Ahmet Türbesi, Sultanahmet camisinin hemen yanında yer aldığı camiyi ziyarete gelen turistler tarafından rahatlıkla ziyaret edilebilmektedir.	73
Fotoğraf 3.10. III. Mustafa Türbesi, Laleli Camii'nin giriş kapısıyla han bölümünün yanında yer almaktadır.	74
Fotoğraf 3.11. I. Mehmet Fatih Türbesi (sağ tarafta).	75
Fotoğraf 3.12. Rum Ortodoks Kilisesi'ni her yıl Balkan ve Slav ülkelerinden gelen binlerce turist ziyaret etmektedir.	77
Fotoğraf 3.13. Aya İrini Kilisesi, Fatihte bulunan, camiye çevrilmemiş en büyük Bizans kilisesidir.	79
Fotoğraf 3.14. Ahrida Sinagogu, Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından koruma altına alınmıştır.	82
Fotoğraf 3.15. Bet Avraam Sinagogu, Sirkeci Marmaray'ın arka çıkış kapısında yer almaktadır.	83
Fotoğraf 3.16. Topkapı Sarayı Müzesi'nin tarihi Giriş Kapısı.	84
Fotoğraf 3.17. Topkapı Sarayının Sarayburnu Kısmı.	85
Fotoğraf 3.18. Sultanahmet Medresesi, Sultanahmet Cami'nin hemen yanı başında olduğu için camiyi ziyarete gelenlerin ilgisini çekmektedir.	87
Fotoğraf 3.19. Ekmekçizade Ahmet Paşa Medresesi.	88
Fotoğraf 3.20. İstanbul Süleymaniye Evvel ve Sâni Medreseleri Süleymaniye Cami'nin avlusunda yer almasından dolayı yoğun bir ziyaretçi akınına uğramaktadır.	89
Fotoğraf 3.21. Sinanpaşa Medresesi, Sadrazam Sinan Paşa tarafından yaptırılan 1592- 1593 yıllarından Saray Mimari Davud Ağa'ya yaptırılmıştır.	89
Fotoğraf 3.22. Gazanfer Ağa Medresesi, Bozdoğan kemerine yaslanmış durumdadır.	90
Fotoğraf 3.23. Kariye Müzesi (Foto: Çokhamur. E. 2012: 42), yenileme çalışmaları devam etmektedir.	92
Fotoğraf 3.24. Türk ve İslam Eserleri Müzesi, ilk olarak Evkaf-ı İslamiye Müzesi adıyla kurulmuştur.	93
Fotoğraf 3.25. İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde dünyaca ünlü çok sayıda eşsiz eser sergilenmektedir.	94

Fotoğraf 3.26. Yerebatan Sarnıcı, sahip olduğu yer altı güzellikleriyle her zamanki ilgiden daha fazlasını hak etmektedir.....	96
Fotoğraf 3.27. Tarihi Kocamustafapaşa Hamamı, aynı adı taşıyan cadde üzerinde yer almaktadır.....	97
Fotoğraf 3.28. II. Bayezid Türk Hamam Kültürü Müzesi, kolaylıkla ulaşılabilen yerdedir.	98
Fotoğraf 3.29. Tarihi Gedikpaşa Hamamı, en önemli Osmanlı mimarilerinden sayılmaktadır.	99
Fotoğraf 3.30. Tarihi Mihrimah Sultan Hamamı, Mimar Sinan tarafından yapılmıştır.	99
Fotoğraf 3.31. Alman Çeşmesi, Alman İmparatoru II. Wilhelm'in II. Abdülhamid'e hediyesidir.	101
Fotoğraf 3.32. III. Ahmet Çeşmesi, İstanbul'un en ihtişamlı çeşmelerinden birisidir.	102
Fotoğraf 3.33. Hatice Turhan Sultan Çeşmesi, Eminönü'nde en çok kullanılan çeşmeler arasındadır.	102
Fotoğraf 3.34. Yılanlı Sütun, yeni şehrin süslenmesi amacı ile dikilmiştir.	104
Fotoğraf 3.35. Dikilitaş, Antik Mısır dönemine aittir.	104
Fotoğraf 3.36. Çemberlitaş Sütunu, Büyük Roma İmparatoru I. Konstantin onuruna diktirilmiştir.	105
Fotoğraf 3.37. Güzel ve görkemli bir görünüme sahip olan İstanbul Üniversitesi Kapısı, Sultan Abdülaziz tarafından oryantalist üslupta inşa ettirilmiştir.....	106
Fotoğraf 3.38. Kapalıçarşı Çarşı kapısı.....	107
Fotoğraf 3.39. Mısır Çarşısı, günümüzde Eminönü'nün en önemli alışveriş mekânını oluşturmaktadır.....	108
Fotoğraf 3.40. Sahaflar Çarşısı, Hakkaklar çarşısı olarak bilinen bugünkü yerine taşınmıştır.....	109
Fotoğraf 3.41. Arasta Pazarı, Sultanahmet Camii'nin külliyesi olarak tasarlanan bir yerde fakat plansız bir yapı olarak kurulmuştur.....	110
Fotoğraf 3.42. Eminönü Meydanı, Yeni Camii ve Galata köprüsünün kesiştiği noktadadır.....	111

Fotoğraf 3.43. Eminönü Vapur İskelesi, özellikle hafta sonları yerli turistin akınına uğramaktadır.	112
Fotoğraf 3.44. Sultanahmet Meydanı, turizmin merkezi noktası olduğu için gün içerisinde oldukça kalabalıktır.	112
Fotoğraf 3.45. Ayasofya Meydanı, Sultanahmet Meydanı'nın devamı niteliğindedir.	113
Fotoğraf 3.46. Beyazıt Meydanı, 2016 Haziran'ında Vezneciler' deki terör saldırısından önemli ölçüde etkilenmiştir.	114
Fotoğraf 3.47. Yenikapı İDO İskelesi, ilçedekilerin en büyüğüdür.....	115
Fotoğraf 3.48. İstanbul'da Lale Zamanı Festivali etkinliklerinden biri olan lale halısı.	115
Fotoğraf 5.1. Wyndham İstanbul Hotel, 1920 yapımlı tayyare evleri diye de bilinir. .	182
Fotoğraf 5.2. Barcello Eresin Topkapı Otelde, spa ve sağlık kulübü de mevcuttur. ...	183
Fotoğraf 5.3. Holiday In İstanbul City Hotel, Atatürk Havalimanı'na 20 dakikalık bir mesafededir.....	183
Fotoğraf 5.4. İstanbul Old Town Hotel l, Beyazıt'ta Ordu Caddesi'ndedir.....	184
Fotoğraf 5.5. Legacy Ottoman Otel, tarihi bina içerisinde yapısı bozulmadan kullanılmaktadır.....	185

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmanın konusunu, *Fatih İlçesinin Turizm Coğrafyası* oluşturmaktadır.

Araştırma sahası Marmara Bölgesi'nin Çatalca-Kocaeli bölümünde yer alan İstanbul ilinin Avrupa yakasında yer alan Tarihi Yarımadasıdır. İlçe, İstanbul ilinin Avrupa yakasında Haliç, Boğaziçi ve Marmara deniziyle çepeçevre çevrili olup kuzeyde Eyüp, batıda Zeytinburnu ilçeleri yer almaktadır.

Fatih ilçesi Türkiye ve dünya tarihi açısından son derece önem arz eden birçok yapıtı barındırmaktadır. Roma, Bizans ve Osmanlı imparatorluklarına başkentlik yapmış olan İstanbul'un ilk yerleşim yeri Fatih'te yer aldığı için Türk ve Avrupa devletlerinin tarihine ışık tutmaktadır. Tüm bu gelişmelerin sonucunda Fatih ilçesinde tarih ve kültür turizmi adına zengin bir potansiyel oluşmuştur.

“Fatih İlçesinin Turizm Coğrafyası” adlı Yüksek Lisans tezimin her aşamasında değerli bilgilerini ve yardımlarını esirgemeyen, olumlu eleştirileriyle tezimin olgunlaşp sonuçlanmasını sağlayan danışman hocam sayın Prof. Dr. Mehmet ZAMAN' a, Yrd. Doç. Cemal SEVİNDİ ve Yrd. Doç. Fatih ORHAN emek ve desteklerinden dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Gerek lisans ve gerekse de yüksek lisans aşamalarında her zaman yardımlarını gördüğüm ve coğrafya ilmini bizlere sevdiren bölüm hocalarımdan hepsine ayrı ayrı teşekkür ederim. Ayrıca bana maddi ve manevi destek veren başta değerli babam Kutbettin ÖNGÖREN ve hoşgörü abidesi annem Mensure ÖNGÖREN'e ve güzel aileme, değerli arkadaşlarım ve diğer tüm dost ve akrabalarım, İstanbul İl Kültür Turizm Müdürlüğü ve Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü'ne saygı ve şükranlarımı sunar, teşekkürlerimi bildiririm.

GİRİŞ

Günümüzde en önemli hizmet sektörlerinden biri haline gelen turizmin gelişimi özellikle yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra hız kazanmıştır. Öyle ki, gelişmekte olan ülkeler turizmi ekonomilerindeki açıkları kapatmakta kullanmaktadırlar. Ülkelerin turizm faaliyetlerindeki yoğunluk, o ülkenin ekonomik gelişmişlik seviyesi hakkında fikir vermektedir. Diğer yandan ulusal, bölgesel ve yerel yönetimlerle beraber uluslararası ticari şirketlerin de sektöre adım atmasıyla dünyanın en hızlı gelişen sektörlerinden birisi turizm olmuştur (Zaman, 2012: 3).

İnsanlık tarihi kadar eski olan turizm olgusu, en kısa haliyle eğlenme, dinlenme ya da öğrenme gibi amaçlarla insanların bir yerden bir yere geçici olarak seyahat etmeleri olarak tanımlanabilmektedir. Turizm faaliyetine katılan kişiler, bu yer değiştirme esnasında ulaşım, konaklama gibi hizmetlerden faydalanmakta bu durum turizmin ekonomik boyutunu artırarak ülkeler için daha önemli bir hale getirmektedir. Günümüzde ülkeler turist çekebilmek için birbiriyle yarışır hale gelmişlerdir. Hatta bazı turizm bölgeleri adeta moda haline gelerek, yoğun bir şekilde turist çekebilmektedir (Öztaş, 2002: 15–16).

Turizm ile ilgili yapılan tanımlamalar ya da çalışmaların XIX. yüzyıl sonlarına kadar uzandığı bilinmektedir. Literatüre bakıldığında ise çağdaş turizm kavramının, ilk olarak İkinci Dünya Savaşı döneminde İsviçreli ekonomistler Walter Hunziker ve Kurt Krapf tarafından düzenlendiği görülmektedir. Buna göre; “turizm, insanların sürekli çalışma ve konutlarının bulunduğu yer dışında yaptıkları seyahat ve konaklamalardan gelen ilişki ve olayların tümü” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanım Uluslararası Turizm Uzmanları Birliği olan Aiest (Association Internationale D’Experts Scientifiques Du Tourisme), tarafından da benimsenmiştir. Tanımı meydana getiren unsurlara baktığımızda turizm olayı kapsamında ele alınan hususları şu başlıklar altında toplamak mümkündür (Turan, 2012: 3-4):

- a) İnsanların devamlı ikamet ettikleri yerlerin dışında geçici olarak seyahat etmesi ve konaklaması,
- b) Bu sırada doğan ihtiyaçların karşılanması ile ilgili faaliyetler,

- c) Faaliyetin seyahat ve turizm amacıyla gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Kişinin sürekli kaldığı yerle sürekli çalıştığı yer arasında günübirlik olarak gidip gelmesi turizm hareketleri içinde yer almamaktadır. Ancak, kişi dinlenme, gezip görme amacıyla günübirlik de olsa yaşadığı yerden farklı bir yere gidiyorsa, bir turizm hareketi söz konusudur (Turan, 2012: 3-4).

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm  rg t , turizmi, insanların boş zaman, i  ya da başka sebeplerden dolayı günlük çevrelerinin dışındaki yerlerde kalma ve seyahat aktiviteleri olarak tanımlamıştır (Evans ve Campbell, 2003: 398).

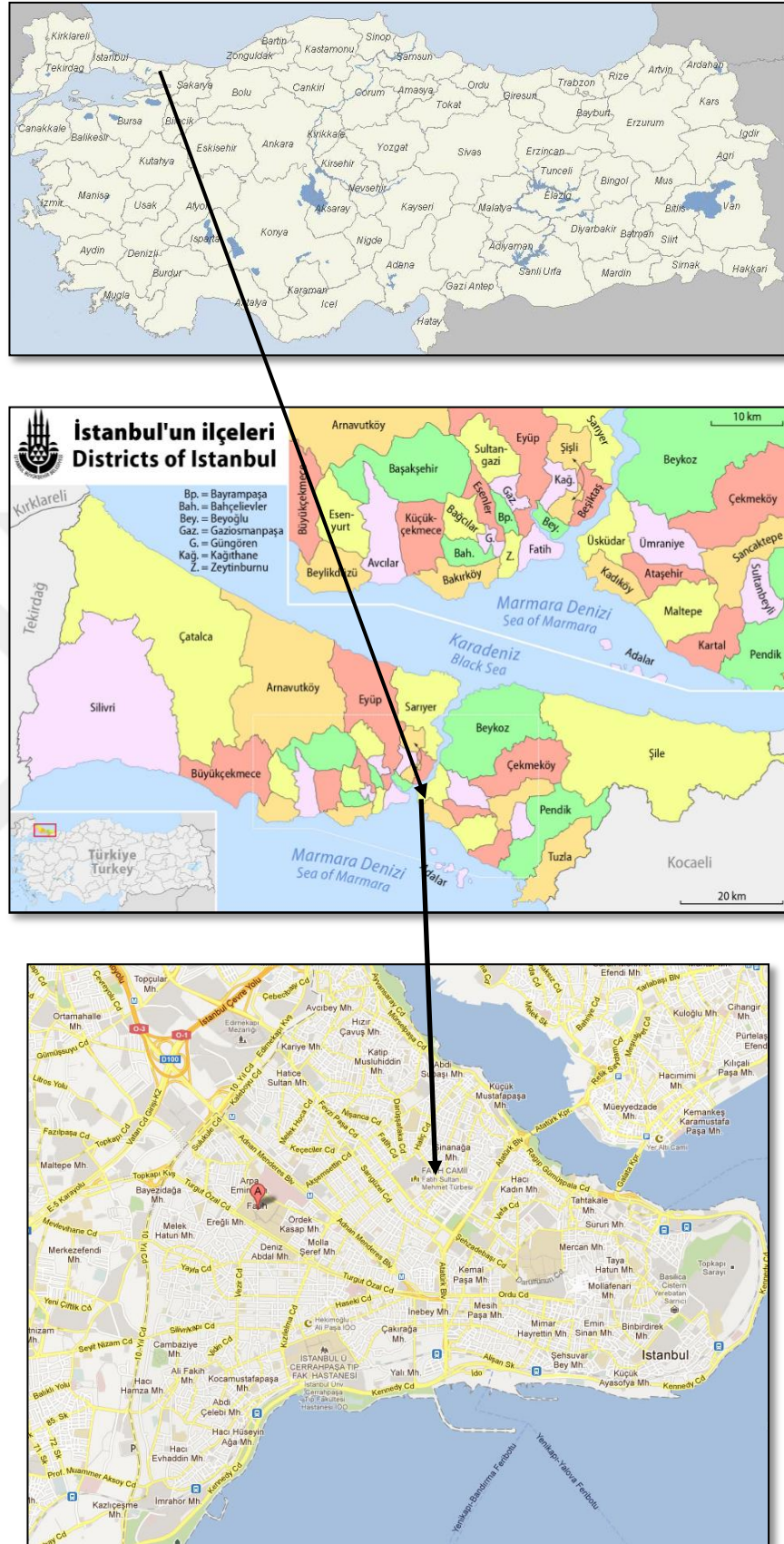
Konunun daha net anlaşılabilmesi için gerek duyulan diğer kavramlar ise turist ve ziyaretçi kavramlarıdır. E lenme, dinlenme yeni yerler ve toplumlar görüp tanıma, bilgi ve g r  n  geliştirme gibi değişik nedenlerle seyahate çıkan bireylere turist denilmekteyken aynı amaçla gidilen yerde en az bir geceleme yapmayan yani konaklama yapmayan kişilere ise ziyaretçi denir (Zaman, 2010: 10).

I. ARAŞTIRMA SAHASININ YERİ, SINIRLARI ve BAŞLICA COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Matematik konumu itibariyle $41^{\circ} 04' 17''$ - $40^{\circ} 98' 77''$ kuzey paralelleri ve $28^{\circ} 92' 36''$ - $28^{\circ} 98' 78''$ doğu meridyenleri arasında yer alan ilçe idari bakımından İstanbul iline bağlı bulunmaktadır. Kesintisiz şehir yerleşmesinin olduğu İstanbul'da ilçe sınırlarının birbirinden ayırt etmek oldukça zor ve karmaşıktır, bunun önüne geçilebilmesi için de idari sınırların belirlenmesinde genel olarak TEM, D 100 karayolu ya da büyük caddeler kullanılmaktadır. Tarihi yarımada (Suriçi) olarak ta tabir ettiğimiz mekân olan Fatih ilçesinin kuzey sınırını Haliç, doğu sınırını İstanbul Boğazı, güney sınırını ise Marmara denizi doğal olarak sınırlandırmakta iken, batıda Zeytinburnu ilçesi ile yapay sınır olan 10. Yıl Caddesi, Eyüp ilçesi ile yine yapay sınır olan Beylerbeyi Caddesi idari sınır olarak kabul edilmektedir (Şekil 1).

Kıyılarının toplam uzunluğu 14 km, ilçenin toplam yüzölçümü $15,6 \text{ km}^2$ 'dir (<http://www.hgk.msb.gov.tr>). İlçenin tarım arazisi yoktur. Tarihi Yarımada yedi tepe üzerine kurulmuştur, şiirlere konu olan İstanbul'un yedi tepesi, Fatih sınırları içinde kalır.

Fatih'in sınırlarını tarihi surlar ile Haliç ve Marmara Denizi belirler. Haliç Ayvansaray' dan Yedikule'ye kadar uzanan surların bir bölümü tamir görmüştür ve Fatih'i Eyüp ve Zeytinburnu ilçelerinden ayırır. Haliç ve Marmara kıyılarındaki deniz surları büyük ölçüde tahrip olduğu için günümüze kadar ulaşamamıştır.

Şekil 1. Fatih İlçesinin Konum Haritası (İBB, earth.google.com).

II. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmada, Fatih ilçesinin turizm faaliyetleri, coğrafi bakış açısıyla incelenmiştir. Bu bağlamda, ilçedeki mevcut turizm değerlerini irdelemek, potansiyel turizm kaynaklarını belirlemek yanında turizmin Fatih ilçesine olan ekonomik, sosyal ve kültürel etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda konunun daha açıklayıcı olması amacıyla;

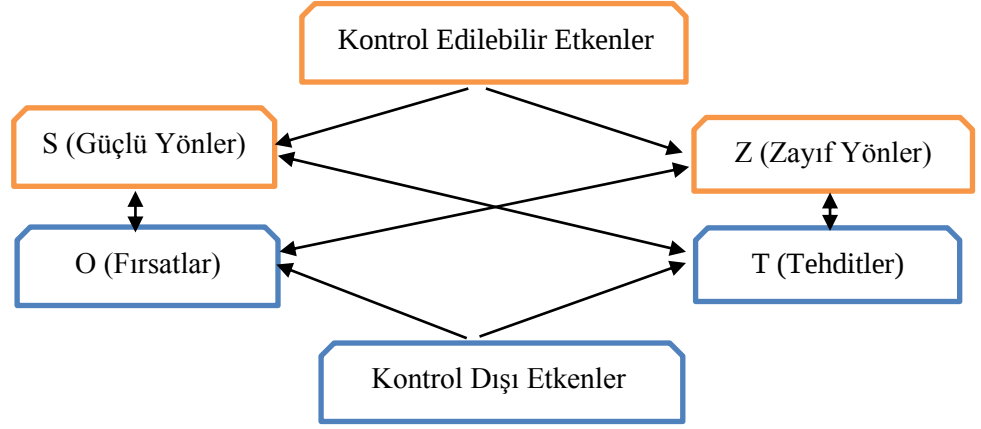
- Araştırma alanının konumu ve özellikleri,
- Araştırma alanının fiziki, beşerî ve ekonomik coğrafya özellikleri,
- Araştırma alanının turizm çekicilikleri (doğal ve beşerî),
- Araştırma alanının geliştirilebilecek turizm türleri,
- Araştırma sahasında turizmi etkileyen olumsuzluklar, değerlendirilmiştir.

İlçedeki turistik değeri ile öne çıkmış ve turizm potansiyeli yüksek mekânlar çalışmanın kapsamını oluşturmaktadır.

Bölgesel tarzda turizm konusu esas alınarak monografya metodu kullanılarak hazırlanmış olan çalışmada, öncelikle Fatih ilçesi ile ilgili daha önce yapılmış araştırma ve raporlar incelenmiştir. Daha sonra gezi-gözlem ve görüşme yöntemleri ile bölge hakkında daha ayrıntılı bilgilere ulaşılmıştır. Gezi-gözlem faaliyetleri sırasında gerekli mekânlarla fotoğraflanmış, alan ile ilgili broşürler toplanmış ve yetkililer ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Derlenen bilgiler tez amacı ve konusu ile ilişkilendirilerek sınıflandırılmıştır. Saha ile ilgili verileri resmi kaynaklardan elde etmeye özen gösterilmiştir.

Arazide yapılan gözlem sonuçları ile alınan görüntüler, anket ve mülakat sonuçları ile elde edilen bilgiler ve veriler, akademik yazım kuralları ve disiplinine uygun olarak coğrafyanın ifade ve temel ilkeleri (dağılışı, bağlantı ve neden-sonuç) doğrultusunda kompoze edilmiştir. Analitik ve sentetik yaklaşımlarla konular ilişkilendirilmeye imkân ve engeller ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yazım esnasında bilimsel ve objektif dil kullanılmasına özen gösterilmiştir.

Ayrıca SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) analizi yapılarak ilçe turizminin güçlü yönleri, zayıf yönleri belirlenmiş ve fırsatlar ile tehditler ile ilgili sonuçlar ortaya konulmuştur (Şekil 2).

Şekil 2. SWOT (GZFT) Analizi

III. ARAŞTIRMA SAHASINDA ÖNCEDEN YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Fatih ilçesi İstanbul'un tarihi ve kültürel açıdan en önemli yerleşmelerden biridir. Yerleşme ve kentleşme ile ilgili olarak Fatih ilçesi eski-yeni birçok örneğe sahip olması sebebiyle tarihi, kültürel, sosyolojik, mimari ve belediyeçilik açısından birçok çalışmaya konu olmuştur.

Fatih ilçesi turistik açıdan İstanbul'a gelen turistlerin %70'inin uğrak yeri olmasına rağmen turizm alanında yeteri kadar çalışmanın yapılmaması dikkat çekmektedir.

Araştırma sahasını konu edinen çalışmaların bir kısmı aşağıda kronolojik sıraya göre listelenmiştir.

(Uğur Gümüş ATMA, 1991, Özet) İstanbul ilinin Fatih ilçesinde bazı hava kirliliği parametrelerinin tespiti ve irdelenmesi adlı Yüksek Lisans çalışması ile Fatih ilçesinde ilk önemli çalışmalardan olmuştur.

(Engin AYLİN, 1995, Özet) Ayasofya Külliyesi ve Fatih Medresesi adlı Yüksek Lisans çalışması ile yapının tarihsel ve mimari gelişimini, onarımlarını, Ayasofya'nın camiye çevrilmesinden sonra yapılan Türk eserlerini tanıtmaktadır. Ayrıca, Fatih medresesi incelenerek, medrese kalıntılarının nasıl korunması gerektiği konusunda öneriler verilmektedir. Bunun yanı sıra Ayasofya'nın mevcut durumu doğrultusunda, bundan sonra yapılması gereken çalışmalar belirtilmektedir.

(Özbek Eren İMRE, 2000, Özet) Fatih ilçesinde Yeni Aya Kapı Hamamı yenileme projesi adlı yüksek lisans çalışması ile tarihi bir hamamın yenileme çalışmaları ile ilgili çalışmaların nasıl olması gerektiği ve sonucunda neler olacağı ile ilgili açıklamalar yapılmıştır.

(Şahin NİLÜFER, 2002, Özet) Eminönü ve Fatih ilçelerinin (İstanbul) kentsel ekolojik özellikleri adlı çalışma yapılmıştır. Marmara Üniversitesi Biyoloji bölümünce yapılan bu çalışmada, İstanbul'un çok hareketli ve kentleşmenin ileri düzeyde gerçekleştiği bu iki ilçesinin, plansız kentleşme ve sanayileşmenin sonuçları ve alınabilecek önlemleri ortaya konmuştur. Ayrıca Eminönü ve Fatih ilçelerinin dâhilinde bulunan kentsel habitat çeşitlilikleri belirlenmiş, bu habitatlarda yaşayan yerli ve yabancı bitki türlerinin bir envanteri çıkarılmıştır.

(Özkan AYVAZ, 2004, Özet) İstanbul'un Fatih ilçesinde 2003 yılı ocak ve haziran aylarında havanın mantar florasının incelenmesi, bu çalışmada literatür bilgilerinin ışığı altında; İstanbul'un mantar florasının hiç çalışılmamış olması, bundan sonra yapılacak bu tür çalışmalara ışık tutması, elde edilen bilgilerin hastalıkların teşhis ve de tedavisinde etkili olarak kullanılması amacı ile planlanmıştır. Çalışmada İstanbul'un en kalabalık bölgelerinden biri olduğu düşünülen Fatih ilçesi seçilmiş ve haritalama tekniği ile 100 alt bölgeye ayrılarak, bunlar içerisinde beş tanesi rastlantısal yöntemle saptanmıştır.

(Elif AKBAŞ, 2006, Özet) İstanbul ili Fatih ilçesi ilköğretim okulu öğretmenlerinin duygusal zekâ düzeylerinin belirlenmesi adlı bu çalışmada duygusal zekâ konusunda bilgi verilmiştir. Araştırmada kişisel bilgi anketi ve Duygusal zekâ ölçeği kullanılmıştır. Bu araştırmanın örneklemini 80 ilköğretim okulu öğretmeni oluşturmaktadır. 80 kişiye uygulanan ankette elde edilen veriler literatür ışığında yorumlanmıştır.

(Suvat PARİN, 2008, Özet) Kentsel ortamda bir getto: Fatih Kadınlar Pazarı örneği adlı doktora çalışması yapılmıştır. Bu çalışma 1950'lerde kırsaldan başlayan ve İstanbul'da neticelenen göçler sonucu oluşmuş bir Pazar'ı konu edinmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden gelen göçmen aktörlerin pazarcılık sektöründe başlayan yoğunlaşmaları, bugün İstanbul'un tarih ve merkezi kent alanında yer edinmiş, esnafı, tüketici kitlesi, arz edilen ürün türü, mekânsal ve sosyal örüntüsü itibarıyla homojenliği baskın sosyo-ekonomik bir alan özelliğine sahip Fatih Kadınlar Pazarı'nı şekillendirmiştir.

Bu çalışma hemşerilik ilişkileri, tüketim kalıpları, kültürel ve dinsel yaşam çizgileri bakımından benzerlikler gösteren bir kitleye iş ve yaşam olanağı sunan Fatih Kadınlar Pazarı'nın oluşumunu, gelişimini ve mevcut yapısını sosyolojik bir perspektiften anket, mülakat, materyal analizi ve arşiv taraması teknikleriyle açıklamaya çalışan bir çerçeveye sahiptir.

(Mustafa Alptekin YOLDAŞ, 2008, Özet) Karayollarında yol sınıflandırması ve tip enkesitlerin incelenmesi: Eminönü-Fatih örneği adlı tez çalışmasının ana amacı; genel olarak karayolları sınıflandırma yöntemlerini incelemek, sınıflandırmada etkili olan parametreleri ortaya koymak, dünyadaki sınıflandırma yöntemleriyle kıyaslamak

ve ülkemiz kent içi karayolları için kullanılabilecek yeni bir karayolu sınıflandırma sistemi önermektir.

Bu amaca yönelik olarak çalışmanın ilk bölümünde genel bir giriş yapıldıktan sonra, ikinci bölümde dünyada uygulanmakta olan sınıflandırma yöntemleri anlatılmıştır.

(Halil Hamdi COŞKUN, 2013, Özet) Belediyelerin eğitim ve kültür faaliyetleri; Fatih Belediyesi örneği adlı bu çalışmada eğitim ve kültürel alanda dinamik bir aktör olarak belediyelerin yaptıkları çalışmalar incelenecektir. Bu bağlamda, belediyelerin eğitim ve kültürel alanda yapmış oldukları çalışmaların neler olduğu araştırılmış. Yapılan bu araştırmanın sonucu olarak belediyelerin görevlerinin neler olduğu, eğitim ve kültür faaliyetlerine ne kadar önem verdikleri incelenerek, Fatih Belediyesi'nin eğitim ve kültür faaliyetleri değerlendirilmiştir.

(Halil İbrahim YUMRUTAŞ, 2014, Özet) Kentsel yol altyapısı kazılarının önceliklendirilmesi için CBS tabanlı bir karar destek sistemi: Fatih ilçesi örneği adlı bu çalışmada pilot bölge olarak Fatih İlçesi seçilmiş olup uygulamanın tüm İstanbul geneline yayılması ile daha verimli ve daha dikkate değer sonuçların elde edilebileceği öngörülmektedir. Ayrıca çalışmada, sadece bir yıl süreyle (2012) gerçekleştirilen yol altyapısı kazılarının koordinasyonu ve önceliklendirilmesi sağlanmış olup bu sürenin daha uzun tutulması ve çalışmanın maliyet analizleri ile desteklenmesi neticesinde daha verimli sonuçlar elde edileceği öngörülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TURİZMİ ETKİLEYEN DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

1.1. JEOLJİK VE JEOMORFOLOJİK ÖZELLİKLER-TURİZM İLİŞKİSİ

Fatih İlçesi Eminönü ile beraber *Tarihi Yarımada* içerisinde yer almaktadır. İlçe güneyde Marmara Denizi, kuzeyde Haliç, doğuda İstanbul Boğazı ile çevirili olup, batısını ise tarihi surlar ile sınırlayan Eyüp ve Zeytinburnu ilçeleri oluşturmaktadır. İlçe deniz seviyesi ile maksimum +75m kotuna kadar yükselen kuzeybatı-güneydoğu gidişli yayvan tepe düzlükleri ve bunların arasında yer alan geniş ve eski bir dere yatağı olan yayvan bir vadiden (Vatan Caddesi) oluşan morfolojik bir yapı içermektedir (Şahin, 2008: 5).

Fatih ilçesinde Trakya Formasyonu, Bakırköy Formasyonu, Güngören Formasyonu, Çukurçeşme Formasyonu, Kuşdili Formasyonu (alüvyonlar ile yapay dolgu alanları) olmak üzere beş farklı birim belirlenmiştir. Bölgenin temel kayası niteliğindeki Trakya Formasyonu Fatih ilçesinin kuzey kesimlerinde görülmektedir. Haliç' in her iki tarafında, bölgenin en genç birimi olan Kuşdili formasyonu ile örtülmektedir. İnceleme alanında beş farklı formasyon alttan üste doğru Paleozoik, Karbonifer ve Senozoik ise Tersiyer ve Kuvaterner ile temsil eder (Şahin, 2008: 5).

Karbonifer yaşlı Trakya formasyonu kumtaşı-şeyl ardalanmasından oluşur ve inceleme alanındaki en yaşlı birimi temsil eder. Trakya formasyonu, inceleme alanının tabanını oluşturmakta ve Miyosen yaşlı birimler tarafından açılı uyumsuzlukla örtülmektedir. Sayar (1976) tarafından Çukurçeşme, Güngören ve Bakırköy formasyonu olarak adlandırılmış bu çökeller, alt seviyelerde çakıl-kum (Çukurçeşme Formasyonu) ile başlamakta, üste doğru sıkı tutturulmuş yeşil killere geçmektedir. Kumlar ile ardalanmış bu sıkı tutturulmuş killer üst seviyelere doğru kum-kil (Güngören Formasyonu) litolojileri arasında karbonat katkıları artarak, gölsel ortamda gelişmiş marn ve killi kireçtaşları (Bakırköy Formasyonu) ile ardalanmalı bir dizi şeklinde devam etmektedir.

Haliç kıyısında ve Yenikapı dolaylarında gevşek ve koyu renkli killerden oluşmuş Kuvaterner yaşlı Kuşdili Formasyonu ve bununla düşey ve yanal geçişli alüvyonlar

mevcuttur ve çalışma alanının güneyinde Marmara Denizi kıyısı boyunca izlenir ve üzeri alüvyon ve güncel dolgularla örtülüdür. Yenikapı çevresinde 1999 yılında yapılan İstanbul Metrosu Yenikapı-Unkapanı güzergâhı için yapılan sondajlarda birimin litolojisi genellikle kum ve çakıldan ibaret olduğu gözlenmiştir. Formasyon içinde az oranda kil ve silt mevcuttur. İlçenin en önemli özelliklerinden biri de mühendislik açısından önem taşıyan ve geniş alanlar kaplayan yapay dolgulardır. Araştırma sahasının hemen her yerinde en üstte 1-12 m değişen kalınlıklarda yapay ve antik dolgularla, örtü biçiminde kaplı olduğunu göstermektedir (Meriç ve diğ. 1991: 83-91).

Fatih ilçesi, Kocaeli penneleinin Kuvaterner dönemindeki parçalanması sonucu bugünkü halini almıştır. Morfolojik olarak, ilçe alanının en yüksek kesimi 75 metre ile kuzey bölgesidir. İlçe alanının topografyası genelde hafifçe engebelidir ve güneye doğru alçalmaktadır. Edirnekapı, Topkapı, Fatih Camii çevrelerinde 60 metre olan yükseklik, Kocamustafapaşa, Cerrahpaşa, Gureba Hastaneleri, Sarıgözel, Cibali civarlarında 30 metre; Samatya, Valide Sultan Camii, Unkapanı ve Balat çevrelerinde ise 10 metre civarındadır. Gerek Adnan Menderes Bulvarı (Vatan Caddesi) ve gerekse diğer alanlarda açılmış olan yayvan dar vadiler, yerleşim sebebiyle tabii özelliklerini kaybetmişlerdir (Şahin, 2008:5).

İlkçağ 'da Lykos olarak adlandırılan ve bir vadinin ortasından akarak Aksaray'ın güneyine kıvrılan ve buradan Marmara'ya dökülen eski Bayrampaşa Deresi ıslah edilerek bugünkü Vatan Caddesi inşa edilmiştir. Bayrampaşa Vadisi Fatih ilçesini belirgin bir şekilde ikiye ayırmaktadır. Ayrıca eski çağlarda muhtemel bir sel yatağı olduğu düşünülen ve Haliç'e inen derin vadinin üzerinden bugün Atatürk Bulvarı geçmektedir ve Fatih ile Eminönü'nün eski ilçe sınırlarını birbirinden ayırmaktadır (Şahin, 2008: 5).

Fotoğraf 1.1. Fatih İlçesinin İHA ile Çekilmiş Fotoğrafı (Foto: Fatih Bld. 2016).

İlçe arazisinin eğimi yaklaşık olarak %10-14 arasındadır. Bu değer (%10-14) ve daha fazlası planlama ve şehirleşmede kritik değer olarak kabul edilmiştir. Bu değer, jeolojik yapının özelliklerine göre yapılaşmada etkili olmaktadır. Kaya zeminlerde deprem sırasında muhtemelen daha az olan hasar, zemin ortamlarında, yüksek eğimin etkisi ile daha fazla olmaktadır. Sahanın en yüksek eğime sahip yerleri kuzeyde, Haliç'e bakan yamaçlardır. Güneydeki en yüksek eğimli kesim ise, Yenikapı'dan Samatya tarafına doğru denize paralel biçimde bir zon şeklinde izlenir. Diğer taraftan sahanın yaklaşık orta kesiminden kuzeybatı-güneydoğu uzanımlı Vatan Caddesi'ne bakan iki taraf yamaçları da dikkati çeken diğer eğimli alanlardır. Nitekim bu caddeye bakan kuzey yamaçta ise çoğunlukla %10, yer yer de %14 lük eğimler görülmektedir. Haliç'e bakan yamaçlarda hâkim olan eğim %14 civarındadır. Yamaçların kimi yerinde de %30'a ulaşabilen yerel noktalar bulunmaktadır. Marmara Denizi'ne bakan Samatya civarındaki eğimler ise daha ziyade %10-14 arasında değişmektedir. Yine burada da %28'lere varan noktalar gözlenmektedir (Şahin, 2008:5).

Yer kabuğunun jeolojik geçmişinin kanıtları olan yer şekilleri ve su kaynakları turizmin çekici unsurlarının başında gelmektedir. Yer kürenin bu kaynakları kendi parçası olarak taşıma hakkı olduğu gibi gelecek nesillerin de bunları tanıma hakkı bulunmaktadır (Doğaner, 2001: XI). Morfoloji turizm ilişkisi olarak değerlendirme yapılırsa yedi tepe üzerinde yer alan yarımadanın turizm yükselti, eğim, bakı ve deniz ilişkisi oldukça girift bir yapıdadır. Morfolojinin şehirselleştirme ilişkisinde görsel

estetik ile birlikte turist gezileri ve ulaşımları üzerinden etki etmektedir. Nitekim tarihi yarımada eğimli bir arazi yapısı görüldüğü için turist gezileri belli noktalarda zor olmaktadır. Fakat eğimin az olduğu Millet Caddesi-Aksaray-Beyazıt-Çemberlitaş-Sultanahmet hattından yaya turist akışı gerçekleşmektedir. Bahsi geçen hat üzerinde T1 (Bağcılar-Kabataş) Tramvay hattı geçmektedir. Bunun haricinde yükselti farkının ortalama 200 metre civarında olduğu tarihi yarımada da yer alan yüksek noktalardan örneğin; Süleymaniye Camii ve çevresi seyir zevki ve görsel estetik açısından oldukça önem arz eden yerlerdendir. Bir diğ er husus ise kıyılardır. Tarihi yarımada ya deniz ulaşımı sayesinde kruvaziyer gemiler gelmekte ve bu gemilerin taşıdığı yolcular Eminönü veya Yenikapı iskelelerinden ilçeye akın etmektedir. Burada en önemli ve belirgin nokta ise iskelelerin ilçe merkezlerine ulaşım açısından oldukça uygun yerlerde bulunmasıdır.

1.2. İKLİM - TURİZM İLİŞKİSİ

İklim, coğrafi ortamın doğal özellikleri kadar, insan ve faaliyetlerini doğrudan veya dolaylı etkileyen, en önemli faktörlerden biridir. Bu şekli ile de iklim özellikleri, coğrafi mekân birimleri olarak bölge ve yörelerin tanınması, ekonomik potansiyelin araştırılması ve muhtemel kalkınma yollarının ortaya konulması bakımından büyük önem taşımaktadır (Nişancı, 1988: 69). Ayrıca, insanların gerek fiziki yapısı ve gerekse de sosyal yaşayışları üzerinde oldukça etkilidir. Bu nedenle de bir bölge, ya da yörenin iklim özelliklerini ortaya koyabilmek için, o sahada uzun yıllar boyunca ayrıntılı ve sağlıklı rasatlar yapan meteoroloji istasyonlarının bulunması gerekmektedir (Zaman, 2012: 52).

İklim özellikleri ile turizm arasında yakın ilişki bulunmaktadır. Nitekim herhangi bir bölgenin iklim elemanları ve bunların, uzun yıllık ortalama değerlerini ifade eden, yine o bölgenin iklim tipi, turistik çekim gücü olarak, büyük önem taşır (Doğanay, 2001: 42). Bu şekliyle iklim, turistik çekim bölgelerini hazırlayan faktörler arasında önemli bir yere sahiptir (Özgüç, 1998: 48). Aynı zamanda iklim; turizmin türünü, etkinliklerini, turizm sezonu ve süresini belirleyen en önemli faktörlerdendir. Nitekim turistlerin ziyaret ettikleri yerlerdeki iklim şartları, seyahat ve konaklamada oldukça etkin rol oynamaktadır. Başta; sıcaklık, yağış, nem, rüzgâr, güneşlenme süresi gibi iklim

unsurları, turistik mevsimin uzunluğunu, turizm türüne göre değiştirmektedir (Emekli, 1998: 54). Gerçekten de turistler için tatillerini iyi geçirebilmek için, tatil destinasyonundaki iklim koşullarındaki fiziksel rahatlık çok önemlidir. Öyle ki, ister aktif isterse de pasif olsun, tatil süresince yapmayı planladıkları rekreasyon faaliyetlerini de rahatsızlık duymadan gerçekleştirebilmelidirler. Kısaca iklim, bir tatil destinasyonu için başlı başına bir çekicilik oluşturabilmektedir (Özgüç, 1998, s.46).

Kültür turizmi ve kongre turizmi gibi turizm türlerinde de ziyaretçilerin soğuktan rahatsız olmayacağı, sıcaklık ve nemden bunalmayacağı günler ve aylar tercih edilmektedir. Bu nedenle iklim şartları, turizmin mevsimlik dağılışına ve süresine etki ettiği gibi, hangi turizm türünün geliştirilebileceği konusunda da söz sahibidir (Zaman, 2012: 53). Ayrıca sıcaklık, yağış, nem, rüzgâr, güneşlenme süresi gibi iklim unsurları turistlerin faaliyetlerini de etkilemektedir. Bu yüzden, bir yerde belirli bir turizm türünün geliştirilmesi isteniyorsa, mutlaka iklim şartlarının göz önünde bulundurulması gerekir (Emekli, 1998: 73-74).

1.2.1. İklim Elemanları

1.2.1.1. Sıcaklık

İklim elemanı olarak sıcaklık, bir taraftan buharlaşma ve yağış durumunu, su ihtiyaç değerlerini tayin ederek, karların erimesine, don olaylarının meydana gelmesine sebep olarak, doğrudan doğruya hidrolojik şartlar üzerinde derin tesirler meydana getirdiği gibi; diğer taraftan atmosferin stabilizesi (kararlılık), insitabilitesi (kararsızlık) ve yağış üzerinde önemli rol oynamaktadır (Erinç, 1957: 15). Bu nedenle gerek fizikî ve gerekse beşerî ve ekonomik faaliyetler üzerinde etkili olan sıcaklığın durumu ile yıl içindeki gidişini ortaya koyabilmek için, sahadaki Fatih/Aksaray, Fatih/İstanbul Deniz Bilimleri Enstitüsü ve Fatih/Kumkapı Fener Meteoroloji İstasyonları rasat sonuçlarını gözden geçirmek gerekmektedir. Fakat bu istasyonlarımızın sadece son üç yıllık verilere sahip olması ve bu verilerin Fatih ilçesinin iklim analizinin yapılabilmesi için eksik ve yetersiz olmasından dolayı Fatih ilçesine en yakın meteoroloji ölçüm istasyonu olan Kadıköy/Rıhtım istasyonu verileri kullanılmıştır.

Rıhtım Meteoroloji İstasyonu rasat sonuçlarına göre, yıllık ortalama sıcaklıklar; Fatih'te 15,3 °C'dir. Meteoroloji istasyonu deniz seviyesinde (0 metre) kurulmuş iken

araştırma sahasının yükseltisi 100 metreye ulaşmaktadır. Bu nedenle sıcaklık farkının yıl içinde ve gün içerisinde farklılık arz etmediğini görmekteyiz.

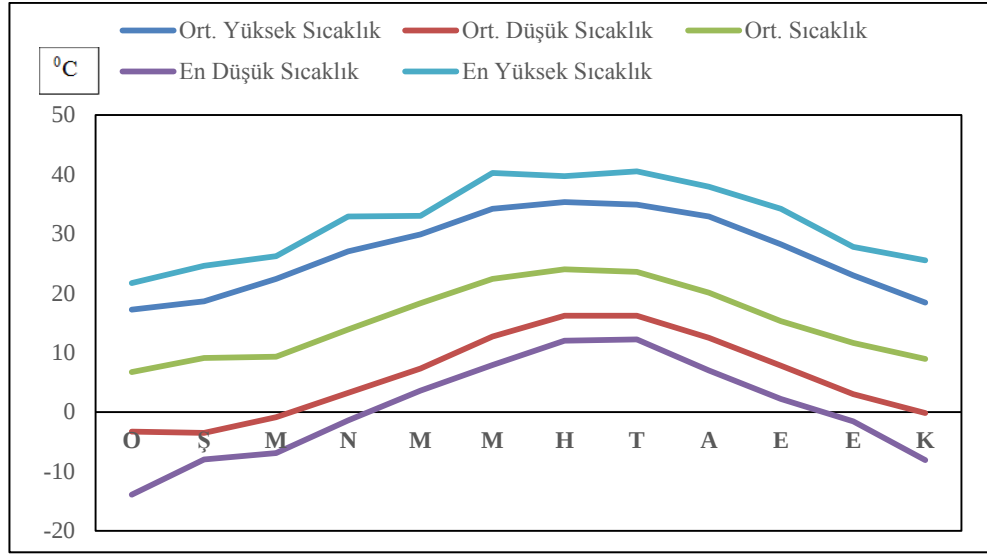
Rıhtım Meteoroloji İstasyonu'na ait ortalama sıcaklık değerlerine bakıldığında, aylara göre bazı farklılıklar göstermesine rağmen, ortalama sıcaklık hiçbir ay 0°C 'nin altına düşmemektedir. Bu aydan itibaren devamlı artan sıcaklıklar Temmuz ayında (23.6°C) en yüksek seviyesine ulaşır. Bu aydan itibaren ise azalışa geçen sıcaklık değerleri aralık ayında 8.9°C 'ye kadar düşer (Tablo 1.1, Şekil 1.1). Bu verilere göre, yaz aylarının ortalama sıcaklığı 23.2°C iken, kış mevsiminin ortalaması 8°C civarındadır. Ayrıca, bu istasyondaki en sıcak ay ile en soğuk ay ortalamaları arasındaki fark 17.3°C 'dir. Bu değer, denizellikten dolayı oldukça az olduğunu göstermektedir.

Tablo 1.1. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu'na Ait Sıcaklık Verilerinin Aylara Göre Dağılımı (1965-2015).

Aylar	O	Ş	M	N	M	M	H	T	A	E	E	K	Yıllık
Ort. Yüksek Sıcaklık	17.2	18.6	22.4	27.0	29.9	34.2	35.3	34.9	32.9	28.2	23.0	18.4	26.8
Ort. Düşük Sıcaklık	-3.3	-3.5	-0.9	3.2	7.3	12.7	16.2	16.2	12.5	7.8	3.0	-0.2	5.9
Ort. Sıcaklık	6.7	9.1	9.3	13.9	18.3	22.4	24.0	23.6	20.1	15.3	11.6	8.9	15.3
En Düşük Sıcaklık	-13.9	-8	-6.9	-1.4	3.6	7.9	12.0	12.2	7.0	2.2	-1.6	-8.1	0.4
En Yüksek Sıcaklık	21.7	24.6	26.2	32.9	33.0	40.2	39.7	40.5	37.9	34.2	27.8	25.5	32.0

Kaynak: DMGM Verilerinden Derlenmiştir (2016).

Ortalama yüksek ve ortalama düşük sıcaklıkların yıl içindeki aylara göre dağılımları detaylı bir şekilde incelendiğinde, ortalama sıcaklık eğrileri ile aynı doğrultuda gösterildikleri dikkat çekmektedir. Ortalama yüksek sıcaklıkların yıl içinde gidişi incelendiğinde, ortalama değerlerde olduğu gibi, sıcaklık Ocak'tan (17.2°C) Temmuz'a (35.3°C) kadar artarken, bu aydan sonra yavaş yavaş azalmaktadır. Yıllık ortalama yüksek sıcaklık 26.8°C 'dir. Ortalama düşük sıcaklıklar incelendiğinde ise, Ocak (-3.3°C), Şubat (-3.5°C), Mart (-0.9°C) ve Aralık (-0.2°C) aylarında sıcaklık değerleri 0°C 'nin altına düşmektedir (Tablo 1.1, Şekil 1.1).

Şekil 1.1. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu'na Ait Sıcaklık Verilerinin Aylara Göre Dağılımı (1965-2015).

Ekstrem sıcaklık değerleri gözden geçirildiğinde ise, sıcaklık ölçümlerinin yapıldığı yıllar itibariyle (1960-2015) en yüksek sıcaklık 40.5 °C ile Temmuz ayında, aynı dönem itibariyle en düşük sıcaklık değeri ise -13.9 °C ile Ocak ayında ölçülmüştür.

Rıhtım 'da don olaylı gün sayısı, 3 tarafı denizlerle çevrili bir yarımada olması münasebetiyle denizelliğin etkisine bağlı olarak düşmektedir. Yine de Fatih'te, don olaylı gün sayısı 14 günü bulmaktadır. Don olaylı gün sayıları Kasım ayından itibaren maksimum 0-1 gün civarında olmaktadır. Aralık ayında don olaylı gün sayısı bir günü geçmektedir. Artan kış koşullarının serinletici etkisiyle kış aylarında sırasıyla Ocak ayında 4,5 gün, Şubat ayında ise en yüksek değerle 4,8 günlük ortalama don olaylı gün gerçekleşmektedir. Mart ayında 2,1 gün, Nisan ayında ise son don olaylı gece olarak 1,1 gün gerçekleşmektedir (Tablo 1.2).

Tablo 1.2. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu'na Ait Ortalama Donlu Gün Sayısının Aylara Göre Dağılımı (1965-2015).

Aylar	O	Ş	M	N	M	M	H	T	A	E	E	K	Yıllık
Donlu Gün Sayısı	4,5	4,8	2,1	1,1	-	-	-	-	-	-	0,1	1,4	14,0

Kaynak: DMGM Verilerinden Derlenmiştir.

1.2.1.2. Nem ve Bulutluluk

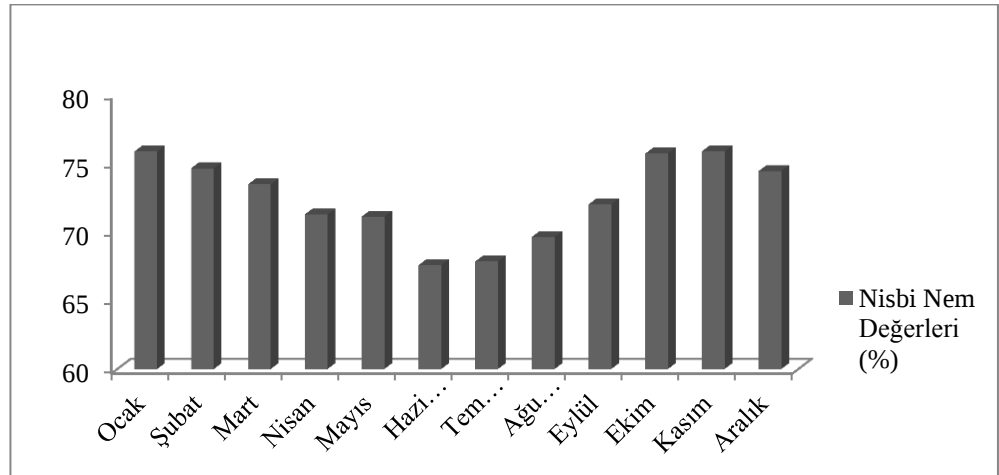
Rıhtım Meteoroloji İstasyonu'nun nem ortalamasının en yüksek olduğu ay %76 ile Aralık olurken en düşük olduğu ay %67,6 ile Haziran ayıdır. Ortalama nem ise %72,4'dür (Tablo 1.3, Şekil 1.2).

Havadaki su buharı miktarına ve sıcaklık derecesine bağlı olarak değişen nispi nem miktarlarının yıl içindeki seyri incelendiğinde, sahada; nem oranlarının bütün yıl boyunca çok da kararlı bir gidiş gösterdiği görülür. Bu sonucun ortaya çıkmasında en önemli sebep deniz etkisinin havada yer alan gizli ısıyı hapsetmesi ve sıcaklığın ani düşme gösterdiği zamanlarda bu gizli ısıyı havaya yaymasıdır (Erinç, 1984: 348). Nitekim bunun sonucunda nispi nem değerleri yıl boyunca minimum yaz aylarına denk geldiği dönemde %67 değerinde maksimum kış aylarına denk geldiği dönemlerde %76 değerlerinde olduğu, ortalama nispi nem değerleri %72,4 olarak karşımıza çıkmaktadır. Anlaşılabileceği üzere, sıcaklık yükseldikçe nispi nemin düşmesi, azaldıkça ise artması ve aynı zamanda en küçük değerlere yazın ve gündüzün erişilmesi (Erinç, 1984: 349), kuralına uygun şekilde gerçekleşmektedir.

Tablo 1.3. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu'na Ait Ortalama Nispi Nem Değerlerinin Aylara Göre Dağılımı (1965-2015).

Aylar	O	Ş	M	N	M	M	H	T	A	E	E	K	Yıllık
Nem Değerleri	75,9	74,6	73,5	71,3	71,1	67,6	67,8	69,6	72,0	75,7	75,9	74,4	72,4

Kaynak: DMGM Verilerinden Derlenmiştir.

Şekil 1.2. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu'na Ait Ortalama Nispi Nem Değerlerinin Aylara Göre Dağılımı (1965-2015).

Havanın açık veya bulutlu olması, gün boyunca, ölçülen sıcaklık değerlerini ve güneşlenme süresini etkilemesi bakımından önem arz etmektedir. Bu açıdan, istasyonumuz olan Rıhtım 'da 1966-2006 devresindeki rasat sonuçlarına göre yıllık ortalama bulutluluk 5.0'dır (Tablo 1.4).

Tablo 1.4. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu'na Ait Ortalama ve Yıllık Bulutluluk Değerlerinin Aylara Göre Dağılımı (1965-2015).

Aylar	O	Ş	M	N	M	M	H	T	A	E	E	K	Yıllık
Fatih	7.1	6.9	6.2	5.6	4.3	3.2	2.6	2.6	3.4	5.0	6.1	7.0	5.0

Kaynak: DMGM Verilerinden Derlenmiştir.

Sahanın yağış şartlarını etkilemesi açısından önemli olan bulutluluğun aylara göre dağılımına bakıldığında, en düşük değerlere yaz aylarında (Haziran 3.2, Temmuz 2.6, Ağustos 3.4 gün), en yüksek değerlere ise sonbahar, kış ve kısmen de ilkbahar mevsiminde (Kasım 6.1, Aralık 7.0, Ocak 7.1, Şubat 6.9, Mart 6.5, Nisan 5.6) ulaşıldığı görülür (Tablo 1.4). Bu mevsimler aynı zamanda yıllık yağışın en fazla düştüğü dönemlerdir.

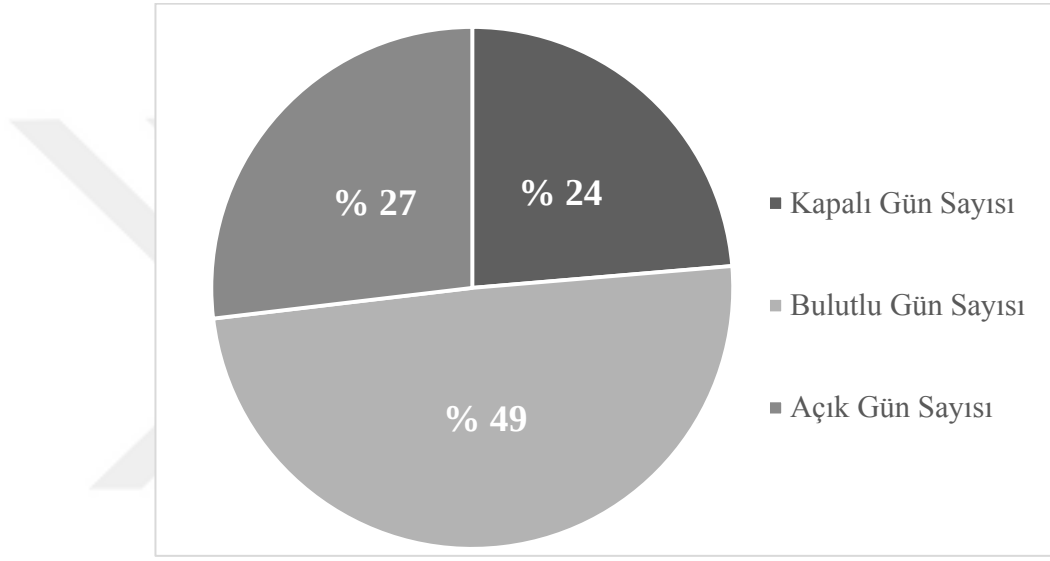
Tablo 1.5. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu'na Ait Ortalama Kapalı, Bulutlu, Açık, Sisli Gün Sayısının Aylara Göre Dağılımı (1965-2015).

Rıhtım İstasyonu	O	Ş	M	N	M	M	H	T	A	E	E	K	Yıllık
Kapalı Gün Sayısı	14.1	11.6	11.1	7.4	4.0	2.2	1.6	1.9	2.1	6.6	9.1	13.9	85.5
Bulutlu Gün Sayısı	12.6	12.3	13.8	16.0	18.3	15.4	14.2	14.5	15.6	16.7	15.2	14.1	178.7
Açık Gün Sayısı	3.4	3.9	5.2	5.8	8.6	13.0	15.5	15.3	11.4	7.2	4.5	3.2	97.1
Sisli Gün Sayısı	4.1	4.1	6.5	5.3	4.4	3.5	3.4	4.1	4.0	4.1	4.4	3.9	51.8

Kaynak: DMGM Verilerinden Derlenmiştir.

Rıhtım Meteoroloji İstasyonu gözlem sonuçlarına göre, ortalama olarak yılın 97.1 (%26.6) günü açık geçmekte ve en yüksek değere 15.5 gün ile Temmuz ayında erişilmektedir. En düşük değer ise, 3.2 gün ile Aralık ayında görülmektedir. Bulutlu günler 178.7 (%48.9) gün ile yıllık dağılımda ilk sırada yer alırken, Mayıs (18.3 gün) en

fazla, Şubat (12.3 gün) en az kapalı günlerin görüldüğü ayları oluşturur. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu'nda yılın 85.5 (%23.2) günü ise kapalı günleri oluşturmaktadır. Kapalı olan günlerin aylara göre dağılımı incelendiğinde ise, Ocak (14.1 gün) ilk sırada bulunurken, Temmuz ise en az kapalı günün görüldüğü aydır. Yıllık 6.5 gün olan sisli günler sayısının aylara göre dağılışı incelendiğinde 2.0 gün ile Aralık ilk sırayı almaktadır. Bunu 1.6 gün ile Ocak takip etmektedir. En az sisli gün Temmuz başta olmak üzere Haziran, ağustos ve eylül aylarında görülmektedir (Tablo 1.5, Şekil 1.3).

Şekil 1.3. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu'na Ait Ortalama Kapalı, Bulutlu ve Açık Gün Sayısı (1965-2015).

1.2.1.3. Basınç ve Rüzgârlar

Yükselti, sıcaklık ve coğrafi enleme bağlı olarak değişen basınç değerlerinin aylara göre gidişi incelendiğinde, Rıhtım'da, yıllık ortalama aktüel basınç değeri, 969,8 mb' dır. En yüksek ortalama basınç değerine 1016,6 mb ile Ocak ayında ulaşılırken, en düşük değer ise, 924,2 mb ile Temmuz ayında görülmektedir. Uzun yıllar ortalamalar itibariyle en yüksek ortalama basınç 1022,3 en düşük basınç ise 994,5 mb'dır (Tablo 1.6.).

Tablo 1.6. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu'na Ait Ortalama Basınç Değerleri Aylara Göre Dağılımı (1965-2015).

	O	Ş	M	N	M	M	H	T	A	E	E	K	Yıllık
Ort. Basınç	1016.0	1011.9	1011.8	1011.2	1010.3	1009.3	924.2	924.5	926.8	929.8	931.0	931.2	969.8
En Yüksek Basınç	1030.6	1024.8	1024.9	1021.2	1018.0	1016.2	1014.8	1016.7	1019.7	1024.4	1026.1	1030.0	1022.3
En Düşük Basınç	980.2	982.1	980.8	988.2	999.7	1000.7	999.9	1000.4	1002.0	1001.3	998.3	1000.2	994.5

Kaynak: DMGM Verilerinden Derlenmiştir.

Rıhtım Meteoroloji İstasyonu rasat sonuçlarına göre, sıcaklık ve denizellik şartlarının da etkisiyle, yaz aylarında basınç en düşük, kış mevsiminde ise en yüksek değerleri göstermektedir. Yaz aylarında basıncın diğer aylara göre düşük oluşu, sıcaklık değerlerinin yükselmesi ile ilgilidir. Kış mevsiminde ise basınç değerlerinin yıllık ortalama basınç seviyesine yakın seyirde izlemesi, bu mevsimde bölgeye yerleşen alçak basınç merkezinin etkisi altında olmasının bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

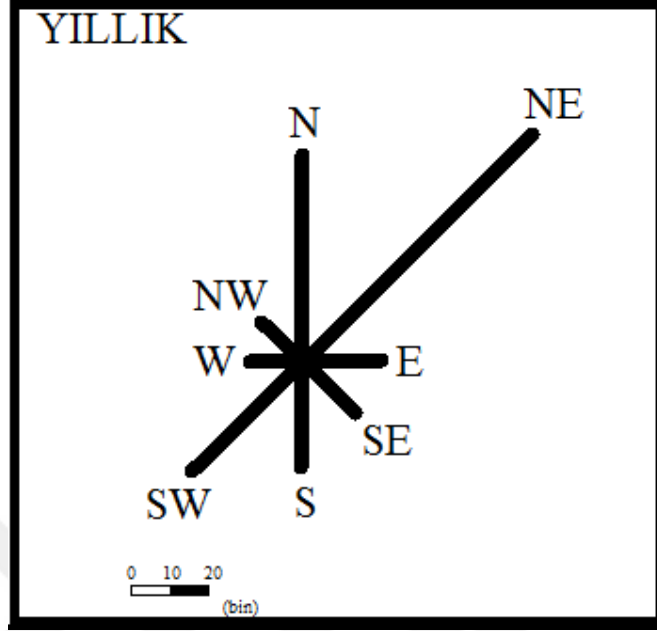
Tablo 1.7. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu'na Ait Ortalama Esme Sayısı ve Frekansı (1965-2015).

Esiş Yönü		N	NE	E	SE	S	SW	W	NW	Yıllık
Fatih	Esme Sayısı	41264	73372	9628	9779	15113	31579	8021	9119	197875
	% Frekansı	21.0	37.0	4.7	5.0	8.0	16.0	3.3	5.0	101

Kaynak: DMGM Verilerinden Derlenmiştir.

Aynı istasyonun gözlem sonuçlarına göre, rüzgârların yönü ve frekansları, yörede etkili olan basınç merkezlerinin yıl içindeki durumuna veya mevsimler itibariyle değişmesinin yanı sıra yer şekillerine bağlı olarak gelişmiştir. Buna göre, meteoroloji istasyonu verilerine bakıldığında Fatih'te, yıllık hâkim rüzgâr yönü, yıllık rüzgâr esme sayılarının %37'sinin görüldüğü kuzeydoğu, tali yönü ise güneybatı (%16) oluşturmaktadır. Yıllık rüzgârlar içerisinde ise kuzey sektörlü rüzgârların oranı %63'lük bir paya sahiptir. Güney yönlü rüzgârların oranı ise %29'u bulmaktadır. Böylece yıllık rüzgârların yaklaşık %92'si güney ve kuzey sektörlüdür. Doğudan esen rüzgârların

oranı ise %4.7'dir. Rüzgârın en az estiği yönü ise, rüzgârlara kapalı olan batı (%3.3) sektörü oluşturmaktadır (Tablo 1.7, Şekil 1.4).

Şekil 1.4. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu'na Ait Rüzgâr Gülü (1960-2015).

Rıhtım 'da rüzgârlı gün sayıları yıl içerisinde farklılıklar göstermektedir. Buna göre uzun yıllar ortalama rüzgârlı gün sayısının 1 günü geçtiği dönem kış mevsimine denk gelmektedir. En yüksek rüzgârlı gün sayısı ise 1.3 gün Aralık ayı, 1.1 gün Şubat ayıdır. Rüzgârın en az estiği gün sayısı ise Mart (0.1) tır (Tablo 1.8).

Tablo 1.8. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu'na Ait Ortalama Rüzgârlı Gün Sayısının Aylara Göre Dağılımı (1965-2015).

Aylar	O	Ş	M	N	M	M	H	T	A	E	E	K	Yıllık
Rüzgârlı Gün Sayısı	1.0	1.1	0.6	0.4	0.3	0.1	0.3	0.3	0.3	0.7	0.7	1.3	7.2

Kaynak: DMGM Verilerinden Derlenmiştir.

1.2.1.4. Yağış

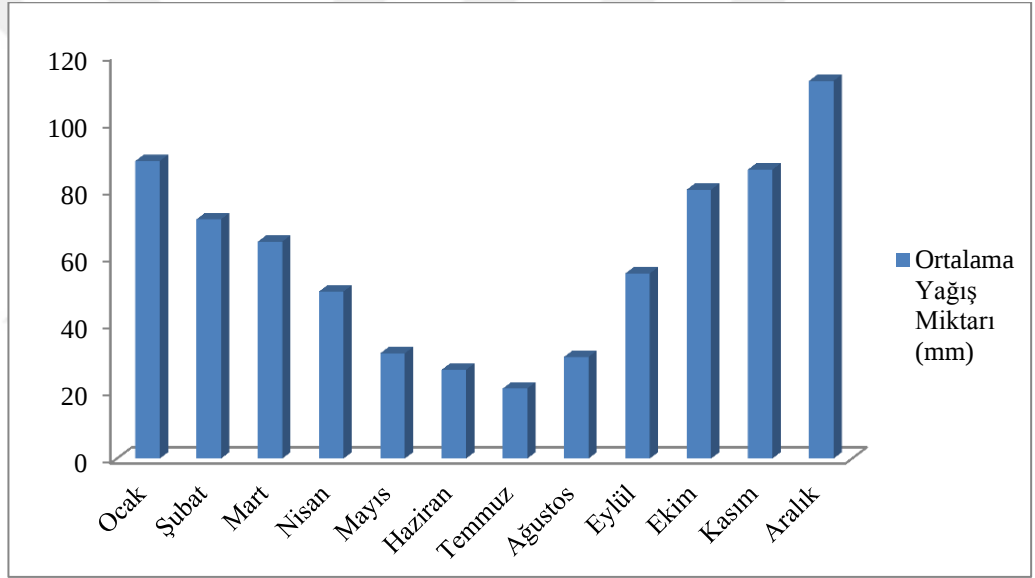
Araştırma sahasında yıllık yağış miktarı ve yıl içindeki dağılışı bölgeyi etkileyen hava kütleleriyle birlikte deniz etkisi, yeryüzü şekilleri ve bakı olayı gibi coğrafi olayların etkisi altındadır. Rıhtım' da yıllık ortalama yağış miktarı 716.7 mm'dir. Bu istasyonun verilerine göre en yüksek yağış miktarı 112.4 ile Aralık ayında görülürken

en az yağış 20.9 mm ile Temmuz ayında düşmektedir (Tablo 1.9, Şekil 1.5). Sahada özellikle sonbahar ve kış aylarında bol miktarda yağış görülür. Buna karşılık yaz ayları yağışsız geçmektedir.

Tablo 1.9. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu'na Ait Ortalama Yağış Miktarının Aylara Göre Dağılımı (1965-2015).

Aylar	O	Ş	M	N	M	M	H	T	A	E	E	K	Yıllık
Ortalama Yağış Miktarı (mm)	88.6	71.2	64.6	49.7	31.3	26.4	20.9	30.3	55.1	80.0	86.0	112.4	716.7

Kaynak: DMGM Verilerinden Derlenmiştir.

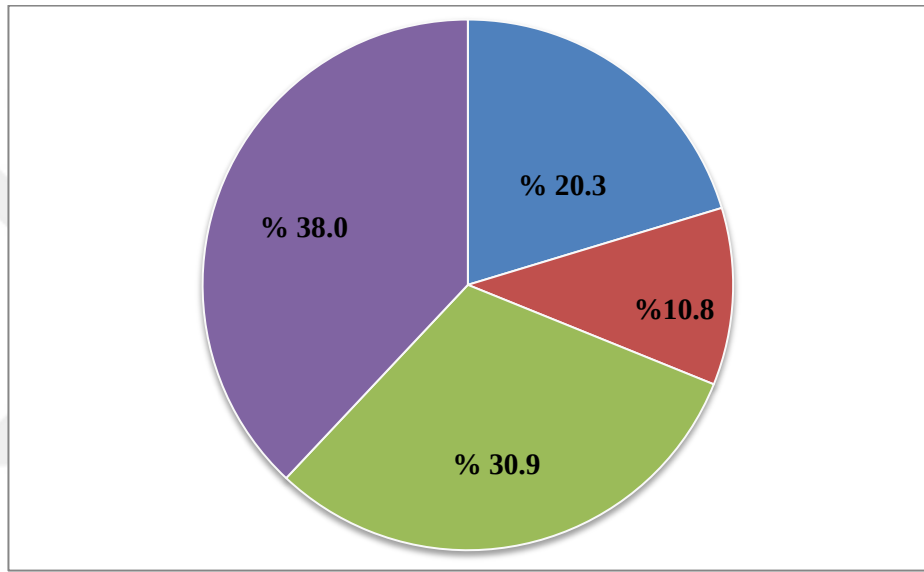
Şekil 1.5. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu'na Ait Ortalama Yağış Miktarının Aylara Göre Dağılımı (1965-2015).

Yağışın mevsimlere göre dağılışı incelendiğinde her mevsim yağış görülmesine rağmen en fazla yağış % 38.0 (272.3 mm) ile kış mevsiminde, en az yağış ise % 10.8 (77.6 mm) ile yaz mevsiminde düşmektedir. İkinci en yüksek yağış ise 30.0 (221.2 mm) ile sonbahar iken, bunu % 20.3 (145.7) ile ilkbahar takip etmektedir (Tablo1.10, Şekil 1.6).

Tablo 1.10. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu'na Ait Ortalama Yağışın Mevsimlere Göre Dağılışı (1965-2015).

Mevsimler	İlkbahar		Yaz		Sonbahar		Kış		Yıllık	
İstasyonlar	Yağış (mm)	%	Yağış (mm)	%	Yağış (mm)	%	Yağış (mm)	%	Yağış (mm)	%
Fatih (1960-2015)	145.7	20.3	77.6	10.8	221.2	30.9	272.3	38.0	716.7	100,0

Kaynak: DMGM Verilerinden Derlenmiştir.

Şekil 1.6. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu'na Ait Ortalama Yağışın Mevsimlere Göre Dağılışı (1960-2015).

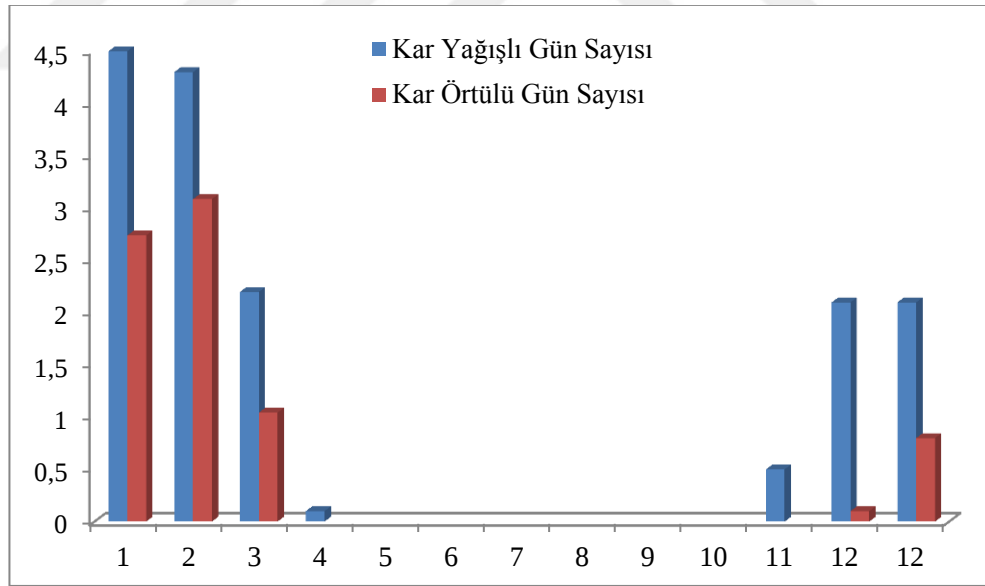
Aralık ayından itibaren sıcaklıkların azalmasıyla yağışlar, çoğunlukla yağmur olmakla birlikte kar şeklinde de düşmeye başlamakta ve kar yağışı Mart ayına kadar azda olsa devam etmektedir. Bazı yıllar kar yağışı hiç görülmemekte bazı yıllar neredeyse bütün kış kar yağışı ile geçmekte olup hayatı felç noktasına getirmektedir. En fazla kar 4.5 gün ile Ocak ayında görülürken, bu ayı 4.3 gün ile Şubat 2.2 gün ile Mart ve 2.1 gün ile Aralık ayları takip etmektedir. Nisan ve Kasım aylarında ise kar yağışlı gün sayıları oldukça düşük değerler göstermektedir (Tablo 1.11, Şekil 1.7).

Tablo 1.11. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu'na Ait Ortalama Kar Yağışlı, Karla Örtülü Gün Sayısının Aylara Göre Dağılımı (1960-2015).

Aylar	O	Ş	M	N	M	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ort. Kar Yağışlı Gün Sayısı	4.5	4.3	2.2	0.1	-	-	-	-	-	-	-	0.5	2.1	13.7
Ort. Kar Örtülü Gün Sayısı	2.7	3.1	1.1	-	-	-	-	-	-	-	-	0.1	0.8	7.8

Kaynak: DMGM Verilerinden Derlenmiştir.

Aynı şekilde kar yağışlı günlerde olduğu gibi karın yerde kalma süresi de sıcaklıkların düşmesine bağlı olarak artmaktadır. Yılın 7.8 gününün karla örtülü olduğu Rıhtım'da yine en fazla karla örtülü ay 3.1 gün ile Şubat'tır. Bu ayı kar yağışlı günlerde olduğu gibi, Ocak (2.7 gün), Mart (1.1 gün), Aralık (0.8 gün) ve Kasım (0.1 gün) ayları takip eder (Tablo 1.11, Şekil 1.7). Kar örtüsünün uzun süre yerde kalmaması hem ilçenin tamamen şehir alanında yer alması yanı sıra deniz etkisiyle kar örtüsünün çabuk erimesinden kaynaklanmaktadır.

Şekil 1.7. Rıhtım Meteoroloji İstasyonu'na Ait Ortalama Kar Yağışlı ve Kar Örtülü Gün Sayısının Aylara Göre Dağılımı (1965-2015).

Sonuç olarak değerlendirme yapıldığında Fatih ilçesine en yakın istasyon olması münasebetiyle verileri alınan Rıhtım Meteoroloji İstasyonu'nun yağış, sıcaklık, nem vb. iklim verilerine dayanarak, Fatih ilçesinde iklim özellikleri açısından turistik

faaliyetlerin işleyişine engel teşkil edecek uç iklim olaylarının yaşanmadığı ve bununla birlikte iklim özelliklerinin şehirselleşmenin parçalarından olan tarihi ve kültürel turizmi, inanç turizmi, alışveriş turizmi, kongre turizmi gibi turistik faaliyetler açısından uygun şartlar taşıdığı sonucuna varılır.

1.3. HİDROGRAFYA – TURİZM İLİŞKİSİ

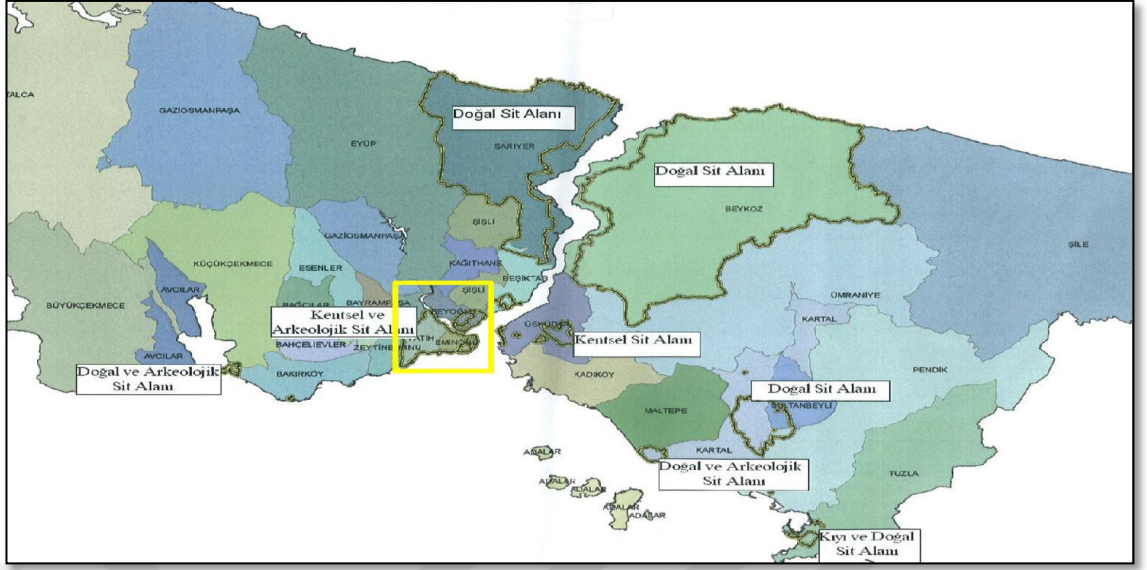
Fatih ilçesinin hemen hemen tamamının şehirselleşim alanı olmasından dolayı akarsu ya da herhangi bir doğal kaynak suyu bulunamamaktadır. Fakat üç tarafı denizlerle çevrilidir. Başka bir deyişle, bir yarımada olması münasebetiyle turizm adına hidrografik olarak sadece denizlerden faydalanılmaktadır.

Deniz, turizmde doğal çekici kaynakların başında gelmektedir. Turizmde, denizin büyük miktarda turist çekmesinin değişik nedenleri vardır. Bunların başında denizin doğal güzelliği yanı sıra kıyıları, kumsalları ve koylarıyla çekici manzaralar sunarken, diğer taraftan deniz, suyla ilgili çok çeşitli rekreasyonel aktivitelere (yüzme, sığma, yelken, su kayağı, su paraşütü, windsurf, kürek çekmek vb.) olanak sağlar. Turizmde denize artan ilgi, ulaşım, konaklama, ağırlama tesisleri yapımını gerektirmiş, böylece kıyılarda yerleşim birimleri turizm merkezleri olarak gelişme gösterirken tesisler yapılaşmanın olmadığı kıyılara doğru ilerleyerek boş kıyıları yapılaşmaya açmıştır (Doğaner, 2001: 1). Fatih’te böyle bir durum gerçekleşmemiş ancak belirtildiği gibi denizin turizm faaliyetlerine olan etkisi ile ilişkilendirildiği zaman, böyle bir durumun son 50 yıl içinde Fatih ilçesi için de geçerli olduğu gerçektir.

1.3.1. Kıyılar

Arapça bir sözcük olan haliç, denizin akarsu yatağının bir bölümünü doldurmasıyla oluşan jeomorfolojik yapının adıdır. İstanbul için Haliç, Osmanlılar döneminden beri şehir açısından taşıdığı önemden dolayı özel bir isim anlamına gelmektedir. Aynı zamanda de bu dönemden beri, birçok semti içine alan bir kent bölgesinin adı olmuştur (Kupik, 2010: 30).

Haliç, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Planlama Müdürlüğü verilerine göre Kentsel ve Arkeolojik Sit Alanı Bölgesi’nde yer almaktadır (Şekil 1.8).

Şekil 1.8. Haliç Bölgesinin Kentsel Durumu (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Planlama Müdürlüğü, 2008).

Yaklaşık 8 km uzunluğunda olan Haliç, Beyoğlu ile tarihi yarımada semtlerini birbirinden ayırır. Alibey ve Kâğıthane derelerinin birleşen ağzının deniz tarafından dolmasıyla oluşmuştur (Kupik, 2010: 32).

Doğal bir liman olan Haliç'in, tarih boyunca İstanbul'un gelişimine katkısı büyük olmuştur. Kuzeyde Kâğıthane Deresi'nin döküldüğü Kâğıthane'den Tophane'ye, güneyde Alibey Deresi'nin döküldüğü Silahtar'dan Sarayburnu'na kadar uzanır. Yaklaşık 8 km uzunluğundadır. En geniş yeri 700 metreyi bulan Kasımpaşa-Cibali arasındır. İstanbul Boğazı'na açılan ağzı 1000 m'dir. Derinliği, boğaza doğru yaklaştıkça artar. Eyüp önlerinde sadece birkaç m derinliktedir. Unkapanı ile Azakapı arasında 40 m'yi bulan derinlik, Eminönü Karaköy arasında 60 m'ye ulaşır. Araştırma neticelerine göre Haliç'in dibi V şeklindedir. Orta kesimi oldukça derindir. Kıyıları ise yüzyıllardır süregelen toprak birikimi ve çamur kaplı yamaçlardan oluşmuştur. İstanbul'un gelişmesinde coğrafi konumu kadar, doğal ve korunaklı bir liman olan Haliç'te etkili olmuştur. Limanı Avrupa yakasını ikiye ayırır.

Tarihi dönemler çevresindeki bereketli toprakları, bol balık, tatlı su dereleri, balıklarının çeşitliliği ve bolluğu yanı sıra şeklinden dolayı, bereket sembolü anlamında "Altın Boynuz" olarak adlandırılmıştır. Haliç kıyıları zaman zaman bir kısmı askeri amaca yönelik köprüler ile bağlanmakla birlikte, Bizans devrinde ise giriş zincir

gerilirdi. Böylece düşman gemilerinin halice girmesi engellenmiş olurdu (Kupik, 2010: 32).

İskelelerden düzenli olarak ve gün boyunca Asya yakasına, Boğaziçi ve Adalar'a ulaşımı sağlayan vapur seferleri yapılmaktadır. Topkapı Sarayı'nın Harem bölümü, Halici tepeden seyrederek. Sahilde bulunan saraya ait Sepetçiler Kasrı, Uluslararası Gazeteciler camiasının hizmetine sunulmuştur. Sirkeci istasyonu burada bulunur. 1890 tarihli bu istasyon, Avrupa trenlerinin son durağıdır. Eskisi Haliç içlerine taşınan yeni Galata köprüsü, türünün en büyük örneğidir. Orta kısmı belirli günlerde açılır ve büyük tonajlı gemilerin trafiğine imkân sağlanır. Köprü, oto ve yaya trafiği ile gün boyu hareketlidir (Kupik, 2010: 33).

Fotoğraf 1.2. İstanbul Boğazı ve 15 Temmuz Şehitler Köprüsü.

Yaklaşık 3378 km^3 hacme sahip olan Marmara Denizi'nin tamamı, milli sınırlarımız içinde kalır. İstanbul Boğazı ile Karadeniz'e ve Çanakkale Boğazı ile de Ege Denizi'ne açılır. Küçük bir iç deniz olup, alanı 11.500 km^2 ' dir. İzmit Körfezi-Gelibolu arası 250 km 'yi bulurken, Silivri – Bandırma arasında 80 km 'ye düşer. Ortalama derinliği 200 ila 500 m arasında değişir. Kuzey kesiminde; biri Tekirdağ, biri Marmara Ereğlisi ve bir diğeri de Adalar yakınlarında olmak üzere üç büyük çanak vardır. Bu çukurlar, birer graben olup, bunlar aynı zamanda Kuzey Anadolu Fayı'nın (KAF), devamı ve çökmüş bölümleridir. En derin yeri, Marmara Ereğlisi veya Tekirdağ

Ereğlisi (-1335 m) açıklarındadır (Doğanay, 2014: 131). Marmara Denizi'nin Asya kıyılarının uzunluğu 663 km, Avrupa kıyılarının uzunluğu ise 264 km'dir. Marmara Denizi içerisindeki trafik şeridi İstanbul Boğazı güney çıkışı Ahırkapı Feneri'nden Çanakkale Boğazı kuzey girişi Zincirbozan Feneri'nden geçen boylama kadar uzanır. Bu geçişin uzunluğu yaklaşık 204 km (110 deniz mili)'dir (Altan, 2014: 1).

Ulaşım elverişli olmaları aynı zamanda boğazların çevresel riskler açısından önemini daha da arttırmıştır. Özellikle, petrol ve tehlikeli madde taşıyan tankerlerin sayısının her geçen gün artması, boğazlarda riskin giderek artmasına vesile olmaktadır. Bu şekliyle boğazlardaki trafik geçişi; can, mal ve çevre güvenliği bakımından normal düzeyin üzerindedir. Bu nedenle, boğazların ve İstanbul'un güvenliği için, son yıllarda uluslararası pazara açılan petrol ve tehlikeli maddelerin geçişine yönelik eğilimlerin artmasının önüne geçilmelidir (Altan, 2014: 5).

Yenikapı iskelesi, Marmara Denizi sahilinde ve Fatih ilçesi sınırları içinde yer almaktadır (Fotoğraf 1.3). Ayrıca İstanbul Surlarının kapılarından biridir. Semt, Mustafa Kemal Caddesi ile Kennedy Caddesi'nin kesiştiği alan ve çevresinde gelişmiş olup, doğuda Kumkapı, batıda Samatya, kuzeyde ise Aksaray bulunmaktadır.

Fotoğraf 1.3. Yenikapı iskelesi, İstanbul Surlarının kapılarından biridir.

Eminönü iskelesi, İstanbul'un Haliç girişinde yer alır. Şehrin kurulduğu tarihten günümüze var olan limanın, Sirkeci ile birlikte önemli bir bölümünü, Eminönü semti ve iskelesi oluşturmaktadır (Fotoğraf 1.4).

Fotoğraf 1.4. Galata köprüsü ve Eminönü iskelesi.

Marmara Denizi kıyısında bulunan Yenikapı semti, diğer semtler gibi eskiden Ermeni ve Rumların yoğunlukta yaşadığı bir yerdi. Son 50–60 yılda taverna, gazino, lunapark ve çay bahçelerinin fazlaca bulunduğu bir yer haline geldi. Bunlarla birlikte, Marmara Denizi'ndeki çeşitli noktalara giden deniz otobüsleri ve feribotların merkezi konumundadır. Aynı zamanda İstanbul'un Avrupa yakasına hizmet veren banliyö trenlerinin bir istasyonu da burada bulunmaktadır.

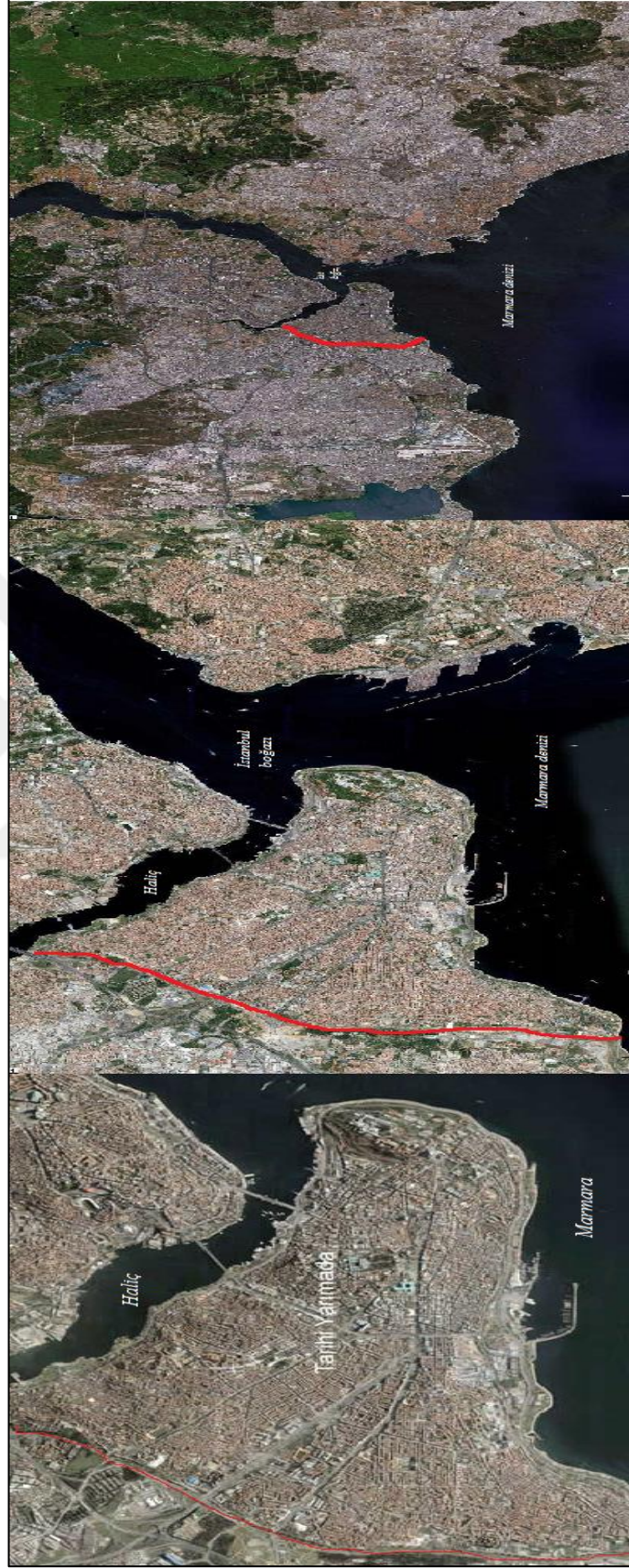
Haliç ve Marmara denizinin Fatih ilçesinin turizmle ilişkisini ve etkisini genel anlamda özetlediğimizde şu sonuçlara ulaşabiliriz (Fotoğraf 1.5):

- Kurvaziyer gemilerinin deniz yoluyla Sirkeci iskelesine demir atıp birçok ülkeden turistin başta Eminönü, Kapalıçarşı, Mısır Çarşısı, Sultanahmet ve Ayasofya gibi iskeleye yakın turistik mekânları gezmesi sağlanmaktadır.
- Haliç'in dünyanın en iyi su sporu pistlerinden biri olduğuna göre yılın belli dönemlerinde çeşitli su sporları düzenlenmekte buda başta Eyüp ilçesi olmak üzere Fatih ilçesine çok sayıda sporsever turistin ağırlanmasını sağlamaktadır.

- Yat Turizmi açısından önem arz eden herhangi bir Marina'nın olmamasına rağmen çok sayıda lüks yatın Yenikapı, Sirkeci ve Eminönü feribot iskelelerine yakın yerlere demir atabilmesi yurtiçi ve yurtdışından gelen yat sahiplerinin hemen Fatih ilçesinde dinlenmelerini ve burada turistik faaliyetlerde bulunmalarını sağlamaktadır.

- İstanbul'un simgelerinden olan martılar Haliç ve Marmara kıyısında önemli bir görsel manzaraya katkı sağlamaktadır.

Fotoğraf 1.5. Fatih İlçesinin Uydu Fotoğrafı (earth.google.com).

1.4. BİTKİ ÖRTÜSÜ- TURİZM İLİŞKİSİ

Bitki örtüsünün mevcudiyeti, sıklığı, dağılışı yanında ormanlar, turistik bölgelerde ve onların çevrelerinde peyzajın görsel kalitesini belirleyen önemli unsurlardandır. Bitki örtüsü zenginliği, yörelerin veya bölgelerin turizm çekiciliğini artırmada önemli doğal kaynaklar arasında yer alırlar. Diğer taraftan eşine az rastlanan bitki ve ağaç türleri yanında anıt ağaçlar veya bunlardan oluşan ormanlar bazı turistler için ayrı bir önem taşır (Zaman. 2012: 79-80).

Fatih ilçesi tipik bir yarımada yerleşmesi ve elverişli iklim kuşağında olduğu değerlendirildiğinde ilçedeki floranın zengin türleri barındırdığı düşünülebilir. Nitekim yerleşmelerin sık bir dokuda olması ve yaşanan ağır tahripler ilçede doğal kalmış floranın metrekairelerle ölçülecek seviyeye kadar getirmiştir. Durum böyle olunca floranın sadece peyzaj olarak değerlendirildiği ve doğal olan bitki örtüsünün turistik açıdan önem arz edecek konuma gelememesine sebep olunmuştur.

Fotoğraf 1.6. Topkapı Sarayı'nın boğazdan çekilmiş görüntüsü.

Gülhane parkında Topkapı Sarayı (Fotoğraf 1.6) ve Sultanahmet-Ayasofya mıntıkasında yer alan asırlık çınarlar yapılan düzenli planlama sayesinde günümüze

ulaşabilmiştir. Gülhane parkının kendisi açık yeşil alan ve kentsel parklar olarak değerlendirilmektedir (Fotoğraf 1.7).

Fotoğraf 1.7. Gülhane Parkı ve Asırlık Çınar Ağaçları.

İlçe nüfusunun resmi kayıtlara göre yaklaşık 419 bin (419345) civarında olması ve kayıt dışı nüfusun gelen turistlerle birlikte bir milyonu geçmesi doğal alanların kolayca tahrip edilmesine yol açmıştır. Fatih ilçesinin 1950 ve öncesine ait bitkilerin çoğunu yoğun yapılaşmaya bağlı olarak günümüzde görmemiz mümkün değildir. Bugün bitki örtüsü açısından yine de en zengin yer olarak Gülhane parkı, Sarayburnu ve çevresini örnek verebiliriz. Buralarda görülen bitki örtüsü de ağaç formasyonundan olan çınar, kavak, ardıç, kekik ve kızılçamlardır. Ayrıca İBB kültür ve festivaller kapsamında her sene yapılmakta olan *İstanbul'da Lale Zamanı* adlı lale festivalinde yaklaşık 10 milyon adet lale dağıtılmakta ve festivale çok sayıda turist katılmaktadır. Nisan ayı boyunca devam eden festival kapsamında çeşitli etkinlikler de düzenlenmektedir. Bunlardan birini, Sultanahmet Meydanı'nda on binlerce (563 bin) lalenin bir araya getirilmesi ile oluşturulan lale halısı (2016 yılı itibariyle ikinci kez) teşkil eder (Fotoğraf 1.8). Diğer etkinlikler arasında ebru, fotoğraf ve resim sergileri yer alır. Festivalin en dikkat çeken aktivitelerinden birini oluşturan Sultanahmet Meydanı'ndaki lale halısı

görseli için 728 metrekarelik bir alan tahsis edilmiştir. Bu halıya gerek yerli ve gerekse yabancı turistler yoğun ilgi göstermektedir.

İstanbul Büyük Şehir Belediyesi tarafından 2016 yılı itibariyle 11. kez gerçekleştirilen lale festivali kapsamında çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. Bu etkinlikler Sultanahmet Meydanı yanı sıra Emirgan Korusu ve Kadıköy Göztepe 60. Yıl Parkı'nda yapılmaktadır. Örneğin bu etkinlikler arasında Sultanahmet Meydanı'nda oluşturulan lale halısı ile Emirgan Korusu'nda yine lalelerden yapılan heykeller yer almaktadır. Buralarda aynı zamanda lale satış noktaları da hizmet vermektedir.

Fotoğraf 1.8. İstanbul'da Lale Zamanı Festivali. Sultanahmet Meydanı'nda on binlerce (563 bin) lalenin bir araya getirilmesi ile oluşturulan lale halısı (2016).

Kısaca değerlendirecek olursak Fatih ilçesinin bitki örtüsü şehirleşmenin sık dokuda olmasından dolayı doğal bitki örtüsünün kaybolması sonucunu doğurmuştur. Fakat İBB tarafından 2005'ten beri her yıl düzenli bir şekilde yapılan ve bir bölümünün de Sultanahmet-Ayasofya meydanları ile Gülhane Parkı'nda yer alan İstanbul'da Lale Zamanı festivalinde İstanbul'un en güzel yetiştirme alanı olduğu laleler sergilenmekte ve lale bitkisinin görselliği peyzaj açısından Fatih ilçesine görsel bir estetik kazandırmaktadır. Ayrıca gerek Gülhane parkında gerekse Topkapı sarayı içerisinde ve Sultanahmet At Meydanı civarında yer alan Asırlık çınarlar yüzyıllardır günümüze

kadar ulaşabilen nadide ağaçlardır. Bütün bu değerler Fatih ilçe turizmine görsellik açısından orijinallik ve pozitif bir atmosfer kazandırmaktadır.

1.5. TOPRAK ÖRTÜSÜ – TURİZM İLİŞKİSİ

Fatih ilçesi arazisi, Avrupa yakasının tipik Rendzina (kireçli) toprak tipine sahiptir. Rendzinalar, İntrazonal toprak sınıflandırmasında yer alır. Rendzinalar, çoğunlukla kireçtaşları üzerinde gelişmişlerdir. Genelde koyu renklidirler ve alt kısımlarında kireç birikimi söz konusudur. Yine kireçtaşlarının parçalanmasına bağlı olarak bol miktarda çakıl ihtiva ederler.

Fatih ilçesinde herhangi bir tarım faaliyeti görülmediği için toprak tipinin pek önemi bulunmamaktadır. Ancak turizm açısından değerlendirildiğinde toprak tipi sahadaki kayaçların yapısı ile ilgilidir. Bu bağlamda jeolojik özellikler de yapılaşmaya etki etmiştir. Netice itibariyle turizm açısından, toprak örtüsü tek başına bir değerlendirme ölçütü olamadığı ve bu konunun daha önceden değinilen jeolojik ve jeomorfolojik etkenlerle bağlantılı olduğu muhakkaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

TURİZMİ ETKİLEYEN BEŞERİ VE EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

2.1. NÜFUS-TURİZM İLİŞKİSİ

2.1.1. Nüfusun Gelişimi

Tarihi yarımada, Suriçi diye tabir edilen ve bugünkü Fatih ilçesinin sınırlarına denk gelen ilk yerleşmeler MÖ 6500 yıllarına denk gelmektedir. Bu bölgenin Asya ve Avrupa arasında geçiş yeri olduğunu ve insan yaşamı açısından uygun iklim ve arazi yapısına sahip olduğunu da düşündüğümüzde ilk yerleşmelerin burada olmasının normal karşılanması gerekmektedir. Tarihi yarımada'nın ilk imparatorluklara başkentlik yapması ve sahip olduğu uygun coğrafi konumu sebebiyle de yerleşme açısından cazip olması da doğaldır. Asıl şehir yerleşmesinin Roma dönemiyle başlaması ve giderek yoğunlaşan bir yerleşim sahası olan tarihi yarımada MS 400'lü yıllarda 400.000, MS 500'lü yıllarda ise 500.000, MS 500-900 yıllarında 400.000 nüfuslu olmasıyla Roma şehrinden sonra en yoğun nüfuslu Avrupa şehri olmuştur. Daha sonra ilerleyen tarihlerde Roma'nın yıkılmasıyla birlikte Doğu ve Batı Roma diye ikiye ayrılan büyük Roma İmparatorluğu İstanbul'da Bizans İmparatorluğu adıyla 1453 yılına kadar Fatih Sultan Mehmet Hanın o dönemki ismiyle Konstantiniyye'yi fethetmesiyle birlikte Osmanlı devletine geçilmiş ve Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışına kadar ki döneme kadar Başkentlik ünvanına sahip olmuştur. Fethin gerçekleşmesiyle birlikte o dönem yaklaşık 35.000 nüfuslu olduğu tahmin edilmekte ve nüfusun çoğunluğunun Rumlardan oluştuğu bilinmekteydi. 15. yüzyıldan sonra tarihi yarımada'da artan Türk nüfusuyla birlikte Rum nüfusunda ciddi bir azalma görülmesine rağmen yarımada'nın nüfusu hala artmakta ve yaklaşık 150 bin civarında olduğu tahmin edilmektedir (Fatih Belediyesi, 2015: 4-20).

15. yüzyıldan sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun merkezi konumu haline de gelen tarihi yarımada'da imparatorluk sayesinde çok sayıda han, hamam, çeşme, imarethane, saray, okul, çarşı gibi şehirleşme adına sayısız eserler yapılmış ve tarihi yarımada'nın

nüfusu 1700'lü yılların sonuna gelindiğimizde 550.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir (Fatih Belediyesi, 2015: 6-10).

Osmanlı İmparatorluğu'nun 19. yüzyılda dünyada yaşanan siyasi keşmekeş ve giderek artan savaşlar sebebiyle hem 500 yıl boyunca süregelen siyasi düzeninin önce değişmesi sonra da sonu anlamına gelmektedir. Anadolu'da artan açlık, sefalet ve savaşların getirdiği yorgunluk sebebiyle İstanbul'a yoğun bir göçün yaşanması ve bu göçler sonucunda 20. yüzyılın başlarında şehirde yaşanan şehir içi kaosu habercisi olmuştur. Tarihi yarımada nüfusunun 19. yüzyılda 500 bin, 20. yüzyılda 600 bine dayanması ve savaşlarda şehit olan erkek nüfusun azalmasına bağlı olarak nüfus artışı durağanlaşmıştır (Fatih Belediyesi, 2015: 7-25).

İstanbul'un yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin başkenti olamaması, şehrin gerek nüfus gelişimi gerekse ekonomik gelişimi açısından durağan bir dönem geçirmesine sebep olmuştur. Fakat daha sonra jeopolitik durumu, stratejik konumu ve diğer coğrafi özellikleri sayesinde yeniden ticaret, sanayi ve turizm merkezi durumuna geldi. Bugünkü Fatih ilçesi Eminönü ve Fatih diye idari anlamda ikiye ayrılmıştır. Bugün Fatih ilçesine bağlı bir semt olan Eminönü, 1928'de İstanbul Merkez ilçesinden ayrılarak ilçe statüsü kazanmıştır. Fatih ise, İstanbul'un merkez ilçesi sınırları içerisinde kalmıştı. Ancak 8 Mart 1984 yılında yapılan yeni bir düzenlemeyle İstanbul Büyükşehir Belediyesi kuruldu. Bu düzenleme ile Fatih, bu belediyeye bağlı bir ilçe belediyesi durumuna getirildi.

1950'ler İstanbul'un ticaret, kültür, sanat, turizm ve ekonomik açıdan canlandığı yıllar olmuştur. Bunlara bağlı olarak da ülke genelinden sürekli göç almaya başlamıştır. Bu durum, özellikle Fatih ve Eminönü'nü en işlek yerleşmeler haline dönüştürmüştür. Neticede sürekli göç alınması bu yerleşmelerin nüfusunun hızlı bir şekilde artmasına ve daha kalabalık nüfus barındıran yerleşmelere dönüşmelerine neden olmuştur. Nitekim 1965 yılında Fatih'in nüfusu 344.602'ye ulaşmıştı¹ (Tablo 2.1).

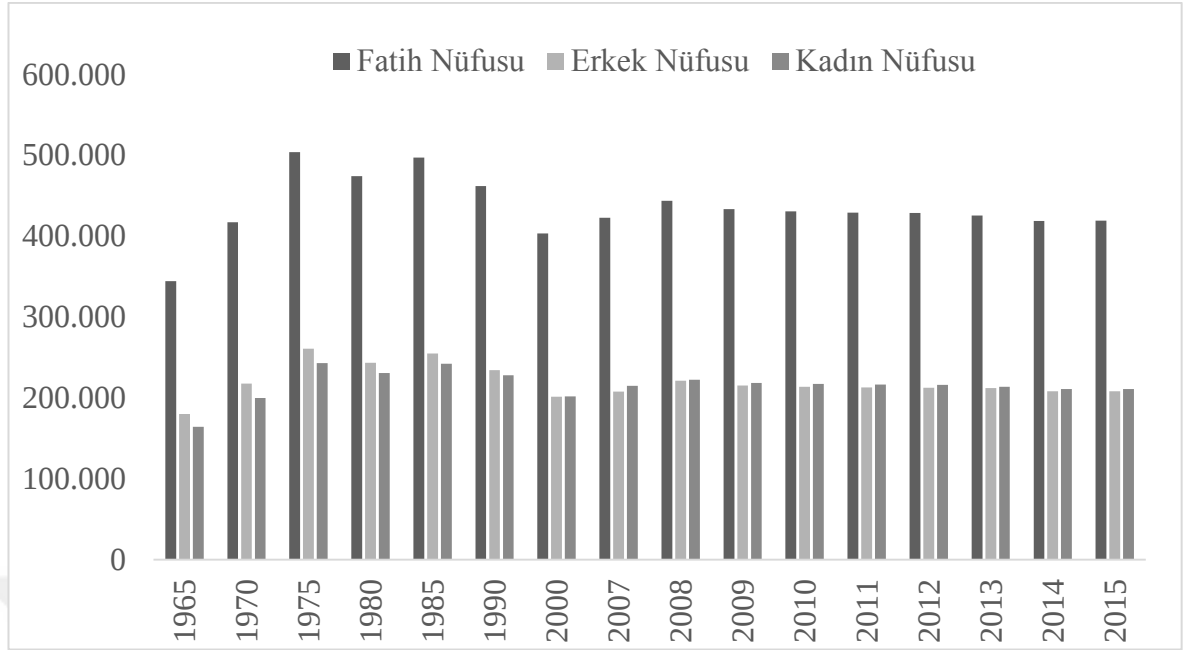
¹ Tarihi Yarımada'nın iki ilçesi olan Eminönü ve Fatih, 29 Mart 2009 tarihinde yürürlüğe giren 5757 sayılı kanun ile "Fatih" adı altında tek bir ilçeye dönüştürülmüştür. Nitekim 5747 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 2. maddesi. 2. fıkrasına göre, Eminönü'nün ilçe statüsü sonlandırılmıştır. Yine aynı kanunun geçici 2. maddesinin. 1. fıkrası gereği, Eminönü Belediyesi tüzel kişiliği kaldırılarak, mahalleleriyle birlikte Fatih Belediyesi'ne bağlanmıştır.

Tablo 2.1. Fatih İlçesinde Nüfusun Seyri (1965-2015).

Yıl	Toplam Nüfus	Erkek Nüfus	Kadın Nüfus
1965	344.602	180.227	164.375
1970	417.662	217.851	199.811
1975	504.127	261.053	243.074
1980	474.578	243.698	230.880
1985	497.459	255.118	242.341
1990	462.464	234.323	228.141
2000	403.508	201.655	201.853
2007	422.941	208.086	214.855
2008	443.955	221.431	222.524
2009	433.796	215.326	218.470
2010	431.147	213.730	217.417
2011	429.351	212.894	216.457
2012	428.857	212.620	216.237
2013	425.875	212.114	213.761
2014	419.266	208.242	210.984
2015	419.345	208.295	211.050

Kaynak: D.İ.E ve TÜİK verileri (2016).

2000 yılı genel nüfus sayımına göre Fatih'in (Eminönü dahil) toplam nüfusu 403.623 kişi olarak tespit edilmiştir. 2000 yılından sonra toplam kadın nüfusu erkek nüfusundan fazla olmaya başlamıştır. Kadın nüfusunun erkek nüfustan fazla olması ise ilçenin artık yerleşme amaçlı göç almak yerine İstanbul'un diğer ilçelerine göç vermesinden kaynaklanmaktadır. Kadın ve erkek nüfus oranı 2008 yılına kadar oransal açıdan aynı değerlerde olduğu görülmektedir (Tablo 2.1, Şekil 2.1).

Şekil 2.1. Fatih İlçesinde Erkek, Kadın ve Toplam Nüfusun Seyri (1965-2015).

Fatih ilçesi nüfusunun İstanbul ili toplam nüfusu içerisindeki oranı incelendiğinde, ilçenin İstanbul nüfusu içerisindeki yüzdesi %3.5 iken bu oran her yıl azalarak ve 2015 yılında 2.86 seviyelerine kadar inmiştir. Fatih ilçesinin erkek nüfusunun İstanbul erkek nüfusu (2008 yılı) içerisindeki yüzdesinin %3.31 seviyesinden 2015 yılına gelindiğinde %2.83 seviyelerine kadar indiğini görülmektedir. Kadın nüfus sayılarına bakıldığında ise 2008 yılın %3.53 seviyelerinde iken 2015 yılında %2.89 seviyelerine düştüğü anlaşılmaktadır (Tablo 2.2).

Fatih ilçesi, Eminönü ilçesi ile birleştikten sonra bu bölgede yaşayan nüfus azalmaya başlamıştır. Bunun da en büyük sebebi, daha önce de belirtildiği gibi ilçenin, diğer komşu ilçelere göç vermesidir. Diğer taraftan, Fatih ilçesi sadece esnaf ve işyerlerinin yaşam alanı olmaya başlamış ayrıca suç oranı bakımından da yüksek bir orana sahip olması sebebiyle ilçede ailevi yaşam alanı giderek daralmıştır.

Tablo 2.2. İstanbul İli Nüfusu İçerisinde Fatih İlçesi Nüfusunun Kadın, Erkek ve Toplam Nüfuslarının Seyri (2007-2015).

Yıl	İstanbul Nüfusu (A)	Fatih Nüfusu (B)	% Oran	İst. Erkek Nüfusu (C)	Fatih Erkek Nüfusu (D)	% Oran	İst. Kadın Nüfusu (E)	Fatih Kadın Nüfusu (F)	% Oran
2007	12.573.836	422.941	3.36	6.291.763	208.086	3.31	6.282.073	214.855	3.42
2008	12.697.164	443.955	3.50	6.386.772	221.431	3.47	6.310.392	222.524	3.53
2009	12.915.158	433.796	3.36	6.498.997	215.326	3.31	6.416.161	218.470	3.40
2010	13.255.685	431.147	3.25	6.655.094	213.730	3.21	6.600.591	217.417	3.29
2011	13.624.240	429.351	3.15	6.845.981	212.894	3.11	6.778.259	216.457	3.19
2012	13.854.740	428.857	3.10	6.956.908	212.620	3.06	6.897.832	216.237	3.13
2013	14.160.467	425.875	3.01	7.115.721	212.114	2.98	7.044.746	213.761	3.03
2014	14.377.018	419.266	2.92	7.221.158	208.242	2.88	7.155.860	211.024	2.95
2015	14.657.434	419.345	2.86	7.360.499	208.295	2.83	7.296.935	211.050	2.89

Kaynak: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistem verileri (2016).

Fatih ilçesinin 2010 yılı itibariyle en yoğun nüfuslu mahallesini 26.220 nüfusuyla Seyitömer oluşturur. Bu mahallenin en fazla nüfusa sahip olmasında İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nin art bölgesinde olması ve ulaşım bakımından Fatih ilçesinin tüm merkezi yerlerine yakın olması yanısıra T1 (Kabataş-Bağcılar) tramvay hattı etkili olmuştur. Seyitömer Mahallesi'nden sonra en fazla nüfusa Hırka-i Şerif Mahallesi (24.809 nüfus) sahiptir. Bu mahallenin fazla nüfus barındırmasında Fevzipaşa ve Vatan Caddesi ile sınırı olması yanında Vatan Caddesi'nde yer alan M1 (Yenikapı-Atatürk Havalimanı) metrosunun geçmesi nedeniyle ulaşım açısından kolay ulaşılabilir mevkide yer alması etkili olmuştur. Bu mahalleyi takip eden Şehremini Mahallesi 22.614 nüfusuyla Fatih ilçesinin en fazla nüfuslu üçüncü mahallesidir. Bu mahallenin yoğun olmasında etkili olan en önemli unsur, Fatih ilçesinin merkezi olan Millet Caddesi'nin sınırında bulunması ve daha önce de belirtildiği gibi T1 tramvay hattının bu caddeden geçmesidir. Yine buraya yakın bir yerleşme olan Kocamustafapaşa Mahallesi 22.060, Mevlanakapı Mahallesi 20.995 nüfusa sahiptir. İstanbul İl Emniyet Müdürlüğü'nün ve Fatih Belediyesinin de içinde yer aldığı Akşemsettin Mahallesi 21.429 nüfusludur. Fatih ilçesinin en düşük nüfus miktarına sahip mahallelerini sırasıyla nüfusları 50 kişinin de altında olan Sarıdemir, Tahtakale, Beyazıt, Sururi ve Balabanağa oluşturur (Tablo 2.3).

Tablo 2.3. Fatih İlçesinin Mahalleler Bazında Nüfusu.

Mahallenin Adı	Nüfusu	Mahallenin Adı	Nüfusu
Aksaray	10.485	Demirtaş	388
Akşemsettin	21.429	Emin Sinan	1.438
Ali Kuşçu	10.769	Hacı Kadın	586
Atikali	14.706	Hobyar	41
Ayvansaray	20.098	Hocagıyasettin	1.251
Balat	16.807	Hoca Paşa	113
Cerrahpaşa	9.223	Kalenderhane	1.399
Cibali	8.732	Kâtip Kasım	2.188
Dervişli	20.368	Kemalpaşa	378
Haseki Sultan	10.144	Küçük Ayasofya	3.561
Hırka-i Şerif	24.809	Mercan	69
İskenderpaşa	15.332	Mesihpaşa	79
Karagümrük	11.290	Mimar Hayrettin	567
Kocamustafapaşa	22.060	Mimar Kemalettin	240
Mevlanakapı	20.995	Molla Fenari-Mahmutpaşa	76
Molla Gürani	14.944	Molla Hüsrev	1.152
Seyit Ömer	26.220	Muhsine Hatun	2.769
Silivrikapı	17.337	Nişancı	5.764
Sümbül Efendi	17.519	Rüstempaşa	75
Şehremini	22.614	Saraç İshak	1.281
Topkapı	11.256	Sarıdemir	19
Yavuz Sultan Selim	19.708	Sulatan Ahmet	1.183
Yedikule	17.476	Sururi	40
Zeyrek	15.572	Süleymaniye	485
Alemdar	177	Şehsuvarbey	2.514
Balabanağa	46	Tahtakale	27
Beyazıt	36	Taya Hatun	81
Binbirdirek	1.745	Yavuz Sinan	198
Cankurtaran	1.288		

Kaynak: Fatih Belediyesi verilerinden derlenmiştir (2016).

Fatih ilçesinin yaş aralığı nüfus çizelgesi incelendiğinde 2009 yılı verilerine göre ilçede en fazla nüfuslu yaş aralığı 43.435 nüfusla 25-29 yaş aralığı olduğu ve bu yaş aralığını sırasıyla 38.951 nüfusla 20-24 yaş grubu, 38.347 nüfusla 30-34 yaş aralığı, en az nüfuslu yaş aralığını ise yine sırasıyla 581 kişiyle 90+, 2.255 nüfusla 85-89, 5.158 nüfusla ise 80-84 yaş grubu takip eder. Belirtilen yoğun nüfuslu yaş aralıkları 2009 yılından 2015 yılına kadar Fatih ilçesinin nüfusunun azalmasına bağlı olarak paralel bir şekilde azalmıştır. 2015 yılında yine en fazla nüfuslu yaş aralığı bu sefer biraz daha genç nüfus olan 39.302 nüfusla 20-24 yaş aralığı olmuştur. Yine en az nüfus 90 yaş ve üstü olmuştur (Tablo 2.4). Ancak 2009 yılına göre ilçe nüfusundaki miktarı artmış ve nüfus 1080 kişi olmuştur.

Tablo 2.4. Fatih İlçesinin Yaş Aralığı Nüfus Durum Çizelgesi (2009-2015).

Yaş Aralığı/Yıllar	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
0-4	27.693	27.005	26.439	26.036	25.440	25.179	24.973
5-9	27.425	26.857	26.372	26.036	25.911	25.010	24.308
10-14	30.156	29.636	28.807	27.797	26.688	25.525	24.712
15-19	32.370	32.236	31.466	32.137	31.937	31.342	30.976
20-24	38.951	37.481	37.904	37.855	37.867	37.826	39.302
25-29	43.435	41.443	39.725	39.318	38.625	37.469	37.309
30-34	38.347	39.088	39.551	39.136	38.170	36.763	35.556
35-39	34.047	33.932	33.883	34.176	33.880	33.686	34.349
40-44	29.805	29.330	29.797	30.852	31.390	31.448	31.366
45-49	28.722	29.164	29.178	28.425	28.406	27.830	27.282
50-54	25.725	25.252	25.301	25.858	26.012	26.048	26.431
55-59	20.977	22.125	22.863	22.764	22.686	22.584	22.292
60-64	16.918	17.485	17.706	17.784	17.958	17.712	18.535
65-69	12.510	12.767	12.965	13.025	13.394	13.799	14.418
70-74	10.046	10.404	10.195	10.384	10.188	9.852	10.090
75-79	8.904	8.606	8.458	8.136	77.20	7.554	7.757
80-84	5.158	5.443	5.523	5.632	5.993	5.885	5.687
85-89	2.026	2.253	2.513	2.737	2.749	2.788	2.922
≥90	581	640	705	769	861	966	1.080

Kaynak: TÜİK- ADNKS verilerinden hazırlanmıştır (2016).

Netice itibarıyla, nüfus özellikleri ile turizm arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Örneğin bir yerleşmenin bir yerin ekonomisine daha çok katkı sağlaması için nitelikli iş gücüne ihtiyaç vardır. Turizm, bölgeler arası gelişmişlik farkını azaltan bir faaliyettir. Fatih ilçesinde 15-64 yaş grubunu oluşturan aktif nüfusun oranı %72.3'tür. İlçe nüfusunun bu özelliği, turizm için iş gücü teminini kolaylaştırmaktadır. Turizm faaliyetleri, istihdamı arttırdığı için işsizliği azaltıcı bir etkiye sahiptir. Diğer illere çalışmak için göç etmek zorunda kalan işsizlere turizm yoluyla iş imkânı doğmaktadır. Turizmden elde edilen gelirin artması da sosyal hayatı olumlu etkilemiştir.

Sonuç olarak Fatih ilçesi için nüfusun daha çok genç nüfustan oluştuğu ve yaşlı nüfusun ilçe nüfusu içindeki oranı azda olsa artmıştır. Turizm açısından değerlendirildiğinde, ilçe nüfusunda genç nüfusun fazla olması, özellikle işgücü açısından son derece önemlidir.

2.1.2. Yerleşmenin Tarihi Gelişiminin Turizme Etkisi

“Tarihi yarımada Paleolitik, Neolitik ve Tunç çağlarından başlayarak çeşitli uygarlıklara ev sahipliği yapmış, Asya ve Avrupa kıtaları arasında bir geçiş yolu olan bölgedir. Neolitik çağa ait buluntular sayesinde tarihi yarımadaaya ait ilk buluntular Yenikapı’da, TCDD Marmaray kazıları sırasında ortaya çıkarılmıştır (Yaylalı, 2012: 45-65). İnsanoğlunun tarımsal üretime ilk başladığı dönem olan Neolitik dönem Milat’tan önce 6500 yıllarına tekabül etmektedir. Bu devre bitkilerin kültür altına alındığı, hayvanların ise evcilleştirildiği bir dönemdir. Neolitik dönemde takvim, yazı, matematik, kent kurma bilinci ve yapı sanatı gelişmiştir. Tarihi yarımadaanın en uç kısmı olan Sarayburnu’nda yapılan kazılar sonucunda Milat’tan önce 5000-3000 yıllarına ait buluntular ortaya çıkmıştır”. Bu buluntular ile birlikte bölgenin yaklaşık 8000 yıldır yerleşim yeri olduğu söylenilebilir (Fatih Belediyesi, 2015: 4).

Akdeniz havzasının doğusunda, Akdeniz ticaret ağının bir bileşeni olmak ve hasat ticaretinden faydalanmak isteyen Tarihi Yarımada’daki en önemli uygarlık Megaralılarıdır. Megaralıları, Milat’tan önce 660-670 yıllarına denk gelen dönemde koloni kurmak amacıyla Sarayburnu civarına yerleşmişlerdir. Ayrıca bu bölgede Megaralılarından önce Frigler, Traklar ve Bitinyalıların yaşadığı bilinmektedir (Yaylalı, 2012: 45-65). Bir Sparta geleneği olarak Megaralıları bölgede yaşayan halkı köleleştirerek, Bizanston şehrini kurmuşlar ve şehir devlet yapısına bürünmüşlerdir. Bu şehir deniz ticaretinden geçimini sağlamakta ve şehrin limanı, Sarayburnu’ndan Haliç’e dönünce ilk koy olan Proosphorion Limanı’dır. O dönemde tarihi yarımadaanın nüfusu hakkında pek bir öngörümüz olmasa da tahmin edilen miktar 20-30 bin civarında olan bir nüfus topluluğudur (Fatih Belediyesi, 2015: 4).

Tarihi Yarımada’nın tarihinde önemli bir yere sahip olan Büyük Roma devleti Bizanston’dan 100 yıl önce kurulmuş fetihlerle büyümüş ve Akdeniz’deki süper güç olarak ortaya çıkmıştır. Roma devletinin ekonomik ve siyasi güvencesi ise Akdeniz havzasındaki canlı ticaret ağı olmuştur. Roma imparatorluğu yaşlandıkça daha önce sahip olduğu etki ve gücünü yavaş yavaş kaybetmeye başlamıştır. Milat’tan sonra 395 yılında Doğu ve Batı Roma imparatorluğu olarak ikiye ayrılan Büyük Roma İmparatorluğu daha sonra Kuzeyden gelen saldırı ve baskılara dayanamayan Batı Roma İmparatorluğu, Milat’tan sonra 476 yılında tarih sahnesinden çekilmiş ve yerini Doğu

Roma İmparatorluğu olan Bizans'a bıraktı (Güngör, 2015: 12-28). Büyük Roma İmparatorluğunun parçalanıp Doğu ve Batı diye ayrılması ve bunun akabinde Bizans devletinin Roma devletinin tek varisi olarak kalmasıyla birlikte İstanbul ve İstanbul'un merkezi olan Tarihi Yarımada nüfusu 100 bin civarında olduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca yaşanan iç savaş ve merkezi yönetim boşluğundan kaynaklı sebeplerle Tarihi Yarımada nüfusu azalmaya başlamıştır (Yaylalı, 2012: 45-65).

Doğu Roma (Bizanslılar), Batı Roma devletinin yıkılmasının ardından 1000 yıl daha yaşamıştır. Bizanslıların daha uzun ömürlü olmasının nedenlerinden bazıları ise Doğu Roma'nın siyasal bir başkent, büyük bir liman ve üretim merkezi olması ve bunlarla birlikte Tarihi Yarımada'yı çevreleyen güçlü surlarının varlığıydı. Surlar sayesinde Bizanslılar uzun bir dönem işgallerden korunmuştur fakat bölgedeki aktif ticaret yaşantısının Cenovalılar ile Venediklilerin elinde bulunması, Doğu Roma'nın sonunu getirmiştir. Kent 1453 yılında Fatih Sultan Mehmet'in ordularına teslim olana kadar 1204 yılında Latin istilasına maruz kalmış ve eski gücünü yitirmiştir. 1450 yıllarına kadar da kent nüfusunun 150 bin civarında olduğu tahmin edilmektedir (Fatih Belediyesi, 2016: 5). Fetihten sonra İstanbul'a ve dolayısıyla tarihi yarımada'ya yoğun bir Türk göçü gerçekleşmiş ve Suriçi diye tabir edilen bölgede yerleşik yapıda olan Rum nüfus ise Balkanlara ve Orta Avrupa'ya göç etmek zorunda kalmıştır. 1500'lü yıllara kadar da tahmin edilen nüfus ise 180 bin civarıydı. 16. yüzyıla damgasını vuran ve Küçük Kıyamet olarak nitelendirilen deprem sonrası şehir çok büyük zarar görmüştür. Tarihi Yarımada'da yer alan pek çok tarihi eser yerle bir olmuş veya da zarar görmüştür. Sultan II. Beyazıt tarafından şehir 80 bin kişinin çalışması sonucu yeniden kurulmuştur. Bu dönemde kurulan şehirden günümüze pek çok eser kalmıştır (Eyice, 1984: 3-7)

1520-1566 yılları arasında tahtta kalan Kanuni Sultan Süleyman 46 yıllık döneminde Osmanlı devletinin yükselişiyle birlikte İstanbul ve Tarihi Yarımada içinde yükselme ve gelişme dönemini yaşatmıştır. Kanuni döneminden günümüze pek çok eser ulaşmıştır. Tarihi Yarımada'da inşa edilen pek çok bentler, su kemerleri, çeşmeler ve su yolları sayesinde şehirde su bolluğu yaşanmıştır. Ayrıca medreseler, hanlar, hamamlar, kervansaraylar ve köprülerle donatılan şehir tam bir başkent unvanı almıştır. Haliç limanı Kanuni döneminde işler bir hale gelmiştir. Lale Devrinde şehirde pek çok yenilik ve değişiklik yaşandı. Özellikle Nevşehirli Damat Paşa sayesinde Avrupa'dan getirdiği

projelerden esin alarak İstanbul'un yeni imarına el atmış oldu. Haliç bu dönemde ıslah edilip gezinti yerleri haline getirildi. Yeni köşk ve bahçeler inşa edilip yangınlarda hasar gören yerler yeniden inşa edilip onarımdan geçmiştir (Fatih Belediyesi, 2016: 5).

3 Kasım 1839'da Gülhane Hattı Hümayun adlı beyanat Topkapı Sarayı'nın Gülhane bahçesinde okunarak Tanzimat dönemi resmen başlamış oldu. Bu dönemde batılılaşma süreci oldukça hızlanmış ve Osmanlı Devleti'nin içine girmiş olduğu gerileme döneminden kurtulmanın çareleri aranmıştır. Bundan dolayı İstanbul ve Tarihi Yarımada başta olmak üzere her yerde eğitimden sağlığa ve sanayi kuruluşlarına kadar birçok alanda yenilikler yaşanmıştır. Şehir Tanzimat Dönemi'nde Suriçi'nden Bakırköy'e, Galata'da ise Teşvikiye yönüne doğru genişlemeye ve yayılmaya başlamıştır. Anadolu yakasında ise Bostancı ve Beykoz'a kadar büyümüştür. Tanzimat döneminde klasik Osmanlı mimarisi tamamen olmasa da terk edilmiş ve yeni yapılar barok, neogotik, rokoko ve ampir üsluplarına göre batılı tarzda yapılmıştır. Bu dönemde tünel, Rumeli Demiryolu ve deniz ulaşımını sağlayan Şirket-i Hayriye ve Şehremaneti (belediye) açılmıştır. Ayrıca ilk telgraf hattı ile birlikte Zaptiye Nezareti ve ona bağlı karakollar açılmıştır (Fatih Belediyesi, 2016: 5).

Tanzimat dönemiyle birlikte İstanbul adına önemli gelişmeler yaşanırken 1877 yılında patlak veren Türk-Rus savaşı şehir üzerinde olumsuz bir etkiye sebebiyet vermiştir. Rumeli cephesine yakın olmasından dolayı İstanbul bu savaşın birçok acısını bizzat yaşamıştır. Kentten yapılan asker sevkياتına karşılık cepheden gelen yaralı ve hastalarla birlikte şehir yaşantısı tepe taklak olmuştur. Rumelili muhacirler hem savaştan kaçmış hem de İstanbul'a geldiklerinden birçok sıkıntıya sebebiyet vermiştir. Muhacirler İstanbul'da boş buldukları cami ve medreselerin boş köşelerinde tahta ve teneke barakalarda yaşamaya başlamışlardır. Ayrıca bu dönemde İstanbul büyük bir deprem felaketi de yaşadı. 1894 yılında yaşanan bu deprem sonucunda Suriçi çok büyük tahribatlar görmüştür. Depremden hemen sonra tamir işlemlerine başlanmıştır (Fatih Belediyesi, 2016: 6).

Tarihi Yarımada'da işgal ve mütareke yıllarında pek alışık olmadığı büyük gösteriler gerçekleştirilmiştir. Dünya'da ilk kez kadın hatiplerin konuşmacı olarak katıldığı ve 19 Mayıs 1919 yılında Sultanahmet Meydanı'ndaki düzenlenen mitinge 50 bin civarında bir insan katılmıştır. Cumhuriyet dönemi ve Menderes'in imar hareketleri

döneminde İstanbul'a gerçekleşen yoğun göçle birlikte konut sıkıntısı ortaya çıkınca çok katlı yapılar boy göstermeye başlamıştır. 1950'li yıllarından sonra yaşanan göçler sonucunda geniş caddelerin açılmış ve şehrin sosyo-kültürel dokusu yavaş yavaş değişmeye başlamıştır (Semerci, 2014: 15-27). Megaralılar'dan Doğu Roma İmparatorluğu'na Osmanlı Devleti döneminden Cumhuriyet dönemine doğru uzanan dönemde hep başkentlik yapmış olan tarihi yarımada I. Dünya Savaşı'nın olumsuz etkileri ve stratejik açıdan güvenli bir yerde bulunmamasından dolayı Cumhuriyet döneminde başkentlik unvanı geri alınmıştır. Bugün İstanbul Valiliği ve Büyükşehir Belediyesi merkezi yönetim binaları Fatih ilçesinde yer almaktadır. Özellikle de Fatih'in yukarıda da belirtildiği gibi, çok eski yerleşme tarihi ve yerleşme şekillerinin günümüze kadar ulaşmış tarihi eserleri turizm için önemli çekiciliklerdir (Fatih Belediyesi, 2016: 6).

Sonuç itibariyle, buraya kadar anlatılan Fatih'in (tarihi yarımada) tarihi geçmişinde bulunan medeniyetler ile bunlara ait eserler, arkeolojik alanlar, eski yerleşmeler gibi beşerî çekicilikler, turizm için çok önemli bir potansiyel oluşturmaktadır.

2.1.3. Ekonomik Faaliyetler-Turizm Sektörü İlişkisi

Gelişmekte olan ülkeler bakımından turizmin çekici yönlerinin başında, ekonomik katkısını daha kısa sürede göstermesi gelmektedir. Nitekim turizm yatırımlarının getiri sağlamadan önceki dönemi, başka alanlardaki yatırımlara göre çok daha kısadır. Gerçekten de başarılı bir tanıtımla turizm yatırımları birkaç yıl gibi kısa bir sürede hem döviz girdisi sağlamakta hem de istihdam yaratmaktadır. Böylece gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınmalarını sağlamakta ihtiyaç duyulan döviz sorununun ortadan kaldırılmasında, turizm sektöründen elde edilen dövizler önemli katkı yapmaktadır. Ayrıca turizm yatırımları, aynı zamanda ekonomiye de canlılık kazandırmaktadır (Tutar, 1990: 26).

Kapalı Çarşı ve Mısır Çarşısı (Fotoğraf 2.1) gibi, Türkiye ekonomisinde önem arz eden çarşıların Fatih ilçesinde yer alması ilçenin ekonomik anlamda çok önde olmasını sağlamıştır. Turizmle olan ilişkisini düşünüldüğünde ise gelen turistlerin bu büyük

çarşılarda alışveriş yapması da alışveriş turizmini canlandırmıştır. Turist sayısının artış gösterdiği yıllar ekonomik canlılık açısından bir anlam kazanmaktadır.

2.1.3.1. Gelir Yaratıcılık İlişkisi

Gelir yaratma etkisi, turizmin en önemli ekonomik getirilerinden bir diğerini oluşturur. Nitekim turistler, gittikleri ülkelerde veya bölgelerde, yeme-içme, konaklama, alışveriş, gezi-eğlence, hediyelik eşya ve ulaşım gibi gereksinimlerini karşılamak amacı ile harcamalar yapmaktadır. Şüphesiz bu harcamalarda o yerde ekonomik anlamda gelir seviyesinin yükselmesine neden olmaktadır (Bahar ve Kozak, 2006: 135). Böylece bu ülkeler veya bölgelerde yaşayan yerel halk için turist harcamaları, bir gelir ve aynı zamanda da geçim kaynağıdır. Başka bir anlatımla, turizmin ekonomik etkisi, oldukça fazla harcama yapan ziyaretçilerin, gittikleri yerlerde yarattıkları satın alma gücü ile yakından ilişkilidir.

Gelişmekte olan ülkelerde, dış satımın artırılması ekonomik gelişmenin sağlanabilmesi için temel şartlardan biridir (İçöz, 2005: 21). Bu nedenle, söz konusu ülkelerin turizmi, ekonomik kalkınma aracı olarak görmelerinin nedenlerinden biri budur. Çünkü turizm, görünmeyen dış satım olarak, gelişmekte olan ülkeler için önemli miktarda gelir yaratmaktadır.

Fatih ilçesinde turizmin gelişmeye başladığı 1970'li yıllardan sonra o döneme kadar hep yerel ticaret üzerine endeksli olan ekonominin yabancı turistlerin de gelmeye başlaması ile birlikte turizmde gelir yaratıcılık da ortaya çıkmış ve turizm aktivitesi bölümünde değinileceği üzere şehir içi tur organizasyonları, kongre turizmi ile ilgili çalışmalar ortaya çıkmıştır. Ayrıca Haliç ve Yenikapı iskelelerinden de turistik gezi amaçlı bot turları düzenlenmeye başlamıştır. Alışveriş açısından zaten normal istihdam değerleri ile endeksli bir başlık olduğu artan turist sayısının sadece gelirin miktarı üzerinde bir etkisi olmuştur.

2.1.3.2. İstihdam İlişkisi

Sektör olarak turizm, turistik tüketim harcamalarının yapılması ve bu yolla gelir sağlanmasının yanı sıra turizm talebini karşılamak için, işletmelerin yeni yatırımlar gerçekleştirmelerine vesile olmaktadır. Buna bağlı olarak da bu sektörün gelişimi

istihdamı artırmakta ve böylece ülke ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır. Bu nedenle, pek çok ülkede turizm, oldukça fazla iş imkânı yaratan sektörlerden biri olarak görülmektedir. Gerçekten de turizm sektörü bir taraftan kendisi doğrudan istihdam yaratmakta, diğer taraftan da bu sektöre girdi olarak katkı veren diğer sektörlerle de dolaylı istihdam olanağı sağlamaktadır. Bu da turizm sektörüne sahip ülkedeki toplam istihdamı artırmaktadır (Coltman, 1989: 226-227).

Böylece, turizm sektörünün oluşturduğu istihdam yoğunluğu, diğer sektörlerle göre daha fazladır. Çünkü sektörde emek-yoğun üretimin hâkim olmasına bağlı olarak turistik tüketim harcamaları, yüksek miktarda istihdam etkisi yaratmaktadır. Buna ilave olarak, bu sektöre mal ve hizmet sunan diğer sektörlerle de yeni iş olanakları sağlayarak dolaylı istihdam etkisi oluşturmaktadır.

Bu bağlamda, bu sektör içerisinde bulunan yeme-içme, konaklama, alışveriş, gezi-eğlence, hediyelik eşya ve ulaşım gibi tesislerdeki turistik harcamalar vasıtası ile artan üç tip istihdam vardır (Şahin, 1993: 53):

- Otel, motel, restoran gibi bu sektörde bulunan tesislerdeki ziyaretçi harcamaları ile oluşan doğrudan istihdam artışı,
- Turistik harcamalar sonucu doğrudan gerçekleşmeyen, ancak bu sektör ile ilişkili olması münasebetiyle, sektöre girdi veren diğer sektörlerde meydana gelen dolaylı istihdam artışı,
- Turistik bölge insanların bu sektörden sağladığı gelirleri yeniden harcamasına bağlı olarak oluşan ek istihdam artışı.

Kuşkusuz, turizm sektörünün istihdam yaratıcı etkisi, bu sektördeki talep yoğunluğuna bağlı olacaktır. Nitekim turizmin gelişmesine paralel olarak, turistik tesis yatırımlarının artması gerekli olan işgücü talebini de arttıracaktır. Ayrıca, turizm sezonlarındaki talep yoğunlaşmasına bağlı olarak, turistik tesislerin işletilebilmesi de farklı açıdan işgücü talebini artırmaktadır (Olalı ve Timur, 1986: 101).

Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi (WTTC) raporuna (2007 yılı) göre, dünya genelinde 231.2 milyon kişi turizm sektöründe çalışmaktadır. Bu sayı dünya toplam işgücünün %8.3'ünü oluşturmaktadır. Yine aynı rapora göre, 2007 yılında ülkemizde

turizm sektöründe 1 milyon 566 bin kişi çalışmaktaydı. Bu rakam toplam işgücünün %6,9'una denk gelmekteydi.

Fatih ilçesinin tamamına yakını hizmet ve sanayi faaliyetleri sınıfına giren iş ve işyerlerinden oluşmaktadır. Tarım sektörü ilçenin tamamına yakının yerleşmelerden kurulu olması sebebiyle neredeyse sıfır seviyelerindedir. İlçede ekonominin temeli hizmet alt dallarından olan turizm sektörüne dayandığı için bu iki konuyu ele almada faydalı olacaktır.

Fatih ilçesinde, gayri sıhhi işyerleri yaklaşık 2 bin (1962 adet) civarında bulunduğu ve denetimin sıklaşması ile birlikte bu işyerlerinin sayısının azaltılması hedeflenmektedir (Tablo 2.5). Bu işyerleri genel olarak yoğun ve işlek arterlerden uzak Kumkapı ve Kocamustafapaşa gibi mahallelerde yer almaktadır. Buralar genel olarak ruhsatsız berber, bakkal, kafe, yiyecek satılan yerlerdir. Sıhhi işyerleri Fatih ilçesindeki işyerleri içerisinde %88 civarında bir paya sahiptir. Büyük çoğunluğunu Eminönü, Sirkeci, Kapalı Çarşı esnafları, Sultanahmet turistik bölge esnafları ve Beyazıt, Vatan, Millet caddeleri, Aksaray, Fevzipaşa, Cerrahpaşa mahalle esnafları oluşturmaktadır. Umuma açık işyerleri değerlendirildiğinde bunlar kafeler, restaurantlar, esnaf lokantaları, eğlence mekânları, finansal hizmet veren işyerleri gibi işyerleri olarak bilinmektedir. Bu işyerlerinin özellikle Sultanahmet bölgesi, Sirkeci, Eminönü ve Beyazıt gibi turistik öneme sahip yerlerin denetimi büyük bir titizlikle Fatih belediye ve İBB Zabıta ve Komisyon ekipleri tarafından yapılmaktadır. Tasfiyeye tabi işyerlerini ise hiçbir ruhsat ve izne tabi olmayan yasadışı satıcılık olan seyyar satıcı diye tabir ettiğimiz ürün satıcılığı yapan işyerlerinden oluşmaktadır.

Fatih ilçesinde sıhhi işyerlerinin oranı %87.5'lik oranıyla ilk sırada yer alırken, bunu % 4.5 ile umuma açık işyerleri takip etmektedir. Gayri sıhhi işyerleri %4.2 oranı ile 3. sırada yer alırken tasfiyeye tabi işyerleri % 3.8 ile son sırada bulunmaktadır (Tablo 2.5). Bu işyerlerinin %41.3'ü Aksaray, Beyazıt, Mesihpaşa, İskenderpaşa, Molla Fenari, Mimar Kemalettin, Mimar Hayrettin, Hobyar, Tayahatun, Mercan ve Sururi mahallelerinde bulunmaktadır.

Tablo 2.5. Fatih İlçesindeki Sıhhi İşyerlerinin Dağılımı (2014).

Faaliyet kolu	Adet	% Oran
Gayri Sıhhi İşyerleri	1.962	4.2
Sıhhi İşyerleri	40.522	87.5
Umuma Açık İşyerleri	2.082	4.5
Tasfiye Tabi İşyerleri	1.738	3.8
Toplam	46.304	100.0

Kaynak: Fatih Belediyesi Ruhsat ve Denetim Şube Müdürlüğü (2014).

Fatih ilçesindeki işyerlerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, en yüksek payı %65 oran ile finansal hizmetler almaktadır ki, bunda en büyük etken Osmanlıdan günümüze dek ulaşan Kapalıçarşı'nın (Fotoğraf 2.2) bu ilçede yer almasıdır. Finansal hizmetleri sırasıyla %12.2 ile imalat sektörü izlemekte, lokanta ve hoteller %10.4 payla imalat sektöründen sonra gelmektedir. Şüphesiz bu sektörün 3. sırada yere almasında ilçenin turistik açıdan yüksek bir potansiyele sahip olması etkili olmuştur. Toptan ve perakende sektörü yaklaşık %2.7 ile son sırada yer alırken diğer sektörlerin oranı %10.4'de kalmıştır (Tablo 2.6).

Tablo 2.6. Fatih İlçesindeki İşyerlerinin Sektörel Dağılımı (2014).

Faaliyet Kolu	Adet	Toplam İçindeki Payı (%)
İmalat	399	12,2
Lokanta ve Hoteller	342	10,4
Toptan-Perakende Ticaret	84	2,7
Finansal Hizmetler	2.055	65,0
Diğer	332	10,0
Toplam	3.212	100,0

Kaynak: Fatih Belediyesi Ruhsat ve Denetim Şube Müdürlüğü (2014).

Fotoğraf 2.1. Tarihi Mısır Çarşısı, günümüzde en önemli alışveriş mekânını oluşturmaktadır.

Kapalı Çarşı, ilçe ekonomisinde önemli yere sahip yerlerden biridir. Yaklaşık 111 bin (110.868) m²'lik bir alana sahiptir. Bu alanın 45 bin m²'lik kısmı kapalıdır. Çarşı, 65 sokak üzerinde 14 han ve 3600 dükkâna sahiptir. Günümüzde genelde değişikliğe uğrasa da Kapalıçarşı'nın hanları ve sokaklarının taşıdığı adlar ile eskiden orada ne faaliyetlerin gerçekleştirildiği yanı sıra ne satıldığını anlamak mümkündür. Nitekim Sepetçihan, Çarşıkapı, Tavukpazarı, Çuhacıhan, Kuyumcular, Nuruosmaniye, Örücüler, Beyazıt, Mahmutpaşa, Takkeçiler ve Zenneciler Kapalıçarşı'da yer alan ticaret alanlarından bazılarıdır. Kapalıçarşı (Fotoğraf 2.2, 2.3) başlı başına ayrı bir finans ve alışveriş merkezi olarak hem Türkiye Cumhuriyeti'nin Finans merkezi hem de Ortadoğu'nun önemli ticaret merkezlerinden biridir. Tahtakale'de belirlenen döviz ve altın fiyatları ülkenin standartlarını belirlerken birçok broker ve trader dediğimiz borsa ve ticaret ile ilgilenen insanların uğrak yerlerinden biri haline gelmiştir.

Fotoğraf 2.2. Kapalıçarşı Beyazıt Kapısı, İstanbul'un tarihi öneme sahip eserlerinden biridir.

Fatih'te imalat sektöründe genel anlamda yüksek sayıdadır. İmalat yerleri, genel anlamda reklamcılık, ürün imalatı, tekstil, yiyecek-içecek imalatı vb. alanları teşkil etmektedir. Nüfusun yüksek seviyelerde olması ve bunun paralelinde artan tüketim talebi imalatın hemen yakın yerlerde kurulmasını sağlamıştır. Yine de imalat sektörü daha çok turistik mekânlara uzak olan; Kocamustafapaşa, Fevzipaşa, Mevlâna, Vatan ve Millet caddesine yakın yerlerde yoğunluk kazanmıştır.

Fotoğraf 2.3. Kapalıçarşı başlı başına ayrı bir finans ve alışveriş merkezi olarak hem Türkiye Cumhuriyeti'nin Finans merkezi hem de Ortadoğu açısından önemli bir merkezdir.

Fatih ilçesinde Kapalıçarşı dışındaki işyerlerinin çoğunluğunu konut satış ofisleri, giyim mağazaları, züccaciye, bankalar, yiyecek-içecek satışı yapılan kafe ve lokantalar, hipermarketler, kuyumcu dükkânları ve turizm acenteleri oluşturur.

İlçe tarihi yarımada da yer aldığı için İstanbul ilinin genel turistik faaliyetleri burada gerçekleşmektedir. Dolayısıyla Fatih'in ekonomisinde turistik faaliyetler finansal hizmetlerden hemen sonra gelmektedir. Fatih'te otel, motel, pansiyon, restoran, lokanta, eğlence yerleri, kafeler, mağazalar ve daha birçok işyeri turistik aktivitenin bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır.

Fatih'in ekonomik özellikleri incelendiğinde, kayıtlı ekonomik faaliyetler %90 civarındadır. Başka bir deyişle, %10 gibi kayıt dışı bir ekonomik faaliyet söz konusudur. Kayıt dışı olan ekonomik faaliyetler ise güvenlik ve denetim ile alakalı yetersizliğin baş gösterdiği yerler olan Kumkapı, Aksaray ve Horhor olarak tabir edilen semtlerde bulunur. Bu faaliyetlerin başında; uyuşturucu ticareti, kaçak bahis, fuhuş, şans oyunları, kumar, kaçak, usulsüz ve bandrolsüz ürün satışı gibi faaliyetler gelir. Suç teşkil eden bu faaliyetlerin önlenmesi gerekmektedir. Aksi taktirde birçok sosyo-kültürel sorunlar ortaya çıkarmaya devam edecektir. Böylece, turistik açıdan güvenli olmayan yerlerin alanı genişlemekte, bu da ilçe turizmini olumsuz etkilemektedir.

2.1.3.3. Turizmin Diğer Sektörlere Etkisi

Turizm sektörü, kendisi ile bağlantılı veya dolaylı yolla ilişkili bütün sektörleri etkilemektedir. Çünkü ekonomi içinde bulunan sektörler, bir hizmet oluşturabilmek için diğer bir sektörün çıktısına, girdi şeklinde ihtiyaç duymaktadır. Bu ilişki (girdi-çıktı) bağlamında, bütün sektörler ekonomiyi etkilemekte ve birbirlerine bağımlı duruma gelebilmektedirler (İTO, 2007: 104).

Mal ve hizmet üreten her sektörler, üretimleri için hammadde, yarı mamul madde ve işgücüne ihtiyaç duyarlar. Bu bağlamda da sektörler ürün ve hizmet üretebilmek için birbirlerinden hizmet ve mal alırlar. Bu zincirleme ilişki de bütün ekonomiyi etkilemektedir. Başka bir anlatımla, bir sektörün çıktısı diğer bir sektörün girdisi olmaktadır (İTO, 2007: 104). Turizm ile bu durum ilişkilendirilecek olursa, örneğin turist sayısının artmasına bağlı olarak tesis ve yatak sayısının artması şeklinde düşünülebilir.

Bu bağlamda önemli olan turizmin diğer sektörlerle ilişkisidir. Bu şekliyle turizm; konaklama, yeme-içme, ulaşım vs. gibi çok sayıda sektör ile bağlantılıdır (Afşar, 2006). Böylece, turizm sektörü içerisinde bulunan kuruluşların ve turistlerin yaptığı harcamalar, diğer sektörler ve iş alanlarının bu harcamalardan faydalanmasına (Tablo 2.7) ve dolayısıyla da yeni iş sahalarının açılmasına neden olmaktadır. Başka bir deyişle, yeni istihdam imkânlarının ve gelir kaynaklarının doğmasına vesile olmaktadır (İTO, 2007: 104).

Tablo 2.7. Turizm Sektöründe Yapılan Harcamalardan Yararlanan Diğer Sektör ve İş Kolları.

Turistlerin Harcama Yaptığı Yerler	Turizm Sektörünün Yaptığı Harcamalar	Harcamalardan En Son Yararlananlar
Konaklama	Maaşlar ve Ücretler	Muhasebeciler
Yiyecek	Bahşişler ve İkramiyeler	Reklamcılar
İçecek	Yerel Vergiler ve Gelir Vergileri	Nalburiye
Uluslararası Ulaşım	Komisyonlar	Mimarlar, Avukatlar, Bankalar
Gezi ve Turlar	Müzik ve Eğlence	Esnaf ve Zanaatkarlar
Eğlence	Yönetimsel ve Genel Harcamalar	Otomobil Acentaları
Hatıra ve Hediye Eşya	Yasal ve Mesleki Hizmetler	Fırınlılar, Bakkallar
Fotoğraf ve Bant	Yiyecek, İçecek vb. Satın Alınması	Plaj Yardımcıları
Kişisel Bakım, İlaç ve Kozmetik	Malzeme ve Üretim Maddeleri Alımı	Kasaplar
Giyim	Tamir, Bakım, Onarım, Koruma	Kasiyerler, Veznedarlar
Değişik	Reklamcılık	Hayır Kurumları
	Toplu Hizmetler: Su, Gaz, Elektrik, vb.	Eczaneler, Baharatçılar
	Ulaştırma	Tezgâhtarlar, Sekreterler
	Lisanslar: İzin Belgeleri	Giyim Mağazaları
	Sigorta Primleri	Kulüpler
	Gayrimenkul ve Araç-Gereç Kiralama	Konfeksiyonlar
	Mobilya ve Demirbaş Eşyalar	Müteahhitler
	Borçların Anapara ve Faiz Geri Ödemeleri	Yemekçiler
	Gelir, Kurumlar ve Diğer Vergiler	Rehberler
	Amortisman	Mandracılar, Sütçüler
	Yatırımcılara ve Yabancı Sermayeye Geri Dönüş	Doktorlar, Dişçiler
		Büyük Mağazalar, Toptancılar
		Kuru Temizlikçiler
		Elektrikçiler
		Mühendisler ve Uzmanlar
		Çiftçiler, Balıkçılar
		Hamallar, Taşıyıcılar
		Oto Tamir Bakımcıları
		Bahçıvanlar
		Hediye Eşya Dükkânları
		Yönetim
		Finansmanlılar, Emlakçılar
		İthalatçılar
		Sigorta Şirketleri
		Çamaşırhaneler, Lokantalar
		Matbaa, Dizgiciler
		Gece Kulüpleri, Barlar, Diskolar
		Araç Gereç Satıcıları
		Ressamlar
		Kapıcılar, Bekçiler, Oda Hizmetleri
		Gayrimenkul Yapıcı Ve Satıcıları
		Danışmanlar
		Hissedarlar
		Boyacılar
		Ulaştırma Ve Seyahat Acentaları
		Yöneticiler
		Sendikalar

Kaynak: McIntosh, R. ve Gupta, S., Tourism : Principles, Practices, Philosophies, s.222-223.

Fatih ilçesindeki turistik faaliyetlerin diğer sektörlerle olan etkisi incelendiğinde finansal hizmetler sektörü başta gelmekte, bunu imalat sektörü, lokanta ve hoteller, toptan ve perakende ve diğer sektörler takip etmektedir. Ayrıca ulaşım, yiyecek-içecek, teknolojik hizmetler, giyim mağazaları, temizlik gibi sektörler, Fatih ilçesinde gelişen diğer sektörleri teşkil etmektedir (Tablo 2.6).

2.1.4. Turizm Sektörünün Fatih Ekonomisi Üzerindeki Olumsuz Etkileri

2.1.4.1. Fırsat Maliyeti

Bir malın üretim miktarını artırmak için diğer bir ürününü azaltmak gerekir. Bu bağlamda, turizmin geliştirilmesi konusunda istekli olan ülkelerin öncelikle, sahip oldukları sınırlı kaynakları değerlendirmek istemeleri neticesindeki yapacakları turizm yatırımlarından elde edecekleri gelirleri, diğer sektörlerle yatırılması sonucunda elde edecekleri kazanç ile karşılaştırmaları zorunludur. Bu çeşit karşılaştırmalar, *fırsat maliyeti* şeklinde adlandırılır (İTO, 2006: 123). Özellikle gelişmekte olan ülkeler bakımından değerlendirildiğinde çok zaten sınırlı olan kaynakların daha fazla gelir sağlayabilecek alanlar varken, daha az gelir getiren turizm alanına yatırılması veya yönlendirilmesi, bir anlamda kaynakların israf edilmesi anlamına gelmektedir. Örneğin ülkemizin güney ve batı kıyılarındaki verimli tarım toprakları, bir takım spekülasyon artışları ile turizme tahsis edilmiş ve bu kıyılarda yetiştirilen bazı tarım ürünlerinin dış alımla sağlanması (ithalat) yoluna gidilmiştir (Kozak vd., 2006: 86).

Fatih ilçesinde yer alan özellikle Sultanahmet ve Kapalıçarşı-Mısır Çarşısı hattına yakın olan işyerlerinin aylık kira fiyatlarında belli bir denetim altında olmayıp keyfi artışların yapılması ve işyerleri arasındaki verilen kira fiyatı farkına bağlı olarak ödeme sıkıntılarının yaşanması fırsat maliyetine bir örnektir.

2.1.4.2. Turizme Aşırı Bağımlılık

Gelişmekte olan bazı ülkeler, turizm sektöründe hammadde kaynaklarının genellikle doğal ve kültürel kaynaklardan oluşması yanında kolay işgücü sağlama gibi çekici etkenlere sahip olma gibi özellikleri nedeniyle bir bakıma kendilerini gönüllü olarak turizme bağlamaktadır. Ancak her ne kadar turizmin büyüyen bir sektör olması ve geleceğe ilişkin beklentilere ilişkin ipuçları vermesi söz konusu olsa da bundan her

ülkenin aynı oranda faydalanabileceğini varsaymak, çok yanıltıcı sonuçlar ortaya çıkarabilir. Çünkü turizm, birçok olumsuz durumdan kolaylıkla etkilenen bir endüstridir. Örneğin; terör, siyasi veya ekonomik bunalımlar gibi kolaylıkla öngörülemez etkenlere bağlı olarak ciddi kayıplara uğrayabilir. Bu nedenle, turizmin geliştirilmesi yönündeki girişimlerin her şeyden önce talep ile birlikte değerlendirilmesi kaçınılmazdır (Kozak vd., 2006: 88).

Fatih'te özellikle Sultanahmet semtinde işyerlerinin tamamen turizme bağlı olmasından dolayı turizmde yaşanabilecek en ufak bir negatif seyirli dalgalanmanın bu işyerleri üzerinde oldukça büyük bir etkisi olmaktadır. Örneğin: 2015 yılı sonu ve 2016 yılı başlarında yaşanan turizm krizinden dolayı birçok işyeri turizme aşırı bağlı halde çalıştığı ve müşteri yetersizliğinden dolayı kepenk kapatmak zorunda kalmıştır.

2.1.4.3. Mevsimsel Dalgalanma

Turizm sektörünün yılın tamamına yayılamaması ve belirli ay veya mevsimlerde gerçekleşmesi, sektörün ekonomik durumunu (gelir, konaklama, istihdam vs.) olumsuz yönde etkilemektedir. Bu bağlamda, turizmin mevsimlik dalgalanma durumunda, kendini en fazla hissettirdiği sektörlerden biri, belki de en yoğun olanı konaklamadır. Turizm faaliyetlerinin senenin bazı aylarında yoğunluk göstermesi ve genel olarak yabancı turistlerce yapılması, talebin en fazla olduğu yaz mevsiminde turizm sahalarındaki konaklama arzını yükseltmektedir. Bu mevsimin aksine talebin daha az olduğu kış mevsiminde turizm bölgelerindeki kapasite oranı azalmaktadır. Bu durum, konaklama tesislerinin bu dönemlerde faaliyetlerini durdurmasına ya da düşük kapasite, dolayısıyla da daha az bir kazançla da olsa faaliyetlerini devam etmelerine neden olmaktadır. Bu durum, çalışan işgücünün bir kısmının işten çıkarılmasına ve turizm sektörüne yapılan yatırımların geri dönüş sürelerinin uzamasına neden olmaktadır. Bunlara bağlı olarak da, hem kişi başına kazanç azalmakta hem de bölge ve dolayısıyla da ülke gelirinde bir azalma söz konusu olmaktadır (Bahar ve Kozak, 2006: 149).

Fatih ilçesinde mevsimsel dalgalanma ve bunun sebebi olan diğer nedenlerle birlikte 2015 yılı sonu ve 2016 yılı başlarında gelen turistlerde negatif yönlü aşırı bir dalgalanma olması sonucu arz talep olarak turizm sektöründe kullanılacak hiçbir hizmetin gelişmemesi ve âtıl kalmasına sebebiyet vermiştir.

2.1.4.4. Dış Alım Eğilimindeki Artış

Turistlerin kendilerinin yanı sıra yerel insanları da ithal ürünlerin tüketimine özendirmeleri ile birlikte turistik tesislerde yine yurt dışı menşeli malzemelerin kullanılması vs. gibi nedenlere bağlı olarak ülke dışına döviz çıkışı yaşanmaktadır. Bu durum da ülkeye giren dövizin, öngörüldüğü miktarda olmaması sonucunu doğurabilmektedir (İTO 2007: 127).

Türkiye’de ve özellikle İstanbul’da çok yaşanan bu durumun küreselleşme ile de birlikte daha çok ortaya çıkması markalaşma ve kalite gibi değerlerin ön planda tutulmasından kaynaklanmaktadır. Yurtdışı patentli mağazaların açılması ve teknolojik ürünlerin satışının patlaması buna örnektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TURİZM ÇEKİCİLİKLERİ

3.1. TARİHİ VE KÜLTÜREL ÇEKİCİLİKLER

Dünya üzerinde gerçekleştirilen turistik faaliyetlerin %70’ni tarihi ve kültürel turistik çekicilikler etkilemektedir. Genel anlamda bir dinlenme ve deşarj olma amaçlı olsa da turistik faaliyetler kültürel aktivitelerle daha da çekici hale gelmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde zengin tarihi bir birikime sahip olan ülkeler turistik açıdan her zaman ilgi çekmekte ve ilgi çekilen destinasyonların sahip olduğu iklim özellikleri pek önem arz etmemektedir. Örneğin Ürdün’de yer alan antik Petra kenti Lut gölü ile Akabe Körfezi arasında yer alan çöl sıcaklıklarının hâkim olduğu bir bölgede olmasına rağmen her yıl milyonlarca turist ziyaret ettiği bir yerdir. Aynı şekilde Mısır’daki piramitlerin hemen hemen benzer iklim bölgesinde yer almakta ve dünyanın en çok ziyaret edilen tarihi çekiciliğe sahip kültürel yapıtları arasında yer almaktadırlar (Sargın, 2006: 3). Bu çekiciliklerin bir kısmı inanç turizmi yanı sıra kültür turizmi açısından de öneme sahipken bir kısmı da sadece kültür turizmine kaynaklık etmektedir. Örneğin; cami, kilise, sinagog, türbe vs. gibi yapılar başta inanç turizmi olmak üzere bir bakıma kültür turizmine de hizmet ederken, saray, medrese, hamam, kale, anıt, çeşme, tarihi çarşı vs. gibi eserler ile festivaller kültür turizmine daha fazla katkı sağlamaktadır.

Bu bağlamda, çeşitli dinlere mensup kişilerin, dini ihtiyaçlarını gerçekleştirmek amacıyla inanç çekim merkezlerine yaptıkları seyahatlerin turizm kavramı içerisinde değerlendirilmesine inanç turizmi denir (Sargın, 2006: 3). Böylece inanç turizmini düşündüğümüzde ilk akla gelen camii, türbe, kilise ve sinagoglardır. Fatih ilçesi her gün yeni birisi bulunup restore edilen birçok cami, kilise ve sinagoglara sahiptir. Bu da inanç turizmi açısından çok önemli bir zenginliğe sahip olmasını sağlamıştır. Bu eserler aynı zamanda yukarı da da belirtildiği gibi kültür turizmini de hizmet etmektedir. Fatih ilçesindeki cami, kilise ve sinagoglara tarihi özelliklerini ayrı ayrı inceleyerek bu eserlerin Fatih ilçesindeki turizm ve inanç turizmi açısından önemini, gelen turistlerin hangi ibadet yerlerini ziyaret ettiğini ve hangi ülke insanının hangi ibadethaneleri tercih ettiğini ele almak faydalı olacaktır.

3.1.1. Camiler

Tarihi yarımada'nın adından da anlaşılacağı üzere gerek tarihi gerekse de muhafazakâr bir yapıda olduğu göz önüne alındığında, ilçede hem cami sayısının fazla hem de tarihi özellikte olması kaçınılmaz olmuştur. Dini açıdan milletimizin bu eserlere olan ilgisi yanı sıra görsellik açısından sahip oldukları estetik göz önüne alındığında turizm maksadıyla değerlendirilebilecek önemli potansiyel kaynaklar arasında yer almaktadırlar. Aynı şekilde bunlar yabancı turistler için de başta gelen kültürel çekicilikler arasında yer almaktadırlar. Bu bağlamda turizme hizmet eden Fatih ilçesi sınırları içerisindeki tarihi camilerin başlıcalarını; *Büyük Ayasofya (Ayasofya Kilisesi/Ayasofya Müzesi,)* Camii, Fatih Camii, Sultanahmet Camii, Süleymaniye Camii, Beyazıt Camii, Yeni Camii, *Beyazıt Camii, Laleli Camii, Firuz Ağa Camii, Rüstem Paşa Camii, Sokullu Mehmet Paşa Camii ve Cerrah Mehmet Paşa Camii* oluşturur. Bu camilerin özelliklerini kısaca şu şekilde belirtmek mümkündür.

3.1.1.1. Büyük Ayasofya Camii (Ayasofya Kilisesi/Ayasofya Müzesi)

Dünya sanat tarihinin önde gelen eserlerinden olan Ayasofya, İstanbul'un da görünümüne damgasını vurmuş olan eski bir eserdir. İlk yapıldığında bu kilise, Büyük Kilise (Megale Ekklesia) olarak adlandırılmıştır. Ancak V. yüzyılda buraya sadece Sophia denilmeye başlanmıştır (Eyice, 1984: 4).

Hemen her eski büyük abidenin kendine göre efsaneleri, hikâyeleri vardır. Ayasofya ise bu hususta müstesna bir duruma ulaşmıştır. Osmanlı devrinde İstanbul'un adeta göz bebeği olmuştur ve az mabede nasip olan hürmeti, itinayı görmüştür. Dolayısıyla pek çok tarihi olaylara sahnedir ve efsaneleri de çok boldur (Akar, 2006: 289).

Ayasofya 916 yıl kilise, 481 yıl cami ve Atatürk'ün emri ile 1937 yılından beri de müze olarak tarihi işlevini sürdürmektedir. İmparator I. Constantine (324-337) zamanında yapıldığı Bizans tarihçileri tarafından ileri sürülmektedir. Ancak bu ilk yapıt, bir ayaklanma sonunda yanmış ve bu yapıdan günümüze hiçbir iz kalmamıştır. Ayasofya'yı ikinci defa yaptırmış olan İmparator II. Theodosius ve 415'te ibadete açmıştır (Albustanlıoğlu, 2012: 4).

Günümüzde dünyanın yüzölçümü bakımından dördüncü büyük katedrali olarak kabul edilen Ayasofya kilisesi, en son M.S. 537 yılında Bizans İmparatoru I. Justinien tarafından inşa ettirilmiştir. Tarihi itibariyle dünyanın en eski katedrali olarak bilinmektedir (Aktüel Dergisi, 2008/No.26: 108).

Fotoğraf 3.1. Büyük Ayasofya Camii (Ayasofya Kilisesi/Ayasofya Müzesi).

Ayasofya medresesinin bugün yerinde bulunmayan, fakat bir fetih hatırası olarak yâd etmeden geçemeyeceğimiz Fatih medresesi ise, külliye'nin önemli bir parçasını oluşturmaktaydı. Yeni, harap ve perişan olduğu söylentileri ile alalecele ortadan kaldırıldığı 1935 senesinde, basında ve ilim muhitinde büyük yankıları olan medrese hakkında muhtelif neşriyat mevcuttur (Akar, 2006: 289).

Azade Akar, 2006 yılında yazmış olduğu “*Ayasofya’da Bulunan Türk Eserleri ve Süslemelerine Dair Bir Araştırma*” adlı makalesinde Ayasofya’yı gezen binlerce ziyaretçi ve seyyaha bu mabedin Türk-İslam dünyasındaki manasını, kıymetini ve Osmanlı Türkü’nün sanat katkılarını ayrıca bildirmek zarurettir, kanısındayız demiştir.

Büyük Ayasofya Cami ya da diğer adıyla Ayasofya Kilisesi/Müzesi hem Hristiyan hem de İslam âlemi için çok büyük bir tarihi öneme sahip olmasından ötürü bu yapıtı ziyaret eden turist sayısı da bir hayli yüksektir. Ayasofya müzesi DÖSSİM’in 2015 yılı müze verilerine göre toplamda 3.446.638 ziyaretçi sayısı ile Türkiye’de en çok ziyaret edilen müze olmuştur (Tablo 3.1).

Tablo 3.1. Kültür ve Turizm Bakanlığı’na Bağlı Müze İstatistikleri.

Müze �renyeri Adı	Toplam Ziyaretçi	Toplam Gelir	Bulunduğu İl
Ayasofya Müzesi	3.466.638	77.475.570	İstanbul
Topkapı Sarayı Müzesi	3.252.524	68.273.318	İstanbul
Efes �renyeri	1.702.865	38.361.290	İzmir
Pamukkale	1.731.271	28.692.725	Denizli
Göreme Açık Hava Müzesi	975.712	16.305.825	Nevşehir
Topkapı Sarayı/Harem	877.331	10.408.770	İstanbul
Troia �renyeri	491.205	7.598.245	Çanakkale
Derinkuyu Yeraltı �ehri	422.043	7.501.385	Nevşehir
Kaymaklı Yeraltı �ehri	413.142	6.720.225	Nevşehir
Aspendos �renyeri	335.363	5.226.085	Antalya

Kaynak: DÖSSİM Müze İstatistikleri (2016).

3.1.1.2. Sultanahmet Camii

Sultanahmet Camii, 1616 yılından bu yana ibadete açıktır. Bu cami, Osmanlı padi ahlarının 14’öncüsü olan I. Ahmet, tarafından İstanbul’da eski Bizans Hipodromu’nun yanında,  imdiki Sultanahmet’te yaptırılmıştır (Fotoğraf 3.2). Süleymaniye’den 59, Selimiye’den 41 yıl sonra ibadete açılan cami, I. Ahmet devrinde mimarba ı olan Mehmet Ağa tarafından meydana getirilmiştir. Camii; yeşil, beyaz ve mavi renkli İznik çinileriyle donatılmıştır. Yine büyük kubbesinin yanı sıra yarım kubbelerinin içi de mavi ağırlıklı kalem i leri ile süslenmiştir. Klasik Osmanlı mimarlık geleneğinin bu en önemli eserine, daha sonra tarihçiler “Mavi Cami” adını verdiler. Sultanahmet Camii’nin altı minaresi ve bu minarelerin gerek kubbeye ve gerekse genel alan kullanımına olan nispetleri, yapıyı dünya  aheserleri arasında ba k  eye yerle tirmi tir (Uzel, 1985: 1).

Fotoğraf 3.2. Sultanahmet Camii, klasik Osmanlı mimarlık geleneğinin en önemli eseridir.

Sultanahmet camisinin müze girişi turnikesi olmadığı ve Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü DOSSİM'e bağlı olmadığı için resmi ve kayıtlı verileri mevcut değildir. Ancak gayri resmi olan verilere göre 2010-2015 yılları arasında ortalama yıllık 5,8 milyon kişi toplamda 29 milyon kişinin ziyaret ettiği tahmin edilmektedir. İslam âlemine hitap ettiği için ziyaret edenlerin %85'ini Müslüman kesim oluşturmaktadır.

3.1.1.3. Fatih Camii

Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'un fethinden sonra İstanbul'un en yüksek tepesi üzerine büyük bir cami ile beraber yaptırmış olduğu mimari manzume, şehrin son derece dikkate şayan tarihi ve turistik abidelerinden birini teşkil eder (Kunter, Ülgen, 1938: 91). Cami, Fatih Sultan Mehmet tarafından (1462-1470), Mimar Sünanüddin Yusuf Bin Abdullah'a (Atik Sinan) yaptırılmıştır. Aynı zamanda yapı külliyyeden teşekkül etmiştir. Bir kısmı günümüze ulaşamamış olan bu yapılar arasında caminin yanı sıra mektep, kütüphane, medrese, kervansaray, tabhane, imaret, darüşşifa, muvakkithane ve hamam bulunmaktaydı (Güleç, 2013: 111).

Fotoğraf 3.3. Fatih Camii, İslam âleminin en önemli camileri arasında yer almaktadır.

İslam âleminin en önemli camileri arasında yer almakta olan Fatih Camii, İstanbul'da muhafazakâr kesimin başta gelenlerinin yıkanıp cenaze namazının kılındığı yer olması itibariyle özellikle yerli turist açısından yoğun bir şekilde gezilip görülen yerler arasında yer almaktadır. Ayrıca son 10 yılda Ortadoğu ülkelerinden gelen Arap turistlerin artması sebebiyle Fatih Cami'ne görülen ilgi giderek artmıştır (Fotoğraf 3.3).

3.1.1.4. Yeni Camii

Temeli 1597 yılında atılan Yeni Cami Eminönü'nde bulunmaktadır. Sultan III. Mehmet'in tahta geçişiyle Valide Sultan adıyla da bilinen Safiye Sultan tarafından Mimar Davut Ağa'ya inşa ettirilmiştir. İnşasına 9 Nisan 1598 (3 Ramazan 1006) tarihinde başlanan cami için yer olarak Bahçekapı seçildi. Burası aynı zamanda bir Yahudi ve Hristiyan mahallesi olması yanında gümrüğe ve limana yakın olması münasebetiyle bir ticaret merkezi idi. Caminin inşaat sahası içerisindeki evler istimlak edilmiştir. Ayrıca inşaat sınırları içindeki Yahudi ve Hristiyan ibadethanelerin (sinagog ve kilise) yerine de iki harap mabedin onarılması kararlaştırıldı (Yıldırım, 2003: 2).

Caminin de içerisinde yar aldığı külliye; hünkâr kasrı, arasta (Mısır Çarşısı), türbe, dârülkurrâ, sebil, çeşme ile sıbyan mektebinden oluşmaktadır (Fotoğraf 3.4). Daha sonra bunlara kütüphane, muvakkithane ve bir türbe ile çeşmeler de ilâve

edilmiştir. Külliye'nin ilk inşası esnasında planlanan imaret, medrese ve ribâtlar yapılmamıştır. Mevcut yapılar arasında bulunan sıbyan mektebi ile camiye ait avlu duvarı günümüze ulaşmamıştır. Külliye'nin ilk yapısı olan ve temeli taş bloklardan oluşan camide, aynı zamanda uçları kurşun kuşaklarla bağlanan kazıklar çakılarak zemin sağlamlaştırılmıştır (Çobanoğlu, 2013: 439).

Fotoğraf 3.4. Yeni Camii, Mısır Çarşısı girişinde bulunmaktadır.

2008 yılında Fatih ilçesine bağlanarak ilçe statüsünü kaybeden Eminönü, daha önce sahip olduğu canlılığını korumakta ve sahip olduğu tarihi ve turistik mekânlar açısından oldukça zengin bir yapıya sahiptir. Başta tarihi postane binası, Ziraat Bankası ve diğer köklü bankaların merkez binalarının tarihi yapısını koruyarak hizmet verdiği yer olan Eminönü yeni camisi ile de çok sayıda turisti buraya çekmektedir. Daha önce değinildiği gibi, son 10 yılda artan Arap turist sayısı ile birlikte İslam dünyasına hitap eden bir yer olan camiler, tarihi açıdan da önem arz etmektedir. Bu da ilçeye inanç turizmi kapsamında çok sayıda yerli ve yabancı turisti çekmektedir.

Yeni Cami'nin Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı herhangi bir yapıt olmaması sebebiyle gelen ziyaretçiler ile ilgili kayıt söz konusu değildir. Ancak tahmini olarak yılda 4 milyona yakın kişinin tarihi camiyi ziyaret ettiği söylenebilir. Caminin Eminönü Meydanı'na yakın olması ve Mısır Çarşısı girişinde olması rahat ulaşım imkânına sahip olmasını sağlamıştır (Fotoğraf 3.4).

3.1.1.5. Süleymaniye Camii

Aynı zamanda külliyei teşkil eden Süleymaniye Camii (Fotoğraf 3.5), Kantarcılar Mahallesi'ne bakan bir tepe üzerinde inşa edilmiştir. O günkü Genelkurmay Başkanlığı (Bâb-ı Vâlâ-yı Seraskeri) bugünkü İstanbul Üniversitesi Rektörlük ve diğer binaları ile İstanbul Müftülüğü (Bâb-ı Vâlâ-yı Fetvâ- Penâhî) arasındadır (Albustanlioğlu, 2012: 8).

Fotoğraf 3.5 Süleymaniye Camii Kanuni Sultan Süleyman'ın emriyle Mimar Sinan tarafından inşa edilmiştir.

Kanunî Sultan Süleyman kendi adına, daha önceden ecdadının yaptırdığı camilerle ölçülemeyecek derecede daha görkemli bir ibadethane yapılmasını arzu etmişti. Bu istek üzerine Mimar Sinan'ın arz eylediği şekli beğendi. Büyük mabet Eski Sarayın şimalinde ve deniz nuvazi bir tepe üzerinde inşa edilecekti. İstanbul'un en görkemli Türk yapıtı olan Süleymaniye, mimari tezyinatının zenginliği ve yapılışındaki harikulade zarafeti bakımından numunesi olan Ayasofya'nın yanında, bazı cihetlerde galebe kendisinde kalmak azı vücut edebilmektedir (Şehsuvaroğlu, 1954: 1).

Bu bağlamda, Mimar Sinan tarafından Süleymaniye Camii'nin (Fotoğraf 3.5) temeli, İstanbul'un en güzel yerlerinden birinde, 13 Haziran 1550 yılında atılmıştır. Temeline ilk taşı büyük İslam âlimi, Şeyhül İslam Ebussuud Efendi koymuştur. Cami,

yedi yılda tamamlanmış ve büyük bir törenle 7 Haziran 1557’de hizmete açılmıştır (Fatih Müftülüğü, 2016, Camiler: 2).

Süleymaniye Camisi günümüzde Kapalıçarşı’nın devamı niteliğinde olan yollar boyunca ulaşılan ve burada yüksek bir konumda olunması sebebiyle güzel bir boğaz manzarasıyla karşılaşmaktadır. Ayrıca Süleymaniye camisinde Kanuni Sultan Süleyman’ın türbesi de mevcuttur.

3.1.1.6. Beyazıt Camii

Günümüzde kendi adıyla anılan ünlü Beyazıt Meydanı’nda bulunan cami, Sultan II. Bayezid tarafından, Bizans devrinin en büyük meydanı olan Forum Theodosiacum (Forum Tauri’nin)’un bir köşesinde yaptırılmıştır (Fotoğraf 3.6). Fatih Külliyesi’nden sonra ikinci büyük olan külliye, caminin yanı sıra türbe, medrese, sıbyan mektebi, imaret, aşhane, tabhaneler, hamam ve kervansaraydan oluşmuştur. Bütün bu yapılar, cami ve külliye farklı olarak araziye dağınık bir biçimde yerleştirilmiştir. Arapça kitabesine göre caminin inşasına 1501 yılının Temmuz ayı sonunda (906 Zilhiccesi) başlanmış ve dört yıl sonra (1505/H. 911) tamamlanmıştır (Eyice, 1992: 45). Camiin mimarının kim olduğu kesin belli değildir. Bazı kaynaklarda Mimar Kemaleddin ve Mimar Hayreddin adları üzerinde durulmuştur. Bazı kaynaklarda da mimarının Yakub Şah b. Sultan Şah olduğu belirtilmiştir. Her ne kadar mimar başının kim olduğu bilinmese de bu üç mimarın Bayezid Külliyesi’nin inşasında görev yaptıkları ileri sürülmektedir (Fatih Müftülüğü, 2016, Camiler: 2).

Fotoğraf 3.6. Beyazıt Camii, II. Bayezid Külliyesi içinde yer almaktadır.

Beyazıt Camisi T1 (Tramvay 1) güzergâhı üzerinde yer alan Kapalıçarşı istasyonuna 2 dakikalık yürüme mesafesi uzaklığında, ayrıca İstanbul Üniversitesi tarihi kapısının tam karşısında yer almaktadır. Caminin hemen arkasında sahaflar çarşısı ön kısmında ise Beyazıt Meydanı yer alır. Tüm bu mekânsal verilerle birlikte anlaşılabileceği üzere tarihi açıdan önem arz eden Beyazıt Camisi turistik açıdan da rağbet görmektedir. 2016 yılında ise yenileme çalışmalarına başlandığı için tam hizmet verilememektedir.

Fatih ilçesinde yer alıp da tarihi ve turistik açıdan önem arz eden *diğer camileri*;

- Cerrah Mehmet Paşa Camii
- Firuz Ağa Camii
- Yavuz Sultan Selim Camii
- Laleli Camii
- Rüstem Paşa Camii
- Sokullu Mehmet Paşa Camii
- Dülgerzade Camii
- Fethiye Camii
- Nuruosmaniye Camii
- Selçuk Sultan Camii

- Pertevniyal Valide Sultan Camii
- Dibekli Eminbey Camii
- Zeynep Sultan Camii
- Üçbaş Nurettin Camii
- Bala Süleyman Ağa Camii
- Tercüman Yunus Camii
- Macuncu Kasım Camii
- Hacı Evliya Camii
- Ahmet Çavuş Camii
- Sümül Efendi Camii
- Sormagir Camii
- Unkapı Bıçakçı Alâeddin Camii ... oluşturur.

Genel anlamda bakıldığında İslam inancının temel eserlerinden olan camilerin, İslam dinine bağlı turistlerin inanç turizmi kapsamında ele alındığında bu tip yerlerin daha çok ziyaret edilen mekânlar olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu yönüyle Ortadoğu'dan gelen Arap turist ve Türki Cumhuriyetlerden gelen turistlerin oldukça ilgi gösterdiği dini mekânlardır. Bunlarla birlikte, ülkemizi ziyarete gelen Avrupalı turistler de İslam dinine olan meraklarından dolayı bu tarihi İslam eserlerini ziyaret etmektedirler.

3.1.2. Türbeler

İçinde bir mezar bulunan bir mekân için, etrafı ve üstü kapalı veya açık olsun Türk sanatında ve dilinde türbe denilmektedir (Ünsal, 1987: 77). Türkler'de İslam öncesinde mezar anıtı yapma geleneğinin yaygın olduğu bilinmektedir. Bilinen en erken örnekler tepe oluşturularak yapılan kurganlardır. Göktürk anıtları olan Kül Tigin ve Bilge Kağan yazıtları da birer mezar anıtı niteliğindedir. Göktürklerle bağlı Uygurlar (745- 840), Hoço'da görülen mezar kuleleri ile ilk türbe yapanlardır (Süslü, 2005: 3-4).

Fatih ilçesinde türbe geleneği Osmanlı Devleti'nin Feth-i Hakani (İstanbul'un Fethi)' den sonra başlamıştır. İstanbul, fethinden sonra başkent olunca hükümdar türbeleri bu şehirde yapılmaya başlanmıştır. İstanbul'daki hükümdar türbelerinden ilki olan ve Fatih Camisi'nin arkasında yer alan Fatih Türbesi 1766 depreminde yıkılmış olması nedeni ile özgün durumu bilinmemektedir. II. Beyazıt'ın sekizgen planlı türbesi

(1512) ise oğlu Beyazıt Cami haziresinde yaptırılmıştır. I. Selim'in türbesi de Sultan Selim Cami'nin haziresine yaptırılmıştır. Sekizgen planlı, yivli kubbeli ve önünde üç kemer gözlü revakı bulunmaktadır. Mimar Sinan tarafından yapılan ve Osmanlı Klasik Dönemi'nin en önemli mezar yapısı Süleymaniye Cami'nin haziresindeki Kanuni Sultan Süleyman Türbesi (1567)'dir (Süslü, 2005: 6-10).

Türk Mimarisinin özgün bir geleneği olan türbe yapımı, Orta Asya'dan gelerek Anadolu'da biçimlenmiş ve Osmanlı'da farklı değişimler göstererek devam etmiştir. 18. yüzyıla kadar görülen hükümdar türbelerinde çokgen plan geleneği ve kubbe ile örtülü oluşu süreklilik göstermiş, malzeme ve bezemesel özellikler dönem içinde farklı değişimlerden geçmiştir. Türbeler, Cumhuriyetin kuruluşundan sonra tekke ve zaviyelerle birlikte 1925 yılında kapatılmış, bir kısmı 1950'den sonra diğerleri ise 1990'dan itibaren açılmaya başlanmıştır. Günümüzde bakım onarım gibi nedenler haricinde bütün Sultan türbeleri ziyarete açıktır (Demirhan, 2013: 7). Fatih ilçesi sınırları içerisinde yer alan; Fatih Sultan Mehmet, Kanuni Sultan Süleyman, Sultan I. Ahmet, III. Mustafa ve I. Abdülhamit hanların türbeleri önemli türbeler arasındadır (Süslü, 2005: 14).

3.1.2.1. I. Abdülhamid Türbesi

Sultan I. Abdülhamit'in Bahçekapı'da yaptırdığı Hamidiye Külliyesi'nden günümüze sadece türbe ulaşmıştır. I. Abdülhamit Türbesi, bir camiye bağlı olmadan inşa edilen ilk hünkâr türbesi olması açısından önemli bir yapıdır. I. Abdülhamit, Beylerbeyi'nde yaptırmış olduğu camisinin tarihi yarımadanın dışında bulunması nedeni ile caminin haziresine gömülmemiş, ancak külliyesi ikiye bölünüp hayır binaları İstanbul surları içinde inşa edilmek ve türbesi de cami yerine medrese imaret-sebil üçlüsü yanına konulmak suretiyle geleneğin bir başka şekilde sürdürülmesi sağlanmıştır (Kuran, 1995:390).

Fotoğraf 3.7. I. Abdülhamid Türbesi, yoğun ziyaretçi çeken mekânlar arasında yer almaktadır.

Eminönü Mısır Çarşısı ve Yeni Camii yakınında tarihi postane sokağında yer almaktadır (Fotoğraf 3.7). Hali hazırda yoğunluğun olduğu bir yerde olduğu için yerli ve yabancı turistlerin kolaylıkla ulaşabileceği bir türbedir. Diğer taraftan, Abdülhamid'in Türk tarihi açısından öneminin büyük olması da türbenin çokça ziyaret edilmesinin diğer önemli bir nedenidir.

3.1.2.2. Kanuni Sultan Süleyman Türbesi

7 Eylül 1566'da çadırında ölen sultanın ölümü, sefer esnasında bir karışıklık olmaması için 48 gün boyunca gizlenmiş, hala hayatta olduğu görüntüsü vermek için çeşitli mizansenler yapılmış, kendisine benzeyen bir kişi sultanın hayatta olduğu intibasını vermek için rol yapmıştır. Bir kısım tarihçilere göre tahnit edilerek İstanbul'a getirilen Kanuni Sultan Süleyman, Süleymaniye Camii bahçesine gömülmüş, daha sonra mezarın üzerine, oğlu Sultan II. Selim'in emri ile türbe yaptırılmıştır (Fotoğraf 3.8). Türbenin mimarlığını Süleymaniye Külliyesi'ni inşa eden Mimar Sinan yapmıştır. Türbenin yakınında biraz daha ufak boyutlarda, Kanuni Sultan Süleyman'ın eşi Hürrem Sultan'ın adına yapılmış bir türbe daha bulunur. Kanuni Sultan Süleyman Türbesi'ne daha sonra II. Süleyman ve II. Ahmet'te gömülmüştür (Demirhan, 2013: 44). Türbenin mermer süslemeler ve çiniler ile kaplı olması ziyaretçilerin ilgisini çekmektedir.

Fotoğraf 3.8. Kanuni Sultan Süleyman Türbesi, Süleymaniye camisinin külliyesi sınırları içerisinde.

3.1.2.3. Sultan Ahmet Türbesi

Türbe, Sultanahmet Meydanı'ndadır. Sultan I. Ahmet Külliyesi'nin kuzeydoğu köşesine inşa edilmiştir. I. Ahmet, kendisinin yaptırdığı Sultanahmet Camii ve Külliyesi'nin kuzeydoğu köşesine gömülmüş (1617), daha sonra üzerine, Sultan II. Osman'ın saltanat döneminde tamamlanan ve inşası yaklaşık 3 yıl süren bu türbe yapılmıştır (Fotoğraf 3.9). Türbe kitabelerinden, Sultan II. Osman'ın bu türbeyi babası için inşa ettirdiğini anlaşılır. Türbeye Sultan I. Ahmet'in dışında Sultan II. Osman ve çocukları, Sultan IV. Murad ve çocukları, Kösem Valide Sultan ve Sultan İbrahim'in çocukları da defnedilmiştir. Nitekim içinde çeşitli boyutlarda 36 sanduka bulunmaktadır (Demirhan, 2013: 54). Türbenin arkasında bugün, Türbeler Müzesi Müdürlüğü olarak kullanılan bir yapı yer almaktadır.

Fotoğraf 3.9. Sultan Ahmet Türbesi, Sultanahmet camisinin hemen yanında yer aldığı camiyi ziyarete gelen turistler tarafından rahatlıkla ziyaret edilebilmektedir.

Sultan Ahmet türbesi Sultanahmet camisinin hemen yanında yer aldığı için camiyi ziyarete gelen turistler tarafından rahatlıkla ziyaret edilebilmektedir. 2015 yılının son 6 ayını ve 2016 yılının ilk 9 ayında yenileme çalışmalarının gerçekleşmesinden dolayı türbe bu tarihlerde ziyarete kapalı tutulmuştur.

3.1.2.4. III. Mustafa Türbesi

Sultan III. Mustafa tarafından yaptırılan türbe, Laleli Camii Külliyesi içinde yer almaktadır. Dönemin baş mimarı Kayserili Mehmet Tahir Ağa'nın eseri olan türbe, 1773 tarihlidir (Fotoğraf 3.10). Türbede yer alan büyük sandukalar, III. Mustafa (öl.1774) ve III. Selim'e (öl.1807), diğer küçük sandukalar ise Sultan III. Mustafa'nın çocukları olan Şehzade Mehmet, Şerife Havva Sultan, Hibetullah Sultan, Mihrişah Sultan, Beyhan Sultan ve Fatma Sultan'a aittir (Süslü, 2005: 23).

Fotoğraf 3.10. III. Mustafa Türbesi, Laleli Camii'nin giriş kapısıyla han bölümünün yanında yer almaktadır.

Sultan III. Mustafa Türbesi, Ordu caddesi üzerinde Laleli Camii'nin giriş kapısıyla han bölümünün yanında yer almaktadır. Türbe, Aksaray Laleli Tramvay istasyonunun tam karşısında yer almasından dolayı ulaşım açısından oldukça rahat bir konuma sahiptir.

3.1.2.5. II. Mehmet Fatih Türbesi

Fatih Sultan Mehmet Han ölümünden önce kendi adına bir cami yaptırmış, camisinin yakınına gömülmüş, daha sonra üzerine türbe yapılmıştır. Bu türbe ve cami 1766 depreminde yıkılmış ve Mimar Mehmet Tahir Ağa tarafından 1767 yılında yeniden yapılmıştır (Fotoğraf 3.11). Türbe 1782 yılında çıkan Cibali yangınında büyük hasar görmüş, ancak Sultan I. Abdülhamit tarafından tekrar tamir ettirilmiştir. Kapı üzerindeki kitabe bu onarımdan kalmadır. Fatih Sultan Mehmet'in türbesi, İstanbul'da en çok ziyaret edilen türbedir (Demirhan, 2013: 38).

Fotoğraf 3.11. I. Mehmet Fatih Türbesi (sağ tarafta).

Fatih Sultan Mehmet türbesinin aynı zamanda Fatih camisinin külliye sınırları içerisinde yer almasından dolayı türbeye olan ilgi oldukça fazladır.

3.1.2.6. Şehzadeler Türbesi

İstanbul'da ölen ilk Osmanlı Sultanı olan II. Selim'in naaşı oğlu III. Murad tahta çıkana kadar Topkapı sarayının soğuk bir bölümünde buzda bekletilmiş, taht merasimini takiben Ayasofya'nın bahçesine gömülmüştür. Üzerine daha sonra Mimar Sinan tarafından türbe yapılmıştır. Türbede II. Selim'in yanı sıra 40 hanedan üyesi daha bulunmaktadır (Demirhan, 2013: 48).

Tarihi öneme sahip türbeler şunlardır:

- Ahmet Buhari Emir Türbesi
- Ali Paşa, Hekimoğlu Türbesi
- Âşık Paşa Türbesi
- Aynül Hayat Türbesi
- Bayram Paşa Türbesi
- Bayazid II. Sultan Türbesi
- Cafer Baba Türbesi
- Cedid Havatin Türbesi

- Davud Paşa Türbesi
- Fuad Paşa Keçecizade Türbesi
- Gülbahar Hatun Türbesi
- Gülüştü Valide Sultan Türbesi
- Hatice Sultan Türbesi
- Hüseyin Ağa, Kesikbaş Türbesi
- Mahmut Nedim Paşa Türbesi
- Mimar Sinan Türbesi
- Kuyucu Murat Paşa Türbesi
- Mustafa Paşa, Destari Türbesi
- Nefi-i Fidan Türbesi
- Nureddin Cerrahi Türbesi
- Pertevniyal Valide Sultan Türbesi
- Ragıp Paşa Türbesi
- Ramazan Efendi Türbesi
- Reşidi Efendi, Benlizade Türbesi
- Safiye Sultan Türbesi
- Selçuk Sultan Türbesi
- Süleyman Ağa, Bala Türbesi
- Sümül Efendi Türbesi

3.1.3. Kiliseler

Roma İmparatorluğu'nun her tarafına yayılan Hristiyanlık, M.S. 313 yılından önceki baskılar neticesinde, her bölgede farklı yorumlanmıştır. Neticede, her topluluk değişik İncillere sahip olmuştur. Sayıları yaklaşık 400'ü bulan bu İnciller, bir anlamda 400 civarında değişik teolojik inanca sahip Hristiyan topluluklarının ve kiliselerin varlığına delalet etmekteydi (Çelik, 1981: 19).

Roma'nın ikiye ayrılması (M.S. 395) ile Doğu Roma'nın başkentinin Konstantinopolis olması, buradaki (Konstantinopolis Patrikliği) patrikliğini öne çıkartmıştır. Böylece Konstantinopolis'in her yerinde kilise inşaları görülmeye başlanmıştır (Çelik, 1981: 19). İlk kilise Ayasofya kilisesi kabul edilmiştir. Bundan sonra Konstantinopolis Patrikliği 'ne bağlı diğer kiliseler öne çıkmaya başlamıştır

(Yalçın, 2012: 479-514). Ayrıca bunlarla birlikte Ermenistan 4. yüzyılın başında (M.S.301) Hristiyanlığı resmi din olarak kabul ederek, dünyanın ilk Hristiyan devleti olmuştur (Tuğlacı, 1991: 3). İstanbul'un fethinden sonra İstanbul'a daha çok yerleşmeye başlayan Ermenilerin 19. yüzyılda II. Mahmut tarafından Ermenilere cemaat kurma hakkı resmen verilmiştir (Özyalçın ve Sezer, 2003: 299). Fatih ilçesinde Rum Ortodoks Kilisesi/Patrikhanesi, Aya İrini Kilisesi, Surp Kevork Kilisesi gibi tarihi ve turistik öneme sahip kiliseler bulunmaktadır.

3.1.3.1. Rum Ortodoks Kilisesi/Patrikhanesi

Fener Rum Ortodoks Kilisesi, Fener/Balat'ta yer almaktadır (Fotoğraf 3.12). Kilise, Patrikhane olarak da bilinmektedir. 300 yılında bağımsızlığını elde eden patrikhane, Romalılar döneminde uzun süre Hristiyan dünyasına hizmet vermiştir. İstanbul'un Osmanlıların eline geçmesiyle Türklerin hâkimiyetine giren Patrikhane, bu yıllarda belli bir süre güvenlik gerekçesiyle boşaltılmıştı (Sofuoğlu, 1996: 11).

Fotoğraf 3.12. Rum Ortodoks Kilisesi'ni her yıl Balkan ve Slav ülkelerinden gelen binlerce turist ziyaret etmektedir.

Ortodoks âleminde bağımsız olarak, sekiz patriklik (dördü tarihi) ile ikisi otonom ve beşi otosefal, toplam 15 kilise bulunmaktadır (Benlisoy ve Macar, 1996: 9). İstanbul'un fethiyle (1453) birlikte Patrikhane için yeni bir dönem başlamıştı (Sofuoğlu,

1996: 11). Sofuoğlu bu dönemi günümüze kadar gelen etkisi devam ediyor diye tanımlamıştır.

Tablo 3.2. Hristiyan Ortodoks Nüfusun Kiliselere Göre Dağılımı.

Kilise Adı	Nüfusu	Kilise Adı	Nüfusu
İstanbul Rum Ortodoks Patrikliği	6 Milyon	Ukrayna Ortodoks Kilisesi	15 Milyon
Rus Ortodoks Kilisesi	95 Milyon	Polonez Ortodoks Kilisesi	750 Bin
Antakya Ortodoks Patrikliği	750 Bin	Amerika Ortodoks Kilisesi	1 Milyon
İskenderiye Ortodoks Patrikliği	350 Bin	Yunan Ortodoks Kilisesi	9 Milyon
Romen Ortodoks Kilisesi	17 Milyon	Sina Kilisesi	9 Yüz
Kudüs Ortodoks Patrikliği	60 Bin	Çekoslovak Ortodoks Kilisesi	100 Bin
Bulgar Ortodoks Kilisesi	8 Milyon	Kıbrıs Ortodoks Kilisesi	450 Bin
Sırp Ortodoks Kilisesi	8 Milyon	Arnavut Ortodoks Kilisesi	210 Bin
Gürcü Ortodoks Kilisesi	5 Milyon		

Kaynak: Ware Timothy, 1993, The Orthodox Church, Brookline: Penguin Books, s.6.

Kiliseyi her yıl Balkan ve Slav ülkelerinden yaklaşık 500 bin ziyaretçi gelmektedir. 150 metre yukarısında Özel Rum Lisesi bulunmaktadır. Hristiyan Ortodoks nüfusun kiliselere göre dağılımı incelendiğinde en büyük nüfuslu kilisenin 95 milyon ile Rus Ortodoks Kilisesi iken İstanbul Rum Ortodoks Patrikliği ise 6 milyonluk bir nüfusa sahip olduğu görülmektedir (Tablo 3.2).

3.1.3.2. Aya İrini Kilisesi

Aya İrini, Topkapı Sarayı'nın giriş avlusunda yer almaktadır. Mimarisi ile tipik bir Bizans yapısı olan kilise, İmparator Justinianus zamanında (VI. yy.) inşa edilmiştir (Fotoğraf 3.13). İstanbul'un fethinden sonra camiye dönüştürülmemiştir. Bundan dolayı yapıda kayda değer bir değişiklik olmamıştır (Albustanlıoğlu, 2012: 8). Ali Paşa'nın sadrazamlığı zamanında burası düzenlenerek müze haline getirildi (Ogan, 1947: 4 – 8; Atasoy, 1984: 1458). Kilisede oluşturulan müzenin ilk müdürlüğüne Edward Goold getirildi. Bunu takiben de Tarenzio ve Alman Dethier bu görevi sürdürmüştür (Atasoy, 1984: 1458). Müze'de bulunan eserlerin bir kısmı, Sultan Abdülmecid'in Yolava gezisi (1845 yılı) sırasında toplanıp İstanbul'a gönderilmesini emrettiği (Atasoy, 1984: 1458), belli bir süre Tophane- i Amire Müşiri Ahmet Fethi Paşa tarafından o dönemde Harbiye Ambarı olarak kullanılan kilisede (Aya İrini) koruma altına alınmış (Ogan, 1947: 4 – 8;

Atasoy, 1984: 1458), İmparator Constantinus'un adının yer aldığı yazıtlardan oluşmaktadır.

Fotoğraf 3.13. Aya İrini Kilisesi, Fatih'te bulunan, camiye çevrilmemiş en büyük Bizans kilisesidir.

Günümüzde Topkapı sarayın 2. Giriş bölümü sınırları içerisinde yer alan kilise Ayasofya müzesine arkasını yaslar biçimde tasarlanmıştır. Turnike sistemi ile DÖSSİM'e bağlı olan Aya İrini, aynı zamanda Türkiye'de müze faaliyetlerinin başladığı ilk yapı özelliğine sahiptir. Nitekim, Eski Eserler (Mecma-i Asar-ı Atika) ve Eski Silahlar (Mecma-i Ešliha-i Atika) koleksiyonları burada sergilenmiştir. Fakat daha sonra bunlar Topkapı Sarayı'nın içerisine alınarak kilise doğal haline bırakılmıştır. Dini turizm açısından oldukça ilgi görmekte fakat kilisede dini ayin yapılmamaktadır (Aya İrini Müzesi, 2016, İnfomation: 1).

3.1.3.3. Surp Kevork Kilisesi

İstanbul, tüm tarihi boyunca kozmopolit bir kent olma özelliğini taşımıştır. Osmanlı dönemi boyunca kentte farklı din ve milliyetlerden oluşan bir nüfusun var olması, coğrafi konumu ve dünya ticaretindeki rolü ile de ilişkilidir. Ermeniler için İstanbul hiçbir zaman siyasi bir merkez olmamıştır. Daha ilk dönemlerden itibaren kentle ticari bağları olmuştur (Yarman, 2002: 19).

Samatya' da Marmara Caddesi'nde bulunan kilise, İstanbul'da ki ikinci en eski Ermeni kilisesidir (İlki, Galata'daki Surp Krikor Lusovoriç Kilisesi). Duvarlı bir avlu içindeki kilise, batı-doğu doğrultusunda doğudaki çıkıntılarıyla, bir Yunan haçı planında kesme taştan yapılmıştır (Gündoğan, 2011: 36)

Yaklaşık 180 yıl Ermeni Patrikhanesi olarak görev yapan kilise, 1660'da yangından hasar görünce, III. Ahmet döneminde, Parik Ohannes Golod tarafından Hassa mimarı Kayserili Arapoğlu Melidon Kalfa 'ya toplamda üç kilise olarak yaptırılmıştır. 1782'de yanıp, 1804'te yeniden inşa edilen, 1832 ve 1843'te onarım gören binanın bugünkü biçimindeki yapımı 1866 yılında ki, kilise kayıtlarının da yok olduğu Samatya yangınından sonradır. 1866 ve 1895'te yangından, 1894'te depremde zarar gören kilise çeşitli onarımlar geçirmiştir (Özyalçiner-Sezer,2003: 274).

Yangınlar ve depremde sonra sadece eski altyapı ve çeşmenin kalıntıları kalmıştır. Onarımların ardından kilisenin iki yanına iki büyük okul inşa ettirilmiştir. I. Dünya Savaşı'nda, kilise binası karargâh, okulları savaş esirlerine ve göçmenlere barınak olarak kullanılmıştır (Özyalçiner-Sezer,2003: 274).

Diğer kiliseler;

- Aya Yorgi Patrikhane Kilisesi
- Ayvansaray Aya Dimitri Kilisesi
- Edirnekapı Aya Yorgi Kilisesi
- Gedikpaşa Surp Hovhannes Kilisesi
- Hagios Polieuktos Kilisesi
- Havariyyun Kilisesi
- Ayia Kriaki Kilisesi
- Ayia Panaia Rum Ortodoks Kilisesi
- Kumkapı Surp Harutyun Kilisesi
- Kanlı Kilise
- Narlıkapı Surp Hovhannes Kilisesi
- Surp Asdvadzadzin Patriklik Kilisesi

- Surp Hireşdagabed Kilisesi
- Surp Tateos - Surp Partoğomeos Kilisesi

İnanç turizmi kapsamında Fatih'teki kiliselerin genel bir değerlendirmesi yapılacak olursa, ilçede yer alan en önemli kiliselerden birinin önceden camiye camiden de müzeye dönüşen Ayasofya Kilisesi olduğu belirtilir. Ayasofya Kilisesi'nden sonra en önemli kilise ise Aya İrini Kilisesi'dir ki, bu kilise de Ayasofya Müzesi'nin hemen yanı başındadır. Fatih ilçesinde yer alan kiliselerin çoğunun Rum/Ortodoks ve Ermeni/Katolik kiliselerinden oluştuğu ve bunların İstanbul'un tarihi geçmişinin birer parçaları olduğu kabul edilirse, bu kiliselere ziyarete gelen birçok Katolik ve Ortodoks mezhebine sahip Hristiyan din âlemine bağlı turistlerin oluşturduğu ifade edilebilir.

3.1.4. Sinagoglar

Yahudiler diasporaya yayıldıkları ilk günden itibaren kendi kimliklerini ortaya koyabilecek, ifade edebilecek mimari yapılar geliştirememişler; kendilerini ifade edebilmeleri, içinde bulundukları ülkelerin yönetim biçiminin ve halkının izin verdiği ölçüde olmuş, bunun dışında sürekli gizlenmişlerdir (Tuna, 2006: 1). 21 Mayıs 1693 (15 Ramazan 1104) tarihli bir fermanda, İstanbul'un fethinden (Feth-i Hakani) önce Balat Hacı İsa semtinde Karaferiye, Ahrida, Yanbol adlarında üç sinagog mevcuttu. Yine Tahta Minare mevkiinde de bir sinagog (Çuhacı ya da Çakacı) bulunmaktaydı (Güleryüz, 2014: 443). Günümüzde İstanbul'da 19 sinagog mevcuttur.

3.1.4.1. Ahrida Sinagogu

İstanbul'daki en eski sinagog olup, fetihten beri hizmet vermektedir (Fotoğraf 3.14). Makedonya'nın Ohri bölgesinden (560 yılı aşkın bir süre önce) gelen Yahudiler tarafından kurulmuştur. Aynı dönemde Yanbolu'dan göçenlerin kurduğu Yanbol Sinagogu ile birlikte günümüzde de dini hizmetini sürdürmektedir. Ahrida Sinagogu, bir efsaneye göre Nuh'un gemisini, bir diğerine göre ise Kemal Reis'in kadirgalarını hatırlatan gemi pruvası biçiminde okuma kürsüsü (teva) ile ün yapmıştır. Haliç'te, Balat yakınlarında Balat'ta bulunan sinagog binası, 500. Yıl Vakfı tarafından 1992 yılında restore edilmiştir. Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından 16 Eylül 1987 tarihinde koruma

altına alınmış olan sinagog, sadece hafta içinde sabahları ziyaret edilmektedir (Güleryüz, 2008: 40-67).

Fotoğraf 3.14. Ahrida Sinagogu, Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından koruma altına alınmıştır.

Her yıl Fatih ilçesinin Balat semtine gelen İsraili turistler tarafından ziyarete açık olduğu günlerde ziyaret edilen Ahrida sinagogu, Yahudilerin kendini gizleme geleneğinden dolayı pek fazla bilinmemektedir.

3.1.4.2. Bet Avraam Sinagogu

Bet Avraam Sinagogu, Sirkeci Marmaray'ın arka çıkış kapısında yer almaktadır. Sinagog güvenlik açısından tabela dahi asmamakta ve 7/24 kamera güvenlik sistemi ile izlenmektedir (Fotoğraf 3.15). Sinagog; Eminönü, Sultanahmet, Topkapı ve Ayasofya gibi turistik mekânlara yakındır. Bundan dolayı da bu yerlere gelen Yahudi turistlerin hem dini ibadetlerini yerine getirmek hem de ziyaret amacıyla oldukça ilgisini çekmektedir.

Fotoğraf 3.15. Bet Avraam Sinagogu, Sirkeci Marmaray'ın arka çıkış kapısında yer almaktadır.

Diğer Sinagoglar;

- Kal Kadoş Çorapçı Han Sinagogu
- İtalyan Sinagogu

Sinagoglar Yahudi din âleminin en önemli parçasıdır ve Yahudilik inancına göre Hristiyan ve İslam dinine benzer şekilde olduğu gibi her Musevi'nin sinagogda dini nikâhının gerçekleşmesi gerekir. Yahudilik ise dünyada en az nüfusa sahip din âlemidir, ancak yapıları gereği dindardırlar. Bu yüzden dini açıdan sinagoglar tüm dünyadaki Yahudiler için önem arz etmektedir. Fatih ilçesindeki sinagoglara bakıldığında, hepsinin ayrı bir tarihi ve kültürel değere sahip olduğu görülmektedir. Bunların en önemlisi ise Fatih Sultan Mehmet han döneminde beri devamlı hizmet veren *Ahrida Sinagogu*'dur.

3.1.5 Saraylar

Türklerin ilk saray mimarisi örneklerinden pek azının kalıntısı, günümüze gelebilmiştir. Yine de bu kalıntılardan da o yapılar hakkında bir fikir edinilebilir (Atasoy, 2014: 1). Bugün ayakta kalabilen saraylar ise Selçuklu ve Osmanlılara aittir.

Şüphesiz Osmanlıların saray mimarisi alanında ilk sırada bulunan eseri, Fatih'teki Topkapı Sarayı'dır (Atasoy, 2014: 3).

3.1.5.1 Topkapı Sarayı

Sarayın yapımına 1460 yıllarında başlanmış, 1478 yılında ise tamamlanmıştır. Saray, tarihi yarımada'nın ucundaki Sarayburnu'nda, Doğu Roma akropolü üzerindeki 700 bin m²'lik alan üzerinde inşa edilmiştir (Topkapı Sarayı Müzesi, 2016: 2). Fatih Sultan Mehmet zamanından kalan ilk binaya, daha sonra gelen her Padişah döneminde ek binalar yaptırılmıştır. Saraya yapılan en son ek bina, Sultan Abdülmecid'in inşa ettirdiği Mecidiye Köşkü'dür. Yapılan ek binalar sonucunda, Topkapı Sarayı büyüyerek bugünkü halini almıştır (Fotoğraf 3.16, 17). Saray, yaklaşık dört yüz yıl boyunca Osmanlı İmparatorluğu'nun idare, eğitim ve sanat merkezi olarak kullanılmıştır. Belirtilen süre içerisinde saray, Fatih Sultan Mehmet'ten itibaren otuz birinci padişah Sultan Abdülmecid'e kadar Osmanlı padişahlarının ikametgâhı olmuştur. Bu özelliğini, hanedanın 19. yüzyıl ortalarında Dolmabahçe Sarayı'na taşınması ile kaybetmiştir (Yıldırım, 2012: 23-24). Ancak önemini bu yüzyıldan sonrada korumuştur.

Fotoğraf 3.16. Topkapı Sarayı Müzesi'nin tarihi Giriş Kapısı.

Saray, Atatürk'ün 3 Nisan 1924 tarihindeki emri ile müzeye dönüştürülmüştür. Böylece, Cumhuriyet'in ilk müzesi kurulmuş oldu. Müze, bugün itibariyle yaklaşık

400.000 m²'lik bir alana sahiptir. Deniz tarafından Doğu Roma surları, kara kesiminde Fatih tarafından inşa ettirilen Sur-i Sultani ile şehirden ayrılmaktadır. Topkapı Sarayı Müzesi (Fotoğraf 3.16, 17), yaklaşık 300.000 arşiv belgesi yanı sıra koleksiyonları ile dünyanın en büyük saray-müzelerinden biridir (Topkapı Sarayı Müzesi, 2016: 2). Başka bir deyişle, pek çok ünlü eseri barındırmaktadır.

Fotoğraf 3.17. Topkapı Sarayının Sarayburnu Kısım.

Böylece, mimarisinin yanı sıra arşiv belgeleri ile saraya ait koleksiyonları ile dünyanın en kayda değer saray müzelerinden biri olan Topkapı Sarayı, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı bir saray-müze olduğu için girişi ücretli ve Müzekart ile olmaktadır. Bu sayede hem yapılacak yenileme çalışmaları için kaynak sağlanması hem de tarihi kültürel öneminin bilincinde olunması adına fayda sağlamıştır. Fatih ilçesindeki turistik mekânların en çok ziyaret edilenlerinden birisi olan Topkapı Sarayı Müzesi son yıllarda, yıllık ortalama 3 milyonu aşan bir ziyaretçi akınına uğramaktadır. Oysa, 2005 yılında 2 milyon civarında olan ziyaretçi sayısı 2006 ve 2007 yılları boyunca 2 milyonun altında kalmıştır. Fakat 2008 yılından sonra müzekart sistemine geçilmesinin de etkisiyle ziyaretçi sayısı düzenli bir şekilde artmış ve ilk defa 2011 yılında 3 milyonu geçmiştir. En yüksek ziyaretçi sayısı ise 3.553.078 kişi ile 2014 yılına aittir (Tablo 5.9).

Osmanlı saraylarının en çok merak edilen bölümü olan Harem ise, 2005 yılında yaklaşık 282.4 bin kişi tarafından ziyaret edilmiştir. Ziyaretçi sayısı, 2009 yılında 500 bini (509.575), 2013 yılında ise ilk kez 1 milyon (1.026.745) kişiyi geçmiştir (Tablo 5.10).

3.1.6. Medreseler

Arapça “derase” kökünden gelen medrese sözcüğü, “ders okunacak yer, talebinin ders okuduğu bina” anlamlarını ifade etmektedir (Pakalın, 1971: 1313-1314). Bu kurumların resmi olarak devlet eliyle kurulması, 10. yüzyıldaki Karahanlılar Devleti (840-1212) zamanına rastlamaktadır (Dağ ve Öymen, 1974: 112). Daha sonraki yıllarda Selçuklular medrese eğitime önem vermiş ve Anadolu’nun birçok yerinde medreseler açmıştır. Osmanlılar zamanında da hiç şüphesiz eğitim ve öğretiminin en önemli kurumlarıydılar (Baltacı, 1976: 19). Bu bağlamda Osmanlılar, diğer İslam ülkelerindekilerin yanı sıra özellikle de Anadolu Selçuklularını örnek alarak, benzeri özel medreseleri faaliyete geçirmeye başladılar (Kılıç, 2001: 205-216).

Osmanlı Devleti’nde medreselerin devlet nizamı içinde resmî bir kurum olarak yer alması, Fatih Sultan Mehmet tarafından kendi adıyla kurduğu medreseler (Fatih Medreseleri) ile başladı. İstanbul’un fethinden sonra da medreselerin kurulmasına hız verildi (Kılıç, 2001: 205-216). Nitekim Fatih Sultan Mehmet İstanbul’un fethi ile birlikte şehirdeki kilise ve manastırları medrese haline getirdi. Hiç şüphesiz İstanbul’da açılan bu kurumlar, Osmanlı devletinde kurulan medreselerin en önemlileriydi (Bey, 1922: 139). Bu dönemde açılan medreselerden Fatih ilçesi sınırları içerisinde kalanları; Sultanahmet Medresesi, Ekmekçizade Ahmet Paşa Medresesi, Gazanfer Ağa Medresesi, Sinanpaşa Medresesi oluşturur.

3.1.6.1. Sultanahmet Medresesi

Medrese, Sultan I. Ahmet tarafından 1610-1617 yılları arasında yaptırılmış olan ve aynı adı taşıyan caminin (Sultanahmet Cami) bir parçasıdır (Fotoğraf 3.18). Sultanahmet Meydan’ında bulunan medresenin mimarı, Sedefkar Mimar Ağa’dır. Medrese 1924 yılına kadar faaliyetini sürdürmüştür. Bina, 1935 yılında onarılmış ve

avlusunu cam tavanla örtülmüştür (Uzel, 1985: 1-3). Medrese Sultanahmet camisinin hemen yanı başında olduğu için camiye ziyarete gelenlerin ilgisini çekmektedir.

Fotoğraf 3.18. Sultanahmet Medresesi, Sultanahmet Cami'nin hemen yanı başında olduğu için camiye ziyarete gelenlerin ilgisini çekmektedir.

3.1.6.2. Ekmekçizade Ahmet Paşa Medresesi

Medresenin yapım tarihi ile alakalı kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte tahmini olarak Sultan I. Ahmet'in ölümünden önce yapılmaya başlanmıştır. Bu dönemin defterdarlarından Ekmekçizade Ahmed tarafından yaptırılmıştır. Molla Hüsrev Mahallesi içerisindeki Cemal Yener Tosyalı Caddesi ile Taş Tekneler Sokağı'nın kesiştiği noktada yer almaktadır (Alkan, 1988: 132-133).

Fotoğraf 3.19. Ekmekçizade Ahmet Paşa Medresesi

3.1.6.3. İstanbul Süleymaniye Evvel ve Sâni Medreseleri

“Mimar Sinan’ın Anıları (Tezkiretü’l Ebniye, Tezkiretü’l Bünyan ve Tuhfetü’l)” adlı eserde, Kanunî Sultan Süleyman adına İstanbul’da altı medrese yapıldığı ifade edilmektedir. Tamamı Süleymaniye Külliyesi içinde yer almaktadır. Bu medreselerden, caminin güneybatısında bulunan çift, Evvel (Birinci) ve Sâni (İkinci) medreseleri olarak bilinmektedir. Yazıtları yoktur. Bu nedenle, tarihlendirilmeleri, 1552 yılında müderrislerinin atanması dikkate alınarak yapılmaktadır (Ahunbay, 1988: 249).

Bu medreseler, Süleymaniye camisinin avlusunda yer almasından dolayı yoğun bir ziyaretçi akınına uğramaktadır (Fotoğraf 3.20).

Fotoğraf 3.20. İstanbul Süleymaniye Evvel ve Sâni Medreseleri Süleymaniye Cami'nin avlusunda yer almasından dolayı yoğun bir ziyaretçi akınına uğramaktadır.

3.1.6.4. Sinanpaşa Medresesi

Medrese, Beyazıt, Çarşıkapı ile Bileyciler Sokağı'nın kesiştiği noktada yer alır (Fotoğraf 3.21). Sadrazam Sinan Paşa tarafından, aynı zamanda o dönemde saray mimari olan Davud Ağa'ya, 1592-1593 yıllarında yaptırılmıştır (Fotoğraf 3.21). 17. yüzyıldaki yangınlardan zarar gören medrese binası, birçok kez onarımdan geçirilmiştir (İpşirli, 1992: 331).

Fotoğraf 3.21. Sinanpaşa Medresesi, Sadrazam Sinan Paşa tarafından yaptırılan 1592-1593 yıllarından Saray Mimari Davud Ağa'ya yaptırılmıştır.

3.1.6.5. Gazanfer Ağa Medresesi

Gazanfer Ağa Medresesi; Saraçhane Atatürk Bulvarı üzerindedir. Bugünkü Kovancılar Sokağı'nda, Gazanfer Ağa tarafından 1590 tarihinde inşa ettirilmiştir (Fotoğraf 3.22). Aynı zamanda küçük bir külliyei oluşturur. Medrese uzun yıllar Şehir Müzesi olarak kullanılmıştır. 1989 yılında ise İstanbul Karikatür Müzesi'ne dönüştürülmüş olan yapı, restorasyon çalışmaları sonunda Mahmut Hüdai Vakfı'nın kullanımına bırakılmıştır (Fatih Belediyesi, 2016: 3).

Fotoğraf 3.22. Gazanfer Ağa Medresesi, Bozdoğan kemerine yaslanmış durumdadır.

Diğer Medreseleri;

- Bayrampaşa Medresesi
- Hasodabaşı Hasan Ağa Medresesi
- Hüseyiniye Medresesi
- Hadim Hasan Paşa Medresesi
- Şehzade Mehmet Medresesi
- Hafız Ahmet Paşa Medresesi
- Esekapi Medresesi
- Üçbaş Nurettin Hamza Medresesi

- Benlizade Medresesi
- Mui Ahmet Medresesi
- Haydarpaşa Medresesi
- Tuti Abdullah Medresesi
- Kaba Halil Medresesi oluşturur.

3.1.7. Müzeler

Grekçe *Mouseion* kelimesinden türeyen ve bugün dilimizde “Müze” olarak kullanılan (İnel, 1998: 24) kökü Grek mitolojisinde “Musalar” adı verilen tanrıçalara ve Musalara adanan tapınak ve tepelerden oluşmakta, bunlar müzik ve ilham perisi olarak adlandırılmaktadır (Başaran, 1995: 49; Gerçek, 1999:1).

Ülkemizde müzecilik çalışmaları Atatürk’ün Türk müzeciliğine olumlu yaklaşımı sonucu gelişmiştir (Yaraş, 1996: 64): Ancak günümüzde etkili ve sürekli devlet politikasından yoksundurlar. Başka bir deyişle, kanun ve yönetmeliklerin yetersizliği yanı sıra ve düşük ödeneklerle yürütölmektedir (Atasoy, 1999: 18). Anlaşılaçağı üzere müzelerimizin sorunları henüz tam olarak giderilememiştir. Oysa, kültürel miras turizminin kurumsal öğelerinden biri de müzelerdir. Nitekim turizm ile müzeler arasındaki ilişki, bir taraftan turizmin gelişmesine olumlu katkı sağlarken, diğör taraftan müzeleri ziyaret edenlerin sayısı artmaktadır (Jolliffe ve Smith, 2001: 150).

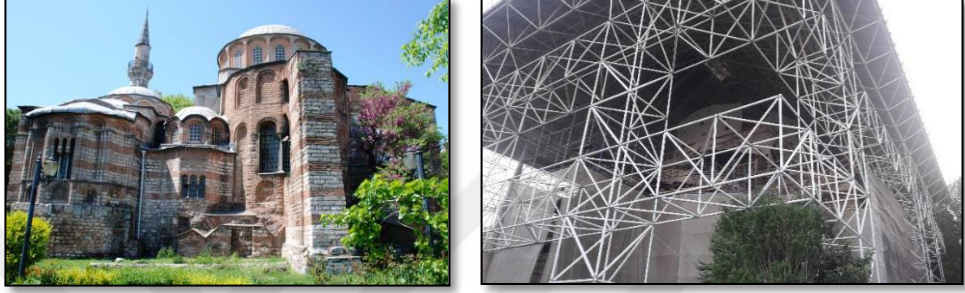
Fatih ilçesi sınırlarında Kariye Müzesi (Chora Manastırı Kilisesi), Ayasofya Müzesi (Hagia Sophia Museum), Zeyrek Cami (Pantokrator Manastırı Kilisesi), Feneri İsa Cami (Konstantin Lips Manastırı), Fethiye Müzesi (Pammakaristos Manastırı), Aya İrini Kilisesi (Hagia İrene Church) ve Büyük Saray Mozaikleri Müzesi Bizans döneminin İstanbul’daki başlıca mimari yapıları arasındadır.

3.1.7.1. Kariye Müzesi

İlk defa Aziz Theodoros zamanında yapılmış olan kilise, 557 yılında meydana gelen büyük depremden sonra, Justinianus tarafından bazilika planlı olarak yeniden inşa ettirilmiştir. İkonaklast dönemde kısmen tahribata uğrayan kilisenin farklı dönemlerde onarım ve tadilatlar yapılmıştır (Çokhamur, 2012: 40). II. Beyazıt tarafından ise 1511 yılında camiye dönüştürölmüş ve güneybatı köşesindeki çan

kulesinin yerine minare yaptırılmıştır. (Fotoğraf 3.23). Ayrıca kilisenin apsisine de mihrap eklenmiştir. Bu kilise, Bakanlar Kurulu kararına bağlı olarak, 29/08/1945 tarihinde müzeye dönüştürülmüştür (Çokhamur, 2012: 41-42).

Günümüzde Kariye Müzesi olarak bilinen bina gerek mimarisi gerekse de mozaik ve freskolarıyla, Doğu Roma sanatında oldukça ilgi çekmektedir. Günümüzde, restorasyon çalışmaları devam etmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2016).

Fotoğraf 3.23. Kariye Müzesi (Foto: Çokhamur. E. 2012: 42), yenileme çalışmaları devam etmektedir.

İstanbul Kariye Kilisesi/Müzesi, genelde Ayasofya ve Sultanahmet Cami'sini ziyaret edenlerce gezilmektedir. Yıllar itibariyle 150 bin ile 390 bin arasında insanın ziyaret ettiği müze, en fazla ziyaretçiyi 387.481 kişi ile 2011 yılında ağırlamıştır (Tablo 5.11).

3.1.7.2. Türk ve İslam Eserleri Müzesi

Türk İslam eserlerinin bir koleksiyon halinde sergilendiği Türk İslam Eserleri Müzesi, Sultanahmet'teki İbrahim Paşa Sarayı'na 22 Mayıs 1983 tarihinde taşınmıştır. O tarihten bugüne dek ziyaretçilerini bu tarihi yapıda ağırlamaktadır (Fotoğraf 3.24). Müze ilk olarak (1914 yılı), Süleymaniye Külliyesi içerisindeki Darüzziyafe'de, Evkaf-ı İslamiye Müzesi adıyla kurulmuştur. Cumhuriyet'in ilanından sonra ise, Türk İslam Eserleri Müzesi adlandırılmıştır. Bu müze; yerli ve yabancı ziyaretçilerin, öğrencilerin, araştırmacı ve sanatseverlerin yoğun ilgi gösterdiği İstanbul müzelerinden biridir. Bu yönüyle önemlidir. Ancak asıl önemi, Türk İslam kültürünün geçmişini, geleceğe taşıyan bir kültür hazinesi konumunda olmasıdır (Kültür ve Sanat Dergisi, 2014: 13-18).

Fotoğraf 3.24. Türk ve İslam Eserleri Müzesi, ilk olarak Evkaf-ı İslamiye Müzesi adıyla kurulmuştur.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi’nde XII. yüzyıla ait Karaman İbrahim Bey İmaretî pencere kanadı, yine aynı döneme ait Iğın Camii pencere kanatları ve Konya Alaettin Camii minberi, XIII. yüzyıla ait Konya Sadrettin Konyevi Türbesi pencere kanatları, Keykavus rahlesi bulunmaktadır. Fatımiler, Emeviler, Karahanlılar, Osmanlılar dönemine ait rahle, minber, kürsü, kuran muhafızları ve diğer el sanatları gibi birçok Türk İslami eser bulunmaktadır (Kerametli, 1962: 5-8).

3.1.7.3. İstanbul Arkeoloji Müzesi

İstanbul Arkeoloji Müzeleri’nin temeli, 1869 yılında Aya İrini Kilisesi’nde, arkeolojik eserlerin ‘Müze-i Hümayun’ adı altında toplanmasına dayanır. Ancak bu binanın ihtiyacı karşılayamaması üzerine Fatih Sultan Mehmet döneminde yaptırılmış olan Çinili Köşk onarılıp, 1880 yılında müze binası olarak açılır. Fakat 1881 yılında müze müdürü olan Osman Hamdi Bey’in yürüttüğü kazılardan çıkan eserlerin sergilenebilmesi için yeni bir müze binasına ihtiyaç hasıl olur. Bunun üzerine, 1891 yılında mimar Aleksandır Vallaury tarafından Çinili Köşk’ün karşısına inşa edilen, ‘Asar-ı Antika Müzesi’ (Eski Eserler Müzesi) açılmıştır (Fotoğraf 3.25). Neo- Klasik mimari tarzında inşa edilen bina, müze olarak yapılan en eski örneklerden biridir. Çinili Köşk ise günümüzde, Türk çini ve seramik örneklerinin sergilendiği müze konumundadır. Osman Hamdi Bey tarafından (1883 yılı) Güzel Sanatlar Akademisi

(Sanayi-i Nefise Mektebi) olarak inşa ettirilen yapı ise bugün Eski Şark Eserleri Müzesi olarak kullanılmaktadır. Böylece aynı bahçe içerisinde İstanbul Arkeoloji Müzeleri adı altında üç müze teşekkül etmiştir (Arslan, 2013: 26-27).

Arkeoloji Müzesi, 13 Haziran 1891'de açılmıştır. Bu tarihten sonra hızlı bir şekilde koleksiyonunu genişletmiştir. Bu müzenin sağ taraftaki giriş kat salonlarında; Arkaik-Roma dönemleri arasındaki zamanlara ait Antik Çağ heykellerini, sol tarafta ise Sidon Kral Nekropolü'nden getirilen İskender, Ağlayan Kadınlar, Tabnit lahdı gibi dünyaca ünlü eşsiz eserler sergilenmektedir. Müze binasının üst katında ise Gayri İslami ve İslami Sikke Kabineleri, Hazine Bölümü ile Kütüphane bulunur. Ek binanın bodrum katında 1998 yılında faaliyete geçirilen "İstanbul Çevre Kültürleri" bölümü yer alır. Burada değişik çağlara ait buluntu ve tümülüs kazılarında ortaya çıkarılmış eserler sergilenmektedir. Ek binanın giriş katında ise "Çocuk Müzesi" bulunur. Bu binanın ilk katı "Çağlar Boyu İstanbul" bölümüne ayrılmıştır. İkinci katta "Çağlar Boyu Anadolu ve Troia" eserleri sergilenmektedir. En üst katta ise "Anadolu'nun Çevre Kültürleri: Filistin, Suriye ve Kıbrıs Eserleri" kronolojik olarak gösterilmektedir (İstanbul Arkeoloji Müzesi, 2016: 8).

Fotoğraf 3.25. İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde dünyaca ünlü çok sayıda eşsiz eser sergilenmektedir.

3.1.7.4. Büyük Saray Mozaikleri Müzesi

I. Justinianus (525-565) dönemine tarihlendirilen İstanbul Büyük Saray Mozaikleri, Geç Antikçağdan günümüze ulaşan en görkemli peyzaj betimlemelerindendir (Eraslan, 2014: 1). Büyük Saray Mozaikleri Müzesi, Sultanahmet Cami'nin arka kısmında, Arasta Pazarı içerisinde yer alır. Bu müze 1953 yılında İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ne bağlanmıştı. Günümüzde ise, 1979 yılından beri Ayasofya müzesine bağlı olarak işleyiş görmektedir (www.ayasofya.gov.tr). Müzede sergilenen mozaikler M.S. 450-550 dönemine aittir. Bu mozaikler hem tasvirli sahnelerin zenginliği hem de sanatsal bakımdan olağanüstüdür (Ayasofya Müzesi, 2016: 7).

3.1.7.5. İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi

Gülhane Parkı'nda yer alan müze binası saray duvarına bitişiktir. İslam Bilim Tarihçisi Prof. Dr. Fuat Sezgin tarafından hazırlanmıştır. Müze, 24 Mayıs 2008 yılında hizmete açılmış olup, faaliyetine 2007 yılında (16.01.2007), karşılıklı imzalanan protokolle başlamıştır (www.ibbtm.gov.tr / İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi, 2016: 2).

3.1.8. Sarnıçlar

3.1.8.1. Yerebatan Sarnıcı

Yerebatan Sarnıcı, Stoa Bazilikasının altında bulunduğu için *Bazilika Sarnıcı* olarak da bilinir. Justinianus (Justinyen) tarafından 532 yılında yaptırılmıştır (Fotoğraf 3.26) 20. yy başlarında Almanlar tarafından çıkartılmıştır. İstanbul'un fethinden sonra, kısa bir süre daha Topkapı Sarayı'nın bahçelerine buradan su aktarılmıştır. Ancak Osmanlıların şehirde kendi su tesislerini kurduktan sonra kullanılmamıştır. Buna rağmen Osmanlı devletinin son zamanlarında çok defa onarım ve tamirat görmüştür. İlk onarımı, 19. yy.'da mimar Kayserili Mehmet Ağa tarafından yapılmıştır. Cumhuriyet döneminde ise tarihinin en büyük onarımına, 1985 yılında İstanbul Belediyesi tarafından başlanılmıştır. Tamirat ve onarım işlemlerinin bitmesinin ardından, 1987 yılında yeniden ziyarete açılmıştır (İstanbul Kültür ve Sanat Dergisi, 2009: 16-26).

Fotoğraf 3.26. Yerebatan Sarnıcı, sahip olduğu yer altı güzellikleriyle her zamanki ilgiden daha fazlasını hak etmektedir

Yerebatan Sarnıcı, Sultanahmet’e ziyarete gelen gerek yerli ve gerekse de yabancı turistlerin en çok ilgisini çektiği yerlerden biridir. Yine de sahip olduğu yer altı güzellikleriyle her zamanki ilgiden daha fazlasını hak etmektedir (Fotoğraf 3.26).

3.1.9. Hamamlar

3.1.9.1. Tarihi Kocamustafapaşa Hamamı

Hamam, Kocamustafapaşa Caddesi üzerinde ve Sümül Efendi Cami’nin civarında, yer almaktadır (Fotoğraf 3.27). Faaliyette olan bu hamam, İstanbul’daki çifte hamamlardan biridir. Evliya Çelebi’nin hamam sınıflandırmasında bu hamam “ehlî tevhide” ayrılmıştır. Kocamustafapaşa Hamamı, eski tarihi İstanbul’a ait mahalle yapısı ve kültürünü kaybetmemiş bir yerde olmasından dolayı, şirin bir mahalle hamamı olarak hizmet vermeye devam etmektedir (www.kocamustafapasahamami.com).

Fotoğraf 3.27. Tarihi Kocamustafapaşa Hamamı, aynı adı taşıyan cadde üzerinde yer almaktadır.

3.1.9.2. Tarihi Cağaloğlu Hamamı

I. Mahmut tarafından 1741 yılında yaptırılmıştır. İnşa amacı, Ayasofya kütüphanesine ve camisine gelir sağlamaktır. Hamam, Abdullah Ağa tarafından inşa edilmiştir. Planını ise Hassa Mimarı Süleyman Ağa çizmiştir. Sultan III. Mustafa tarafından şehrin artan su ve odun ihtiyacı nedeniyle büyük hamam yapılmasının yasaklanmasından (1768 yılında) önce İnşa edilen son büyük hamamdır. Yapıldığı tarihten beri yaklaşık üç yüz yıldır bütün ihtişamı ile ayakta durmaktadır. Günümüzde halen hiçbir onarım ve tamirat yapılmadan, hizmet vermeyi sürdürmektedir (<http://www.cagalogluhamami.com.tr>).

3.1.9.3. II. Bayezid Türk Hamam Kültürü Müzesi

II. Beyazıt hamamı, 16. yüzyılda yapılan diğer Osmanlı hamamları içerisinde en dikkat çekici olanıdır. İstanbul Tarihi Alanları” içerisinde yer alan hamam aynı zamanda da, UNESCO tarafından 1985 yılında Dünya Kültürel Miras Listesi’ne alınmıştır (Fotoğraf 3.28). Türk hamamına ait etnoğrafik eserler vitrinlerde sergilenerek görsel materyallerle gelen ziyaretçilerin beğenisine sunulmuştur (<http://muzeyum.istanbul.edu.tr>).

Fotoğraf 3.28. II. Bayezid Türk Hamam Kültürü Müzesi, kolaylıkla ulaşıla bilinen yerdedir.

Bu tarihi eser, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Beyazıt Meydanı ve T1 (Tramvay 1) Laleli istasyonuna yakın olduğu için hem bilinen hem de kolaylıkla ulaşılabilinen yerdedir.

3.1.9.4. Tarihi Gedikpaşa Hamamı

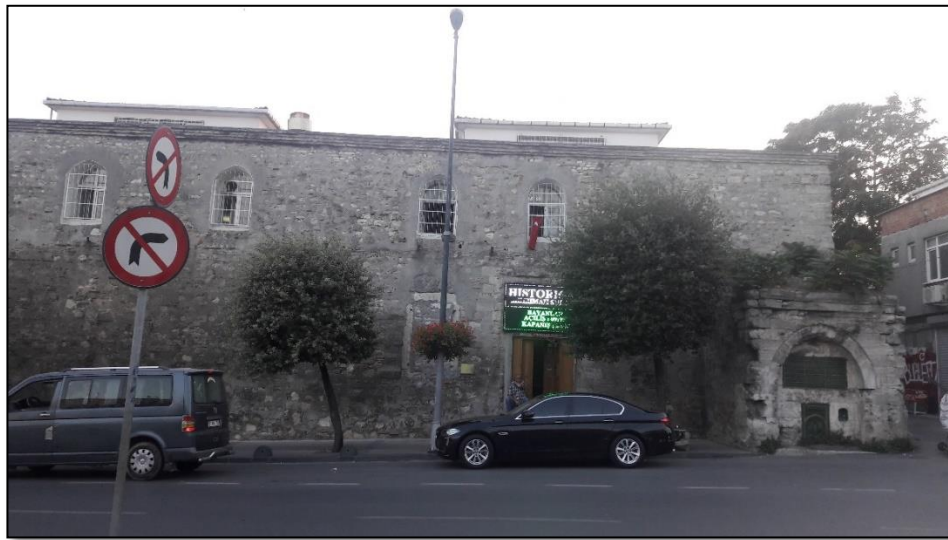
Kapalı Çarşıya yaklaşık 250 metre uzaklıkta bulunan hamam, 1457 yılında dönemin en ünlü mimarlarından olan Mimar Hayrettin'e, Gedik Ahmet Paşa tarafından yaptırılmıştır. Bay ve bayan kısımlarından oluşmaktadır. En önemli Osmanlı mimarilerinden sayılmaktadır (Fotoğraf 3.29). Kapalıçarşı ve Beyazıt meydanına 10 dakikalık yürüme mesafesindedir (www.gedikpasahamami.com).

Fotoğraf 3.29. Tarihi Gedikpaşa Hamamı, en önemli Osmanlı mimarilerinden sayılmaktadır.

3.1.9.5. Tarihi Mihrimah Sultan Hamamı

Hamam bakımından oldukça zengin sayılan Fatih ilçesinin en batı kısmında Fevzipaşa Caddesi'nin Edirnekapı istikametinde yer alan hamamın mimarı, Mimar Sinan'dır (Fotoğraf 3.30). Hamam, Mihrimah Sultan Cami Külliyesi'nin bir bölümünü teşkil etmektedir. Tarihi kaynaklara göre, 1562-1565 yıllarında inşa edilmiş olan hamam, Türk Hamam kültüründe önemli rol oynamaktadır (<http://www.mihrimahsultanhamami.com/>).

Fotoğraf 3.30. Tarihi Mihrimah Sultan Hamamı, Mimar Sinan tarafından yapılmıştır.

Diğer Hamamlar;

- Balat Çavuş Hamamı
- Tarihi Mahmutpaşa Hamamı
- Tarihi Tahta Minare Hamamı
- Sultanahmet Hamamı
- Çemberlitaş Hamamı
- İshakpaşa Hamamı
- Davutpaşa Hamamı
- Küçük Pazar Hamamı
- Tarihi Paşa Hamamı
- Tarihi Hacı Kadın Hamamı
- Tarihi Haseki Bostan Hamamı
- Haydar Paşa Hamamı
- Nişanca Hamamı (Kadınlar Girişi)
- Haseki Hürrem Sultan Hamamı
- Tarihi Çinili Hamamı
- Bay-Bayan Tarihi Küçük Hamam

3.1.10. Çeşmeler/Anıtlar

3.1.10.1. Alman Çeşmesi

Sultanahmet Meydanı'nda yer alan Sultan I. Ahmet Türbesi'nin karşısındadır. Çeşme, İstanbul'a ziyaret amacıyla 1895'te gelen Alman İmparatoru II. Wilhelm'in II. Abdülhamid'e hediyesidir. Almanya'da yapılmış olup, 1901 yılında bugünkü yerine konulmuştur (Eyice, 1992: 506-507).

Fotoğraf 3.31. Alman Çeşmesi, Alman İmparatoru II. Wilhelm'in II. Abdülhamid'e hediyesidir.

Özellikle İstanbul'a gelen Alman turistler tarafından oldukça ilgi çekmekte olan Alman Çeşmesi Sultanahmet Meydanı'nın en kalabalık ve göze en çok çarpan bir noktada yer almasından dolayı turistlerin yoğun bir şekilde fotoğraf çektiği bir yapıdır (Fotoğraf 3.31).

3.1.10. 2. III. Ahmet Çeşmesi

Çeşme, III. Ahmet tarafından 1728 yılında, Perayton isimli Bizans çeşmesinin yerine inşa ettirilmiştir. Şehrin o döneme ait en önemli eserlerindendir. Başka bir deyişle İstanbul'un en ihtişamlı çeşmelerinden birisidir (Fotoğraf 3.32). Çeşme, Topkapı Sarayı'nın Bab-ı Hümayun kapısına bakan girişte yer almaktadır. Bundan dolayı kendine has ve hâkim bir görünüm kazanmıştır (Koçyiğit, 2014: 293-294).

III. Ahmet Çeşmesi'nin Bab-ı Hümayun kapısının girişinde yer almasından dolayı Topkapı Sarayı'nı ziyaret eden turistlerin saraya girmeden önce ilk olarak ziyaret ettikleri ve fotoğraf çektikleri bir yapıdır. III. Ahmet Çeşmesi, Alman Çeşmesi'nden sonra en çok ilgi görendir.

Fotoğraf 3.32. III. Ahmet Çeşmesi, İstanbul'un en ihtişamlı çeşmelerinden birisidir.

3.1.10.3. Hatice Turhan Sultan Çeşmesi

Eminönü Yeni Cami arkasında Şeyhülislam Hayri Efendi Caddesi üzerinde yer almaktadır (Fotoğraf 3.33). Diğer adı Yeni Cami Sebilidir. Hatice Turhan Sultan (Sultan IV. Mehmet'in annesi) tarafından 1663'te yaptırılmış olan çeşme, günümüzde Eminönü'nde en çok kullanılan çeşmeler arasındadır (Derman, 2011: 4-11).

Fotoğraf 3.33. Hatice Turhan Sultan Çeşmesi, Eminönü'nde en çok kullanılan çeşmeler arasındadır.

Hatice Turhan Sultan eşmesi Eminönü'nde yer alan Yeni Camii, Mısır arşısı, Mercan, Tahtakale, Postane Caddesi, Sirkeci Marmaray istasyonu, Meydan gibi önem arz eden noktaların kesiştiğı ortak bir noktada yer almasından dolayı çok yoğun bir ilgi görmektedir.

Bunların dışında sayısı yüzden fazla çeşme bulunmaktadır. Bunların önemlileri arasında ise,

- Safiye Sultan eşmesi
- Süleymaniye meydan çeşmesi
- Ebubekir ağa çeşmesi
- III. Selim Han çeşmesi
- Seyit Kethüda Mehmet Ağa eşmesi... bulunmaktadır.

3.1.11. Sütunlar

3.1.11.1. Yılanlı Sütun

Yılanlı Sütun (Burmali Sütun), tunç anıtıdır (Fotoğraf 3.34). I. Constantinus'un aynı zamanda yeni Roma'nın başkenti olan Konstantinopolis'i inşa ederken diktiğı dikilitaşlardan biri de Yılanlı sütundur. Bunların dikiliş gayesi, yeni şehrin süslenmesidir. Yeni şehre dikilen bu sütunlar, daha önceki dönemlerde önemli tarihi olayları anmak ve kutlamak amacı ile dikilmiş abidevi anıtlardan ibaretti (elik, 2013: 24-26).

Fotoğraf 3.34. Yılanlı Sütun, yeni şehrin süslenmesi amacı ile dikilmiştir.

3.1.11.2. Dikilitaş

Antik Mısır dönemine ait taşdır (Fotoğraf 3.35). Bu sütun, Roma imparatoru I. Theodosius tarafından, M.S. 390 yılında Mısır'dan getirtilerek şu anki bulunduğu yere konulmuştur (Freely vd., 2005: 37).

Fotoğraf 3.35. Dikilitaş, Antik Mısır dönemine aittir.

Dikilitaş ve Yılanlı Sütun, Sultanahmet Meydanı'nda yer aldığı ve sıralı bir şekilde bulunduklarından dolayı, buraya gelen turistler tarafından oldukça ilgi çekici bulunmaktadır.

3.1.11.3. Çemberlitaş Sütunu

Milattan sonra 330 yıllarında Büyük Roma İmparatoru I. Konstantin onuruna şehrin (İstanbul) yedi tepesinden biri olan ve günümüzde Çemberlitaş olarak bilinen semtin en yüksek noktasına dikilmiş anıtsal bir sütundur (Fotoğraf 3.36). Üç farklı büyük çember bloklarından oluşmakta ve bu blokların her bir ağırlığı 3 tonu bulmaktadır (Sav, 2012: 13-17).

Fotoğraf 3.36. Çemberlitaş Sütunu, Büyük Roma İmparatoru I. Konstantin onuruna diktirilmiştir.

3.1.11.4. İstanbul Üniversitesi Kapısı

Beyazıt semtinde her gün sayısız öğrencinin giriş yaptığı kapı, üniversitenin ana girişi olarak kullanılmaktadır. Bu abidevi görünümlü kapının geçmişi 1864 yılında yaptırılan Harbiye Nezareti'ne kadar uzanmaktadır. Bu bölgede daha önce Fatih Sultan Mehmet tarafından fetihten sonra inşa ettirdiği ilk saray bulunmaktaydı. Daha sonra sarayın sınırları içine 1826 yılında yeniçeri ocağının kaldırılması üzerine Bab-ı Seraskeri kuruldu. Günümüzde o dönemde barok mimari tarzında inşa edilen yapılar ve

kapının yerinde, Abdülaziz tarafından yaptırılan oryantalist üsluptaki kapı yer almaktadır (Fotoğraf 3.36). Kapının arkasında bugün İstanbul Üniversitesi'nin ana binası olarak kullanılan o dönemin Harbiye Nezareti bulunmaktadır (<http://www.istanbul.edu.tr/>).

Fotoğraf 3.37. Güzel ve görkemli bir görünüme sahip olan İstanbul Üniversitesi Kapısı, Sultan Abdülaziz tarafından oryantalist üslupta inşa ettirilmiştir.

3.1.12. Çarşılar

3.1.12.1. Tarihi Kapalıçarşı/Grand Bazaar

Kapalıçarşı, İstanbul'da Bayezid ile Mahmut Paşa semtleri arasında, Ortadoğu'nun en büyük, dünyanın en meşhur kapalı alış-veriş merkezidir (Fotoğraf 3.38). Hacim olarak, 30.702 metre karelik bir alana yayılmıştır. Günümüzde Batıdan yayılan kapalı alış-veriş merkezlerinin (shopping-centerlerin) öncüsü olmuştur. Bu bakımdan, medeniyet ve kültür tarihinde özel bir yeri vardır. Beş yüz yılı aşkın bir süreden beri, iki bedesteni, hanları, binlerce dükkânı ve çevresindeki esnaf çarşılarını barındırmış, tarihî bir iş, ticaret ve turizm merkezidir. II. Mehmet tarafından vakıflar yoluyla şehrin yeniden imar ve inşası için başlatılan çalışmaların sembollerinden biridir. Türk-İslâm şehircilik anlayışında, câmi, medrese, hamam, çarşı ve hanlar vasıtasıyla şehirlerin gelişimini sağlama anlayışının etkili olduğu örnek eserlerdendir (Eyice, 1954: 113).

Fotoğraf 3.38. Kapalıçarşı Çarşı kapısı.

3.1.12.2. Mısır Çarşısı

Mısır Çarşısı, Eminönü semtinde yer alan en dikkat çekici çarşılarından birisidir (Fotoğraf 3.39). Çiçek Pazarı'nın yanında ve aynı zamanda da Yeni Cami'nin arkasındadır. III. Murad Han'ın eşi olan Safiye Sultan'ın (III. Mehmet Han'ın annesi) talimatı ile 1597'te inşasına başlanmıştır. İnşaat başlangıcından 64 yıl sonra, IV. Mehmet Han döneminde, validesi Hatice Turhan Sultan'ın talimatı ile Mimar Mustafa Ağa tarafından 3 yıl gibi kısa bir sürede bitirilerek, Yeni Cami külliyesine bağlı bir şekilde 1664 yılında tamamlanmıştır (Özgen, 2016: 1-12).

Fotoğraf 3.39. Mısır Çarşısı, günümüzde Eminönü'nün en önemli alışveriş mekânını oluşturmaktadır.

Altın ve baharat sektörleri açısından Türkiye çapında önem arz eden bir çarşıdır. Çarşı bugün Eminönü'nün en önemli alışveriş mekânını oluşturmaktadır. Eminönü'ne gelenlerin ilgisini çektiği için, Tarihi Mısır Çarşısı özellikle iş günlerinde oldukça hareketli ve yoğundur.

3.1.12.3. Sahafılar Çarşısı

Beyazıt camisinin sol tarafında yer alan taşlık arazi ve onun devamında Kapalıçarşı'ya uzanan Sedefçiler Kapısı arasındaki alan, çarşının sınırlarını belirlemektedir. Sahafılar Çarşısı'nın tarihi geçmişi 15. yy.'a dayanmaktadır. İlk yapıldığı tarihte medrese öğrencilerinin ihtiyaçlarını karşılamak adına medrese çevrelerinde sahaf dükkânları bulunurdu. 1460 yılında Kapalıçarşı inşaatı bittikten sonra ise sahaf dükkânları kapatılıp Sahafçılar Çarşısı denilen yerde toplanmıştır (Fotoğraf 3.40). 1894 büyük İstanbul depreminden sonra o zamanki ismiyle Hakkaklar Çarşısı olarak tanınan bugünkü yerine taşınmıştır (Erünsal, Lowry ve diğ. 2007, 101-107).

Fotoğraf 3.40. Sahaflar Çarşısı, Hakkaklar çarşısı olarak bilinen bugünkü yerine taşınmıştır.

Tarih, bilim, kültür ve kitap meraklıları tarafından oldukça sık ziyaret edilen bir çarşı olduğu için, geçmişten günümüze değin önemini hep korumuştur.

3.1.12.4. Arasta Çarşısı

Sultanahmet camisinin külliyesi olarak tasarlanan bir yerde, fakat plansız bir yapı olarak kurulmuştur (Fotoğraf 3.41). Sultanahmet Cami'nin arkasındaki Torun Caddesi'nin kuzey tarafında yer alır. Arasta Çarşı'sında, el sanatlarına ait çeşitli eşyalar satılmaktadır. Çarşı içerisinde Osmanlı zamanında yetmişten fazla dükkân bulunmaktaydı. Buranın o dönemde *Sipahiler Çarşısı* olarak da anılması, sipahilerin malzemelerinin satılmasından kaynaklanmıştır. 1912 yılında çıkan bir yangında oldukça hasar görmüş ve uzun bir süre harabe kaldıktan sonra gecekonducular tarafından işgal edilmiştir. Mekân, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından, 1980'li yıllarda gecekondulardan arındırıldıktan sonra restore edilip Arasta pazarı olarak faaliyete sokulmuştur (www.ibb.gov.tr).

Fotoğraf 3.41. Arasta Pazarı, Sultanahmet Cami'nin külliyesi olarak tasarlanan bir yerde fakat plansız bir yapı olarak kurulmuştur.

Diğer Çarşılar şunlardan ibarettir:

- Kuyumcular çarşısı
- Efes çarşısı
- Tahtakale
- Sanatlar çarşısı
- Çemberlitaş çarşısı
- Gümüş çarşısı
- Sünnet çarşısı
- Antik çarşı
- Çantacılar çarşısı

3.1.13. Meydanlar/İskeleler

3.1.13.1. Eminönü Meydanı ve Vapur İskelesi

Eminönü Meydanı, Yeni Camii ve Galata köprüsünün kesiştiği noktadadır. Burası aynı zamanda sahil yolunun da geçtiği meydanın yakınında T1 tramvay istasyon durağı olan yerdir (Fotoğraf 3.42).

Fotoğraf 3.42. Eminönü Meydanı, Yeni Camii ve Galata köprüsünün kesiştiği noktadadır.

Eminönü Meydanı'nın çok yoğun olması da hem İETT peronlarının hem de Kadıköy ve Üsküdar vapur iskelelerinin burada olması önem arz etmektedir. Özellikle hafta sonları yerli turistin akınına uğramaktadır (Fotoğraf 3.43).

Fotoğraf 3.43. Eminönü Vapur İskelesi, özellikle hafta sonları yerli turistin akınına uğramaktadır.

3.1.13.2.Sultanahmet/Ayasofya Meydanı

Fatih ilçesinin turizminin merkezi noktası olduğu için buradaki yoğunluğun esas kaynağı turistlerdir (Fotoğraf 3.44). Sultanahmet Camii, Yerebatan Sarnıcı, Alman Çeşmesi, Topkapı Sarayı, Dikilitaş, Arasta Pazarı bu meydanın art bölgesinde yer aldığı için çok yoğundur. Sultanahmet Meydanı'nın kenar kısımlarında çeşitli turistik malzeme satan dükkânlar mevcuttur. Ayrıca güvenlik açısından Emniyet teşkilatına ait farklı birimden Polis Memurları görev almaktadır.

Fotoğraf 3.44. Sultanahmet Meydanı, turizmin merkezi noktası olduğu için gün içerisinde oldukça kalabalıktır.

Ayasofya Meydanı, Sultanahmet Meydanı'nın devamı niteliğindedir (Fotoğraf 3.45). Burada da yoğun güvenlik önlemleri alınmaktadır.

Fotoğraf 3.45. Ayasofya Meydanı, Sultanahmet Meydanı'nın devamı niteliğindedir.

3.1.13.3. Beyazıt Meydanı

Beyazıt Meydanı, İstanbul Üniversitesi ve Beyazıt Camisinin karşılıklı olarak baktığı meydandır (Fotoğraf 3.46). Kapalıçarşı, Sahaflar Çarşısı ve T1 tramvay güzergâhına 2 dakikalık yürüyüş mesafesinde olan bir meydandır. 2016 yılından önce aşırı yoğunluğa sahip olan meydan 2016 Haziran'ında Veznecilerdeki hain terör saldırısından önemli ölçüde etkilenmiştir.

Fotoğraf 3.46. Beyazıt Meydanı, 2016 Haziran’ında Vezneciler’ deki terör saldırısından önemli ölçüde etkilenmiştir.

Fatih ilçesinde anlatılan meydanlara bakıldığında sonuç olarak geniş, merkezi ve turistik mekânlara yakın yerler olmasından dolayı insan topluluğunun en fazla olduğu mekânlar olmasını sağlamıştır. 2015 yılının son 6 ayı ve 2016 yılın ilk 6 ayında artan terör olayları ve bombalı saldırılar nedeniyle önceki yıllara nazaran yoğunluğun azalmasına sebep olmuş, bununla birlikte önleyici hizmet görevini gören Türk Polis Teşkilatı tarafından yoğun güvenlik önlemi alınması gerektirmiştir.

3.1.13.4. Yenikapı İskelesi

Yenikapı İDO iskelesi, Fatih ilçesindekilerin en büyüğüdür (Fotoğraf 3.47). Buradan her gün Bandırma, Mudanya, Yalova ve Armutlu tatil köyüne seferler düzenlendiği için yoğun bir şekilde yerli turist geçişi olmaktadır. Çok yoğun bir iskeledir. Yenikapı iskelesine ulaşım ise İETT otobüsleri veyahut Yenikapı Marmaray’a yakın olduğu için yayan sağlanmaktadır.

Fotoğraf 3.47. Yenikapı İDO İskelesi, ilçedekilerin en büyüğüdür.

3.1.14. Festivaller

İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından son yıllarda *İstanbul'da Lale Zamanı* adı altında düzenlenen festivalle binlerce laleden oluşan dünyanın en büyük lale halısı, Sultanahmet Meydanı'nda sergilenmektedir (Fotoğraf 3.48). Yaklaşık bir ay süren bu etkinlikler kapsamında ayrıca, çok sayıda konser de verilmektedir.

Fotoğraf 3.48. İstanbul'da Lale Zamanı Festivali etkinliklerinden biri olan lale halısı.

İlçede her yıl 30 Mayıs- 3 Haziran arasında Fatih Belediyesi tarafından *Uluslararası Fatih Gençlik ve Spor Festivali* düzenlenmektedir. Bu festivale, çeşitli ülkelerden gençlerin katılımı sağlanmaktadır. Festivalde yürüyüş, gösteri, oyun, spor müsabakaları ve tiyatro gibi etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Bir diğer kültürel

etkinliği de Beyazıt Meydanı'nda İBB ve Fatih Belediyesi'nin ortaklaşa düzenlediği ***Beyazıt Kitap ve Kùltür Fuarı*** oluşturur. Bu etkinlik ile binlerce kitap okuyucularla buluşturulmaktadır. Bunlara ilave olarak, her yıl Ramazan ayında İBB tarafından Yenikapı sahilinde iftar yemekleri düzenlenmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GELİŞTİRİLEBİLECEK TURİZM ÇEŞİTLERİ

4.1. TARİH VE KÜLTÜR TURİZMİ

İnsanın yaşamını sürdürdüğü bir doğal çevrede, inşa ettiği binadan, giyim tarzına kadar pek çok öge coğrafyadan etkilenmektedir. Bu doğal çevre farklılıkları kültüre yansımakta, kültür hem doğal çevreyi hem de sosyal çevreyi etkilemektedir. (Emekli, 2006: 53).

Kültür turizmi, insanların kültürel gereksinimlerini karşılamak amacıyla sürekli yaşadıkları yerlerden, bilgi ve deneyim kazanmak için farklı yerlere seyahat etmelerine denir. Kısaca; insanların kültür ile ilgili ürünleri kullanmalarına kültür turizmi denir. Daha kapsamlı bir anlatımla kültür turizmi, turistlerin gittikleri yerlerdeki tarihi ve ulusal zenginlikleri görmesi ve yaşaması şeklinde tanımlanabilir. Kültür turizmi gelişmesini devam ettirerek ülke hatta bölgelerin ekonomisine katkı sağlamaktadır. Toplumlar için yeni bir fırsat olarak ortaya çıkan kültür turizmi gelir sağlamaktan ziyade kültürel değerlerin korunması yönüyle de önemli bir turizm şeklidir. Öte yandan da, kültürel öğelerin gereğinden fazla ticari amaçlara alet edilmesi, ticari hayatın bir parçası haline getirilmesi kültürel turizmin ortaya çıkarabileceği olumsuz durumlar karşımıza çıkmaktadır. Eğer turizm planlamaları tarihi ve kültürel değerler önemsenmeden yapılırsa tarihi ve doğal değerlerin korunmasında problem durumları ortaya çıkabilir. Kültürel turizm amacıyla kullanılacak unsurları turistlerin ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde düzenlemek oluşabilecek aksaklıkları minimuma indireceği gibi bu düzenlemeleri sadece devletin yapması da beklenmemelidir. Düzenlemelere turizmden gelir elde eden tüm kesimler birlikte katılmalıdır (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002: 7).

Fatih ilçesi kültürel turizm açısından Türkiye'nin en zengin yapısına sahiptir. İstanbul denince akla ilk gelen Sultanahmet, Topkapı Sarayı, Ayasofya, Yerebatan Sarnıcı'dır. Hem inanç turizmi hem de kültürel turizm açısından camiler, türbeler, medreseler, kiliseler ve sinagoglar ve yine kültürel turizm bakımından Topkapı Sarayı ve diğer müzeler ile Yerebatan Sarnıcı gibi yerler oldukça popüler alanlardır.

Fatih ilçesinde, tarih ve kültür turizminin bugünkü seviyesinden çok daha ileri düzeye ulaştırılabilmesi için mutlaka yeni bir takım düzenlemeler yapılmalıdır. Bu düzenlemelerden bazıları şunlar olabilir:

- Daha iyi altyapı sistemleri ve hizmetler
- Yurtdışındaki ve yurtiçindeki turizm fuarlarındaki pozitif reklamcılık ve başarılı tanıtım
- Son yıllarda artan terör faaliyetlerine karşın alınacak güvenlik önlemleri ve siyasi istikrarın sağlanması
- Rahat, temiz, sağlığa uygun ve bakımlı mekânlar
- İlgili belediyenin Turizm Zabıta timlerinin güler yüzlü hizmet anlayışı ve sıcakkanlı davranması
- Karaborsacılık ve hanutçuluk gibi turizme zarar veren, güveni kötüye kullanan kişilerin turistik mekânlardan uzak tutulması
- Ulaşım açısından kolaylık, yeterli ve ilgi gösterecek rehber sayısı
- Restorasyonu yapılan birimlerin orijinal parçalarından örnekler bırakılması
- Son olaraksa, yapıtların devam eden yenileme çalışmalarının ivedilikle sonuçlandırılması.

Belirtilen düzenlemelere önem verilerek değerlendirilmesi ile birlikte tarih ve kültür turizminde daha iyi sonuçlara ulaşılabilir ve gelen turist sayısının arttırılması sonucu turizmde önde giden ülkelerin seviyesine ulaşılması sağlanabilir.

Sonuç olarak, Fatih ilçesinin tarihi ve kültürel turizminin geliştirilmesi amaçlı bir takım çalışmaların başta Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı birimler ile Fatih Belediyesi gibi kurumların belli bir plan ve proje çerçevesinde düzenlenmesi bu turizm türünün bugünkü seviyeden çok daha ileri düzeye gelmesine önemli katkı sağlayacağı muhakkaktır.

4.2. İNANÇ TURİZMİ

İnsanların devamlı ikamet ettikleri, temel ihtiyaçlarını karşıladıkları ve çalıştıkları yerlerin haricindeki inanç merkezlerine, dini inanışlarını yerine getirmek amacıyla yaptıkları seyahatleri olarak tanımlanabilen *inanç turizmi*, ilçe açısından önem arz

etmektedir. Başka bir deyişle, kutsal mekânların ve yerlerin çeşitli dinlerin mensuplarınca ziyaret edilmesinin turizm olgusu içerisindeki karşılığı inanç turizmidir (Karaman ve Usta, 2006: 474). Aynı zamanda bu maksatla gerçekleştirilen seyahatler sırasında genellikle turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetlerden faydalanmanın yanı sıra geçici konaklamalar yapılmaktadır. Bu bağlamda, ülkemizin önemli inanç çekim merkezlerine sahip olması hususu dikkate alınarak, bu alternatif turizm potansiyelin demokratik, laik ülkemizin temel unsurlarının dikkate alınması ve değerlendirilmesi esası teşkil etmelidir (İTO, 2007:134). Bu bağlamda, çeşitli dinlere ait çok sayıda dini esere sahip olan ilçe, önemli bir alternatifi teşkil etmektedir. Nitekim, ibadetlerin dini mekânlarda yapılması o dinin mensuplarını buralara çekmekte ve bu durum kutsal yerler için turizm açısından önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Bunlar göz önüne alındığında inanç turizmi bakımından memleketimiz birçok ülkeden daha avantajlıdır. Bu bağlamda ilçe, daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi çok sayıda cami, türbe, kilise, sinagog vs. gibi kutsal mekânlara sahiptir. Aynı zamanda bu mekânlar her yıl binlerce yerli ve yabancı turist tarafından ziyaret edilmektedir. Ancak bu yeterli değildir. Bu nedenle de, bu mekânların tanıtımlarının daha geniş kitlelere yapılması ilçede alternatif turizm türlerinden biri olan inanç turizminin bugünkünden daha fazla gelişmesini doğuracaktır. Çünkü bu amaç doğrultusunda, yani inançla ilgili, seyahat edenlerin oranı her geçen yıl giderek artmaktadır. Sürekli artan bu kültürel ve inanca dayalı ziyaretin, ülkemize ve dolayısıyla da ilçeye sağlayacağı turizm geliri önem arz etmektedir. Bu nedenle, üç Semavi dinin (Müslümanlık, Hristiyanlık ve Musevilik) günümüze kadar ulaşan kutsal mekânlarının, yerel yönetimler ile işbirliği içerisinde hem altyapı hem de üstyapıya ait ihtiyaçların giderilmesi yanında tanıtımlarının yapılarak ziyaretçi sayısının artırılması hedeflenmelidir (İTO, 2007:134). Diğer taraftan bu kutsal mekânların eksiklikleri giderilmeye çalışılırken, özel sektörün yatırım yapması da teşvik edilmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi Fatih ilçesinde üç semavi din açısından önem arz eden tarihi ve turistik ibadethaneler oldukça fazladır. Nitekim bunlar arasında: Sultanahmet Camii, Süleymaniye Camii, Fatih Camii, Ayasofya Kilisesi/Müzesi, Fener Rum Ortodok Kilisesi, Surp Hagop Ermeni Kilisesi, Aya İrini Kilisesi, Ahrida Sinagogu ve Bet Avram Sinagogu sadece bir kağıdır.

Bu yapıların hem koruma altında olması hem de ileriye taşınması açısından başta Kültür ve Turizm Bakanlığı, DÖSSİM, İBB, Fatih Belediyesi, TURSAB, Fener Rum Patrikhanesi, Ermeni Cemaati Topluluğu, Türk Yahudileri Topluluğu gibi kurum ve kuruluşların gerek ortak gerekse kendi imkânları çerçevesinde yapacakları çalışma ve projelerle iyileştirmeler ve düzenlemeler yapmaları sayesinde Fatih ilçesinde inanç turizminin gelişmesi adına önemli mesafeler kat edilecektir.

4.3. ALIŞVERİŞ TURİZMİ

İstanbul, dolayısıyla da Fatih ilçesi sadece alışveriş yapmak amacıyla da ziyaret edilebilir. Çünkü hem geleneksel hem de modern alışveriş seçeneklerini sunmaktadır. Bu tip yerlerin başında Kapalıçarşı, Mısır çarşısı, Sahaflar çarşısı yanı sıra çeşitli firmalara ait dükkanlar da yer alır. Geleneksel alışveriş merkezleri içerisinde yar alan 500 yıllık Kapalıçarşı'da 4000'den fazla dükkân mevcuttur. Bu çarşıda çok sayıda ürünün satışı yapılmaktadır. Bu ürünler arasında; halı, seramik, mücevherat, bakır ve pirinçten süs eşyaları, deri kıyafetler, lületaşından pipolar vs. gibi çok fazla çeşit bulunmaktadır. Ayrıca ortasındaki bedestende ender bulunan antika parçalara da rastlanılmaktadır (İstanbul İl Kültür Turizm Müdürlüğü, 2016).

Mısır Çarşısı bir diğerini teşkil etmektedir. Burası Osmanlılar döneminde (1600'lü yıllarda) Mısır'dan getirilen baharatların satıldığı ve tüm dünyaya dağıtıldığı bir alışveriş merkezi olarak kurulmuştu. Bu çarşıda geçmişte olduğu gibi günümüzde de nane, safran, kekik tarçın, kimyon gibi sayısız baharat ve şifalı bitkinin satışı yapılmaktadır. Ayrıca el sanatlarımıza ait ürünlerin yanı sıra kültürümüze özgü hediyelik eşyalar da bulunmaktadır (İstanbul İl Kültür Turizm Müdürlüğü, 2016). Bu çarşılaraya yine geçmişi eskiye dayanan (15. y.y) Sahaflar Çarşısı'nı da ilave etmek gerekir.

Bütün bu tarihi mekânlar yerli ve yabancı turistlerin en yoğun uğrak yerleri arasındadır. Şüphesiz bu mekânlar yeni düzenlemeler ile daha da cazip hale getirilebilir. Böylece mevcut ticari faaliyetler daha da artırılarak, alışveriş turizmi daha da geliştirilebilir. Nitekim ilçe bu konuda çok büyük potansiyele sahiptir.

4.4. KONGRE TURİZMİ

Kongre turizmi son dönemlerde gelişen ve önemi hızla artan alternatif turizm türlerinden bir diğeridir. Aynı zamanda bu turizm çeşidi, turizm sezonunu uzatma veya yılın tamamına yayma özelliğine de sahiptir. Bu sayede hem ulusal turizm gelirini hem de turist sayısını artırarak sektöre özel bir canlılık kazandıran organizasyonlardır. Kongre turizmi bakımından İstanbul, dolayısıyla da Fatih ilçesi gerek modern konaklama tesisleri ile konferans salonlarıyla gerekse de dünyanın belli başlı şehirlerine kolayca ulaşım imkânına sahip oluşu yanında elverişli iklimi ve de düşük maliyet avantajı ile tercih edilebilecek durumdadır (İTO, 2016:132). Başka bir deyişle, dünyanın büyük şehirleri arasında önemli bir statüsü olan İstanbul'un, *kongre turizmine* yönelik önemli bir potansiyeli bulunmaktadır (Tablo 4.1).

Tablo 4.1. İstanbul'daki Önemli Kongre Merkezleri ve Kapasiteleri

İstanbul'daki Kongre Merkezleri	Kapasite (Kişi)
İstanbul Kongre Merkezi	3.700
Lütfi Kırdar Uluslararası Kongre ve Sergi Sarayı	5.000
Haliç Kongre Merkezi	3.000
Feshane Kongre Merkezi	3.420
Wow Hotels&Convention Center	6.500
Grand Cevahir Otel ve Kongre Merkezi	3.513
Hilton Oteli	3.450
Hilton Bomonti	2.900
Harbiye Askeri Müze ve Kültür Sitesi	1.821

Kaynak: TURSAB (2013).

Coğrafi konumu ve doğal güzellikleri ile tarihi yanı sıra kara, deniz, raylı sistem, metro gibi ulaşım olanaklarının fazlalığı İstanbul'u, ülkemizdeki kongre turizminin en yoğun olduğu şehirlerden biri olmasını sağlamıştır. Aynı zamanda uluslararası bir sanat ve kültür merkezi olması, kültür ve sanat gösterileri ve konferansların şehrin kültürel paletinde yer almasına neden olmuştur. Bu da 500'den fazla katılımcısı olan kongreler kategorisinde, dünyadaki önemli merkezlerden birisi olmasını sağlamıştır (İstanbul İl Kültür Turizm Müdürlüğü, 2016). Bu özellikleri sayesinde her yıl onlarca kongreye ev sahipliği yapmaktadır. Nitekim İstanbul 2013 yılında 142 kongreye ev sahipliği

yapmıştır. Bu sayı aynı yıl itibariyle İstanbul'u dünyada 8., Avrupa'da ise 7. sıraya oturtmuştur (Tablo 4.2).

Tablo 4.2. İstanbul'da Son Yıllarda Düzenlenen Kongreler ve Dünya Sıralamaları.

Yıl	Kongre Sayısı	Dünya Sıralaması	Avrupa Sıralaması
2004	52	25	18
2005	57	24	19
2006	73	15	12
2007	70	21	14
2008	72	17	12
2009	80	17	13
2010	109	7	6
2011	113	9	8
2012	128	9	8
2013	142	8	7

Kaynak: Uluslararası Kongre ve Konvansiyon Birliği (ICCA) verileri (2014).

İstanbul'un yükselişindeki en belirgin faktörler arasında coğrafi konumu ve şehrin zengin tarihi önemli rol oynamıştır. Nitekim İstanbul'a birkaç saat uçuş mesafesinde olan 50'den fazla ülkede, 2 milyar dolayında insan yaşamaktadır. Aynı zamanda bu bölge 30 trilyon dolarlık bir ekonomiye sahiptir. Bu bağlamda, 500 ve üstü sayıda delegenin katıldığı kongrelerde İstanbul'a 2013 yılında 80 binden daha fazla turist geldi. Önümüzdeki yıllarda gelecek olanların sayısının ise 100 bini aşacağı beklenmektedir. Kongrelere katılan turistlerin harcamaları da dikkate alındığında, bu durum tanıtımın yanı sıra ekonomik anlamda da önemli bir girdi sağlayacaktır (Tablo 4.3).

Tablo 4.3. Turistlerin Ortalama Kongre Harcamaları

	Harcama (\$)	(%)
Yiyecek-İçecek	500	20.0
Konaklama	750	30.0
Gezi ve Eğlence	500	20.0
Ulaşım	750	30.0
Toplam	2.500	100.0

Kaynak: TURSAB (2013).

Fatih ilçesi gerek İstanbul'un merkezinde yer alması ve gerekse sahip olduğu teknik altyapı ile tarihi ve kültürel dokusu sayesinde ilde gerçekleştirilen kongre turizmi faaliyetlerin %50'sinden doğrudan, geri kalanından ise dolaylı etkilenmektedir. Kongre

turizmini anlamlı kılan yapılan kongreler sonucu gerçekleştirilen turistik faaliyetlerdir. Bu bağlamda ilçe daha önce de ifade edildiği gibi önemli potansiyele sahiptir. Bu kaynak değerler arasında; tarihi ve kültürel zenginliğe sahip yerler, eğlenme, dinlenme, yeme-içme, alışveriş ve konaklama tesisleri yer alır.

İstanbul'un önemli kongre merkezlerinin ilçedeki tarihi mekanlara kısa sürede ulaşılabilir olması ilçe turizmine önemli katkı sağlamaktadır (Şekil 4.1). Gerçekten de büyük kapasiteli olan bu kongre merkezlerini kullanan ziyaretçilerin çoğunluğu birkaç gün süren kongre sonrası ya da ara verildiği herhangi bir gün içerisinde Fatih ilçesindeki tarihi ve turistik mekânlara uğramakta hem gezip hem de alışveriş yapmaktadırlar. Bundan dolayı Fatih ilçesinin hem bu kongre merkezlerine yakın olması hem de turistik altyapısı sayesinde Kongre turizmine katılan birçok turistik ilgi gördüğü bir mekân olmaktadır. Buna en çok etki eden başta Ayasofya Müzesi/Kilisesi olmak üzere Sultanahmet Camisi, Topkapı Sarayı ve Yerebatan Sarnıcı'nın insanlar üzerinde oluşturduğu merak ve ilgidir.

Şekil 4.1. Kongre Merkezlerinin Fatih İlçesine Olan Uzaklıkları.

Fatih ilçesinde kongre turizmi için yeterli potansiyel olmasına rağmen, büyük kongre salonlarının mevcut olmayışı, kongre turizminin gelişmesi açısından en büyük sorunu teşkil etmektedir. Fatih ilçesinin eski bir yerleşme alanı olmasının da yeni yapılaşmanın sağlanmasının önüne geçmesinden dolayı büyük kongre ve sergi saraylarının yapılanmamasına sebebiyet vermiştir. Fatih ilçesinin kongre turizminin geliştirilmesi için Fatih Belediyesi'nin imar planlarında kongre ve sergi sarayları için, geniş arazilere yer vermesi ve ayrıca kongre turizmini destekleyici projeler sunması gerekmektedir. İlçede daha çok kültürel ve tarihi turizme ağırlık verilmesinden dolayı kongre turizmi sadece yakın yerlerde yapıldığı için ilgi çekmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

İLÇENİN TURİZMİNİN ALTYAPISI

5.1. MEVCUT DURUM (TURİZM AKTİVİTESİ)

Fatih ilçesi, daha önce de belirtildiği gibi tarihi ve kültürel turizm açısından oldukça zengin bir potansiyele sahiptir. Bu yönüyle ülkemizin önde gelen yerleri arasında bulunmaktadır. Şekil 5.1’de dağılımlarının gösterildiği mekânlar ve eserler sadece yerli turistlerin değil, aynı zamanda yabancı turistlerin de yoğun ilgisini çekmektedir. Fatih ilçesi İstanbul il sınırları içerisinde tarihi yarımada da yer almasından dolayı tarihi oldukça eskiye dayanan bir yerleşim sahasıdır. Bu da pek çok döneme ait tarihi ve kültürel eserlerin sayısını arttırmıştır.

Şekil 5.1. Fatih İlçesine Ait Turizm Haritası ve Tavsiye Edilen Güzergâhlar (İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü).

5.1.1. Fatih İlçesindeki Turistik Turlar

Fatih ilçesi diğer tabirle tarihi yarımada yüksek bir turizm potansiyeline ve turiste sahip olduğu için özellikle bu ilçe sınırları içerisinde başlayıp yine bu ilçe sınırları içerisinde sona eren tur güzergâhlarının sayısı oldukça fazladır. Ayrıca tarihi eserlerin bir kısmının birbirine yakın konumda olması, buraların yaya olarak gezilmesine de imkân tanımıştır.

5.1.1.1. Mevcut Turistik Turlar

Bigbus Tour: Londra merkezli bu tur şirketi, İBB ve Fatih Belediyesi'nin, kazanılan ihaleye istinaden, iznine tabi olarak 2010 yılından beri yerli ve yabancı turistlere hizmet vermeye başlamıştır. İki katlı ve üstü açık otobüslerle verilen hizmette, Fatih'teki Sultanahmet Meydanı'ndan başlayan, Haliç ve Beylerbeyi olmak üzere iki ana güzergâh belirlenmiştir (Şekil 5.2).

Bunlardan Sultanahmet Meydanı'ndan başlayan Haliç güzergâhı, Alemdar Caddesi'nden tramvay yoluna girilerek Sirkeci Marmaray istasyonunun önünden geçilip Eminönü'nde sahil yoluna ulaşmaktadır. Buraya kadar, Gülhane Parkı ve İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi binasının önünden geçilmektedir. Eminönü Meydanı'ndan Galata Kulesi net bir şekilde görülmektedir. Balat'a doğru ilerlerken yolun yukarısında Kapalı Çarşı ve Süleymaniye Cami de görülebilen yerler arasındadır. Haliç kıyısı boyunca Balat semti ve Fener sahili eşlik ederken Rum Ortodoks Kilisesi ve Özel Rum Lisesi'nin tarihi binası görülmektedir. Eyüp ilçesi sınırlarına yaklaşılrken Haliç körfezinden dönüş alınıp yine sahil yolu boyunca önce Türk tarihi açısından önem arz eden tarihi ve turistik yapıların hepsinin minyatür şeklinde sergilendiği Minyatürk'e geçilmektedir. İsteğe bağlı Minyatürk gezisi yapılabilmektedir. Daha sonra Rahmi Koç Müzesi'ne geçilip müze ziyareti gerçekleştirilebilir. Kasımpaşa limanına doğru oradan Atatürk Köprüsü kullanılarak tekrardan Eminönü tarafına geçilip buradan sahil yolu boyunca Kadıköy ve Üsküdar iskeleleri yanı sıra boğazda yer alan 15 Temmuz Şehitler Köprüsü net bir şekilde görülebilmektedir. Daha sonra tarihi Sirkeci Garı ve müzesi önünden Sarayburnu istikametinden Gülhane parkı askeri kapısı girişi önünden Kumkapı semtine girmeden Cankurtan Caddesi'nden yokuş yukarı 5 dakikalık yol

mesafesinin ardından başlangıç noktası olan Sultanahmet Meydanı'nda, gerçekleştirilen Haliç güzergâhı turu sona ermektedir.

Bir diğer güzergâhı Beylerbeyi oluşturmaktadır. Bu güzergâhta aynen Haliç güzergâhı gibi Sultanahmet Meydanı'ndan başlamakta, Alemdar Caddesi'nden tramvay yoluna girilerek Sirkeci Marmaray istasyonunun önünden geçilip Eminönü'nde sahil yoluna varmaktadır. Buraya kadar gelindiğinde Gülhane Parkı ve İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi binasının önünden geçilmektedir. Daha sonra Eminönü'nde Mısır Çarşısı'nı görecek şekilde Galata Köprüsü'nün üzerinden Karaköy içlerine doğru ilerleyerek sahil boyunca sırasıyla Tophane, Modern Sanatlar Müzesi, Dolmabahçe Camii ve Sarayından ilerlemekte oradan Ortaköy içlerinden devam etmekte ve Ortaköy'den 15 Temmuz Şehitler köprüsü boyunca ilerlemektedir. Turistlerin en çok ilgisini çeken nokta olan 15 Temmuz Şehitler Köprüsü hem boğazın en yüksek yeri hem de Asya ve Avrupa'yı birleştiren yapı olması yanında sahip olduğu eşsiz manzara gibi ilgi çeken pek çok özelliğe sahiptir. Bu köprüden sonra Anadolu yakasında Üsküdar'a bağlı bir kıyı semti olan Beylerbeyi'ne inilmekte ve burada Beylerbeyi sarayı görülmektedir. Dönüş yolculuğunda ise yine 15 Temmuz Şehitler köprüsü kullanılarak Ortaköy ve Beşiktaş istikametine devam edilmekte, Vodafone Arena'nın etrafında dönüş alınarak Taksim'e doğru ilerlenmektedir. Taksim'de Askeri Müze ve Gezi Parkı'ndan geçilerek oradan Tarlabası bulvarına ulaşarak dönüş yolunda Kasımpaşa içlerinden gelerek Galata köprüsü ile Eminönü'ne varılmaktadır. Eminönü Meydanı'ndan sahil yolu kullanılarak Tarihi Sirkeci Garı önünden geçilip Sarayburnu civarından Gülhane Parkı askeri giriş kapısından Kumkapı istikametine doğru ilerlenilmektedir. Bu yöne gidilirken Kumkapı semti sınırları içerisine girilmeden Cankurtaran Caddesi'nden yukarıya 5 dakikalık mesafe kat edildikten sonra başlangıç noktası olan Sultanahmet Meydanı'na varılmakta ve tur sona ermektedir.

Bıgbus Tour güzergâhlarının özellikle Haliç güzergâhı Fatih sınırları içerisinde daha çok mesafe kat etmektedir. Bu güzergâh sayesinde tarihi Balat semti de gezilerek görülmektedir. Bıgbus Tour'un başlangıç noktası olarak Sultanahmet Meydanı seçilmesinde ise bu noktaya Topkapı Sarayı, Ayasofya, Sultanahmet Camii ve Yerebatan Sarnıcı gibi önemli turistik yerlerin yakın olmasıdır. Sonuçta, İstanbul ili sınırları içerisinde en kalabalık ve toplu turist grupları Sultanahmet Meydanı'nda

buluşmaktadır. Bu da tur güzergâhlarının başlangıç noktası olarak Sultanahmet Meydanı'nın seçilmesinde etkili olmuştur.

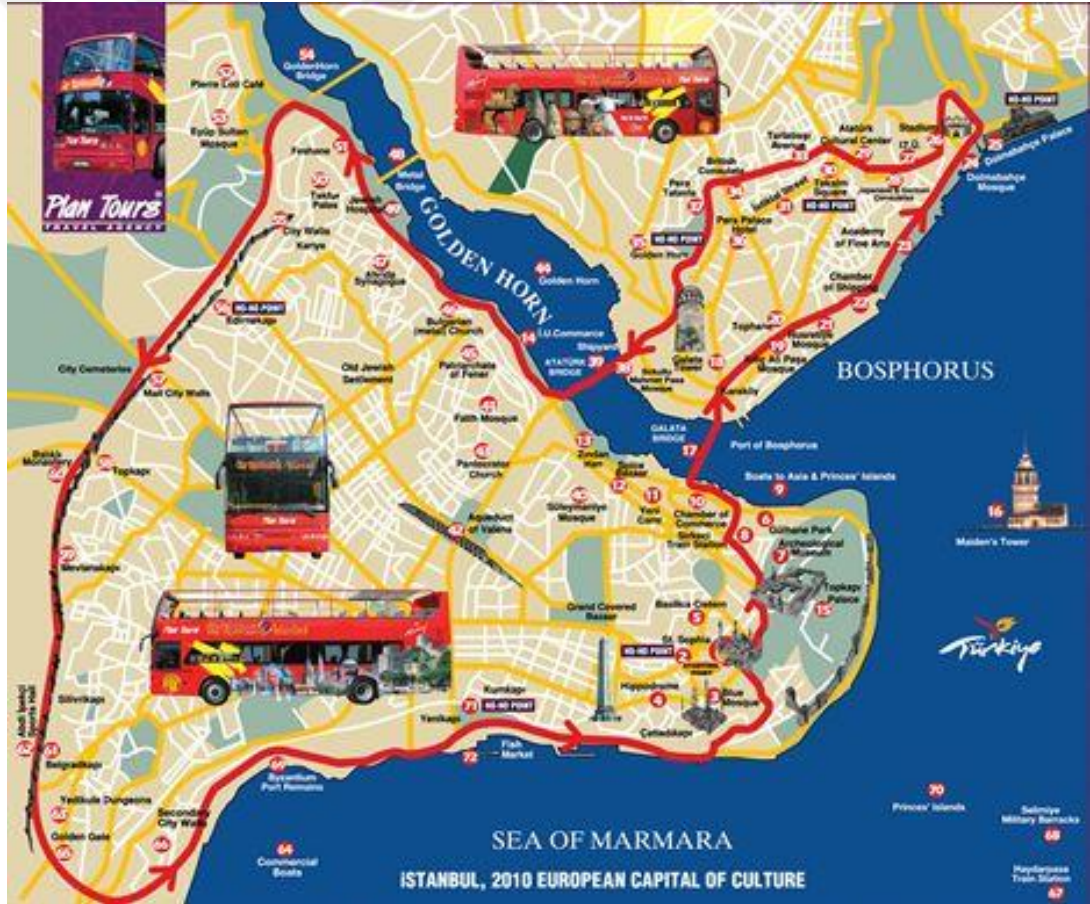

Şekil 5.2. Bıgbus Tour'un Güzergâh Haritası
(<http://eng.bigbustours.com/istanbul/route-map.html>).

5.1.1.2. Daha Önce Düzenlenmiş Turistik Turlar

2010 yılına kadar hizmet vermiş olan Plan Tours'un bağlı olduğu Sightseeing adlı firmanın düzenlediği (*Sightseeing Tour*) ve tüm Fatih ilçesinin çevresini içine alacak şekilde gerçekleştirilen turun başlangıç noktası Sultanahmet Meydanı'ndan başlamaktaydı. Alemdar Caddesi'nden Eminönü'ne yönelerek yol boyunca Ayasofya, Yerebatan Sarnıcı, Gülhane Parkı ve Sirkeci'den geçip Mısır Çarşısı önünden Galata Köprüsü'ne ulaşılmaktaydı. Daha sonra Karaköy içlerine giden ve buradan Dolmabahçe Camii ve Sarayı önünden o zamanki İnönü stadının etrafından dönüş alarak Taksim Meydanı ve Gezi Parkı'na doğru yol alınmaktaydı. Burada kısa bir mola verildikten

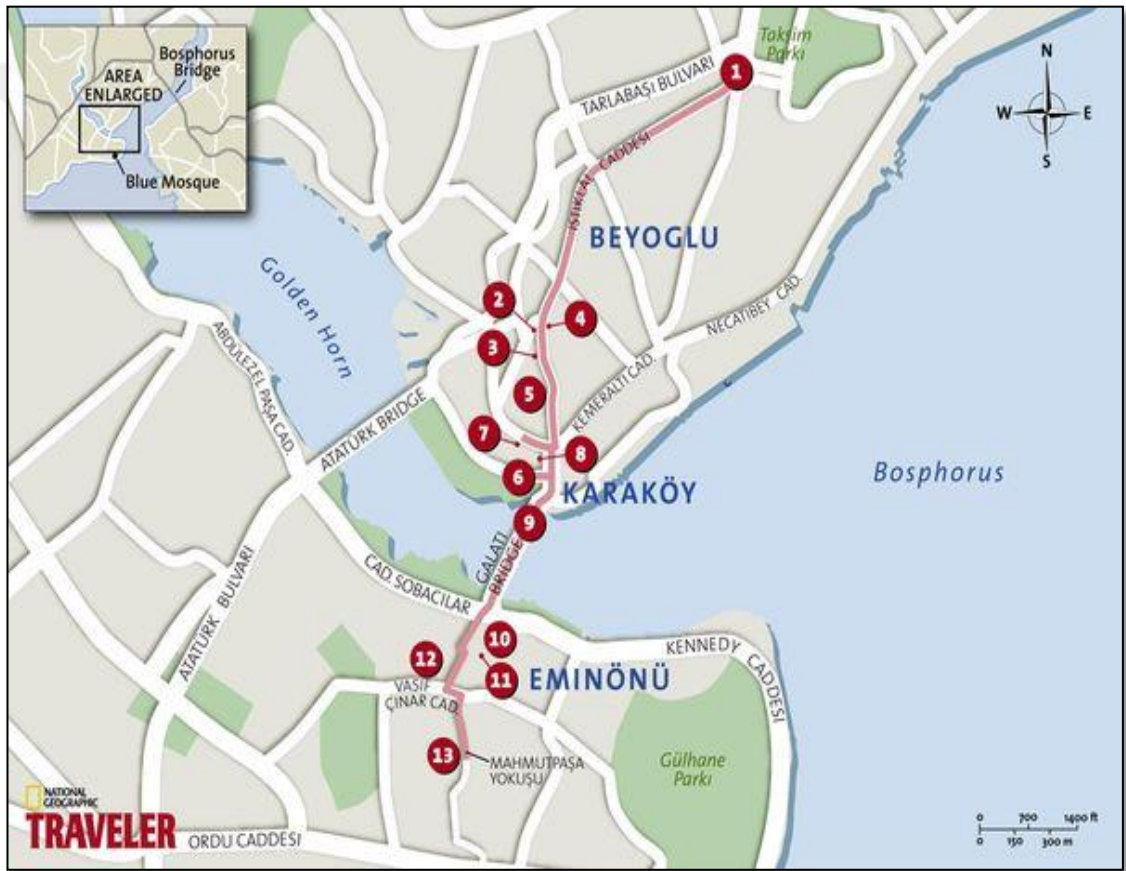
sonra Tarlabası bulvarından Galata Kulesi'ni de görecek şekilde tekrar Galata Köprüsü üzerinden geçip Balat istikametine yönelmekteydi. Sahil yolu boyunca ilerlendikten sonra Fener Rum Patrikhanesi ve Özel Rum Lisesi binalarını da görecek şekilde Edirnekapı mevkiine doğru ilerleyip Saraçhane tarafından Kariye Müzesi yakınından geçip Beylerbeyi Caddesi üzerinden eski surları da görecek şekilde Topkapı istikametine ilerlenmekteydi. Silivrikapı'dan Yedikule zindanlarının olduğu yere doğru ilerleyip Samatya 'ya gelinmekteydi. Samatya'daki eski İstanbul evlerine şahit olunurken Yenikapı'dan sahil yoluna girilip Kumkapı semtine girilmekte ve burada Kumkapı Feneri ve Küçük Ayasofya Cami'nin önünden yokuş yukarı Dikilitaş'ın olduğu yerden başlangıç noktası olan Sultanahmet Meydanı'na varılarak tur tamamlanmış oluyordu (Şekil 5.3).

Şekil 5.3. Sıhtseeing firmasının düzenlemiş olduğu güzergâhı (<http://www.istanbeautiful.com/tr/istanbul-sehir-turu-otobusu/>).

5.1.1.3. Tavsiye Edilen Turistik Turlar

Natinonal Geographic Yürüyüş Tavsiye Turu ile Taksim'den başlanarak İstiklal Caddesi boyunca ilerlenip yoğun kalabalık içerisinde Tünel, Galip Dede Caddesi, Galata Mevlevihane'si gezilerek Galata Kulesine çıkılabilir. Daha sonra yürüyüşe Karaköy ve Galata Köprüsü'nden Eminönü'ne doğru ilerlenip devam edilir. Eminönü'nde Mısır Çarşısı, Tahtakale, Yeni Cami gezilerek Mahmutpaşa yokuşunda geziye son verilir (Şekil 5.4). Bahsedilen bu güzergâh sonucunda yaklaşık iki saatlik bir yürüyüşle belirtilen tarihi eserler görülebilir.

Şekil 5.4. Natinonal Geographic Yürüyüş Tavsiye Turu Güzergâhı
(<http://travel.nationalgeographic.com/travel/>).

Fatih ilçesi, yaya gezmeye müsait derecede olmasından ötürü burada bir turistik yaya gezisi olması daha mantıklı gelmektedir. Fakat daha önceki açıklanan turların aksine bu yaya gezisi sadece Fatih ilçesinin sınırları içerisinde kalmaktadır. Fatih ilçesinin merkezi konumundan yer alan Kocamustafapaşa'dan başlanacak olan turistik

yaya güzergahı daha sonra Bezm-i Alem camisinin önünden Aksaray'a doğru devam etmektedir. T1 tramvay yolunu takip edecek şekilde yol üzerinde Laleli Camii, III. Mustafa Türbesi, Beyazıt Türk Hamam Müzesi, Beyazıt Meydanı, Tarihi Gedikpaşa Hamamı, Çorlulu Ali Medresesi ve Çemberlitaş istasyonunun olduğu yerde de II. Mahmut'un Türbesi'ni görmek mümkündür. Çemberlitaş geçildiğinde ise esas gezi alanı olan Sultanahmet istasyonuna varılıp burada sırasıyla Firuz Ağa Camii, Alman Çeşmesi, Dikilitaş, Yılanlı Sütun, Sultanahmet Camii, Medresesi, I. Ahmet Türbesi, Arasta Çarşısı, Topkapı Sarayı, Ayasofya, Yerebatan Sarnıcı gibi birçok turistik mekânı çok rahat bir şekilde ziyaret edilebilir. Sonra Alemdar Caddesi'nden Sirkeci'ye doğru yol üzerinde Gülhane Parkı, Tarihi Sirkeci Garı ve Müzesini görülebilir. Eminönü Meydanı'na varıldığında Mısır Çarşısı ve Yeni Camii gezilebilir. Buradan Süleymaniye Camii'ne doğru yokuş yukarı çıkılırken Haliç'in karşı kıyısında Galata Kulesi seyredilebilir. Süleymaniye Camii ve türbesini gezdikten sonra Tarihi Kapalı Çarşı tarafına gidilip Beyazıt, İstanbul Üniversitesi, Sahaflar Çarşısı görülebilir yerler arasındadır. Beyazıt'tan Vezneciler istikametine gidilince Şehzade Camii ve Unkapanı Kemerleri görülebilmekte buradan 5 dakikalık yürüyüşle Fatih Camii ve Fatih Sultan Mehmet'in Türbesi'ne varılmaktadır. Daha sonra Karagümrük yolundan Balat'a inilip Rum Ortodoks Kilisesi ve Özel Rum Lisesi binası gezildikten sonra, Hristiyanlık tarihine ait birçok eşsiz eser mevcut olduğu Kariye Müzesi ziyaret edilebilir. Bu müzeden Edirnekapi istikametine gidilirken Karagümrük Fevzipaşa Caddesi'nde yer alan Mihrimah Sultan Hamamı yol üstünde kalmaktadır. Buradan Topkapı yönüne doğru ilerlenip ulaşım imkanları açısından elverişli olan Adnan Menderes Bulvarına varılıp güzergâh tamamlanmış olur (Şekil 5.1).

Sonuç olarak yapılan, sona eren ve tavsiye edilen turlara bakıldığı zaman turların Fatih ilçesindeki turizme olan katkısı ve önemi ortaya çıkmaktadır.

5.1.2. Turizm İstatistikleri

Fatih Atatürk havalimanına M1 Yenikapı- Atatürk Havalimanı / Kirazlı metro hattı ile 30 dakika gibi kısa bir sürede ulaşım sağlanmaktadır. Ayrıca Anadolu yakasında yer alan Sabiha Gökçen Havalimanı'na ise M4 Kadıköy-Kartal metrosu ile Marmaray/Ayrılıkçeşme aktarmalı ile Sirkeci İstasyonuna yaklaşık 1 saatte ulaşım sağlanabilmektedir.

İstanbul iline gelen turistlerin %90'nın gezmeden gitmediği ve Osmanlı tarihine ilgi duyanların tüm ilgisini çeken tüm kültürel varlıkların yer almasından dolayı Fatih ilçesi genel manada, İstanbul ilinin kalbi niteliğindedir. Sultanahmet, Ayasofya, Topkapı Sarayı gibi tarihi ve kültürel değerler ve Yerebatan Sarnıcı gibi doğal güzellikleri barındıran tarihi yarımada çok güzel vakit geçirilebilmektedir.

Fatih ilçesindeki turizmin mevcut durumunu en çok etkileyen nedenleri belirtmek gerekirse en başta güvenlik konusundan bahsetmek gerekir. Çünkü 2015 ve 2016 yıllarında İstanbul'da özellikle turistik alanlarda terör kaynaklı meydana gelen patlamaların dış ülkelerden gelen turistlerde can güvenliği endişesi yaratmasından dolayı 2016 yılının ilk çeyreğinde ve akabinde, Nisan ayı sonrasında gelen turist sayısında 2015'e göre değişim oranı (kümülatif) % -24,2 civarında bir azalma göstermiştir (Tablo 5.1).

Tablo 5.1. Türkiye ve İstanbul'a Gelen Turist Sayıları (2015-2016/Ocak-Temmuz).

	Türkiye		İstanbul		2015'e Göre Değişim Oranı (Aylık)	2015'e Göre Değişim Oranı (Kümülatif)
	2015	2016	2015	2016		
Ocak	1.250.941	1.170.333	691.496	692.172	0,1	0,1
Şubat	1.383.343	1.240.633	732.202	674.465	-7,9	-4,0
Mart	1.895.940	1.652.511	944.931	783.164	-17,1	-9,2
Nisan	2.437.263	1.753.045	1.037.506	715.161	-31,1	-15,9
Mayıs	3.804.158	2.485.411	1.182.906	869.446	-26,5	-18,6
Haziran	4.123.109	2.438.293	1.091.357	707.050	-35,2	-21,8
Temmuz	5.480.502	-	1.400.183	924.686	-34,0	-24,2
Toplam	20.375.256		7.080.581	5.366.144		

Kaynak: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2016).

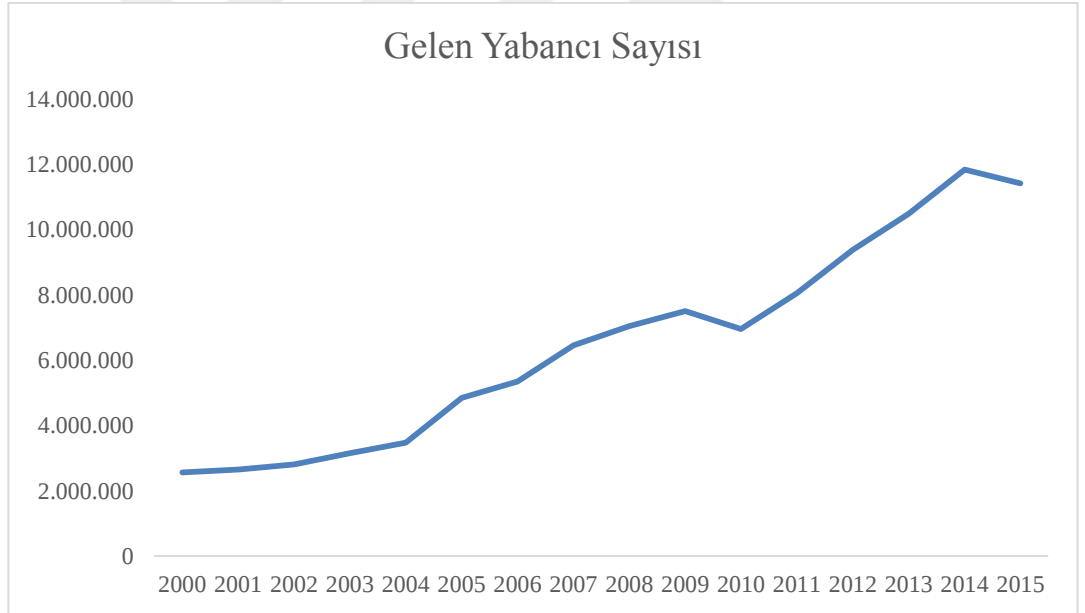
İstanbul'a 2016 yılı ocak-temmuz aylarında gelen yabancı sayısının bir önceki yıla göre %24 oranında azalmış olduğu görülmektedir. Aynı yılın Temmuz ayında gelen yabancı sayısı ise 2015 Temmuz ayına göre %34 daha azdır (Tablo 5.1).

Tablo 5.2. İstanbul'a Gelen Yabancı Sayısı (2002-2015).

Yıl	Gelen Yabancı Sayısı	Yıl	Gelen Yabancı Sayısı
2000	2.557.560	2008	7.049.234
2001	2.653.190	2009	7.509.471
2002	2.808.278	2010	6.960.980
2003	3.151.734	2011	8.057.869
2004	3.473.144	2012	9.381.670
2005	4.849.353	2013	10.484.867
2006	5.346.658	2014	11.842.983
2007	6.453.553	2015	11.414.677

Kaynak: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2016).

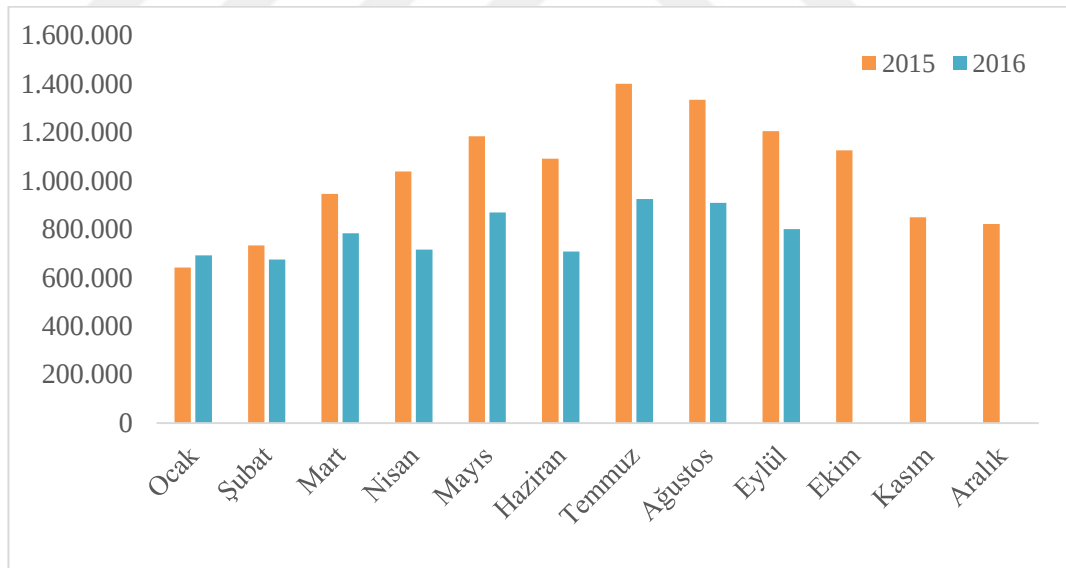
2000 yılından 2014 yılına kadar artış seyrinde olan ziyaretçi sayısı 2015 yılında da azalma göstermiştir fakat 2013 yılı seviyesinin altına inmemiştir (Tablo 5.2, Şekil 5.5).

Şekil 5.5. İstanbul'a Gelen Yabancı Sayısı (2002-2015).

Tablo 5.3. İstanbul'a Gelen Ziyaretçi Sayıları (2015/2016 Ocak-Eylül).

Aylar/Yıllar	2015	2016
Ocak	641.496	692.172
Şubat	732.202	674.465
Mart	944.931	783.164
Nisan	1.037.506	715.161
Mayıs	1.182.906	869.446
Haziran	1.091.357	707.050
Temmuz	1.400.183	924.686
Ağustos	1.333.515	908.863
Eylül	1.205.089	800.675
Ekim	1.125.263	
Kasım	848.420	
Aralık	821.809	

Kaynak: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.

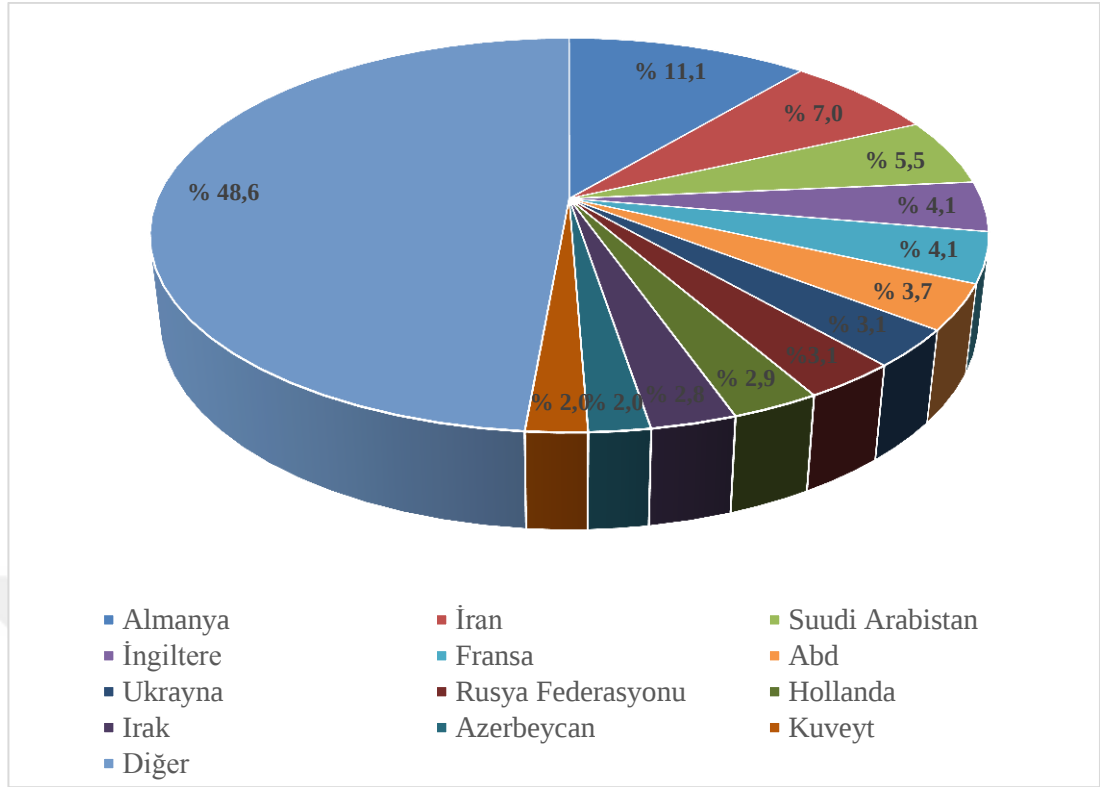
Şekil 5.6. İstanbul'a Gelen Ziyaretçi Sayıları (2015/2016 Ocak-Eylül).

İstanbul'a gelen ziyaretçi sayılarının 2015 aylarının tamamı ile 2016 Ocak-Eylül dönemlerinin karşılaştırılması grafiğini incelediğimizde gelen ziyaretçi sayılarının düşmesinde daha önce de değinildiği gibi, dünya ülkeleri ile olan ikili ilişkilerin zarar görmesi ve terör olaylarının neden olduğunu söyleyebiliriz (Tablo 5.3, Şekil 5.6).

Tablo 5.4. İstanbul'a Gelen Yabancı Turistler ve Değişimleri (2015-2016/Ocak-Eylül).

Ülke Adı	2016 Ocak-Eylül	Oran (%)	2015 Ocak-Eylül	Oran (%)	Değişim
Almanya	784.358	11,1	984.545	10,2	-20,3
İran	496.871	7,0	557.526	5,8	-10,9
Suudi Arabistan	386.730	5,5	357.778	3,7	8,1
İngiltere	292.285	4,1	411.150	4,2	-28,9
Fransa	286.540	4,1	360.906	3,8	-20,6
ABD	259.596	3,7	449.699	4,6	-42,3
Ukrayna	218.399	3,1	199.459	2,1	9,5
Rusya Federasyonu	216.266	3,1	390.328	4,1	-44,6
Hollanda	207.909	2,9	233.060	2,4	-10,8
Irak	200.772	2,8	350.081	3,6	-42,6
Azerbaycan	142.655	2,0	181.382	1,9	-21,4
Kuveyt	142.312	2,0	138.465	1,4	2,8
İtalya	128.369	1,8	275.529	2,8	-53,4
Cezayir	125.167	1,8	124.096	1,2	0,9
Çin	112.448	1,6	231.728	2,4	-51,5
Türkmenistan	111.017	1,6	125.830	1,3	-11,8
Ürdün	110.326	1,6	89.487	0,9	23,3
Avusturya	108.866	1,5	135.267	1,4	-19,5
İsveç	103.426	1,4	146.510	1,5	-29,4
Diğer	2.641.170	37,3	3.876.359	40,2	
Toplam	7.075.482	100,0	9.619.185	100,0	

Kaynak: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2016).

Şekil 5.7. İstanbul’a Gelen Yabancı Turistler ve Değişimleri (2016/Ocak-Eylül).

2016 yılının ilk yedi ayında İstanbul’a gelen yabancıların durumu incelendiğinde; Almanlar yaklaşık olarak %11.1, İranlılar %7.0, Arabistanlılar %5.5, İngilizler %4.1, Fransızlar % 4.1, ABD % 3.7, Ukraynalılar %3.1, Ruslar %3.1, Hollandalılar %2.9, Iraklılar %2.8, Azerbaycanlılar %2.0, Kuveytliler %2.0, İtalyanlar %1.8, Cezayirli %1.8, Çinliler %1.6 oranına sahiptir. Geriye kalan %43.4’lük oran ise diğer ülkelere aittir (Tablo 5.4, Şekil 5.7).

Bu sonuçlara bakıldığı zaman Almanların, turist sayısında her zamanki gibi ağırlık gösterdiği, bunları Türkiye ile ikili ilişkilerinin normalleştiği İranlıların takip ettiği görülmektedir. Rusların sayısı, 24 Kasım 2015 tarihinde Rusya Federasyonu’na ait uçağın sınır ihlali gerçekleştirmesinden dolayı ülkemiz hava kuvvetlerince düşürülmesi sonucu ikili ilişkilerin zarar görmesinden ötürü oldukça düşmüştür.

Kongre turizminin İstanbul’da gerçekleştiği her dönemde de Fatih ilçesi hem inanç turizmi hem de kültürel turizm ile yoğrulmuş bir mekân olmasından ötürü İstanbul’un en dikkat çeken ilçesidir. Kapalı Çarşı da ilçe için ticari ve ekonomik anlamda oldukça önem arz etmektedir. Türkiye’nin ürün piyasasının belirlendiği Kapalı

Çarşı'nın turistler tarafından en çok ilgi çeken tarafı ise, Osmanlı dönemini yansıtan ürünler ve sembol haline gelen Türk lokumu, kahve, halı, örtü, takı, hediyelik ev eşyası, kuru yemiş gibi ürünlerin yoğun bir şekilde ticaretinin yapılmasıdır.

İnanç turizmi açısından önem arz eden ibadethaneler, külliyele, türbeler ilçe turizmi için diğer önem arz eden mekânlardır. Bu manada Sultanahmet Camii, Fatih Camii, Süleymaniye Camii, Yeni Cami gibi ibadethaneler başta Arap turistler olmak üzere Müslümanların önem gösterdiği ve özellikle gezip gördüğü yerler arasındadır (İstanbul İl Kültür Turizm Müdürlüğü–2016).

Tablo 5.5. Arap Ülkelerinden İstanbul'a Gelen Turist Sayıları (2014/2016 Ocak/Temmuz Dönemi).

Ocak-Haziran	2014	2015	2016	2015-2016 Değişim %
Suudi Arabistan	164.774	245.824	223.807	-9
Irak	161.285	198.425	131.036	-34
Kuveyt	66.381	92.564	88.465	-4,4
Cezayir	71.483	79.686	87.611	9,9
Lübnan	64.972	69.611	70.676	1,5
Ürdün	50.809	60.101	69.710	16
Suriye	127.771	161.526	58.167	-64
Tunus	53.134	55.826	56.513	1,2
Mısır	56.170	52.017	53.079	2
Fas	41.492	49.455	44.064	-10,9
Libya	154.160	155.898	38.576	-75,3
Bahreyn	11.703	15.834	21.696	37
B.A.E	24.699	28.463	20.490	-28
Katar	13.514	20.021	17.325	-13,5
Yemen	12.921	12.509	10.778	-13,8
Filistin	4.476	6.750	7.778	15,2
Umman	7.054	10.427	7.530	-27,8
Sudan	5.521	6.261	5.665	-9,5
	1.092.319	1.321.198	1.012.966	-23,3

Kaynak: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2016).

Arap ülkelerinden gelen 2014, 2015 yılları ve 2016 yılının ilk 7 ayına göre ziyaretçi sayıları incelendiğinde genelde negatif yönde bir değişimden bahsedilmektedir. En yüksek ziyaretçi sayısı Suudi Arabistan'a aittir. 1,3 milyon olan toplam ziyaretçi sayısı 1 milyon civarına kadar düşmüştür. Negatif yönde düşüşün en yüksek olduğu ülkeleri; Libya (-75,3), Suriye (-64), Irak (-34), B.A.E. (-28)

oluştururken, pozitif yönde artışın en yüksek olduğu ülkeler arasında Bahreyn (+37), Ürdün (+16) ve Filistin (+15,2) önde gelmektedir (Tablo 5.5).

Ayasofya Müzesi/Kilisesi ise Hristiyan âlemi açısından da önem arz ettiği için her yıl Ayasofya Müzesi'ne, Amerika ve Avrupa ülkelerinden birçok turist ziyaret etmektedir. Ayrıca Fatih ilçesinin çeşitli yerlerindeki kilise ve sinagoglar da yabancılar tarafından ziyaret edilen yerler arasındadır.

Tablo 5.6. Hristiyan Dünyasından İstanbul'a Gelen Turist Sayısı (2015-2016).

Ülke İsmi	2015	2016	Değişim %
Almanya	731.416	595.685	-18,6
İngiltere	298.264	230.769	-22,6
Fransa	274.846	225.913	-17,8
ABD	332.042	212.097	-36,1
Ukrayna	154.413	171.736	11,2
Hollanda	188.000	166.202	-11,6
Rusya Federasyonu	303.721	153.608	-49,4
İtalya	200.605	104.265	-48
Avusturya	105.820	85.335	-19,4
İsveç	117.952	83.438	-29,3
Belçika	86.423	73.694	-14,7
İsviçre	94.726	66.097	-30,2
Yunanistan	72.580	52.401	-27,8
Danimarka	64.183	51.666	-19,5
Romanya	64.282	51.457	-20
İspanya	115.072	50.975	-55,7

Kaynak: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2016).

İstanbul'a 2015 yılı ile 2016 yılının Eylül ayına kadar giriş yapan Hristiyan dinine mensup yabancılar arasında ilk sıra Almanlara aittir. Bunları İngilizler takip etmektedir. Fransa, ABD, Ukrayna ve Hollanda vatandaşları ise İstanbulu en fazla tercih edenler arasında yer almaktadır (Tablo 5.6, Şekil 5.8). Bu ülkelerin değişim oranlarının düşüşünde 2016 yılının Eylül ayından sonraki turist sayısının olmayışı etkili olmuştur.

Değişimler durumu incelendiğinde negatif yönde en yüksek oran İspanya (-55,7), Rusya (-49,4), İtalya (-48) ve ABD (-36,1) ülkelerinden gelen turistlerde

yaşanmıştır. Pozitif yönde değişim ise Ukrayna (%11,2) vatandaşlarında olmuştur. (Tablo 5.7).

2016 yılının Ocak-Temmuz ayları içerisinde gelen toplam ziyaretçi sayıları değerlendirildiğinde, 100.000 ziyaretçi sayısını geçen ülkelerin en başında sırasıyla *Almanya, İran, İngiltere, Fransa, Suudi Arabistan, ABD, Ukrayna, Rusya Federasyonu, Irak, İtalya ve Azerbaycan* gelmektedir. *İran, Suudi Arabistan, Irak ve Azerbaycan* en yüksek ziyaretçi sayısına sahip Müslüman ülkeleri oluşturmaktadır (Tablo 5.7, Şekil 5.8).

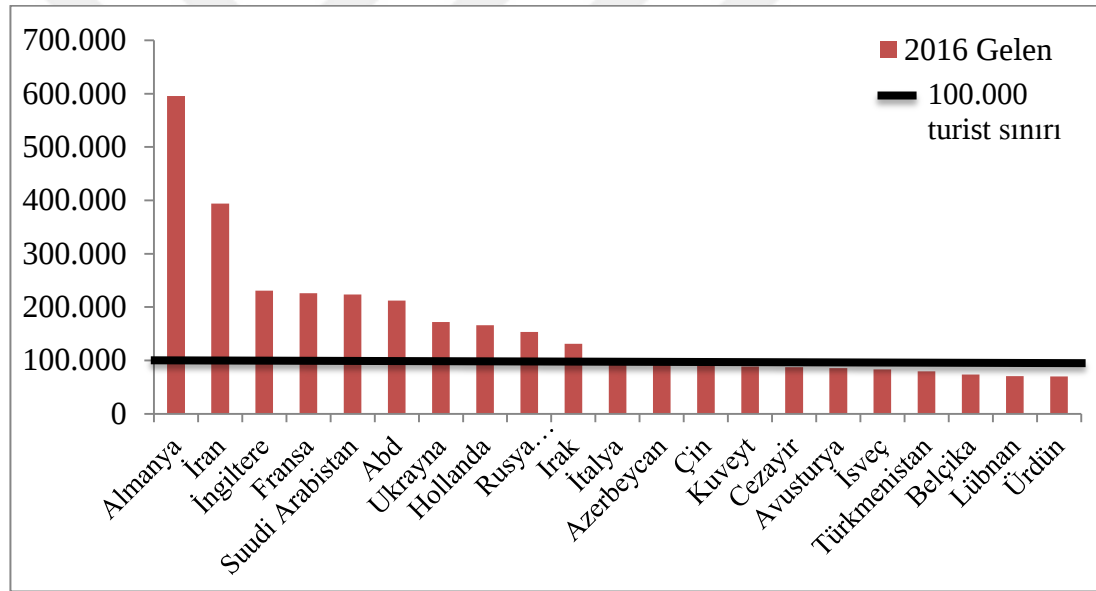
Tablo 5.7. İstanbul'a Gelen Yabancı Turistler (2015/2016 Yılları Ocak-Temmuz).

S. No	Ülke İsmi	2016	2015	Değişim %
1	Almanya	595.685	731.416	-18,6
2	İran	393.966	396.535	-0,6
3	İngiltere	230.769	298.264	-22,6
4	Fransa	225.913	274.846	-17,8
5	Suudi Arabistan	223.807	245.824	-9,0
6	ABD	212.097	332.042	-36,1
7	Ukrayna	171.736	154.413	11,2
8	Hollanda	166.202	188.000	-11,6
9	Rusya Federasyonu	153.608	303.721	-49,4
10	Irak	131.036	198.425	-34,0
11	İtalya	104.265	200.605	-48,0
12	Azerbaycan	103.693	132.945	-22,0
13	Çin	91.020	168.851	-46,1
14	Kuveyt	88.465	92.564	-4,4
15	Cezayir	87.611	79.686	9,9
16	Avusturya	85.335	105.820	-19,4
17	İsveç	83.438	117.952	-29,3
18	Türkmenistan	79.608	89.814	-11,4
19	Belçika	73.694	86.423	-14,7
20	Lübnan	70.676	69.611	1,5
21	Ürdün	69.710	60.101	16,0
22	Güney Kore	66.542	130.516	-49,0
23	İsviçre	66.097	94.726	-30,2
24	Özbekistan	65.270	75.989	-14,1
25	Kazakistan	58.561	89.336	-34,4
26	Suriye	58.167	161.526	-64,0
27	Tunus	56.513	55.826	1,2
28	KKTC	56.281	63.997	-12,1
29	İsrail	55.071	53.886	2,2
30	Mısır	53.079	52.017	2,0
31	Yunanistan	52.401	72.580	-27,8
32	Danimarka	51.666	64.183	-19,5

Tablo 5.7 (Devamı)

33	Romanya	51.457	64.282	-20,0
34	İspanya	50.975	115.072	-55,7
35	Kırgızistan	48.186	48.510	-0,7
36	Kanada	46.139	70.749	-34,8
37	Bulgaristan	45.520	46.068	-1,2
38	Fas	44.064	49.455	-10,9
39	Hindistan	42.977	66.080	-35,0
40	Libya	38.576	155.898	-75,3
41	Arjantin	38.453	37.353	2,9
42	Avustralya	38.012	89.493	-57,5
43	Gürcistan	34.945	38.318	-8,8
44	Tayvan	29.505	22.860	29,1
45	Malezya	28.153	38.362	-26,6
46	Kosova	27.927	26.068	7,1

Kaynak: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2016).

Şekil 5.8. İstanbul'a Gelen Yabancı Turist sayıları (2016 yılı Ocak-Temmuz).

5.1.2.1. Müze İstatistikleri

İlçe turizmi bakımından müzeleri gezenlerin sayısı da önemli göstergelerden biri olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda ilçede, Bakanlığına bağlı müzelere yapılan toplam ziyaretçi ve satılan Müzekart sayıları incelenmiştir. Sırasıyla müzeler ve müzelere ait istatistik veriler şu şekildedir:

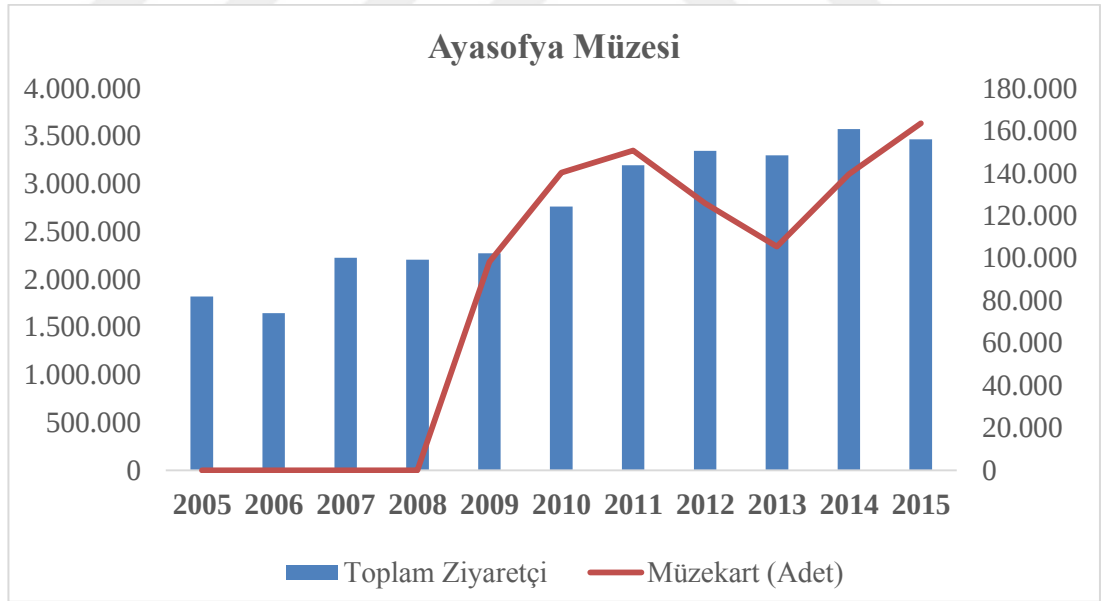
Ayasofya Müzesi: Müze, 2005 yılında 1.8 milyon civarında ziyaretçiyi ağırlamış, ancak ilk defa 2007 yılında 2 milyon ziyaretçi barajını aşmıştır. 2011 yılında ise

ülkümüzde 3 milyon ziyaretçi sayısını geçen ilk müze olmuştur. Ziyaretçi sayısı 2014 yılında en yüksek rakam ile tam olarak 3.574.043 kişiye ulaşmıştır. Satılan müze kartı ise 2008 yılından sonra faaliyete geçen Müzekart sistemi ile 2009 yılında 98.151, 2011 yılında 150.624, 2015 yılında ise 163.486'ya ulaşmıştır (Tablo 5.8, Şekil 5.9).

Tablo 5.8. Ayasofya Müzesi'ne Ait Toplam Ziyaretçi ve Müzekart Sayısı (2005/2015).

Yıllar	Müzekart (Adet)	Toplam Ziyaretçi
2005	0	1.822.302
2006	0	1.647.570
2007	0	2.226.159
2008	0	2.206.968
2009	98.151	2.272.389
2010	140.271	2.761.069
2011	150.624	3.196.110
2012	125.785	3.345.347
2013	105.462	3.299.038
2014	139.508	3.574.043
2015	163.486	3.466.638

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (2016).

Şekil 5.9. Ayasofya Müzesi'ne Ait Toplam Ziyaretçi ve Müzekart Sayısı (2005/2015).

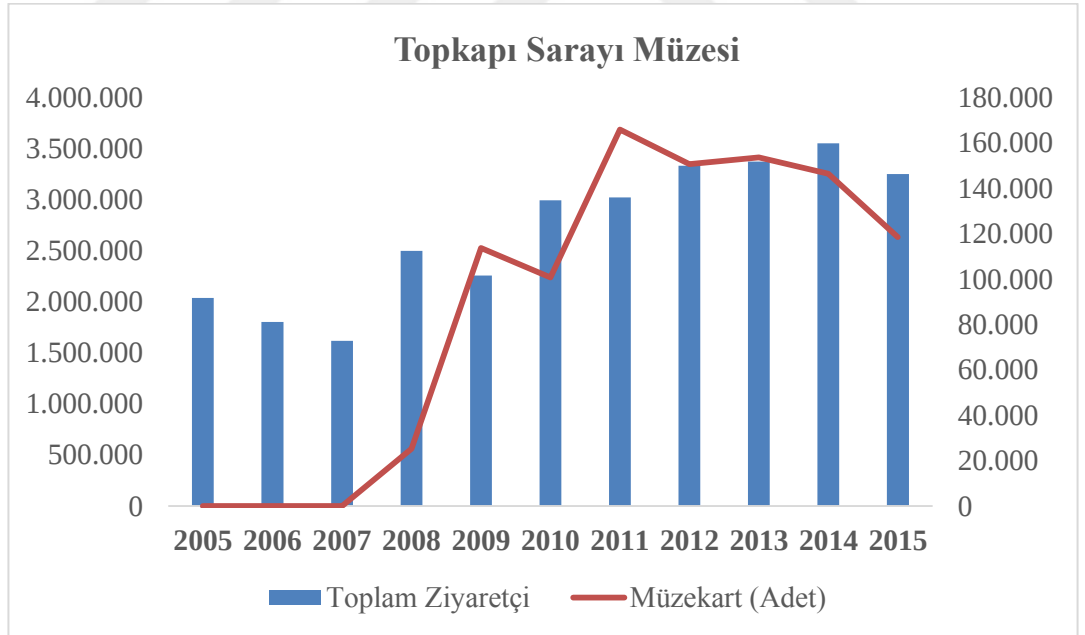
Topkapı Sarayı Müzesi: Müze, 2005 yılında 2 milyondan fazla ziyaretçi ağırlarken 2006 ve 2007 yıllarında bu sayı 2 milyonun altına düşmüştür. 2011 yılında 3 milyon ziyaretçi sayısını geçen ikinci müze olmuştur. Müzekart sayısı da 2013 yılına

kadar 150 bin bandında iken 2015 yılında 118 bine kadar gerilemiştir (Tablo 5.9, Şekil 5.10).

Tablo 5.9. Topkapı Sarayı Müzesine Ait Toplam Ziyaretçi ve Müzekart Sayısı (2005/2015)

Yıllar	Müzekart (Adet)	Toplam Ziyaretçi
2005	0	2.038.553
2006	0	1.803.951
2007	0	1.620.126
2008	25.313	2.500.938
2009	113.790	2.259.521
2010	100.862	2.995.708
2011	166.021	3.024.152
2012	150.766	3.334.925
2013	153.734	3.376.076
2014	146.551	3.553.078
2015	118.562	3.252.524

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (2016).

Şekil 5.10. Topkapı Sarayı Müzesine Ait Toplam Ziyaretçi ve Müzekart Sayısı (2005/2015).

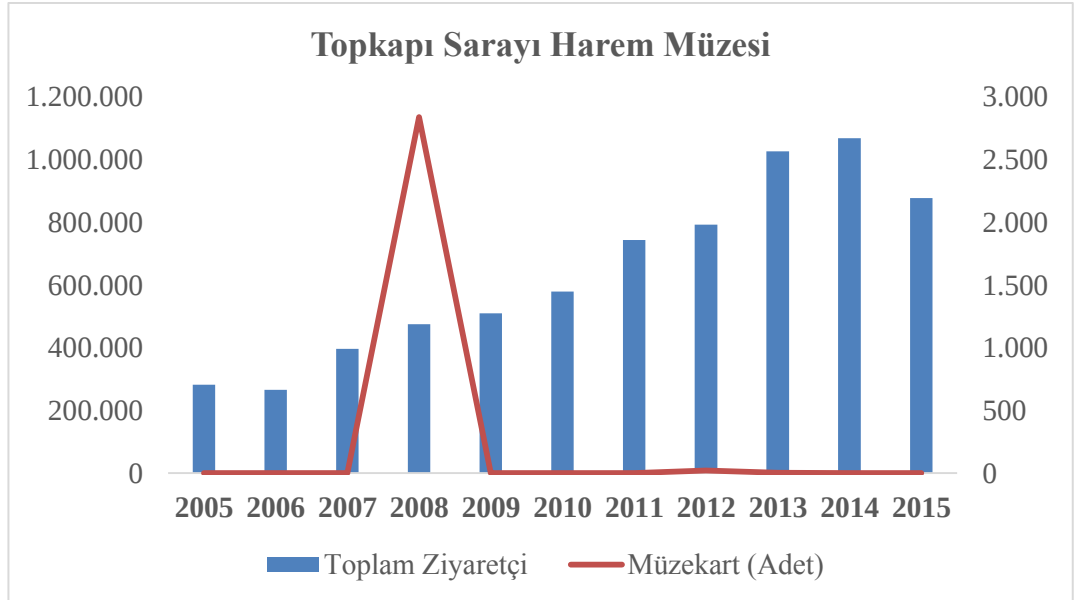
Topkapı Sarayı Harem Müzesi Bölümü: Müze, ziyaretçi sayısı bakımından 2005 yılında 300 bine (282.420) yakın iken, 2013 yılında 1 milyonu geçmiştir (Tablo 5.10,

Şekil 5.11). Topkapı Sarayı'nın bahçesinde yer alan müzeye giriş sayısı istenilen düzeyde değildir. Bunun sebebi ise şudur; Topkapı Sarayı'na zaten biletli bir şekilde giriş yapılmakta ve sarayın hemen her noktası rahatlıkla gezilebilmektedir fakat Harem bölmesine ise ayrıca yine bilet alınıp girilebildiği için ortaya çıkan ekstra ücreti ödemek istemeyenler tarafından pek ziyaret edilmemektedir.

Tablo 5.10. İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Harem Bölümüne Ait Toplam Ziyaretçi ve Müzekart Sayısı (2005/2015).

Yıllar	Müzekart (Adet)	Toplam Ziyaretçi
2005	0	282.420
2006	0	265.998
2007	0	396.939
2008	2.838	474.773
2009	0	509.575
2010	0	578.777
2011	0	743.258
2012	21	792.606
2013	4	1.026.745
2014	0	1.068.275
2015	0	877.331

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (2016).

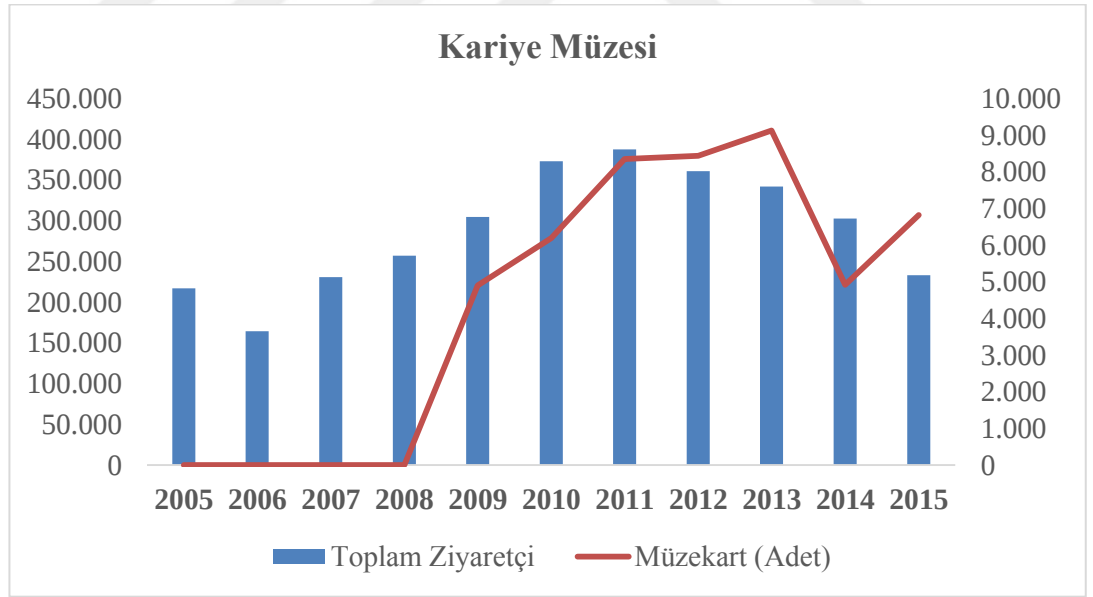
Şekil 5.11. İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Harem Bölümüne Ait Toplam Ziyaretçi ve Müzekart Sayısı (2005/2015).

Kariye Müzesi: Müze, 2005 yılında 200 bin bandında ziyaretçi sayısına sahip iken, 2011 yılında en çok ziyaretçi sayısı olan 387 bine ulaşmıştır. Müzekart sayısı 5-10 bin aralığındadır (Tablo 5.11, Şekil 5.12).

Tablo 5. 11. Kariye Müzesine Ait Toplam Ziyaretçi ve Müzekart Sayısı (2005/2015).

Yıllar	Müzekart (Adet)	Toplam Ziyaretçi
2005	0	217.186
2006	0	164.318
2007	0	230.736
2008	0	256.937
2009	4.900	304.611
2010	6.195	372.869
2011	8.345	387.481
2012	8.440	360.803
2013	9.129	342.041
2014	4.918	302.815
2015	6.823	233.000

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (2016).

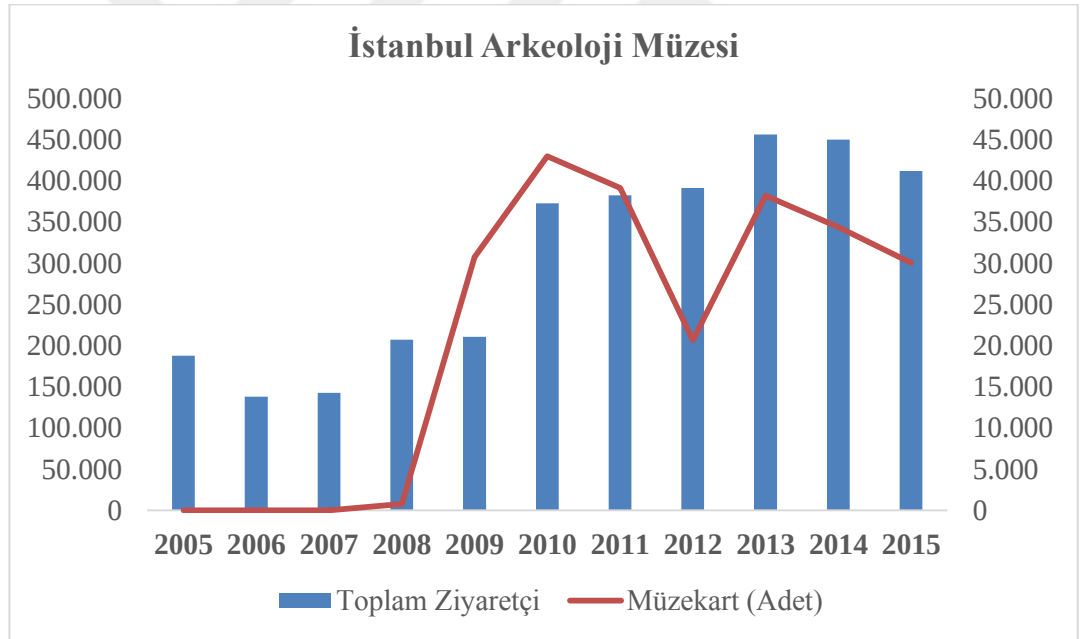
Şekil 5.12. Kariye Müzesine Ait Toplam Ziyaretçi ve Müzekart Sayısı (2005/2015).

İstanbul Arkeoloji Müzesi: Topkapı Sarayı'nın hemen alt kısmında, Gülhane Parkı gidişi istikametinde yer alan müze, 2006 yılından beri her sene artan bir ziyaretçi sayısına sahiptir. 2013 yılında en çok ziyaretçi aldığı senedir. Yıllık Müzekart sayısı ise 30-40 bin bandında seyretmektedir (Tablo 5.12, Şekil 5.13).

Tablo 5.12. İstanbul Arkeoloji Müzesine Ait Toplam Ziyaretçi ve Müzekart Sayısı (2005-2015).

Yıllar	Müzekart (Adet)	Toplam Ziyaretçi
2005	0	187.634
2006	0	137.781
2007	0	142.775
2008	778	206.970
2009	30.722	210.393
2010	42.955	372.608
2011	39.108	382.148
2012	20.622	391.282
2013	38.179	455.936
2014	34.399	449.881
2015	30.023	411.797

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (2016).

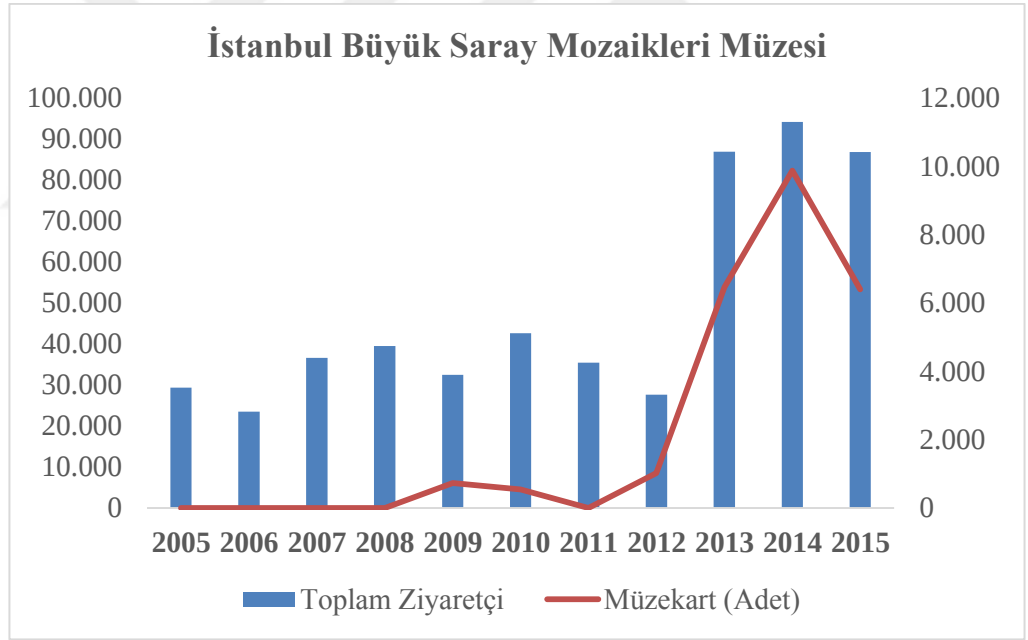
Şekil 5.13. İstanbul Arkeoloji Müzesine Ait Toplam Ziyaretçi ve Müzekart Sayısı (2005-2015).

İstanbul Büyük Saray Mozaikleri Müzesi: 2005 yılında 30 bin'in altında seyreden ziyaretçi sayısı 2014 yılında 94 bine ulaşmıştır. Müzekart sayısı da 2014 yılında maksimum 10 bin civarında olmuştur (Tablo 5.13, Şekil 5.14).

Tablo 5.13. İstanbul Büyük Saray Mozaikleri Müzesine Ait Toplam Ziyaretçi ve Müzekart Sayısı (2005/2015).

Yıllar	Müzekart (Adet)	Toplam Ziyaretçi
2005	0	29.312
2006	0	23.488
2007	0	36.603
2008	0	39.473
2009	730	32.491
2010	541	42.622
2011	-	35.451
2012	1.023	27.644
2013	6.459	86.866
2014	9.874	94.105
2015	6.394	86.818

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (2016).

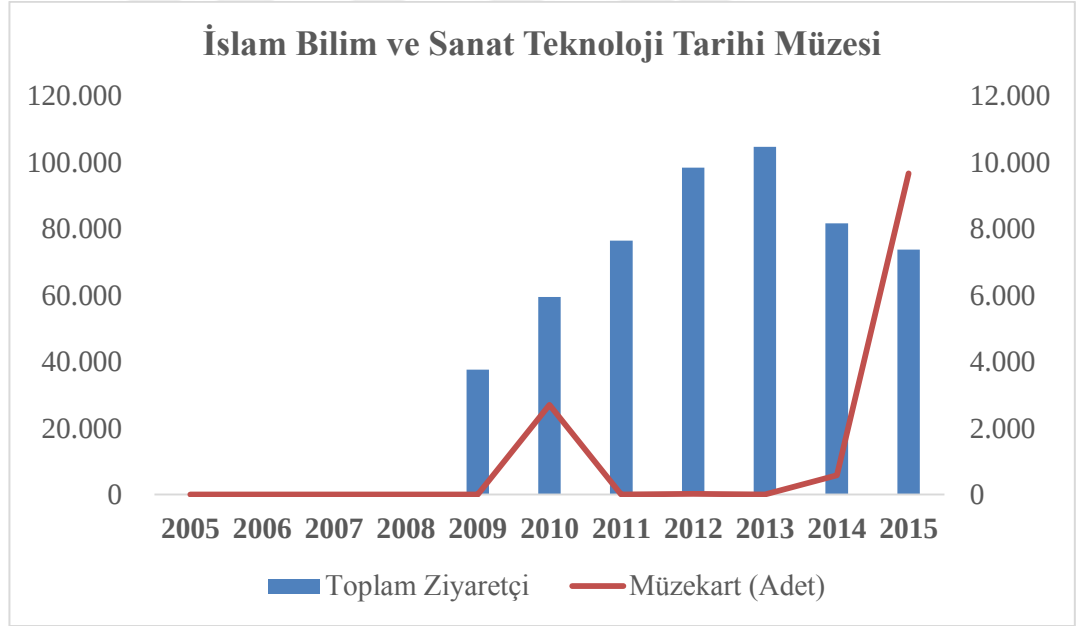
Şekil 5.14. İstanbul Büyük Saray Mozaikleri Müzesine Ait Toplam Ziyaretçi ve Müzekart Sayısı (2005/2015).

İslam Bilim ve Sanat Teknoloji Tarihi Müzesi: Ziyarete 2008 yılında açılan müzenin maksimum ziyaretçi sayısı 105 bine yaklaşmıştır. Ziyaretçi sayısı 2013 yılına kadar artmaya devam etmiş, ancak müzeye olan ilginin azalması neticesinde düşüş göstererek, 2015 yılında 74 binin altına gerilemiştir (Tablo 5.14, Şekil 5.15).

Tablo 5.14. İstanbul İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesine Ait Toplam Ziyaretçi ve Müzekart Sayısı (2005/2015).

Yıllar	Müzekart (Adet)	Toplam Ziyaretçi
2005	0	0
2006	0	0
2007	0	0
2008	0	0
2009	0	37.605
2010	2.698	59.467
2011	4	76.447
2012	23	98.398
2013	0	104.676
2014	585	81.645
2015	9.664	73.782

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (2016).

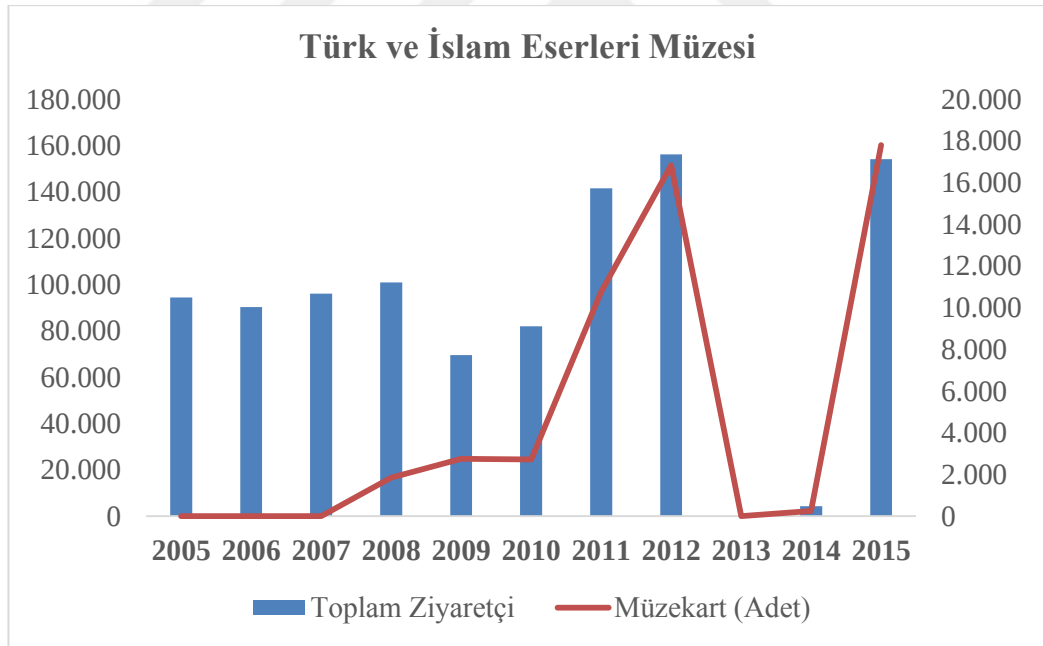
Şekil 5.15. İstanbul İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesine Ait Toplam Ziyaretçi ve Müzekart Sayısı (2005/2015).

Türk ve İslam Eserleri Müzesi: Ziyaretçi sayısı 2005 yılında 94 bin civarında iken ilk defa 2008 yılında 100 bini geçmiş, ancak daha sonra düşüş yaşamış olup, 2011 yılında ise 141 bini aşmıştır. Restorasyon çalışmaları sebebiyle 2013 yılında kapalı olan müzenin 2015 yılındaki ziyaretçi sayısı 154 binin üzerinde gerçekleşmiştir (Tablo 5.15, Şekil 5.16).

Tablo 5.15. İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesine Ait Toplam Ziyaretçi ve Müzekart Sayısı (2005/2015).

Yıllar	Müzekart (Adet)	Toplam Ziyaretçi
2005	0	94.504
2006	0	90.287
2007	0	96.085
2008	1.851	100.936
2009	2.751	69.520
2010	2.718	81.980
2011	10.757	141.589
2012	16.839	156.156
2013	0	0
2014	259	4.300
2015	17.806	154.079

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (2016).

Şekil 5.16. İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesine Ait Toplam Ziyaretçi ve Müzekart Sayısı (2005/2015).

5.1.3. Turist Profili

Turist profili, çeşitli isimler altında (turist sınıflaması, turist segmentasyonu vs. gibi) incelenmektedir. Turist profilinin belirlenmesi, turizmin planlama, yönetim ve pazarlanmasına fayda sağlamaktadır. Ayrıca, sürdürülebilir turizm açısından kaynakların doğru ve verimli kullanılmasına da katkı yapmaktadır. Bu bağlamda, profilinin belirlenmesine yönelik olarak kullanılabilecek en etkili yöntem anket tekniğidir (Hvenegaard, 2002: 7).

Anket sosyal bilimlerin araştırma metotları arasında yer alan ve aynı zamanda da bu bilim dallarına ait araştırmalarda sıklıkla kullanılan ölçme değerlendirme tekniklerinden biridir. Çeşitli anket uygulama biçimleri vardır bunlar; *yüz-yüze*, *posta aracılığıyla*, *telefonla* ve *gözlem altında tutularak* ankete yapma olarak sınıflandırılır (Oğur, Tekbaş, 2003: 336-338). Anket formunun planlanmasında ise önce konular belirlenir daha sonra ulaşmak istenilen bilgilerin bir yerlerde var olup olmadığına bakılır, gereksiz soru ve kelimelere yer verilmemelidir, anket soruları hazırlanırken ankete katılanların gözüyle bakılmalıdır ve en önemlisi de özel hayatı ilgilendiren konularla ilgili anket sorularına yer verilmemelidir (Babbie, 1973: 10-20).

Fatih ilçesindeki yerli (YET) ve yabancı (YBT) turistlere yönelik yapılan bu anketin amacı turistlerin Fatih ilçesindeki turizm faaliyetlerine katılımını, memnuniyetini, tutum ve görüşlerini öğrenmektir.

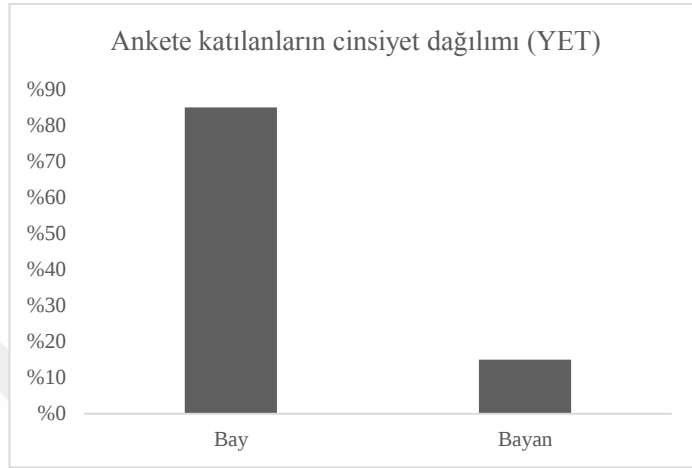
5.1.3.1. Yerli (YET) Turistlere Yönelik Yapılan Anket

Yerli turistlere yönelik yapılan anket sorularına (Tablo 5.16) verilen cevaplar aşağıda değerlendirilmiştir.

Tablo 5.16. Yerli (YET) Turistlere Yönelik Yapılan Anket (Türkçe).

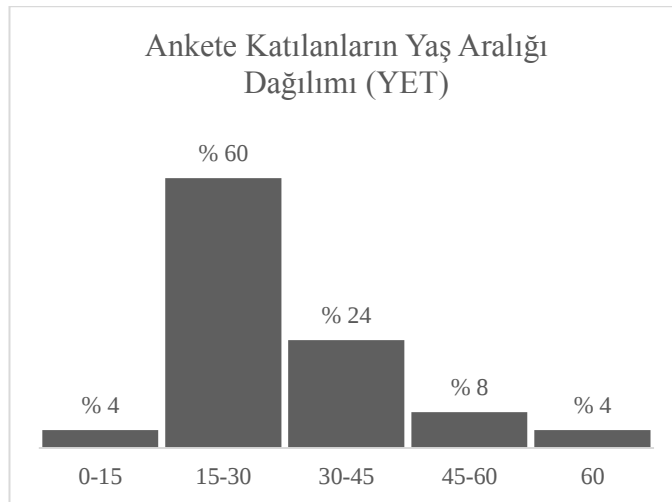
FATİH İLÇESİNİN TURİZM COĞRAFYASI VE SWOT ANALİZİ TEZ ÇALIŞMASI İLE İLGİLİ ANKET FORMU					
Cinsiyetiniz		I) Fatih ilçesini peyzaj ve mimari açıdan estetik buluyorum	% 100	Fatih ilçesindeki turist rehberleri ve zabıta turizm ekipleri yeterli bilgi ve kolaylığı sağlıyorlar	% 100
Bay / Bayan	%85/%15	Kesinlikle katılıyorum	%22	Kesinlikle katılıyorum	%22
		Katılıyorum	%38	Katılıyorum	%28
B) Hangi ülke vatandaşısınız?		Kısmen katılıyorum	%26	Kısmen katılıyorum	%26
Türkiye	100	Katılmıyorum	%12	Katılmıyorum	%12
Diğer:		Kesinlikle katılmıyorum	%2	Kesinlikle katılmıyorum	%10
C) Hangi yaş aralığındasınız?	% 100	J) Fatih ilçesini bir turist gözüyle güvenli buluyorum	% 100	Fatih ilçesinin özellikle turistik alanlardaki havası temizdir	% 100
0-15	%4	Kesinlikle katılıyorum	%18	Kesinlikle katılıyorum	%10
15-30	%60	Katılıyorum	%26	Katılıyorum	%54
30-45	%24	Kısmen katılıyorum	%36	Kısmen katılıyorum	%18
45-60	%8	Katılmıyorum	%16	Katılmıyorum	%10
+60	%4	Kesinlikle katılmıyorum	%8	Kesinlikle katılmıyorum	%8
D) Eğitim durumunuz nedir?		K) Fatih ilçesini tarihi ve kültürel turizm açısından yeterli buluyorum	% 100	Size göre Fatih ilçesindeki en dikkat çekici unsur, öge, yapı hangisidir?	% 100
İlkokul	%4	Kesinlikle katılıyorum	%36	Tarihi ve kültürel yapısı	%48
Lise	%28	Katılıyorum	%36	İstanbul'un tarihi gelişimine tanıklık etmesi	%36
Lisans	%50	Kısmen katılıyorum	%20	Yerel halkın ve esnafın sıcakkanlı olması	%4
Yüksek lisans	%14	Katılmıyorum	%6	Yiyecek ve içecek kültürü	%2
Doktora	%4	Kesinlikle katılmıyorum	%2	Coğrafi konumu ve özellikleri	%2
E) İstanbul'a şehir dışından/yurtdışından gelirken hangi ulaşım aracını kullandınız?	% 100	L) Fatih ilçesini inanç turizmi açısından yeterli buluyorum	% 100	Kendi dininize mensup biri olarak en çok ziyaret ettiğiniz tarihi ve turistik ibadethane hangisidir?	% 100
Uçak	%42	Kesinlikle katılıyorum	%38	Sultanahmet	%72
YHT (Yüksek Hızlı Tren)	%8	Katılıyorum	%38	Ayasofya	%10
Otobüs	%32	Kısmen katılıyorum	%14	Fatih Camii	%14
Feribot/Gemi	%6	Katılmıyorum	%6	Rum Ortodoks Kilisesi	%2
Kendi aracım	%12	Kesinlikle katılmıyorum	%4	Ahrıda Sinagogu	%2
F) İstanbul'a gelmeden önce İstanbul'u en çok nereden duydunuz tamdınız?	% 100	Fatih ilçesini kongre ve konferans turizmi açısından yeterli buluyorum	% 100	Size Fatih ilçesinin görsel estetiğini en çok hangi durum bozmaktadır?	% 100
TV	%56	Kesinlikle katılıyorum	%14	Kalabalık insan grupları	%12
İnternet	%10	Katılıyorum	%30	Düzensiz ve çarpık yerleşme	%26
Kitap, gazete, dergi	%20	Kısmen katılıyorum	%28	Seyyar satıcılar	%22
Tarihi kaynaklar	%14	Katılmıyorum	%18	Araç trafiği	%32
Arkadaşlarımdan	%6	Kesinlikle katılmıyorum	%10	Restore edilen yerler ve inşaatlar	%8
G) Fatih ilçesi sınırları içerisinde en çok kullandığınız ulaşım araçları hangisidir?	% 100	Fatih ilçesindeki turistik tesisleri (hotel, pansiyon, restoran) yeterli buluyorum	% 100	İstanbul ve Fatih ilçesini sevdim	% 100
Metro/Marmaray	%20	Kesinlikle katılıyorum	%20	Kesinlikle katılıyorum	%38
Tramvay	%54	Katılıyorum	%32	Katılıyorum	%40
İETT Otobüsleri	%8	Kısmen katılıyorum	%24	Kısmen katılıyorum	18%
Feribot	%8	Katılmıyorum	%16	Katılmıyorum	%2
Yaya	%10	Kesinlikle katılmıyorum	%8	Kesinlikle katılmıyorum	%2
H) Fatih ilçesindeki en çok beğendiğiniz turistik yapı hangisidir?	% 100	Yerli halkı ve esnafları sıcak ve samimi buluyorum	% 100	TEŞEKKÜR EDERİM... HAKAN ÖNGÖREN	
Sultanahmet Cami	%26	Kesinlikle katılıyorum	%20		
Ayasofya	%20	Katılıyorum	%26		
Topkapı Sarayı	%36	Kısmen katılıyorum	%24		
Yerebatan Sarıncı	%8	Katılmıyorum	%18		
Kapalı Çarşı	%10	Kesinlikle katılmıyorum	%12		

Yerli turiste yönelik 20 sorudan oluşan ankete katılanların % 85'i bay, % 15'i bayanlardan oluşmaktadır (Şekil 5.17). Bayanların sayısının az olmasının esas nedeni biraz daha çekingen olmaları ayrıca ankete güvenlik kaynaklı sebeplerden dolayı katılmak istememeleridir.

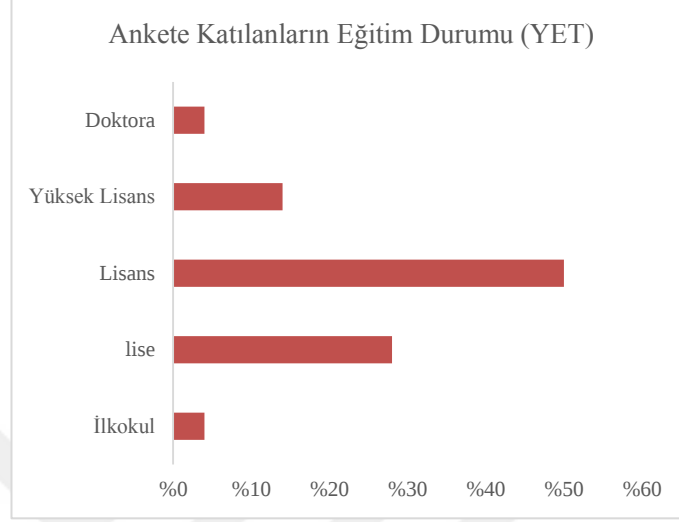
Şekil 5.17. Ankete Katılanların Cinsiyet Dağılımı (YET).

Ankete katılanların en geniş yaş aralığı 60% ile 15-30 yaş aralığını oluşturmaktadır. Daha sonraki en yoğun yaş aralığı ise 24% ile 30-45 yaş aralığıdır. Ankete katılan yerli turistlerin 84%'ü 45 yaş altında olduğu görülmektedir. Ankete katılan en az yaş aralığı ise 4% ile eşit değerlere sahip 0-15 ve +60 üstü yaş aralıklarıdır (Şekil 5.18).

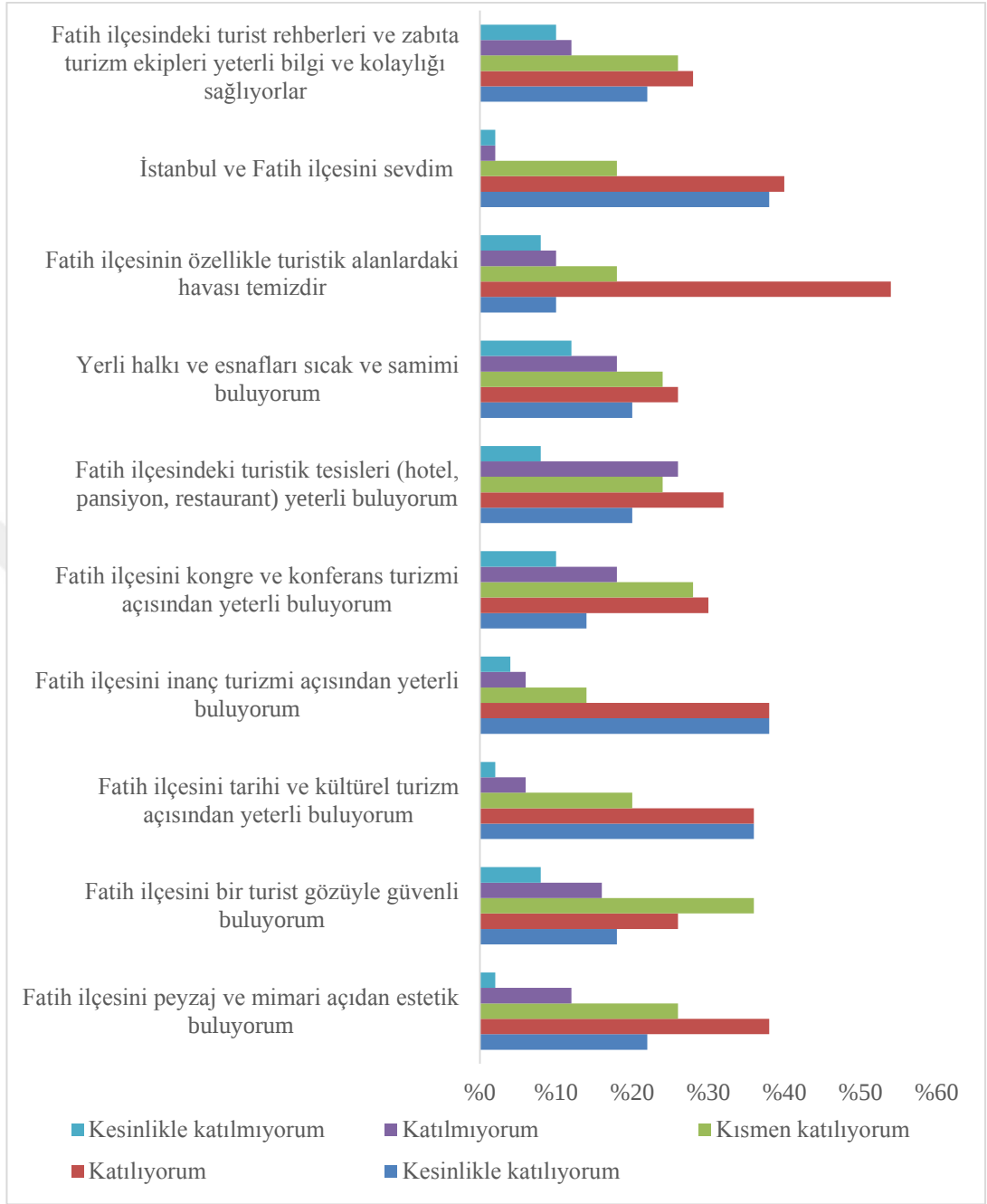
Şekil 5.18. Ankete Katılanların Yaş Aralığı Dağılımı (YET).

Anket sonucuna göre ankete katılanların yaklaşık % 50'si lisans mezunudur. Daha sonra en yüksek oran % 30'a yakın oranla lise mezunu gelmektedir. En az oran doktora sayısındadır (Şekil 5.19).

Şekil 5.19. Ankete Katılanların Eğitim Durumu (YET).

Bu kısımdaki değerlendirmeler daha çok turist memnuniyetine bağlı olarak geliştiği için anketin turizm açısından en önemli değerlendirilmesinin yapıldığı bölüm olarak karşımıza çıkmaktadır. Sorulan sorulara memnuniyet derecesine göre “Kesinlikle Katılıyorum, Katılıyorum, Kısmen Katılıyorum, Katılmıyorum, Kesinlikle Katılmıyorum” olarak cevaplandırmaları istenmiştir. Bunların sonucunda elde edilen veriler grafiğe dökülmüştür (Şekil 5.20).

Şekil 5. 20. Dereceli Yaklaşımlı Anket Soruları ve Cevapların Değerlendirilmesi (YET).

Fatih ilçesindeki turist rehberleri ve zabıta turizm ekipleri yeterli bilgi ve kolaylığı sağlıyorlar mı sorusuna; Kesinlikle katılıyorum %22, Katılıyorum %28, Kısmen katılıyorum %26, Katılmıyorum %12, Kesinlikle katılmıyorum % 10 şeklinde cevaplar verilmiştir (Şekil 5.20). Sonuca bakıldığında memnuniyetin orta seviyede olduğunu anlaşılmaktadır.

Yerli halkı ve esnafları sıcak ve samimi buluyorum sorusuna; Kesinlikle katılıyorum %20, Katılıyorum % 26, Kısmen katılıyorum %24, Katılmıyorum %18, Kesinlikle katılmıyorum %12 şeklinde cevaplar verilmiştir (Şekil 5.20). Değerlendirme yapıldığında memnuniyetin orta seviyede olduğunu anlaşılr.

Fatih ilçesini bir turist gözüyle güvenli buluyorum sorusu en önemli sorulardan biridir. Bu soruya ise Kesinlikle katılıyorum %18, Katılıyorum 26%, Kısmen katılıyorum %36, Katılmıyorum %16, Kesinlikle katılmıyorum %8 şeklinde cevaplar verilmiştir (Şekil 5.20). Değerlendirme yapıldığında kendini güvende hissetmeyenlerin oranının ne denli yüksek olduğu ve turizm için esas önem arz eden konunun esasen güvenlik olduğu, bundan dolayı turist sayısının az olduğu sonucuna varılabilir.

Fatih ilçesini tarihi ve kültürel turizm açısından yeterli buluyorum sorusuna; Kesinlikle katılıyorum %14, Katılıyorum %36, Kısmen katılıyorum %20, Katılmıyorum %6, Kesinlikle katılmıyorum %2 şeklinde cevaplar verilmiştir. Değerlendirme yapıldığında ise Fatih ilçesindeki kültürel turizm yeterliliğinin yüksek seviyede olduğu sonucu çıkarılabilir (Şekil 5.20).

Fatih ilçesini inanç turizmi açısından yeterli buluyorum sorusuna; Kesinlikle katılıyorum %38, Katılıyorum %38, Kısmen katılıyorum %14, Katılmıyorum %6, Kesinlikle katılmıyorum %4 şeklinde cevaplar verilmiştir (Şekil 5.20). Değerlendirildiğinde yeterliliğin yüksek seviyede olduğu görülmektedir.

Fatih ilçesini kongre ve konferans turizmi açısından yeterli buluyorum sorusuna; Kesinlikle katılıyorum %14, Katılıyorum %30, Kısmen katılıyorum %28 Katılmıyorum %18, Kesinlikle katılmıyorum %10 şeklinde cevaplar verilmiştir (Şekil 5.20). Değerlendirme sonucuna göre yeterlilik orta seviyededir.

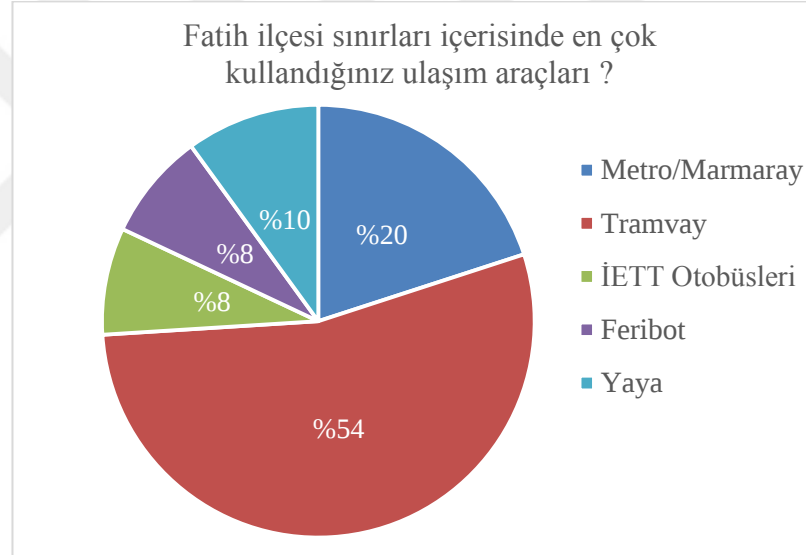
Fatih ilçesini peyzaj ve mimari açıdan estetik buluyorum sorusuna; Kesinlikle katılıyorum %22, Katılıyorum %38, Kısmen katılıyorum %26, Katılmıyorum %12, Kesinlikle katılmıyorum %2 şeklinde cevaplar verilmiştir (Şekil 5.20). Değerlendirme yapıldığında Fatih ilçesini peyzaj ve mimari açıdan beğenenlerin yüksek derecede olduğu görülmektedir.

Fatih ilçesinin özellikle turistik alanlardaki havası temizdir sorusuna; Kesinlikle katılıyorum %10, Katılıyorum %54, Kısmen katılıyorum %18, Katılmıyorum %10,

Kesinlikle katılmıyorum %8 şeklinde cevaplar verilmiştir. Buna göre havanın temiz olduğunu düşünenlerin oranı %70 seviyesinin üstündedir (Şekil 5.20).

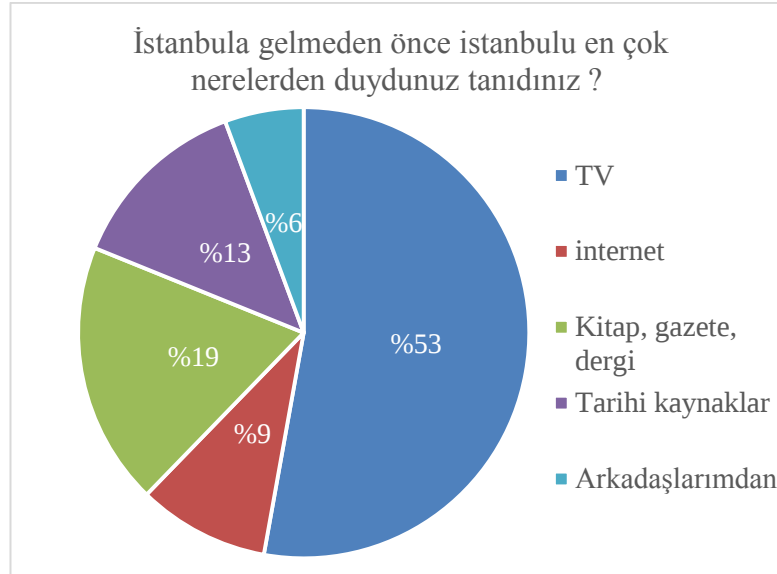
İstanbul ve Fatih ilçesini sevdim sorusuna; Kesinlikle katılıyorum %38, Katılıyorum %40, Kısmen katılıyorum %18, Katılmıyorum %2, Kesinlikle katılmıyorum %2 şeklinde cevaplar verilmiştir (Şekil 5.20). Sonuca göre ankete katılanların çoğunluğu Fatih ilçesini çok sevmektedir.

Fatih ilçesi sınırları içerisinde en çok kullandığınız ulaşım araçları nelerdir? sorusuna %54 ile en yüksek oranla tramvay olmuştur. Tramvayı %20 ile yaya ulaşımı izlemektedir. En az tercih edilen ulaşım ise %8 ile eşit değerlere sahip Feribot ve Metro/Marmaray'dır (Şekil 5.21).

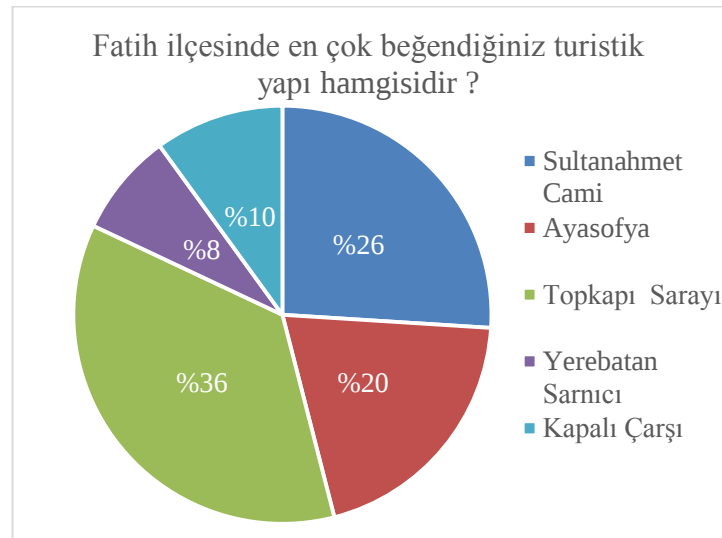
Şekil 5.21. Fatih İlçesi Sınırları İçerisinde En Çok Kullandığınız Ulaşım Araçları (YET).

İstanbul'a gelmeden önce İstanbul'u en çok nerelerde duydunuz sorusuna ise ankete katılanların %53'ü TV'den, %19 kitap, gazete ve dergi, %13 tarihi kaynaklar, %9 internet ve %6 arkadaşlarından duyduğunu belirtmektedir (Şekil 5.22).

Şekil 5.22. İstanbul'a Gelmeden Önce İstanbul'u En Çok Nerelerde Duydunuz (YET)?

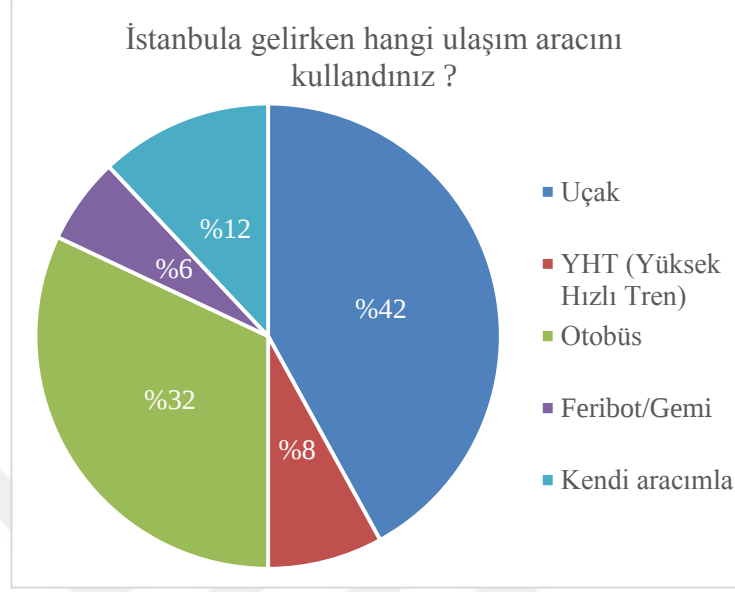
Fatih ilçesindeki en beğendiğiniz turistik yapı hangisidir sorusuna ankete katılanların %36'sı Topkapı Sarayı, %26'sı Sultanahmet Camii, %20'si Ayasofya, %10'u Kapalıçarşı, %8'si ise Yerebatan Sarnıcı şeklinde cevaplar vermiştir. Topkapı Sarayı en beğenilen turistik yapı iken en az beğeni alan Yerebatan Sarnıcıdır (Şekil 5.23). Seçimlerin bu yönde olması en çok beğenilen yapıların milli ve manevi değerlere sahip olmasıdır.

Şekil 5.23. Fatih İlçesinde En Çok Beğendiğiniz Turistik Yapı Hangisidir (YET)?

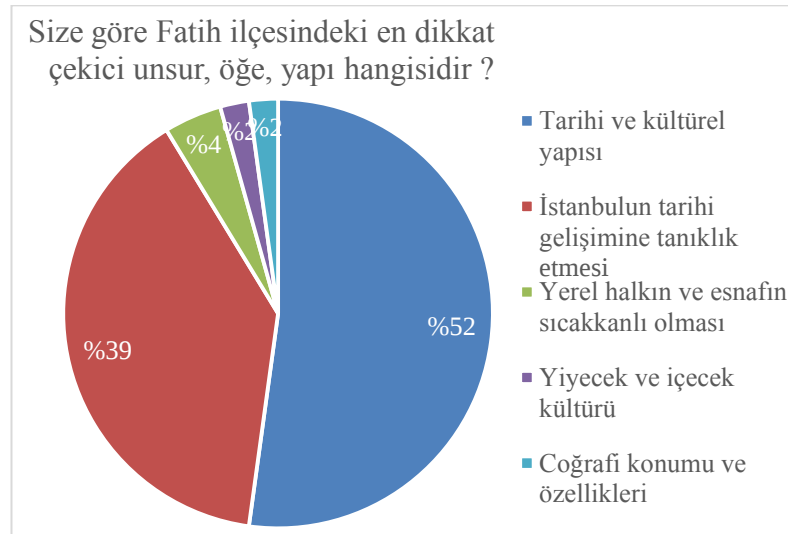
İstanbul'a gelirken hangi ulaşım aracını kullandınız sorusuna %42 uçak, %32 otobüs, %12 kendi aracım, %8 YHT (Yüksek Hızlı Tren), %6 feribot diye

cevaplamıştır (Şekil 5.24). Sonuca bakıldığında uçağın daha çok tercih edilmesinde hızlı ve pratik bir ulaşım aracı olması etkilidir.

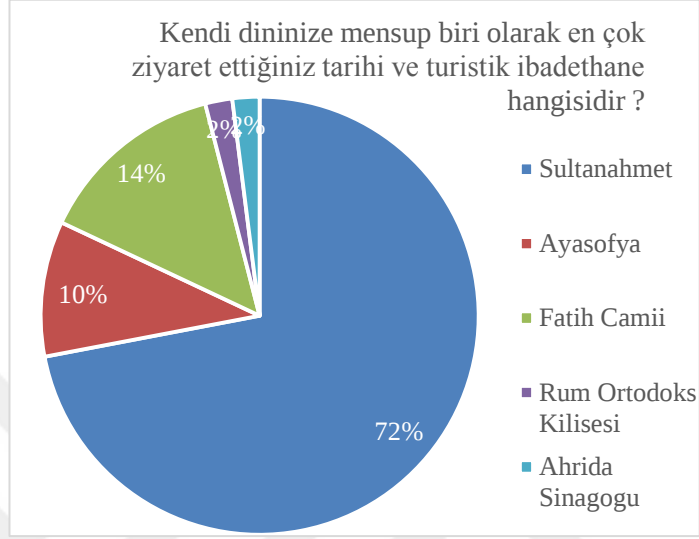
Şekil 5.24. İstanbul'a gelirken hangi ulaşım aracını kullandınız (YET)?

Anketin en önemli sorularından birisi olan *Fatih ilçesindeki en dikkat çekici unsur hangisidir* sorusuna %52 tarihi ve kültürel yapısı %39 ise İstanbul'un tarihi gelişimine tanıklık etmesidir şeklinde cevap verilmiştir. Yerel halkın sıcak ve samimi olması %5 iken yiyecek ve içecek kültürü %2'de kalmıştır (Şekil 5.25). Sonuç olarak Fatih ilçesinde en dikkat çekici unsur tarihi ve kültürel yapısı olmuştur.

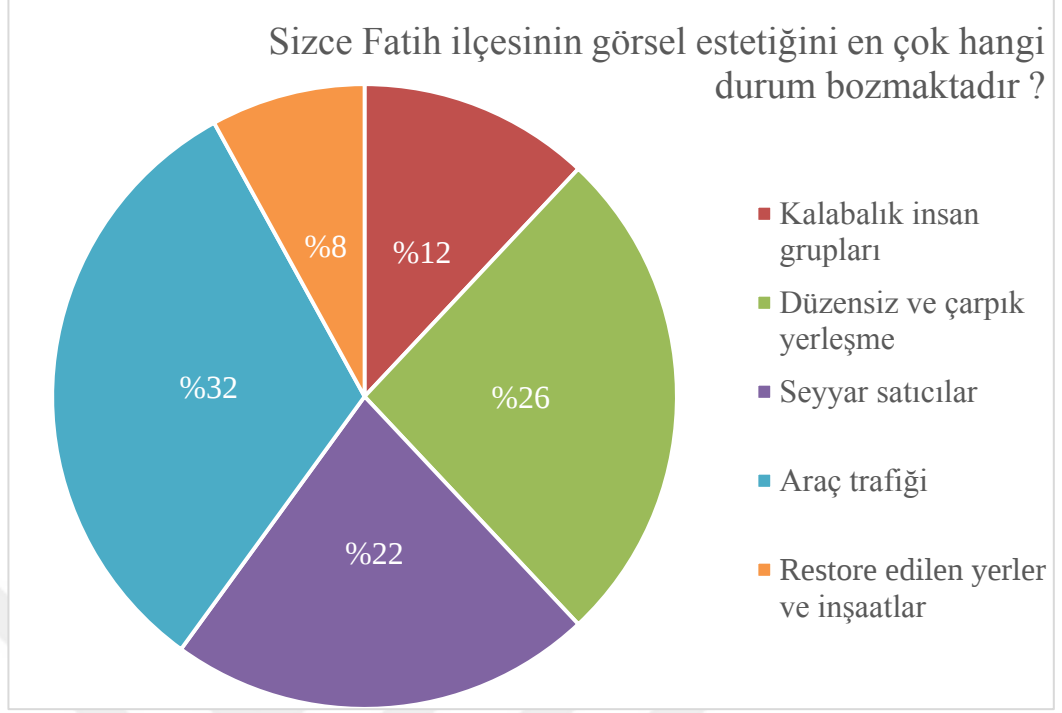
Şekil 5.25. Size Göre Fatih İlçesinde En Dikkat Çekici Unsur, Öge, Yapı Hangisidir (YET)?

Anketi Türk turiste yaptığımız için kendi dininize mensup biri olarak en çok beğendiğiniz turistik ibadethane hangisidir sorusuna katılımcıların %72'si Sultanahmet camisi yönünde tercih kullanmıştır. %14 Fatih Camii, %10 Ayasofya %2 Rum Ortodoks Kilisesi, %2 Ahrida Sinagogu tercihlerini yapmıştır (Şekil 5.26).

Şekil 5.26. Kendi Dininize Mensup Biri Olarak En Çok Beğendiğiniz Turistik İbadethane Hangisidir (YET)?

Anketin en önemli sorularından bir diğeri olan ve turist sorunları ile de ilgili olan *Fatih ilçesinin görsel estetiğini en çok hangi durum bozmaktadır* sorusuna %32 araç trafiği, %26 düzensiz ve çarpık yerleşme, %22 seyyar satıcılar, %12 kalabalık insan grupları, %8 restore edilen yerler ve inşaatlar tercihleri yapılmıştır (Şekil 5.27). Verilen cevaplar çok önem arz etmekte çünkü turizmin iyileştirilmesi adına belirtilen sorunlar ele alınmalıdır.

Şekil 5.57. Sizce Fatih İlçesinin Görsel Estetiğini En Çok Hangi Durum Bozmaktadır (YET)?

Sonuç olarak yerli turistlere yönelik yapılan ankete göre Fatih ilçesinin güvenliliği ile ilgili korkuların olduğu, zabıta turizm ekipleri ve rehberlerin turistlere yaklaşım olarak biraz yardımcı olması gerektiğini, turistik tesislerin yeterliliği ilgili değerlendirmede yeterliliğin orta seviyede olduğunu, inanç turizmi açısından elverişli olduğunu ancak kongre turizmi için bunun söylenilemeyeceği belirtilmektedir. Ayrıca ankete katılanların ilçe içerisindeki ulaşımında tramvayın tercih ettiği, yerli turiste sorulduğu için en çok beğenilen turistik yapının Topkapı Sarayı ve Sultanahmet olduğu gibi sonuçların çıktığı tespit edilmiştir.

5.1.3.2. Yabancı (YBT) Turistlere Yönelik Yapılan Anket Değerlendirmesi

Bu konuda vatandaşlarımıza sorulan sorular yabancı turistlere İngilizce olarak yöneltilmiştir (Tablo 5.17). Alınan cevaplar aşağıda değerlendirilmiştir.

Tablo 5.17. Yabancı (YBT) Turistlere Yönelik Yapılan Anket (English).

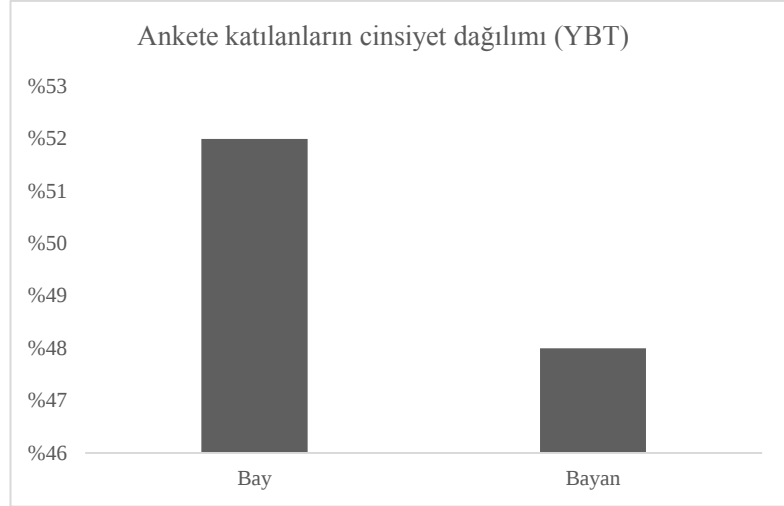
THE SURVEY ABOUT THE TOURISM GEORAPHY AND SWOT ANALYSIS OF FATİH DİSTRİCTS					
Are you ?	Cho.	Do you think enough in terms of tourist facilities Fatih district?	%100	Do you think the Fatih district in terms of aesthetics and landscape architecture?	%100
Male / Female	%52/%48	Far enough	%20	Very aesthetics	%56
		Enough	%60	Aesthetics	%28
What is your nationality?		Partially enough	%12	Partially aesthetics	%8
Turkey		İnsufficient	%4	Not aesthetics	%4
Other's	100	Very inadequate	%4	Never aesthetics	%4
What is your age range?	100	Which is your most used means of transport in the Fatih district?	%100	Which historical places of worship are you visiting usually?	%100
0-15	%3	Metro/Marmaray	%6	Blue Mosque	%37
15-30	%21	Tramway	%30	Haghia Sophia	%55
30-45	%28	İETT big buses	%11	Fatih Mosque	%1
45-60	%36	Ferry	%5	Eastern Church	%9
+60	%12	Pedestrian/walking	%48	Ahrida Synagogue	%4
What is your educational level?	%100	Do you think enough in terms of cultural tourism in the Fatih district?	%100	What is most striking in the Fatih district?	%100
Primary school	%5	Far enough	%36	Historical en cultural themes	%63
High school	%23	Enough	%44	Geographic features	%17
Universty	%52	Partially enough	%7	To testify to the historical development of İstanbul	%12
Master	%17	İnsufficient	%5	Be friendly to locals and shopkeepers	%4
Doctorate	%3	Very inadequate	%4	Foot and beverage culture	%4
How did you find and see the istanbul earlier?	%100	Do you think enough in terms of religious tourism in the Fatih district?	%100	Do you think local people and shopkeepers is friendly?	%100
On TV	%13	Far enough	%40	Very friendly	%40
İn internet	%17	Enough, diversification should	%44	Friendly	%48
İn books, newspaper and magazine	%12	Partially enough diversification should	%8	Partially friendly	%6
From historical sources	%28	İnsufficient	%7	Not friendly	%3
İn my friends	%32	Very inadequate	%1	Never friendly	%3
Which are you using to came to istanbul ?	%100	Do you think enough in terms of congress tourism in the Fatih district?	%100	How do you evaluate air pollution in Fatih district?	%100
Air plane	%89	Far enough	%16	Very clean	%36
High- speed trains	%1	Enough, diversification should	%44	Clean	%52
Traveller buses/Big buses	%2	Partially enough diversification should	%5	Partially dirty	%6
Ferry/ ship	%5	İnsufficient	%12	Dirty	%1
My special car	%3	Very inadequate	%23	Very dirty	%5
What is your favorite tourist structure in the Fatih district?	%100	Do you think what is thing disrupt landscape of Fatih district?	%100	Have you liked the İstanbul and Fatih district?	%100
Sultanahmet Cami (blue mosque)	%24	The crowds of people	%24	Very like	%80
Hagia Sophia	%37	Irregular and unplanned settlements	%16	Like	%7
Topkapı Palace	%21	Pearlies	%8	Partially like	%5
Basilica Cistern	%13	Vehicular traffic	%40	Dont like	%5
Grand Bazaar	%7	Restored place and constructions	%12	Never like	%3
Do you think it safe from tourist point of the Fatih district?	%100	The tourist guides and municipal tourisms teams are convenience to you about for informations and helping?	%100	THANK YOU... HAKAN ÖNGÖREN	
Very safe	%36	Every time	%44		
Safe	%51	usually	%40		
Partially safe	%11	Some times	%8		
No safe	%2	often	%4		
Dangerous	%0	never	%4		

Yabancı turistlere yönelik yapılan ankete katılanların ülkelerin vatandaşlarına dağılımına baktığımızda Avustralya 24, İngiltere 22, Suudi Arabistan 20, Hindistan 14 kişi ile en çok katılım gösteren ülke vatandaşları olmuştur. En az katılım olan ülke vatandaşları ise Slovokya, Slovenya, Romanya, Moldova, Azerbaycan... vs. olmuştur (Şekil 5.28).

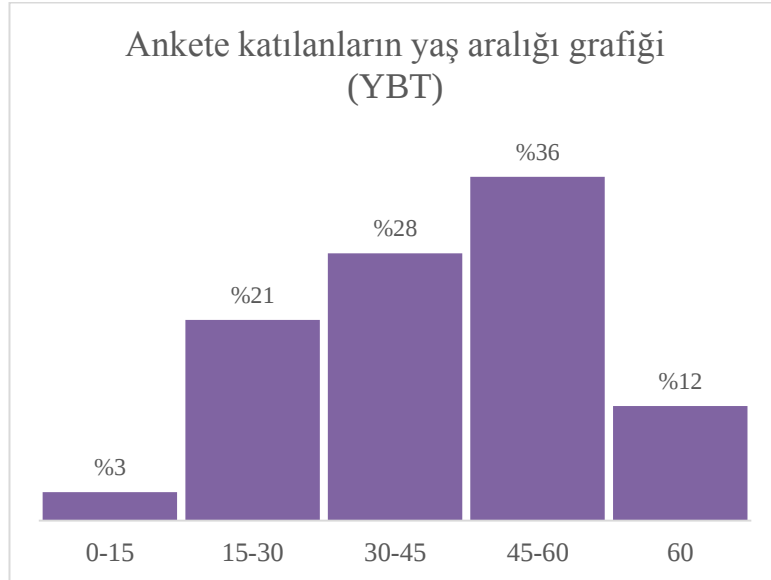
Şekil 5.28. Yabancı Turistlere Yönelik Ankete Katılanların Ülkelere Dağılımı (YBT).

Yabancı turistlere yönelik yapılan ankette katılanların cinsiyetlerine göre dağılımına bakıldığında %52 erkek, %48 bayan olarak görülmüştür (Şekil 5.29).

Şekil 5.29. Ankete Katılanların Cinsiyet Dağılımı (YBT).

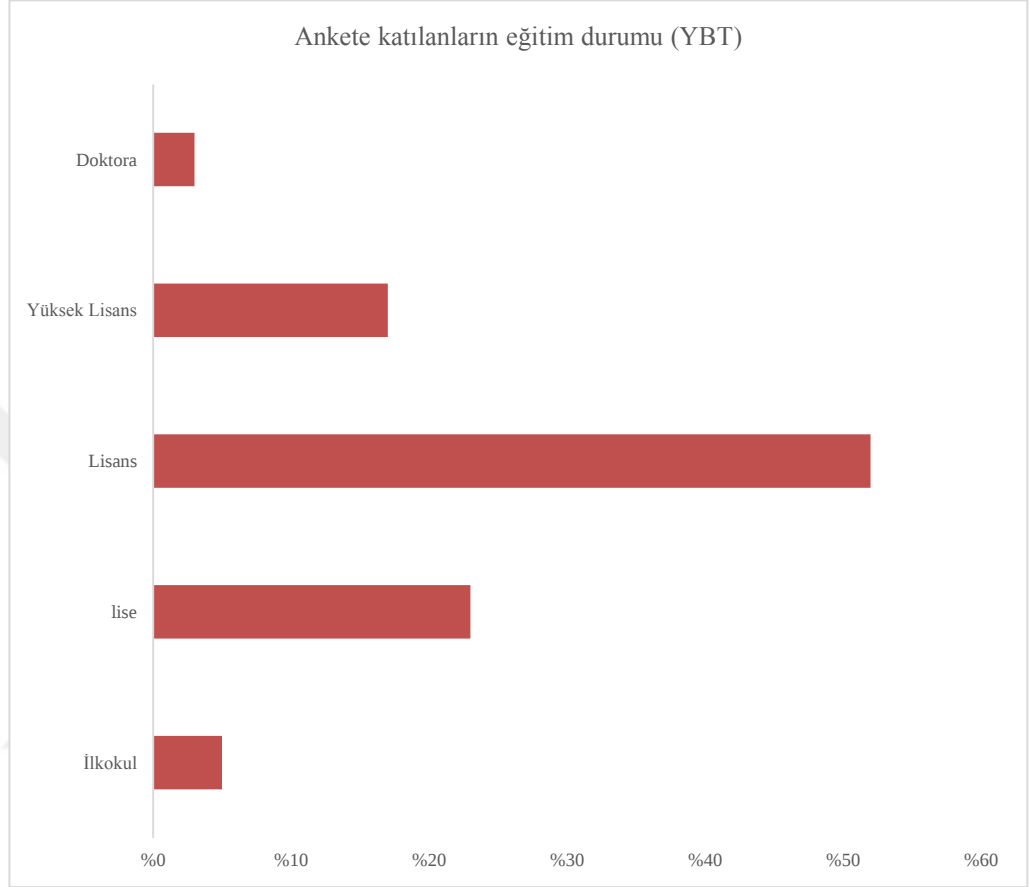
Yabancı turistlere yönelik yapılan ankete katılanların yaş aralıkları gözden geçirildiğinde en geniş yaş aralığı %36 ile 45-60 yaş grubudur. Daha sonra gelen yaş aralığı %28 ile 30-45 yaş aralığı, %21 ile 15-30 yaş aralığı, %12 ile +60 yaş üstü, en az olan yaş aralığı ise de %3 ile 0-15 yaş aralığıdır (Şekil 5.30). Kısa bir değerlendirme yapılacak olursa Fatih ilçesine gelen yabancı turistlerin %76'sı 30 yaş üstü, %3'ü 15 yaş altındadır.

Şekil 5. 30. Ankete Katılanların Yaş Aralığı Grafiği (YBT).

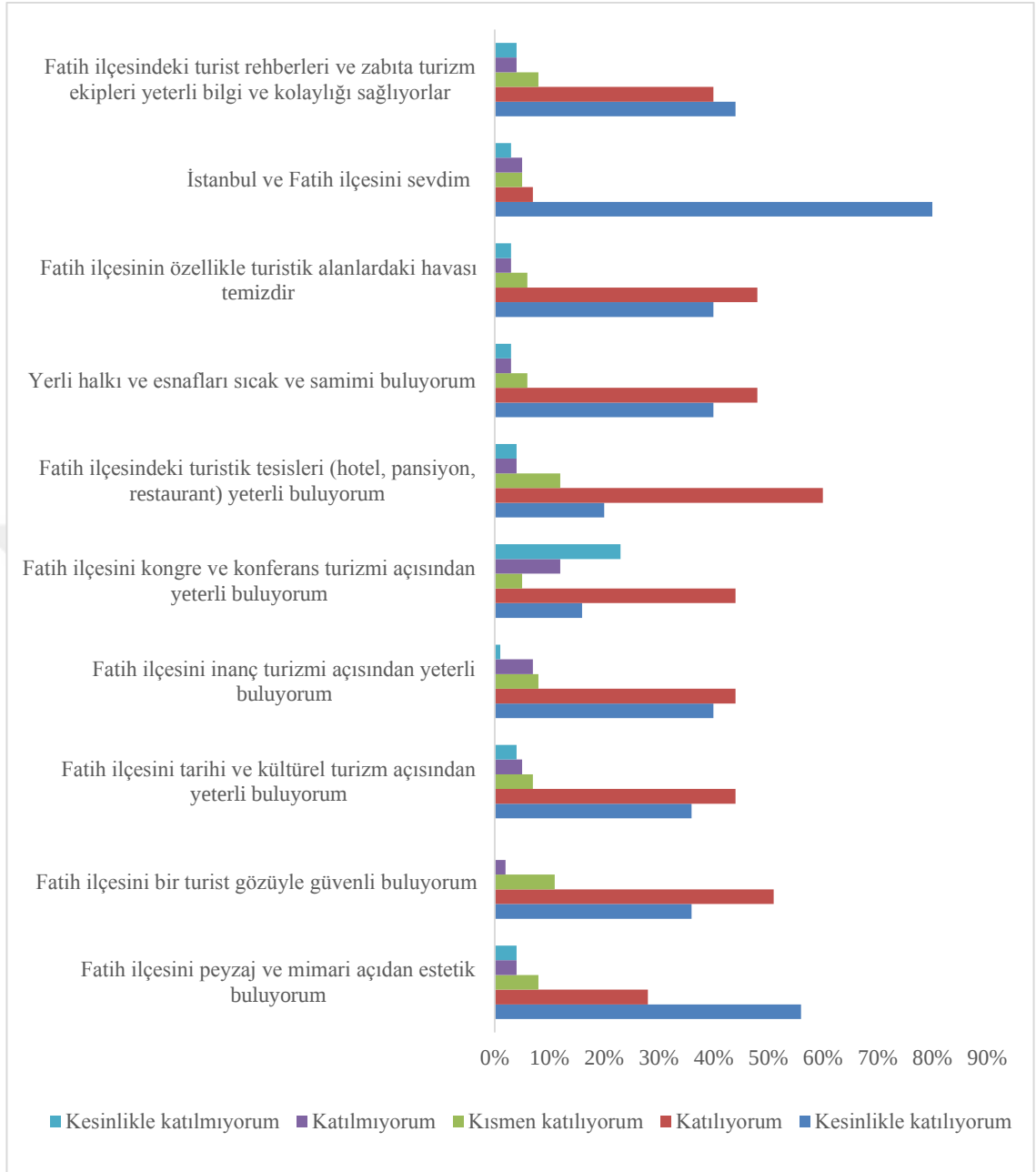
Yabancı turistlere yönelik yapılan ankete katılanların eğitim durumu incelendiğinde, katılımcıların %55'i lisans mezunu %25 lise, %18 yüksek lisans, %8

ilkokul, %3 doktora mezunudur (Şekil 5. 31). Sonuç olarak lisans mezunu katılımcıların yarısından fazlasını teşkil etmektedir.

Şekil 5.31. Ankete Katılanların Eğitim Durumu Grafiği (YBT).

Yabancı turistlere yönelik yapılan dereceli yaklaşım anket sorularına göre memnuniyet değerlendirmesi yapılmıştır (Şekil 5.32). Sonuçlara bakacak olursak;

Şekil 5.32. Dereceli Yaklaşımlı Anket Soruları ve Cevapların Değerlendirilmesi (YET).

Fatih ilçesindeki *turist rehberleri ve zabıta turizm ekipleri yeterli bilgi ve kolaylığı sağlıyorlar* sorusuna; Kesinlikle katılıyorum %44, Katılıyorum %40, Kısım katılıyorum %8, Katılmıyorum %4, Kesinlikle katılmıyorum %4 cevaplar verilmiştir (Şekil 5.32). Sonuç olarak genel bir memnuniyet söz konusudur.

Yerli halkı ve esnafları sıcak ve samimi buluyorum sorusuna; Kesinlikle katılıyorum %40, Katılıyorum %48, Kısım katılıyorum %6, Katılmıyorum %3,

Kesinlikle katılmıyorum %3 cevaplarını vermiştir (Şekil 5.32). Değerlendirme sonucuna göre genel bir memnuniyet söz konusudur.

Fatih ilçesini bir turist gözüyle güvenli buluyorum sorusuna; Kesinlikle katılıyorum %36, Katılıyorum %51, Kısmen katılıyorum %11, Katılmıyorum %2, Kesinlikle katılmıyorum %0 şeklinde cevaplar verilmiştir (Şekil 5.32). Son derece önemli olan bu sorunun bu kadar yüksek bir güvenli cevabının verilmesi olumlu yönde alınan ilk işarettir.

Fatih ilçesini peyzaj ve mimari açıdan estetik buluyorum sorusuna; Kesinlikle katılıyorum %56, Katılıyorum %28, Kısmen katılıyorum %8, Katılmıyorum %4, Kesinlikle katılmıyorum %4 şeklinde cevaplar verilmiştir (Şekil 5.32). Katılımcıların %80'den fazlası Fatih ilçesini beğenmektedir.

Fatih ilçesindeki turistik tesisleri (hotel, pansiyon, restoran) yeterli buluyorum sorusuna; Kesinlikle katılıyorum %20, Katılıyorum %60, Kısmen katılıyorum %12, Katılmıyorum %4, Kesinlikle katılmıyorum %4 cevapları verilmiştir (Şekil 5.32). %80'lik kesim turistik tesisleri yeterli görmektedir.

Fatih ilçesini tarihi ve kültürel turizm açısından yeterli buluyorum sorusuna; Kesinlikle katılıyorum %36, Katılıyorum %44, Kısmen katılıyorum %7, Katılmıyorum %5, Kesinlikle katılmıyorum %4 cevapları verilmiştir (Şekil 5.32). Katılımcıların ezici çoğunluğu olumlu görüş belirtmiştir.

Fatih ilçesini inanç turizmi açısından yeterli buluyorum sorusuna; Kesinlikle katılıyorum %40, Katılıyorum %44, Kısmen katılıyorum %8, Katılmıyorum %7, Kesinlikle katılmıyorum %1 cevapları verilmiştir (Şekil 5.32). Genel anlamda olumlu bir görüş hâkimdir.

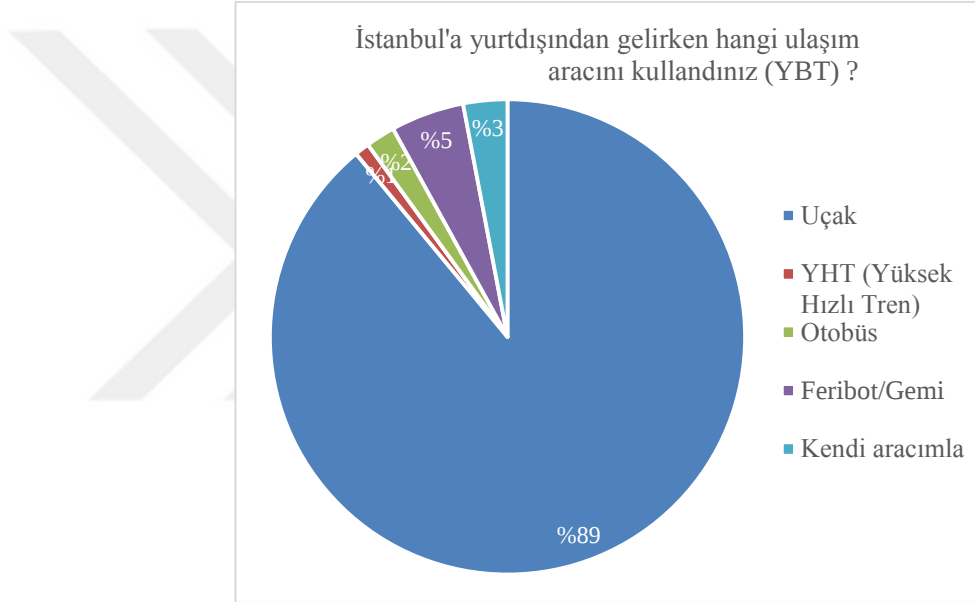
Fatih ilçesini kongre ve konferans turizmi açısından yeterli buluyorum sorusuna; Kesinlikle katılıyorum %16, Katılıyorum %44, Kısmen katılıyorum %5, Katılmıyorum %12, Kesinlikle katılmıyorum %23 cevapları verilmiştir (Şekil 5.32). Katılımcıların %40 yakın bir kesimi bu konuda yetersiz olduğu düşüncesindedir.

Fatih ilçesinin özellikle turistik alanlardaki havası temizdir sorusuna; Kesinlikle katılıyorum %36, Katılıyorum %52, Kısmen katılıyorum %6, Katılmıyorum %1,

Kesinlikle katılmıyorum %5 cevaplarını vermiştir (Şekil 5.32). Katılımcıların %85'ten fazlası havanın temiz olduğu görüşündedir.

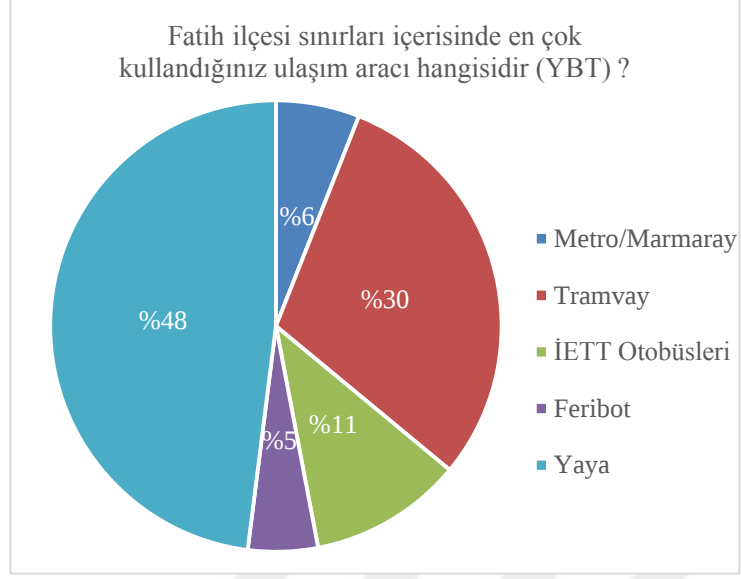
İstanbul ve Fatih ilçesini sevdim sorusuna; Kesinlikle katılıyorum %80, Katılıyorum %7, Kısmen katılıyorum %5, Katılmıyorum %5, Kesinlikle katılmıyorum %3 cevapları verilmiştir (Şekil 5.32). Katılımcıların çoğunluğu Fatih ilçesini sevmiş olduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların hepsi yurtdışından gelen yabancı turist olduğu için %89'u uçağı tercih etmiştir. %5 gemi, %3 kendi aracıyla yolculuk yapmayı tercih etmiştir (Şekil 5.33).

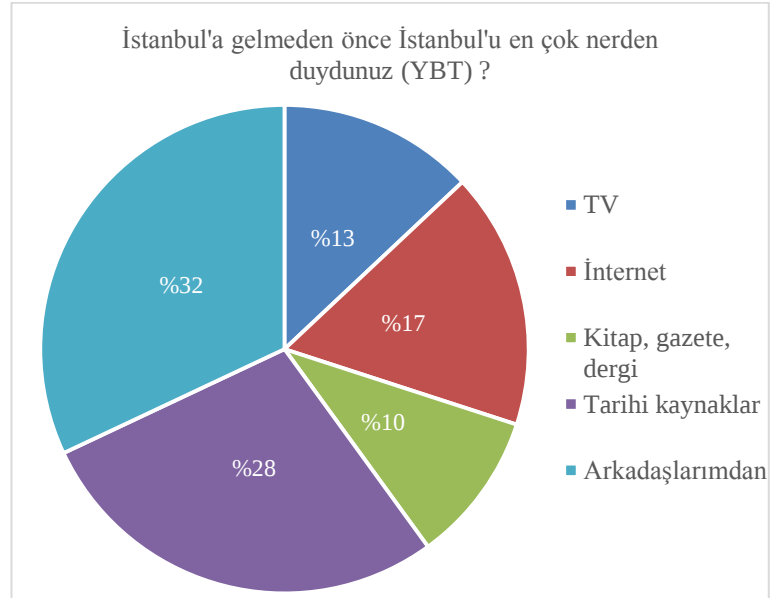
Şekil 5.33. İstanbul'a Yurtdışından Gelirken Hangi Ulaşım Aracını Kullandınız (YBT)?

Katılımcıların %48'i yaya olarak gezmeyi sevmekte. Ayrıca %30 Tramvay, %11 İETT Otobüsleri, %6 Metro/Marmaray, %5 Feribotu tercih etmektedir (Şekil 5.34).

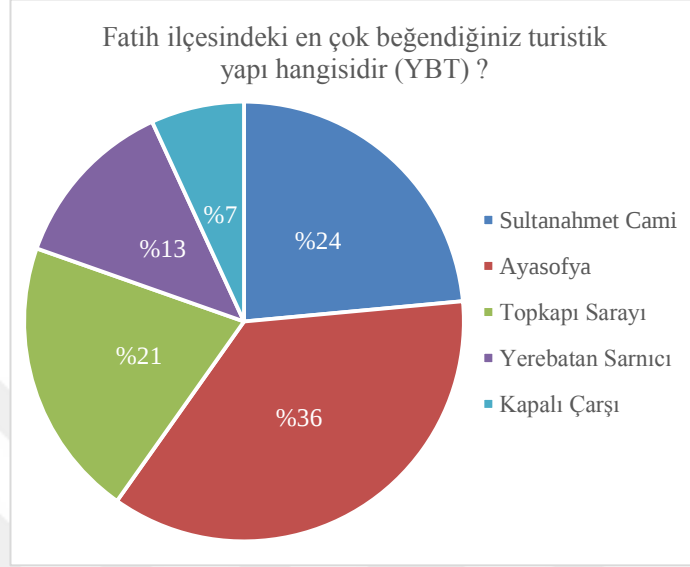
Şekil 5.34. Fatih İlçesi Sınırları İçerisinde En Çok Kullandığınız Ulaşım Aracı Hangisidir (YBT)?

İstanbul'u en çok nereden duydunuz? sorusuna ankete katılanların %32'si arkadaşlarımdan, %28 tarihi kaynaklar, %17 internet, %13 TV, %10 ise kitap, gazete ve dergilerden, duyduklarını ve gördüklerini belirtmişlerdir (Şekil 5.35).

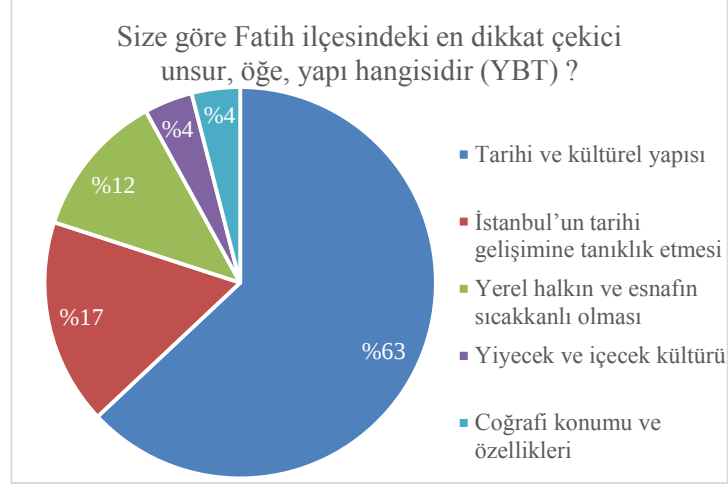
Şekil 5.35. İstanbul'a Gelmeden Önce İstanbul'u En Çok Nereden Duydunuz (YBT)?

Fatih ilçesinde en çok beğenilen turistik yapı hangisidir? sorusuna yabancı turistler %36 Ayasofya, %23 Sultanahmet Camii, %21 Topkapı Sarayı, %13 Yerebatan Sarnıcı ve %7 ise Kapalıçarşı olarak tercihlerini belirtmiştir (Şekil 5.36). Ayasofya'nın en yüksek değerde olmasının en önemli sebebi şüphesiz dindir.

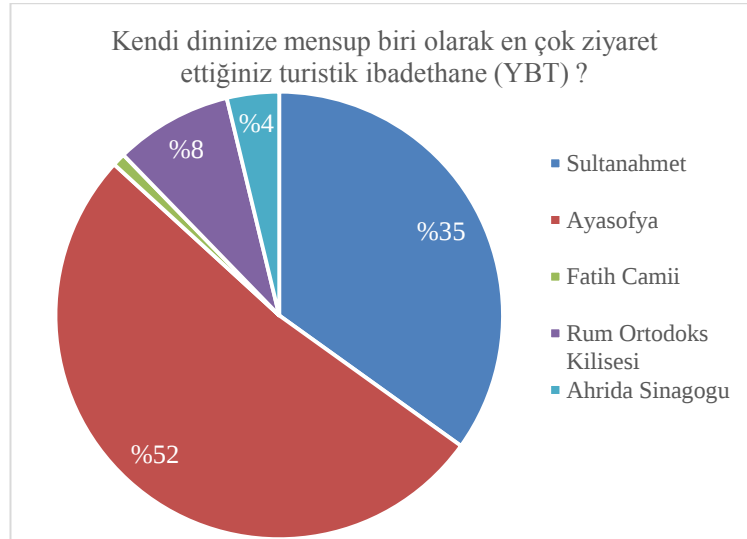
Şekil 5.36. Fatih İlçesindeki En Çok Beğendiğiniz Turistik Yapı Hangisidir (YBT)?

Fatih ilçesindeki en dikkat çekici unsur, öge, yapı sorusuna yabancı turistlerin %63'ü tarihi ve kültürel yapısı yanıtını vermişken, %17'si ise İstanbul'un tarihi gelişimine tanıklık etmesi yönünde tercih kullanmıştır. %12'si ise yerel halkın ve esnafın sıcakkanlı olması, %4'er ise yiyecek ve içecek kültürü ile coğrafi konumu ve özellikleri yönünde seçim yapmıştır (Şekil 5.37). Fatih'in tarihi yarımada da yer almasından dolayı tarihi ve kültürel yapısının en dikkat çekici unsur olarak tercih edilmesinde etkili olmuştur.

Şekil 5.37. Fatih İlçesindeki En Dikkat Çekici Öge, Unsur, Yapı Hangisidir (YBT)?

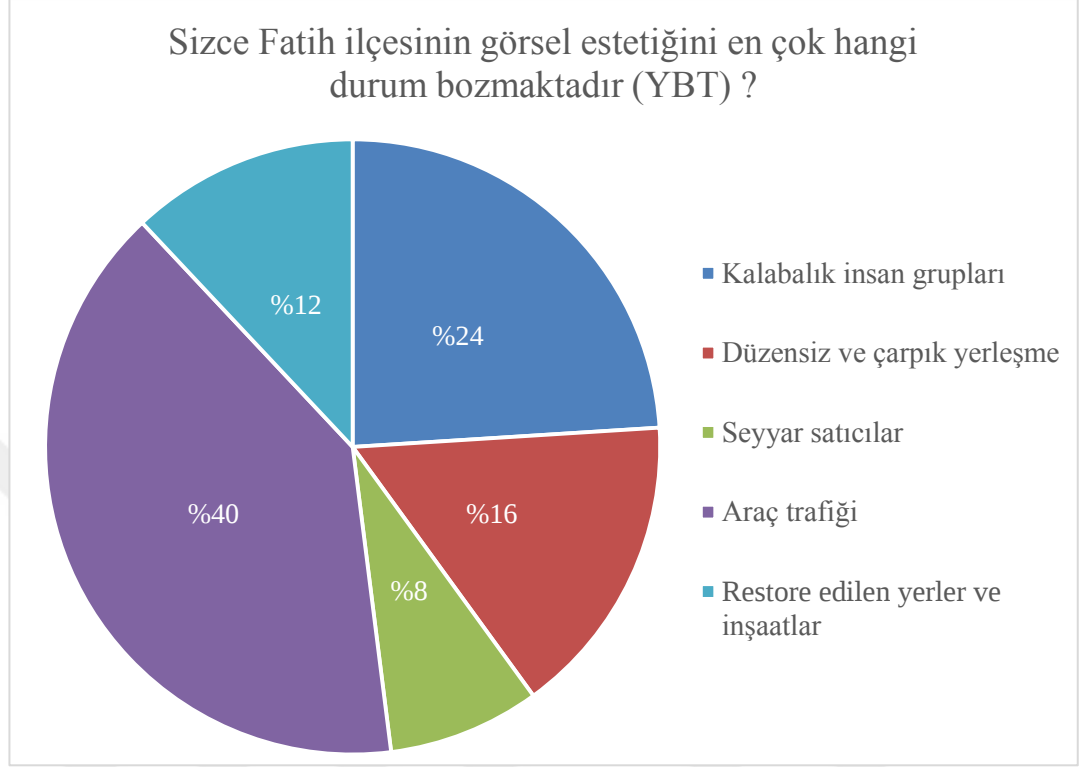
Anketin bu kısmı yabancı turistlere yönelik olduğu için Hristiyan dinine mensup insanların tercihlerine göre sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Örneğin; ankete katılanların %52'si Ayasofya cevabını vermiştir. Sultanahmet %35'te kalmıştır. Ayrıca Rum Ortodoks Kilisesi %8, Ahrida Sinagogu %4, Fatih Camii %1'lik tercih konusu olmuştur (Şekil 5.38).

Şekil 5.38. Kendi Dininize Mensup Biri Olarak En Çok Ziyaret Ettiğiniz Turistik İbadethane (YBT)?

Anketin en önemli sorularından birisi olan *Fatih ilçesinin görsel estetiğini en çok hangi durum bozmaktadır* sorusuna yabancı turistler %40 araç trafiği, %24

kalabalık insan grupları, %16 düzensiz ve çarpık yerleşme, %12 restore edilen yerler ve inşaatlar, %8 ise seyyar satıcılar seçeneklerini işaretlemişlerdir (Şekil 5.39).

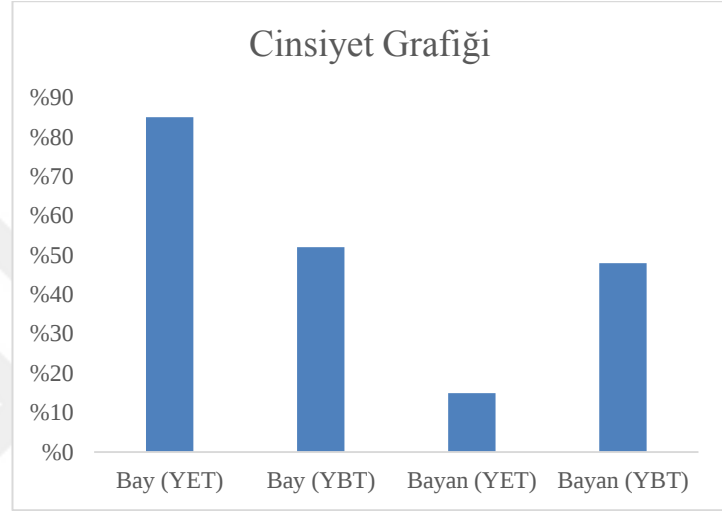

Şekil 5.39. Size Göre Fatih İlçesinin Görsel Estetiğini En Çok Hangi Durum Bozmaktadır (YBT)?

Sonuç olarak, yabancı (YBT) turistlere yönelik yapılan anket değerlendirilecek olursa, öncelikle gelen turistlerin yüksek miktarı Fatih ilçesini güvenli bulmakta, Fatih ilçesindeki turistik tesisler hakkında iyi değerlendirmesi yapmakta, zabıta turizm ekipleri ve rehberlerin kendilerine genel manada yardımcı olduklarını belirtmekte, Fatih ilçesinin havasının temiz olduğunu düşünmekte, Fatih ilçesindeki en dikkat çekici öğe unsurun tarihi ve kültürel geçmişi diye tercih etmekte, ilçe sınırları içerisinde yaya olarak ulaşım sağlamak istemekte ve son olarak İstanbul ve Fatih ilçesini oldukça sevdiklerini belirtmektedirler.

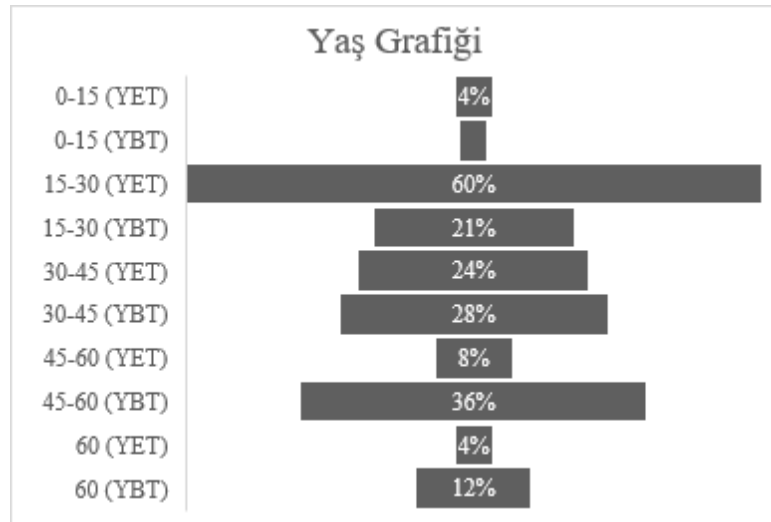
5.1.3.3. Yerli (YET) ve Yabancı (YBT) Turistlere Yapılan Anketlerin Karşılaştırılması

Ankete katılanları yerli ve yabancı turist diye sınıflandırdıktan sonra karşılaştırıldığında ilk sonuç olarak katılanların cinsiyetleri olmuştur. Ankete katılan yabancı turistlerin kadın-erkek sayısı yerli turiste göre daha yakındır. Yani yerli turistlerden erkekler ankete %85’lik bir katılım göstermişlerdir (Şekil 5.40).

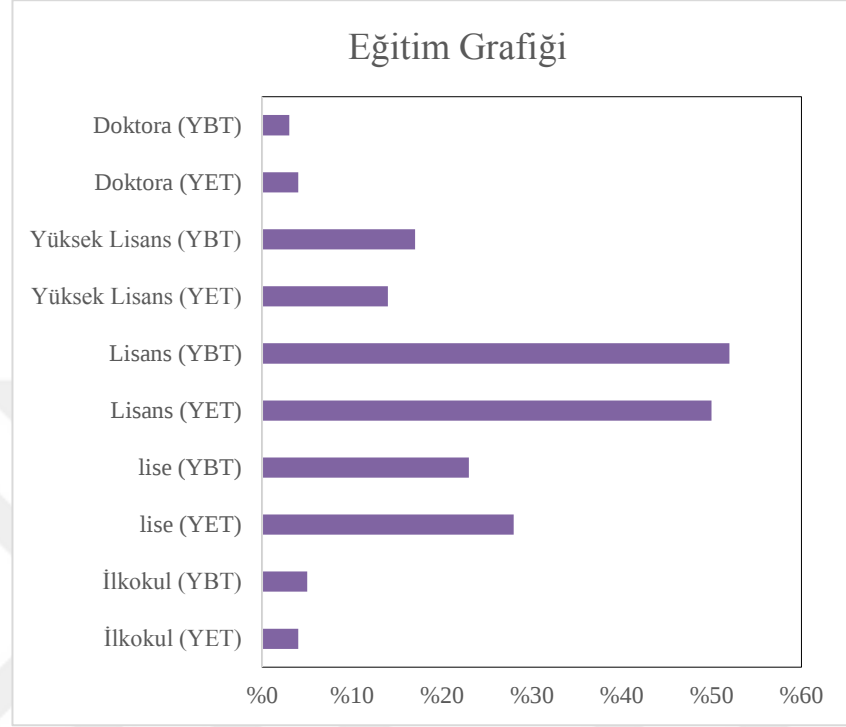
Şekil 5.40. Yerli (YET) ve Yabancı (YBT) Turistlerin Cinsiyet Grafiği.

Ankete katılan yabancı turistlerin yaş ortalaması yerli turistlere göre daha yüksektir. En çok katılım gösteren yaş aralığı 15-30 yerli (YET) turistlerdir (Şekil 5.41).

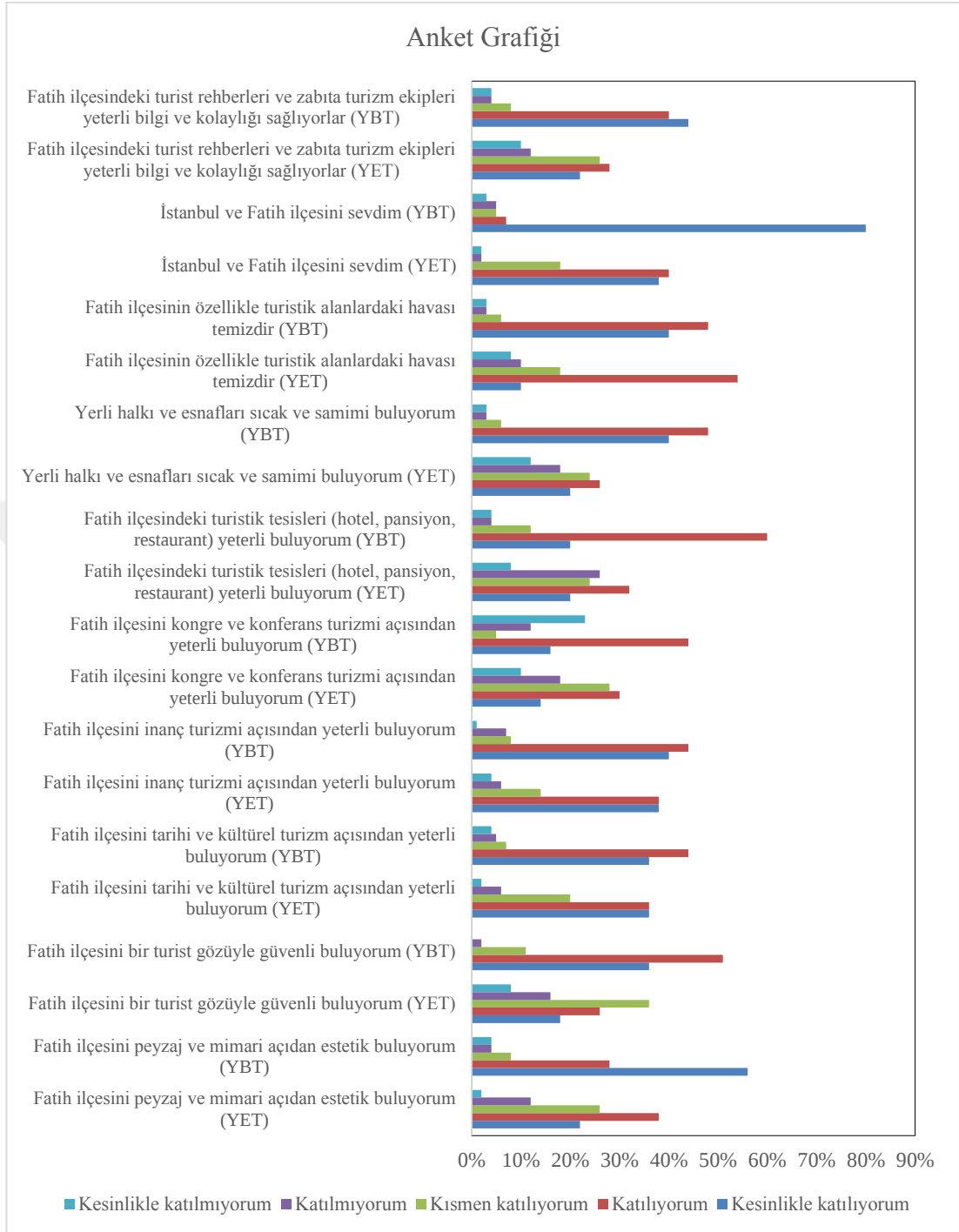
Şekil 5.41. Yerli (YET) ve Yabancı (YBT) Turistlerin Yaş Grafiği.

Anket katılan yabancı turistlerin eğitim seviyesi yerli turistlere göre biraz daha yüksektir. Bu durumun böyle olmasında yabancı turistlerin yaş ortalamasının yüksek olması da etkili olmuştur (Şekil 5.42).

Şekil 5.42. Yerli (YET) ve Yabancı (YBT) Turistlerin Eğitim Grafiği

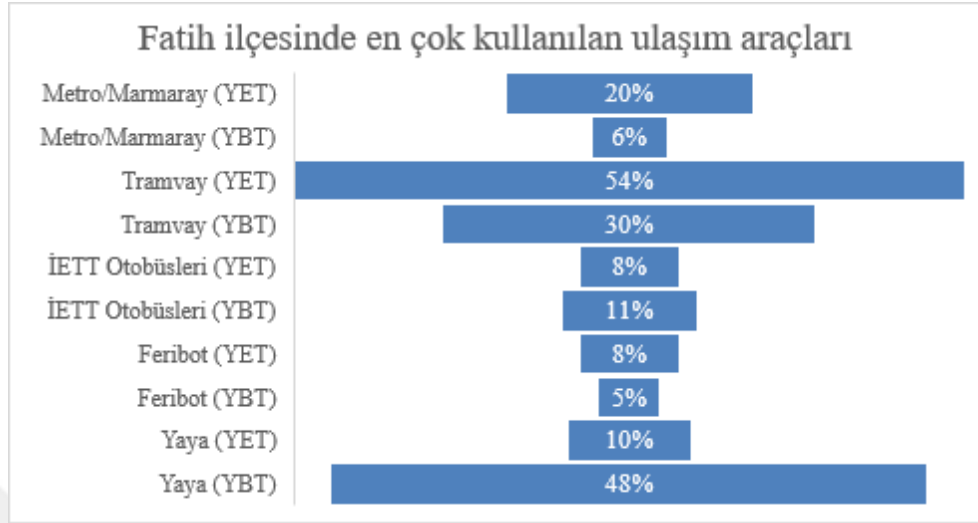
Yapılan dereceli memnuniyete göre tüm yabancı turistler yerli turiste göre Fatih ilçesi hakkında daha olumlu bir görüş belirtmektedir. Örneğin; yabancı turistlerin %80'i Fatih ilçesini güvenli görürken yerli turistlerin %65'i güvenlidir demiştir. Zabıta turizm ekipleri ve rehberlerin yardımcı olmaları konusu da yabancı turistler yerli turistlere göre daha olumlu görüş belirtmiştir. İnanç turizmi ve kültürel turizm açısından da yabancı turistler yerli turistlere göre daha pozitif düşünmüşlerdir (Şekil 5.43).

Şekil 5.43. Yerli (YET) ve Yabancı (YBT) Turistlerin Dereceli Yaklaşımlı Anket Soruları ve Cevapların Değerlendirilmesi

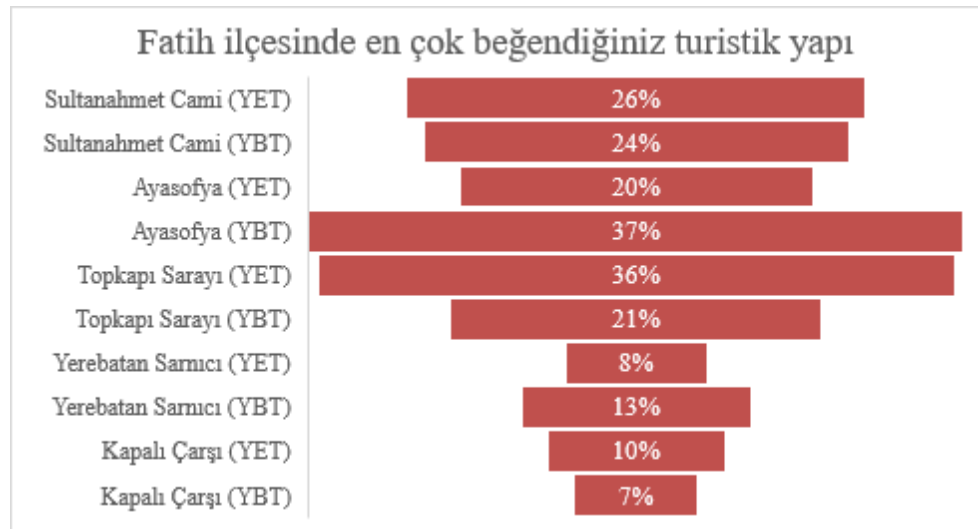
Yerli ve yabancı turistlerin ulaşım alışkanlıkları belirlenmiştir. Burada en dikkat çekici nokta ise yerli turistlerin sadece %10'u yaya ulaşımını tercih ederken yabancı turistlerin %48'i yaya ulaşımını tercih etmek istemeleridir. Ayrıca yerli turistin en çok

kullandığı ulaşım aracı tramvay iken en az kullandığı ulaşım aracı İETT Otobüsleri olmuştur (Şekil 5.44).

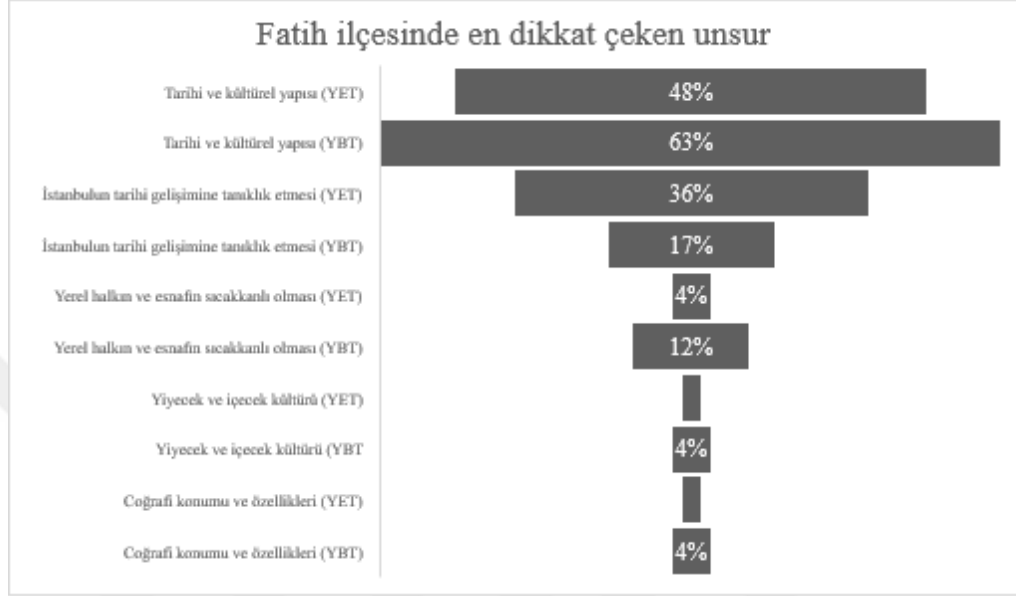
Şekil 5.44. Yerli (YET) ve Yabancı (YBT) Turistlerin Fatih İlçesinde En Çok Kullandıkları Ulaşım Araçları

En çok beğenilen turistik yapı tercihlerinde turistlerin milli manevi değerleri göz önünde bulundurması etkili olmuştur. Yabancı turistlerin en çok beğendiği yapı Ayasofya iken yerli turistin en çok beğendiği yapı Topkapı Sarayı olmuştur (Şekil 5.45).

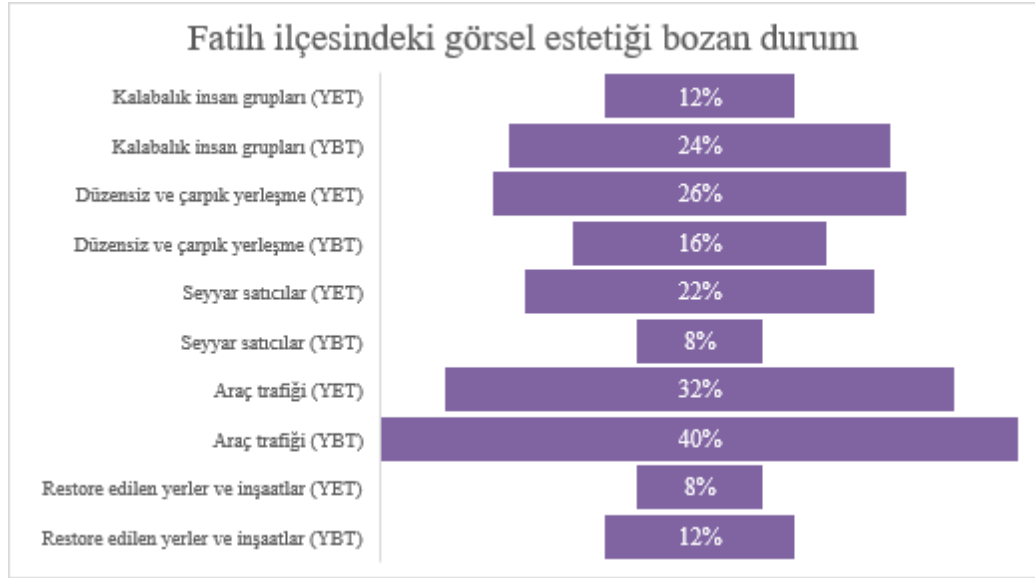
Şekil 5.45. Yerli (YET) ve Yabancı (YBT) Turistlerin Fatih İlçesinde En Çok Beğendikleri Turistik Yapı.

Fatih ilçesinde en dikkat çekici unsurun hem yerli hem de yabancı turistler tarafından aynı oranlarda belirtildiği tespit edilmiştir. Yabancı turistlerin %63'ü tarihi ve kültürel yapısı tercihini kullanmışken yerli turistlerin % 48'i de en çok oranla tarihi ve kültürel yapısı tercihini kullanmıştır (Şekil 5.46).

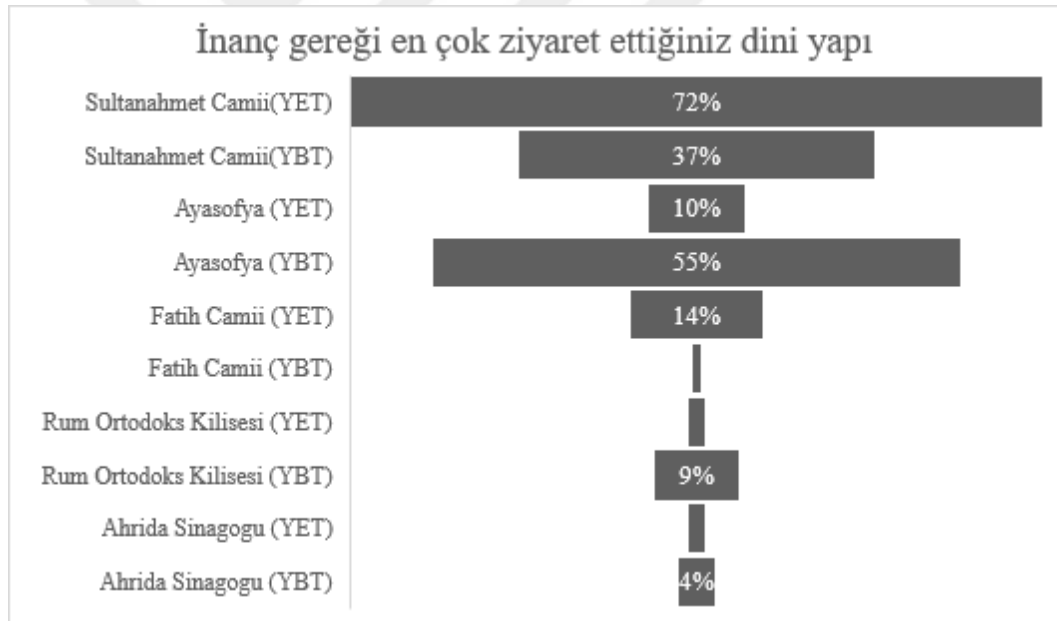

Şekil 5.46. Yerli (YET) ve Yabancı (YBT) Turistlerin En Dikkat Çektikleri Unsur

Görsel estetiği bozan durumlar değerlendirmesinde yabancı turistlerin görüşleri yerli turistle paralellik göstererek araç trafiği konusunda birleşmişlerdir. Daha sonra yabancı turistlerin belirttiği durum ise kalabalık insan gruplarıdır. Yerli turistler ise düzensiz ve çarpık yerleşme tercihini kullanmıştır (Şekil 5.47).

Şekil 5.47. Yerli (YET) ve Yabancı (YBT) Turistlerin Fatih İlçesindeki Görsel Estetiği Bozan Durum.

Şekil 5.48. Yerli (YET) ve Yabancı (YBT) Turistlerin İnanç Gereği En Çok Ziyaret Ettikleri Dini Yapı

Daha önce de belirtildiği üzere, bu tercihlerde milli ve manevi değerler ön planda tutulduğu için yerli ve yabancı turistlerin farklı inançları gereği tercihlerde farklılık ön plana çıkmıştır. Yerli turistlerin %72'si Sultanahmet tercihinin kullanmışken yabancı turistlerin %55'i Ayasofya tercihinin kullanmışlardır. Yabancı turistlerin %37'si de

Sultanahmet tercihini kullanmışken yerli turistlerin %10'u Ayasofya tercihini kullanmıştır (Şekil 5.48).

Anket sonuçlarına göre genel bir değerlendirme yapacak olursak yerli (YET) turistlerin yabancı (YBT) turistlere göre farklı alışkanlara sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Güvenlik konusu en önemli sonuç konusudur. Güvenlik ile ilgili olarak yabancı turistlerin yerli turistlere göre daha pozitif düşünmesi anketin en ilginç sonuçlarındandır. Ayrıca memnuniyet değerlendirmesinde de yabancı turistler yerli turistlere göre genel anlamda daha olumlu görüşler belirtmişlerdir. İnanç turizmi konusunda ise mensup olunan dinlerin farklılığı sayesinde tercih edilen dini ibadethaneler de farklı olmuştur.

5.2. ULAŞIM

Fatih ilçesi (Tarihi Yarımada), eskiden beri en önemli bir noktada bulunmaktadır. İlçe hem Asya ile Avrupa'nın geçiş güzergâhında yer alması hem de sahip olduğu uygun iklim koşulları sebebiyle tarihte birçok ülkenin egemenliğine girmesi için savaşlar verilmiş bir yöredir. Bizanslıların 1453 yılına kadar hâkimiyeti altında olan tarihi yarımada İstanbul'un Müslümanlar tarafından yapılan birçok fetih denemelerine de tanıklık etmiştir. Aslında Fatih ilçesi yaklaşık 200 yıl öncesine kadar da tüm İstanbul'u temsil ediyordu. Çünkü Fatih eski İstanbul'un hep merkezi kısmını oluşturmuştur. İstanbul ili Ortadoğu ve Balkanların en hareketli ulaşım ağına sahiptir. Sırasıyla değerlendirecek olursak:

Havayolu ulaşımı: İstanbul iline bugün Türkiye'nin 74 ilinden tarifeli uçak seferleri düzenlenmekte ve ülke içi ulaşım havayolu sayesinde maksimum 1 saat 57 dakika içerisinde gerçekleşmektedir. Bu durum havalimanlarına göre az da olsa fark etmektedir. İstanbul Atatürk Havalimanı'na en yakın Ankara (27 dk.), en uzak istasyon ise Yüksekova (1.57 dk.)'dır (Tablo 5.18).

Tablo 5.18. İstanbul Atatürk Havaalanına Belirli İç Hat Uçuş Süreleri.

Kalkış İstasyonu	Varış İstasyonu	Yolculuk Süresi (saat/dakika)
İstanbul	Ankara	27 Dk.
İstanbul	İzmir	30 Dk.
İstanbul	Konya	39 Dk.
İstanbul	Antalya	47 Dk.
İstanbul	Kayseri	52 Dk.
İstanbul	Adana	1.01 Dk.
İstanbul	Malatya	1.12 Dk.
İstanbul	Dalaman	1.20 Dk.
İstanbul	Diyarbakır	1.27 Dk.
İstanbul	Erzurum	1.29 Dk.
İstanbul	Samsun	1.30 Dk.
İstanbul	Gaziantep	1.45 Dk.
İstanbul	Trabzon	1.47 Dk.
İstanbul	Van	1.50 Dk.
İstanbul	Yüksekova	1.57 Dk.

Kaynak: Havayolları Şirketlerinden Derlenmiştir (2016).

Havayolu ulaşımı zamandan tasarrufun yanı sıra konforlu ve pratik olduğu için uluslararası seyahatlerde öncelikli ulaşım ağı olmuştur. Yurtdışı uçuşlarda Atatürk Havalimanı'na kısa bir sürede gelinip hemen metro ya da İETT otobüsleri ile İstanbul'un herhangi bir noktasına ulaşım sağlamak mümkün olmuştur.

Dış uçuşlar bakımından İstanbul Havalimanı'na en yakın istasyon Atina (1.25 dk.), en uzak istasyon ise Melbourne (20.55 dk.) istasyonlarıdır (Tablo 5.19).

Tablo 5.19. İstanbul Atatürk Havaalanı'na Dış Hat Uçuş Süreleri

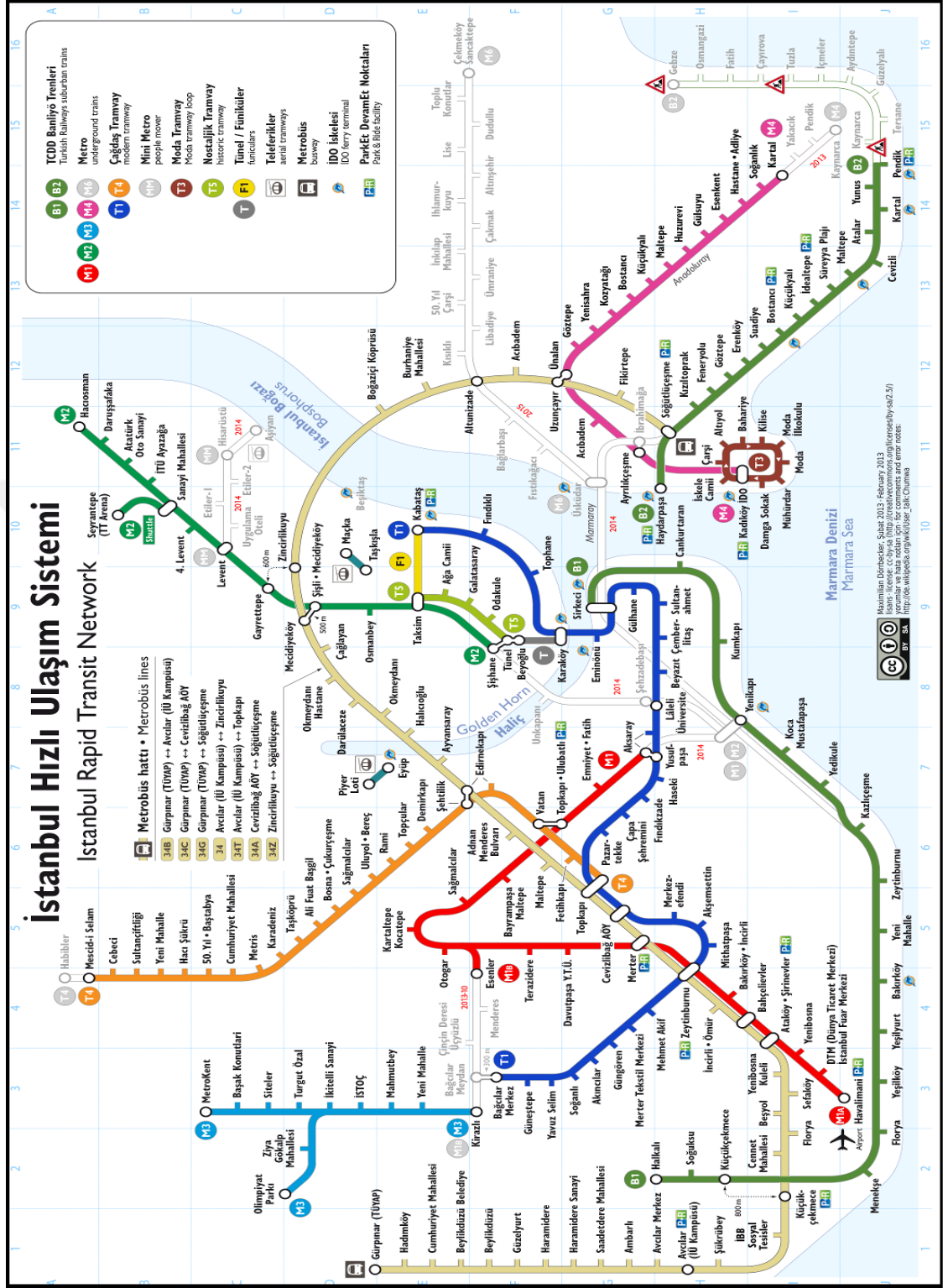
Kalkış İstasyonu	Varış İstasyonu	Yolculuk Süresi (saat/dakika)	Kalkış İstasyonu	Varış İstasyonu	Yolculuk Süresi (saat/dakika)
İstanbul	Atina	1.25 Dk.	İstanbul	Moskova	3.05 Dk.
İstanbul	Kiev	2.00 Dk.	İstanbul	Paris	3.30 Dk.
İstanbul	Tel Aviv	2.10 Dk.	İstanbul	Londra	3.45 Dk.
İstanbul	Kahire	2.15 Dk.	İstanbul	Yeni Delhi	6.30 Dk.
İstanbul	Bağdat	2.20 Dk.	İstanbul	Pekin	10.15 Dk.
İstanbul	Viyana	2.20 Dk.	İstanbul	New York	11.45 Dk.
İstanbul	Tahran	2.55 Dk.	İstanbul	Tokyo	12.50 Dk.
İstanbul	Berlin	3.00 Dk.	İstanbul	Melbourne	20.55 Dk.

Kaynak: Havayolları Şirketlerinden Derlenmiştir (2016).

Raylı Ulaşımı: YHT (Yüksek Hızlı Tren) ile İstanbul, Kocaeli, Eskişehir, Ankara arasında ulaşım oldukça rahatlamıştır. Bu sayede Pendik YHT istasyonundan Ankara'ya 4,5 saatte ulaşmak mümkündür. Ayrıca şehir içi ulaşımında da raylı sistemler (yeraltı treni, Marmaray, tünel-1, tramvay hatları) ulaşımı kolaylaştırmıştır. Atatürk havaalanına 30 dakika M1 (Yenikapı-Atatürk Havaalanı Metrosu) ve Sabiha Gökçen havaalanına 1 saatlik bir mesafede M4 (Kadıköy-Tavşantepe Metrosu) aktarmalı Marmaray/Ayrılıkçeşme Marmaray/Sirkeci istasyonuna ulaşılabilir. Marmaray/Sirkeci istasyonuna ulaşılabilir.

Karayolu Ulaşımı: Bayrampaşa ve Harem otogarlarına otobüs firmaları ile yapılan ulaşım, havayolu ulaşımının gerisinde kalmıştır. Bu durum üzerinde havayolu taşımacılığının gelişmesi önemli ölçüde etkili olmuştur. Ayrıca karayolu seyahatinin yorucu, zahmetli, uzun zaman alması ve havayolu ulaşımına göre daha riskli olması diğer nedenleri oluşturmaktadır. Ancak İstanbul'a olan ulaşımında karayolu bütün bunlara rağmen önemini korumaktadır. Ayrıca hafta sonları bazı otobüs firmaları balkan ülkelerine günübirlik seyahatler de gerçekleştirmektedir. Şehir içi ulaşımında ise oldukça sık kullanılan karayolu, toplu taşıma araçları ile gerçekleştirilmektedir. Eminönü Meydanı'ndan hareket eden İETT otobüsleri ile Fatih ilçesine birçok noktadan ulaşım sağlamak mümkündür.

Deniz Yolu Ulaşımı: Fatih, İstanbul ilinin merkezi yerinde yer almasından dolayı ulaşımın rahatlıkla gerçekleştiği ilçedir. İDO hatlarının Bursa/Mudanya, Bandırma ve Yalova seferleri ile Yenikapı Limanı'na ulaşım sağlanmaktadır. Ayrıca şehir içi vapur hatları ile yine İDO ve Beltur gibi firmalar Eminönü sahiline, Üsküdar, Kadıköy, Beşiktaş, Bostancı, Adalar, Sarıyer ilçelerine ulaşım sağlanmaktadır.

Şekil 5.49. İstanbul Hızlı Ulaşım Sistemi Metro, Marmaray, Tramvay, Teleferik, Metrobüs (İBB, 2016).

5.3. KONAKLAMA TESİSLERİ

5.3.1. Hoteller

Fatih ilçesinde uzun süreli konaklamalarda genellikle oteller kullanılmaktadır. Otel sayısının belirlenmesinde en öncelikli kriter ise turizm işletme belgesine sahip olmaktır. Turizm belgesi Kültür ve Turizm Bakanlığı'nda alınan ve işletme kuralları buna göre belirlenen otellerdir. Fatih ilçesinde Turizm işletme belgeli otel sayısı 131 kadardır. Bunların 6'sı 5 (beş) yıldızlı, 43'ü 4 (dört) yıldızlı, 47'si 3 (üç) yıldızlı, 31'i 2 (iki) yıldızlı ve 4 tanesi ise 1 (bir) yıldızlıdır. Pansiyon, özel tesis ve butik otel gibi diğer konaklama tesisleri ile bu sayı 194'ü bulmaktadır (Tablo 5.22).

Tablo 5.20. Fatih İlçesindeki Turizm İşletme Belgeli Konaklama Tesisleri

Fatih İlçesi	Sayı/Adet
Beş Yıldızlı Otel	6
Dört Yıldızlı Otel	43
Üç Yıldızlı Otel	47
İki Yıldızlı Otel	31
Bir Yıldızlı Otel	4
Pansiyonlar	3
Özel Tesisler	54
Butik Oteller	6

Kaynak: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2016).

Fatih ilçesindeki 5 (beş) yıldızlı oteller şunlardan ibarettir:

- Akgün Otel
- Wyndham İstanbul Hotel
- Barcello Eresin Topkapı Otel
- Holiday in İstanbul City hotel
- İstanbul Old Town Hotel
- Legacy Ottoman Otel

Akgün Otel: Topkapı'da yer alan ve 2010 yılında hizmete giren otel, Fatih ilçesinin turizm işletme belgesine sahip en büyük konaklama tesisidir. Ulaşım açısından

oldukça rahat bir konumda bulunmaktadır. Spa, havuz ve hamamı da mevcuttur. 276 odalı, 552 yataklıdır.

Wyndham İstanbul Hotel: Laleli’de olan otel, 2016 yılı genelini turist sayısının da az olmasından dolayı tadilatla geçirmiştir. 1920 yapımı tayyare evleri diye bilinen ve 4 blok oluşan bina, tarihi yapısı bozulmadan otel haline getirilmiştir (Fotoğraf 5.1). 265 odalı, 522 yataklıdır. İstanbul’a gelen ziyaretçilerin hem tarihi hem de modern yapıda olması sebebiyle oldukça ilgi gösterdiği bir turizm tesisidir.

Fotoğraf 5.1. Wyndham İstanbul Hotel, 1920 yapımı tayyare evleri diye de bilinir.

Barcello Eresin Topkapı Otel: Millet Caddesi’nde yer alan otel, Sötlüce’deki kongre merkezine 10 dakikalık bir mesafede bulunmaktadır. Konaklama tesisinde 1000 m² spa ve sağlık kulübü yer almaktadır. Kongre turizmi açısından elverişli olan otel 249 odalı, 508 yataklıdır (Fotoğraf 5.2).

Fotoğraf 5.2. Barcello Eresin Topkapı Otelde, spa ve sağlık kulübü de mevcuttur.

Holiday In İstanbul City Hotel: Topkapı'da yer alan otel, Pazartekke T1 durağında yer almaktadır. Ulaşım açısından oldukça elverişli olup, Atatürk Havalimanı'na 20 dakikalık bir mesafededir. Tesis 203 oda ve 420 yatağı sahiptir (Fotoğraf 5.3).

Fotoğraf 5.3. Holiday In İstanbul City Hotel, Atatürk Havalimanı'na 20 dakikalık bir mesafededir.

İstanbul Old Town Hotel: Beyazıt'ta Ordu Caddesi'nde yer alır. Aksaray'a yakın olduğu için ziyaretçiler açısından ilgi çekmektedir (Fotoğraf 5.4). Ulaşımı elverişlidir. Tarihi ve kültürel varlıklara en yakın otellerden birisi olup, 171 oda ve 342 yataklıdır.

Fotoğraf 5.4. İstanbul Old Town Hotel 1, Beyazıt'ta Ordu Caddesi'ndedir.

Legacy Ottoman Otel: Eminönü'nde yer alan otel, Fatih ilçesindeki en küçük 5 (beş) yıldızlı tesistir (Fotoğraf 5.5). Tarihi bina içerisinde yapısı bozulmadan kullanılan otel Eminönü Çarşısı'na ve vapur iskelelerine yakın olduğundan dolayı ilgi görmektedir. Konaklama tesisi 157 oda ve 332 yatağa sahiptir.

Fotoğraf 5.5. Legacy Ottoman Otel, tarihi bina içerisinde yapısı bozulmadan kullanılmaktadır.

5.3.2. Pansiyonlar, Özel Tesisler, Butikler

Fatih ilçesindeki pansiyonlar genellikle günübirlik hizmet veren turistik tesislerdir. Turizm açısından yüksek bir gelir getirmese de pansiyonlar düşük bütçeli ziyaretçiler için oldukça elverişlidir. Fatih ilçesinde pansiyonların çoğu sadece belediye ruhsatlıdır. Bu yüzden turistik tesis açısından uygun koşullar sağlayamadığı için turizm açısından olumsuz bir durum yaratmaktadır. Bu tür işletmeler kayıtlı turist girişi hakkında doğru bilgi vermede yetersiz kalmaktadır.

Fatih ilçesinde turizm belgeli pansiyon sayısı sadece 3'tür. Fatih Belediyesi'nden ruhsatlı pansiyon sayısı 55 adettir. Özel tesisler ise genellikle turizm işletme belgesi alırken otel işletmeciliği adına yeterli kriterlere sahip olmadıklarından özel tesis statüsündedirler. Fatih ilçesindeki özel tesislerin sayısı 54'dür. Bu tesislerin tamamı otel adı altında hizmet vermektedir. Butik oteller ise yine az oda ve yatak sayısı ile küçük ölçekteki turistik tesislerdir. Fatih'te, butik otel sayısı oldukça fazladır. Bunlar da pansiyonlar gibi Fatih Belediyesi'nden alınan ruhsatla hizmet vermektedir. Fatih ilçesinde turizm işletme belgeli butik otel sayısı sadece 6'dır.

5.4. TURİZM VE ÇEVRE

Sürdürülebilir turizm, ekoturizm, yumuşak turizm vs. gibi yeni turizm kavramlarının esasını çevre bakımından sorun teşkil etmeyen uygulamalar oluşturmaktadır. Bu anlayış, çevresel konuların turizm yaklaşımı bakımından önemini ortaya koymaktadır. Çünkü turizm çevre üzerinde kirlenme veya bozulmaya neden olursa kendi varlığını da bir bakıma tehlikeye sokacaktır. Tam tersi olarak bu değerlere bir zenginlik katarsa aynı zamanda kendi sürekliliğini de sağlamış olacaktır. Bir taraftan turizm doğal, kültürel ve tarihi alanların korunması yanı sıra altyapının geliştirilmesi bağlamında çevreye pozitif katkılar sağlarken, diğer taraftan ise, yarattığı görüntü, su, hava ve gürültü kirliliği gibi sorunlar nedeniyle de çevreyi olumsuz yönde etkilemektedir. Neticede turizmden daha fazla gelir elde etmek için, kaynakların mevcut potansiyelinin üzerinde kullanılması, başka bir deyişle, sınırlı kaynaklar üzerinde aşırı kullanımın söz konusu olması bu kaynakların bir kısmının giderek yok olmasına zemin hazırlanmaktadır (İTO, 2007: 146).

Bu bağlamda turizm kaynaklarının kullanımında sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için, koruma kullanma dengesi içerisinde çevre duyarlılığının sağlanması icap etmektedir. Bunların başında da turizmin çevre üzerindeki olumsuz etkilerini ya tamamen ortadan kaldırmak ya da en az seviyeye indirmek gelir. Ayrıca kaynakların koruma kullanma dengesi gözetilerek doğru bir planlama ile aşırı kullanımların önüne geçilmesi gerekir. Başka bir ifadeyle, çevresel bozulma ortadan kaldırılarak, süreklilik sağlanmalıdır. Bu anlamda turizme açılan veya açılacak olan yöreler ile ilgili hazırlanacak çevresel etki değerlendirmesi (ÇED) raporları sayesinde, turizm alanlarının ne boyutta bir turizm aktivitesini kaldırabileceği mutlak surette ortaya konulmalıdır. Bu da sürdürülebilir turizm açısından son derece önemlidir. Çünkü bu aynı zamanda hem turizm kalitesinin artırılmasını sağlarken hem de aşırı kullanıma bağlı olarak doğal ve kültürel kaynakların yok olmasını ortadan kaldırılabilecektir.

Bu anlayış doğrultusunda, Fatih ilçesinde çevre düzenlemesi gözden geçirildiğinde yer yer farklılık görülmektedir. Örneğin Sultanahmet semti, çevre düzeni bakımından estetik bir görünüm sunmaktadır. Oysa aynı durumu Aksaray semti genelinde pek de görmek söz konusu değildir. Burası da ilçenin önemli turistik

alanlarından olmasına rağmen çevre düzeni açısından oldukça kötü bir izlenim vermektedir.

Benzer durum, Eminönü Meydanı ve Mısır Çarşısı için de söz konusudur. Bu mekânların çevresi de çeşitli eşya (giyim eşyası, kitap, parfüm, su, simit vs. gibi) satan seyyar satıcılar tarafından işgal edilmiştir. Ayrıca Eminönü'nden Balat istikameti yönünde, yol kenarlarına veya kaldırımlara araçların gelişigüzel park edilmesi de bir diğer olumsuz görüntüyü oluşturmaktadır. Aynı şekilde kaldırımları işgal eden lokanta ve market gibi ticari iş yerlerinin varlığı da çevresel düzen açısından bir diğer olumsuzluktur.

Bu bağlamda, turizmde mevcut durum, turizm aktivitesi başlığı altında yerli ve yabancı turistlere yapılan anketlerle tespit edilmeye çalışılmıştır. Anket formunda yer alan en önemli sorulardan biri de “Fatih ilçesinin görsel estetiğini en çok hangi durum bozmaktadır” oluşturmıştır. Bu soruya ankete katılan yerli turistlerin %32 araç trafiği, %26 düzensiz ve çarpık yerleşme, %22 seyyar satıcılar, %12 kalabalık insan grupları, %8 restore edilen yerler ve inşaatlar şeklinde cevap vermiştir. Bu cevaplar çok önem arz etmekte, çünkü turizmin geliştirilmesi adına belirtilen sorunlar ele alınmalı ve çözümler aranmalıdır.

5.5. TURİZM VE TERÖR

Terör, turizm olumsuz yönde etkileyen faktörlerden biridir. Öyle ki, turizm ülkelerinde veya bölgelerinde karmaşa yaratarak ekonomik, sosyal ve politik sorunların belirmesine neden olan terörizmin, aynı zamanda gerek turizm bölgelerine gerekse de turistlere yönelik eylemleri ile turizmin gerilemesine sebep olmaktadır (İTO, 2007: 147). Özellikle de terör eylemleri ile yaratılan güvensizlik ortamı, hem turistik mekânlara yönelen turist sayısını azaltmakta hem de işletmelerin faaliyet maliyetlerini artırmaktadır. Aynı şekilde, terörizmin toplumlar üzerinde oluşturduğu baskı ve gerginlik, başta turizm, ulaşım, alışveriş ve alışkanlıkları doğrudan etkilemektedir. Bu durum da hem ülkenin satın alma ve üretim yapılarını değiştirmekte hem de uluslararası ticareti etkilemektedir. Terörizme bağlı olarak ortaya çıkan bu güvensizlik ortamı, daha risk almak zorunda kalan işletmeler için de pazarın çekiciliğini azalmaktadır (Yılmaz ve Yılmaz, 2005: 43).

Diğer taraftan turistik bölgelere yapılan terör saldırıları, turistik mekânları veya turistleri hedef aldığı anda ortaya konulan ilk tepki bu bölgelerin seyahat planlarından çıkarılması olmaktadır. Başka bir deyişle, buralara yapılması planlanan seyahatlerin ertelenmesi ya da iptal edilmesi olmaktadır. Buna bağlı olarak da turizm gelirlerinin azalması, ülke ve bölge ekonomilerini etkilemesi yanında turizm sektörü içerisinde bulunan bütün sektörleri veya kişileri de direkt veya dolaylı olarak olumsuz yönde etkilemektedir (Yılmaz ve Yılmaz, 2005: 43).

Pek çok ülkede olduğu gibi terör olayları, zaman zaman ülkemizde de turizm sektörünü hedef almaktadır. Öyle ki bu olayların arttığı yıllarda özellikle yabancı turist rezervasyonlarında iptaller yaşanmakta; bu da turist sayısında önemli düşüşlere yol açmaktadır. Çünkü bu durum, ülkemizin dış dünyada güvensiz bir ülke olarak algılanmasına neden olmaktadır. Netice de bu olaylar, bir taraftan turizm sektörünü ve sektörde yer alan girişimcileri olumsuz etkilerken diğer taraftan ülke ekonomisinde büyük zararlar vermektedir.

Bu doğrultuda gerek Fatih gerekse de İstanbul'un diğer yerlerinde son yıllarda meydana gelen başta canlı bomba eylemleri şeklinde gerçekleştirilen terör olayları, bölge ve ülke turizmine olumsuz yansımaktadır. Örneğin; 12 Ocak 2016 tarihinde Sultanahmet Meydanı Dikilitaş önünde toplu halde bulunan Alman turist kafilesini yönelik canlı bomba saldırısı bunlardan biridir. Yine, 28 Haziran 2016 tarihinde Atatürk Havalimanı dış hatlar terminaline yönelik gerçekleştirilen saldırı bir diğeridir. Son yıllarda bunlara benzer pek çok terör olayının yaşanması söz konusu olmuştur. Bütün bu yaşanan elim olaylar, tüm dünyanın İstanbul'a olan bakış açısını değiştirmiştir. Neticede de turistler, güvenlik kaynaklı sebeplerden ötürü İstanbul'a yapacakları ziyaretlerini ya iptal etmiş ya da durdurmuşlardır. Bu durum turist sayılarına da yansımıştır. Nitekim 2016 yılının ilk yedi ayına ait yabancı turist sayıları ile 2015 yılının aynı dönemine ait olanlar karşılaştırıldığında (bkz. Tablo 5.1), önemli azalışların yaşanmasında terör olaylarının muhtemel etkisinin olduğu düşünülmektedir. Böylece, terör olayları ile turizm arasında önemli bir ilişkinin söz konusu olduğu ortaya çıkmaktadır.

Yukarda verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere, ülkemizi hedef alan bu elim olaylar, aynı zamanda İstanbul ilinin dolayısıyla da Fatih ilçesinin turizm açısından darbe yemesine de sebep olmuştur.

5.6. YABANCI TURİST PROFİLİNDEKİ DEĞİŞMELER

Ülkemiz turizminin ekonomik durumu üzerinde tesiri olan bir diğer etmen yerli ve yabancı turist profilindeki değişimlerdir.

Tablo 5.21. Türkiye'ye Gelen Turistlerin Ükelere Göre Dağılımı (2013-2015).

Ülke	2013	%	2014	%	2015	%
Almanya	1.179.397	11,3	1.205.976	10,2	1.298.235	10,5
Rusya	573.528	5,5	589.950	5	489.014	3,9
ABD	503.019	4,8	533.442	4,5	562.377	4,5
Fransa	478.258	4,6	494.315	4,2	464.262	3,7
İngiltere	456.172	4,4	497.561	4,2	527.334	4,2
İtalya	437.522	4,2	466.030	3,9	351.338	2,8
İran	386.339	3,7	590.920	5	755.707	6,1
Hollanda	284.748	2,7	298.959	2,5	302.238	2,4
Libya	261.476	2,5	265.115	2,2	230.123	1,9
Ukrayna	246.950	2,4	257.560	2,2	270.428	2,2
Irak	241.262	2,3	354.063	3	492.318	4
Azerbaycan	228.630	2,2	240.433	2	229.375	1,8
Suudi Arabistan	223.150	2,1	322.508	2,7	412.251	3,3
İspanya	201.065	1,9	235.834	2	187.842	1,4
Suriye	172.449	1,6	228.379	1,9	343.840	2,8
Diğer	4.600.872	43,9	5.261.938	44,4	5.401.895	43,5
Toplam	10.474.837	100	11.842.983	100	12.318.577	100

Kaynak: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2016).

İstanbul'a gelen turistlerin ülkelere göre dağılımı incelendiğinde, Alman turistler yüzdelik oranda düşüş göstermesine rağmen sayı olarak birinci sıradaki yerlerini korumuşlardır. İran'dan gelen turist sayısının ise yaklaşık iki katı artış gösterip, Suudi turistlerin sayısında ise %50 artış gözlenmiştir. Fransa, Rusya, İngiltere, İtalya, Hollanda, İspanya, Libya gibi ülkelere gelen turist sayısında düşüş görülmektedir. Avrupa ülkelerinden gelen turistlerin sayısının yüksek olması İstanbul'un tarihi ve kültürel yapısının çekiciliğinden kaynaklanmaktadır. Suriye'den gelen turist sayısında artış görülmüş bu artış savaştan kaçıp ülkemize sığınanların turist statüsünde değerlendirilmesinden kaynaklanmıştır (Tablo 5.21). Diğer taraftan, turistlerin profilinin Ortadoğu ülkelerine kaymaya başlaması gelen turist kalitesini düşürmüş, ortalama harcamalar azalmıştır.

ALTINCI BÖLÜM

İLÇE TURİZMİNİN SWOT ANALİZİ

Fatih ilçesinin bulunduğu tarihi yarımada, medeniyetler tarihinden günümüze dek önemli bir merkez olmuştur. Bu yerleşim yerinin Romalılarla başlayan tarih serüveni Bizanslılarla devam etmiş Müslüman toplulukların defalarca yaptığı fethetme girişimlerinin başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra 1453 yılında Osmanlı devleti hükümdarlarından Fatih Sultan Mehmet'in fethetmesiyle Müslüman-Türk memleketi haline gelmiş ve Osmanlı devletinin merkezi yaklaşık 570 yıl başkentliğini yapmıştır. Fatih ilçesinin o geçmiş tarihi zamanların İstanbul'u olarak kabul edildiğinden yola çıkılırsa, bahsedildiği gibi her hâkim olan devletin başkenti olmasının altında yatan birçok neden vardır. Bunlardan en önemlisi sahip olduğu uygun iklim koşulları yanında Asya ve Avrupa'yı birbirine bağlayan noktada yer alması, yani konumudur.

6.1. İLÇE TURİZMİNİN GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLERİ

Fatih ilçesinin zengin bir kültürel ve tarihi birikime sahip olmasından dolayı turizm açısından da önem arz edecek bir potansiyelin varlığını doğurmuştur. Fatih ilçesinin kuşkusuz en güçlü yanı da sahip olduğu bu kültürel ve tarihi zenginliktir. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren yıkılan Osmanlı devletinden kalma tüm eserler Ulu Önder Atatürk tarafından muhafaza altına alınmış ve birçok eser müzelere vakfedilmiş ve birçok defa yenilemeleri yapıp günümüze kadar ulaştırılmıştır. 1990'lı yıllardan sonra Topkapı Sarayı, Ayasofya, Sultanahmet Camii, Eminönü, Tarihi Kapalı Çarşı ve bazı kültürel öneme sahip yerler sit alanı olarak kabul edilmiş ve bu sit bölgeler çevresinde imara izin verilmemeye başlanmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın DÖSSİM, Müzeler ve Türbeler Vakfı ve Sultanahmet Cami'si ise, Sultanahmet Cami Derneği gibi kurumlara bağlı oldukları için bu tarihi ve turistik yapılar her zaman korunma altında ve ziyaretçilere kontrollü ve denetimli bir şekilde açılmıştır. Bu sayede hem bu yapılar korunmuş hem de ülke turizmi için tanıtım ve gelir kaynağı olmuştur.

Morfoloji turizm ilişkisi olarak değerlendirme yapılırsa, yedi tepe üzerinde yer alan yarımada'nın turizm yükselti, eğim, bakı ve deniz ilişkisi oldukça girift bir yapıdadır. Morfoloji şehirselleşen turistik yerleşimlerinde görsel estetik ile birlikte turist

gezileri ve ulaşımları üzerinden etki etmektedir. Nitekim tarihi yarımada eğimli bir arazi yapısı görüldüğü için turist gezileri belli noktalarda zor olmaktadır. Fakat eğimin az olduğu Millet Caddesi-Aksaray-Beyazıt-Çemberlitaş-Sultanahmet hattından yaya turist akışı gerçekleşmektedir. Bahsi geçen hat üzerinde T 1 (Bağcılar-Kabataş) Tramvay hattı geçmektedir. Bunun haricinde yükselti farkının ortalama 200 metre civarında olduğu tarihi yarımada da yer alan yüksek noktalardan örneğin; Süleymaniye Camii ve çevresi seyir zevki ve görsel estetik açısından oldukça önem arz eden yerlerdendir. Bir diğer husus ise kıyılarıdır. Tarihi yarımada da deniz ulaşımı sayesinde kruvaziyer gemiler gelmekte ve bu gemilerin taşıdığı yolcular Eminönü veya Yenikapı iskelelerinden ilçeye akın etmektedir. Burada en önemli ve belirgin nokta ise iskelelerin ilçe merkezlerine ulaşım açısından oldukça uygun yerlerde bulunmasıdır.

Fatih ilçesi, kongre turizmi için yeterli olmasına rağmen büyük kongre salonlarının mevcut olmayışı kongre turizminin gelişmesi açısından en büyük sorunu teşkil etmektedir. Şüphesiz bunda, Fatih ilçesinin eski bir yerleşme alanı olmasının etkisi büyüktür. Nitekim bu durum yeni yapılaşmanın önüne geçmesinden dolayı büyük kongre ve sergi saraylarının yapılamamasına sebebiyet vermiştir. Fatih ilçesinin kongre turizminin geliştirilmesi için Fatih Belediyesi'nin imar planlarında geniş arazilere yer vermesi ve ayrıca kongre turizmini destekleyici projeler sunması gerekmektedir. Fatih ilçesinin daha çok kültürel ve tarihi turizme ağırlık vermesinden dolayı kongre turizmi sadece yakın yerlerde yapıldığı için ilgi çekmektedir.

İslam inancının temel eserlerinden olan camiler, İslam dinine bağlı turistlerin inanç turizmi kapsamında ele alındığında daha çok ziyaret edilen mekânlar olduğu söylenebilir. Bu yönüyle Ortadoğu'dan gelen Arap turistlerin yanı sıra Türkiye Cumhuriyetlerinden gelen turistlerin de oldukça ilgi gösterdiği yapılardır. Yine ayrıca ülkemizi ziyarete gelen Avrupalı turistler İslam dinine olan meraklarından dolayı bu tarihi İslam eserlerini gezip görme ihtiyacı hissetmektedirler.

Diğer taraftan inanç turizmi kapsamında, ilçede yer alan en önemli kiliselerden birinin önceden camiye, camiden de müzeye dönüşen Ayasofya Kilisesi olduğunu bilinmektedir. Ayasofya Kilisesi'nden sonra en önemli kilise ise Aya İrini'dir ki bu kilise de Ayasofya müzesinin hemen yanı başındadır. Fatih ilçesinde yer alan kiliselerin çoğunun Rum/Ortodoks ve Ermeni/Katolik kiliselerinden oluştuğunu ve bunların İstanbul'un tarihi geçmişinin birer parçası olduğunu kabul edersek, bu kiliselere ziyarete

gelen birçok Katolik ve Ortodoks mezhebine inanan Hristiyan din âleminde bağlı turistlerin oluşturduğu ifade edilebilir.

Fatih ilçesinde yıl içerisinde yapılan festivaller de ilçe turizminin güçlü yönlerinden birini oluşturmaktadır. Bunlardan en önemlisi ise 2005 yılından beri düzenlenen, *İstanbul'da Lale Zamanı* adlı festivaldir. Sultanahmet Meydanı'nda şölen ve etkinlikler düzenlenmekte, Ayasofya Meydanı'nda ise dünyanın en büyük *lale halısı* serilmekte ve bu da tarihi yarımada'ya gelen ziyaretçilerin ilgisini çekmektedir. Ayrıca *Uluslararası Fatih Gençlik ve Spor Festivali*, *Beyazıt Kitap ve Kültür Fuarı* ve *Yenikapı Sahili Ramazan Etkinlikleri* ile ilçe turizmi olumlu yönde etkilenmektedir. Özellikle Yenikapı Sahili Ramazan Etkinlikleri ile yerli turist sayısında artış görülmektedir.

İlçe turizminin zayıf yönleri gözden geçirilecek olursa, en başta son yıllarda meydana gelen terör saldırıları gelmektedir. Ülke siyaseti ile de yakından ilgisi olan siyasi sorunlar da ilçe turizmini direkt etkilemektedir. Örneğin: 24 Kasım 2015 yılında düşürülen Rus uçağının ardından Türk-Rus ilişkileri zarar görmüş ve Rus hükümeti vatandaşların Türkiye'ye gidişlerini yasaklamıştır. Mavi Marmara olayı ile Türk-İsrail ilişkileri 2015 yılına kadar anormal seviyede seyretmiştir. Bu örneklerle İran'ı da ekleyebiliriz. Tüm bu siyasi sorunlar öncelikle hem ülke hem de İstanbul turizmini doğrudan etkilemektedir. Bu sorunlar sebebiyle gelen turist sayısı azalmakta buna bağlı turizmden elde edilen gelirler düşmektedir.

Fatih ilçesinde suç oranlarının yüksek olması da ilçe turizmini olumsuz yönde etkileyen zayıf yönlerden biridir. İlçeye gelen turistlerin daha önce de değinildiği gibi, terör kaynaklı güvenlik sorununu göz önünde bulundurması ve hırsızlık, gasp, yankesicilik gibi suçların mevcudiyetine bağlı güvenliğinin sağlanmasını talep etmektedir. Bu konuyla ilgili olarak suç oranının yüksek olduğu Kumkapı, Aksaray semtlerinde turistler açısından güvenliğin yeterince sağlanamaması ilçenin zayıf yönlerinden birini oluşturur. Ayrıca hanutçuluk adı verilen korsan ürün satıcıları da gezmeye gelen turistlere çok büyük sıkıntılar çıkarmaktadır.

Fatih ilçesinin şüphesiz en önemli sorunlarından birisi de imar planındaki düzensizlikler ve çarpık kentleşmedir. Ayrıca örneklerine oldukça sık rastlanılan izinsiz yapılaşma ve kaçak kat sorunu görsellik açısından kentin silüetini bozmakta, izinsiz yapılaşma belirli noktalarda trafik akışını zorlaştırmaktadır. Şehrin işleyişini zorlaştıran

bu durum karşısından Fatih Belediyesi'nin yapacağı plan ve projeler önem arz etmektedir.

İlçede yapılan kültürel etkinliklerin vatandaşların yeterince ilgi göstermemesi sonucu turistlerin de yeterince katılamamasına sebebiyet vermiştir. İBB ve Fatih Belediyesi'nin yapmakta olduğu festival ve etkinlikler sayısı arttırılmalıdır.

İlçe turizmini tanıtıcı etkinliklerin ve uluslararası turizm fuarlarında yeterince tanıtımların yapılamaması da ilçe turizminin yeterince gelişmesinin önündeki en büyük engellerden biridir.

6.2. İLÇE TURİZMİ İLE İLGİLİ TEHDİT VE FIRSATLAR

Fatih ilçesi İstanbul'un kalbinde yer aldığı için özellikle ulaşılabilirlik açısından çok uygun bir mevkidedir. Turizm faaliyetlerinin gerçekleşmesinin en başında da ulaşılabilirlik geldiğine göre, bu anlamda Fatih ilçesi pozitif anlamda önemli avantajlara sahiptir. Yapımı tamamlanan Osmangazi ve Yavuz Sultan Selim köprülerinin karayolu trafiğini rahatlatırken, yapımı devam eden 3. Havalimanı, Avrasya Tüp Geçit projesi ile diğer projeler, ilçenin ulaşımına doğrudan ve dolaylı katkı sağlamaktadır. Böylece, İstanbul'da yapılan ulaşım yatırımlarının tümü İstanbul ve bölge açısından önem arz ederken Fatih ilçesi de bundan yeterince pay almaktadır.

İstanbul'un önemli avantajlarından birisi de dünyanın ulaşım imkânları açısından kavşak noktasında yer almasıdır. İstanbul'a ulaşım havayolu ile ülke içinden maksimum 1 saat 57 dakikada, ülke dışından maksimum 20 saat içerisinde sağlanabilmesi, Fatih ilçesine olacak olan turist akışını kolaylaştırmıştır. Diğer taraftan, Atatürk ve Sabiha Gökçen havalimanlarının yanı sıra inşası devam eden 3. havaalanı projesinin tamamlanması ile ulaşım bakımından daha önemli avantajlar kazanılmış olacaktır.

Fatih ilçesi eşsiz bir turistik potansiyele sahiptir ve bu potansiyel İstanbul il genelinden bağımsız düşünülemez. Çünkü tüm ilçeler birbirine hem ulaşım hem de iletişim açısından bağlıdır. Bu sayede, imkân açısından yaratılacak fırsatlar ilçenin turistik açıdan daha ileri bir seviyeye gelmesini sağlayacaktır. Bugün dünyanın önde gelen turizm ülkeleriyle olacak olan yarış önde götürmesi için hem yerel hem de ulusal bazda yapılacak turizm reformuyla sağlanabilir. Tabi turizm tek başına bir olgu olarak

düşünülemez. Çünkü beşeri bir hareket olduğu için turizm tüm çerçevesiyle değerlendirilmelidir. Ülkenin sanatsal, sportif ve siyasi başarısı ve bununla birlikte turizme önem verecek hamlelerde bulunulması, turizmin önünü açmakta kolaylık sağlayacaktır.

Ülke siyasetinin doğru bir şekilde belirlenmesi ve uluslararası ilişkilerde atılacak doğru adımlarla birlikte ülke içerisinden dış dünyaya güven veren bir ortam hazırlayacaktır. Nitekim Türkiye siyasi anlamda bütünlük ve bölgesel anlamda terörden arındırılmış bir ülke haline geldiğinde ve ayrıca başta komşu ülkeler olmak üzere diğerleriyle de sıfır sorun yaşayacağı zaman, daha önce de belirtildiği üzere, turizm alanında güvenli bir liman konumunda olacaktır.

Göç olgusu İstanbul ilinin en temel sorunlarından birisidir. Mega kentin yoğun göç alması sonucu hem olumlu hem de olumsuz anlamda etkileri ortaya çıkmıştır. Fatih ilçesi de göç alan yerlerden biridir. Bu sayede kayıt dışı insan sayısı oldukça fazladır ve bu sayede iş gücü ihtiyacının karşılanması kolay olmasını sağlamış olsa da nüfusun fazla olmasına bağlı olarak;

- Suç oranının yüksek olması
- Belli bölgelerde terör kaynaklı olayların meydana gelmesi
- Plansız, çarpık kentleşmenin ortaya çıkması
- Kayıt dışı, kaçak ürün kullanımının artması
- Uyuşturucu kullanımının artması
- Altyapı hizmetlerinin yetersiz kalması gibi sorunların meydana gelmesine sebep olmuş, bu da turizme olumsuz yönde yansımıştır.

Fatih ilçesinin kültürel turizmi açısından düşünüldüğünde sahip olduğu potansiyelinden yeterince faydalanılamadığı sonucuna ulaşılabilir. Bu doğrultuda yapılacak doğru tercihlerle ilçede yer alan diğer tarihi ve kültürel öneme sahip yapıları en kısa sürede restore ederek ilçe turizm envanterine kazandırmak uygun olacaktır. Ayrıca zabıta ve diğer güvenlik birimlerinin Sultanahmet, Topkapı Sarayı, Kapalı Çarşı ve Ayasofya gibi turistlerin yoğun olduğu yerlerde bulunan hanutçularla mücadele anlamında radikal kararlar alınmalı ve bu mücadelen asla vazgeçmemelidir. Belki bu sayede turistlerin mali açıdan sıkıntı yaşamadan ülkelerine dönülmesi sağlanabilir ve daha fazla mağdur sayısına ulaşılmadan ülke turizminin leke almaması sağlanmış olur.

Fatih ilçesinin Avrupa ve Asya ülkelerinin kavşak noktalarında yer almasından ötürü ve ayrıca altyapısının müsait olmasıyla da kongre turizmi adına önemli gelişmeler sağlanmıştır. Bunlara rağmen ilçe kongre turizmi açısından yetersiz kalmıştır. Bu bağlamda yapılacak birkaç kongre binasının ilçenin turizmine doğrudan katkı sağlayacağı muhakkaktır.

Fatih ilçesinin turizmi için yetersiz olan öğelerden biri de tanıtımdır. Uzun çağ olarak belirtilen günümüzde televizyon reklamları ve internet ile tanıtıma ciddi manada katkılar yapılabilir. Fatih ilçesi hakkından düzenlenecek internet siteleri ile reklam alanında önem arz edecek gelişmeler sağlanabilir. Ayrıca İBB, Fatih Belediyesi ve çeşitli kamu kurum ve yahut kuruluşlarca düzenlenecek organizasyon, festival, şölen ve tanıtım günleri ile ilçenin tanıtımına fayda sağlayacak sonuçlar elde edilebilir.

Şehir imar planı incelendiğinde, şehrin yoğun turist çeken Sultanahmet Camii, Topkapı Sarayı, Ayasofya Müzesi, Yerebatan Sarnıcı ve diğer yoğun turist çeken yerler Fatih belediyesi ve İBB'nin alacağı kararla özel koruma alanı olarak kabul görülmeli ve tarihi yarımada'nın genel anlamda turistik sit alanı olarak tanımlanması gerekmektedir.

İBB, İstanbul Valiliği, Fatih Belediyesi ve Kaymakamlığı TURSAD, TÜROB, TURSAB, ATİD, TTYD gibi turizm dernek ve kuruluşlarıyla uyum içinde olabilecek şekilde çalışmalı ve yapılacak istişare ile Fatih ilçesinin turizmine olumlu manada ne tür katkılar sunulabilir bunları tartışmalıdır. Ayrıca hükümetlerin politikalarına bağlı olmadan yapılacak turizm teşvik ve kredi paketleri ile maddi anlamda turizme destek olunmalıdır. Ayrıca ülkeye giriş yapan tüm ziyaretçilerin seyahat sigortası yaptırmalarının zorunlu hale getirilmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Diğer taraftan, Kumkapı ve Aksaray semtlerinin daha önce de belirtildiği gibi, güvenlik açısından sıkı denetime tabi tutulması ve suçla mücadelenin bu semtlerde etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Sonuç itibariyle uygun iklim koşulları yanı sıra şehrin sahip olduğu turistik kaynaklar, turizm adına önemli değerlerdir. Ancak bu değerlerin önemsenip turizm adına daha da değerli kılınacak olması ile ilçe turizmi, hak ettiği seviyeye ulaşacaktır. Bu doğrultuda altyapı yatırımları, güvenlik ve tanıtım gibi unsurlar önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar, Makaleler, Tezler:

Ahunbay, Ziya, *Mimar Sinan'ın Yapıları*, İTÜ Mimarlık Fak. ss. 249, İstanbul 1988.

Akar, Ahmet, *Ayasofya'da Bulunan Türk Eserleri ve Süslemelerine Dair Bir Araştırma*, ss. 289, İstanbul 2006.

Akbaş, Elif, *İstanbul İli Fatih İlçesi İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Duygusal Zekâ Düzeylerinin Belirlenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Yeditepe Üniversitesi, İstanbul 2006.

Albustanlıoğlu, Tulga, *Turizm Coğrafyası*, Başkent Üniversitesi SBMYO Turizm Rehberliği, Ankara 2012.

Alkan, Turan, “Tarih ve Toplum- Cennetle Müjdelenen Bir Zalim”, c. 9, ss. 47-375, İstanbul 1988.

Arslan, Aytuğ, “İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin Turizmdeki Yeri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, c. 7., İstanbul 2013, 29.

Atasoy, Nurhan, *Osmanlı Sarayları*, İstanbul Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü 2002.

Atasoy, Sümer “Türkiye’de Müzecilik” Cumhuriyet Dönemi Türk Ansiklopedisi 46, ss.1458-1471. 1984 İstanbul.

Ayvaz, Özkan, (2004), *“İstanbul’un Fatih İlçesinde 2003 Yılı Ocak Ve Haziran Aylarında Havanın Mantar Florasının İncelenmesi”*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi

Babbie, Reperback, “*Survey Research Methods*”, P A50 B112, 338 p. California (EUA). Wadsworth 1973.

Bahar, Ozan, Kozak, Nazmi, “*Turizm Ekonomisi*”, Detay Yayıncılık, Ankara 2006.

Baltacı, Cemalettin “*XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*”, ss. 19, 1976 İstanbul.

Başaran, Cemal, “*Arkeolojiye Giriş I–II*”, 2.Baskı, Aşiyen Kitabevi, Erzurum 1995.

Başaran, Cemal, “*Çağdaş Müzeciliğimiz*” Akademik Araştırmalar 1, ss.16 – 18. 1966.

- Bey, Ahmet, (H. 1332). “*Devleti Osmaniye’nin Teessüs Ve Takarrürü Devrinde İlim Ve Ulema*”, Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası, C. I, Sf. 2. 1992.
- Coltman, Michael, “*Introduction to Travel and Tourism: An International Approach*”, New York 1989.
- Coşkun, Hamdi, “*Belediyelerin Eğitim ve Kültür Faaliyetleri; Fatih Belediyesi Örneği*”, Yüksek Lisans Tezi, Aydın Üniversitesi, İstanbul 2013.
- Çelik, Baran, “*Açık Havada 2500 Yıllık Bronz Bir Anıt, Yılanlı Sütun*”, Vakıf Restorasyon Yıllığı, ss. 6. 2013.
- Çelik, Mehmet, “*Resmi İnciller: Kaynakları, Yazarları ve Hristiyan Literatüründeki Yerleri*”, ss. 19, Erzurum 1981.
- Çobanoğlu, Ahmet, “*Yeni Camii Külliyesi*”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c. 43, ss. 439-442, İstanbul 2013.
- Çokhamur Emel, “*İstanbul’da Bulunan Bizans Dönemi Mozaikleri: Kariye Müzesi*”, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2012.
- Dağ, Mehmet, “*İslam Eğitim Tarihi*”, ss. 112, Ankara 1974.
- Demirhan, Ömer, “*Osmanlı Padişah Türbeleri Ottoman Rulers’ Tombs*”, Hilâl. Studi turchi e ottomani 2, s. 7-100. 2013.
- Derman, Uğur, “*Yeni Cami Çeşme ve Sebilinin Kitabesi*” Meşk Yayıncılık, ISBN 978-605-61141-4-4, İstanbul 2011.
- Doğanay Hayati, Serhat Zaman, “*Türkiye Turizm Coğrafyası*”, (Güncellenmiş 4. Baskı). Pegem Akademi Yayınevi. Ankara 2013.
- Doğanay, Hayati, “*Türkiye Beşeri Coğrafyası*”, Pegem Akademi Yayınları, Erzurum 2014.
- Doğanay, Hayati, “*Türkiye Turizm Coğrafyası*”, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya 2001.
- Doğaner, Suna, “*Türkiye Turizm Coğrafyası*”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Çantay Kitabevi, İstanbul 2001.

- Eker, Mehmet, “*Hayalden Gerçeğe Kızılcahamam-Çamlıdere Jeoparkı*”. (s.172), Kızılcahamam Belediyesi Kültür Yayınları Dizisi, Ankara 2012.
- Emekli, Gözde, “*Bergama’nın Turizm Coğrafyası ve Turizmin Sosyo Ekonomik Etkileri*”, Bergama Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir 2001.
- Emekli, Gözde, “*Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm*”, Ege Coğrafya Dergisi, 15 (1-2), 51-59. 2006.
- Engin, Aylin, “*Ayasofya Külliyesi ve Fatih Medresesi*”, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul 1995.
- Eralp, Ziya, “*Genel Turizm*”, Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Basımevi. Ankara 1983.
- Eraslan, Şehriban, “*İstanbul Büyük Saray Mozaiklerindeki Gri fon Betimlemeleri: Roma Döneminin Benzer Örnekleriyle İkonografik ve Sanatsal İlişkisi*”, Cedrus II. Akdeniz Üniversitesi, Antalya 2014.
- Eren, İmre, “*Fatih İlçesinde Yeni Aya Kapı Hamamı Restorasyon Projesi*”, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ, İstanbul 2000.
- Erinç. Sırrı, “*Tatbiki Klimatoloji ve Türkiye’nin İklim Şartları*”, İstanbul Teknik Üniversitesi Hidrojeoloji Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1957.
- Erünsal, İsmail ve diğ., “*Osmanlılarda Sahaflık ve Sahhaflar: Yeni Bazı Belgeler ve Bilgiler*”, The Journal Of Ottoman Studies XXIX, İstanbul 2007.
- Evans, N. Campbell, D., “*Strategic Management for Travel and Tourism*”, Oxford, 2002
- Eyice, Semavi, “*Beyazıt Camii ve Külliyesi*”, Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi, Cilt: 06, s. 45, İstanbul 1992.
- Eyice, Semavi, *Ayasofya 1*, Yapı Kredi Yayınları, s. 3-4, İstanbul 1984.
- Eyice, Semavi, *Ayasofya*, Yapı Kredi Bankası Kültür ve Sanat Hizmetleri, S. 3-7, İstanbul 1984.
- Eyice, Semavi. “*Les Bedesten’s Dans L’Architecture Turque*” Atti Del Seconda Congresso Internazionale Di Arte Turca, s. (113-117), s. 117;, Venezia 1963.

- Freely, J. Çakmak, Ahmet, Selahattin Özpallabıyıklar ed. (Türkçe). İstanbul'un Bizans Anıtları, Yapı Kredi Yayınları, s. 37, ISBN: 975-08-1030-9, İstanbul 2005.
- Gerçek, Fuat, “*Türk Müzeciliği*”, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1.Baskı, Ankara 1999.
- Güleç, Atilla, “*Fatih Camii Ve I. Mahmut Kütüphanesi Harç Ve Sıvalarının Karakterizasyonu*”, Vakıf Restorasyon Yıllığı, Sayı: 7, İstanbul Üniversitesi, 2013.
- Güleryüz, Naim, (ve fotoğraf İzzet Keribar), “*Türkiye Sinagogları*”, Cilt 1: İstanbul Sinagogları, s. 40–67. 2008.
- Güleryüz, Naim, “*Osmanlı İstanbul’u- Fetih Öncesi ve Feth-i Hakani Sonrası İstanbul’da Musevi İbadethaneleri*”, s. 443, 29 Mayıs Üniversitesi, İstanbul 2014.
- Gümüş, Fatma, “*İstanbul Fatih İlçesinde Bazı Hava Kirliliği Parametrelerinin Tespiti Ve İrdelenmesi*”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul 1991.
- Gündoğan, Zeynep, “*İstanbul, Samatya ’da Tarihi Çevre Koruma*”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 2011.
- Güngör, Sadife, “*İstanbul Tarihi Yarımada’daki Roma ve Bizans Su Sarnıçları*”, Doktora Tezi, S. 12-28, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul 2005.
- Hazar, Atilla, “*Rekreasyon ve Animasyon*”, sf. 21 Detay Yayıncılık, Ankara 2003.
- Hvenegaard, G.T., “*Using Tourist Typologies for Evotourism Research*” Journal of Ecotourism, 1 (1), s. 7. 2002.
- İçöz, Orhan, *Turizm Ekonomisi*, 3. Baskı, Turhan Kitapevi, Ankara 2005.
- İpşirli, Mehmet, “*Medrese (Osmanlı Dönemi)*”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 28, S. 333-338, 1992.
- Jolliffe, L. and Smith, R. (2001). Heritage, Tourism and Museums: The Case of the North Atlantic Islands of Skye, Scotland and Prince Edward Island, Canada. International Journal of Heritage Studies, (7)2, 149-172, 2001.
- Karaküçük, Suat, *Rekreasyon Boş Zaman Değerlendirme*. Gazi Kitapevi. 23. Ankara 2008.

- Karaman, Sertaç, “*İnanç Turizmi Açısından İznik Ve Bir Uygulama Çalışması*”, II. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi, Balıkesir 2006.
- Kerametli, Can, “*Osmanlı Devri Ağaç İşleri, Tahta Oyma, Sedef, Bağ Ve Fildişi Kakmalar*”, Türk Etnografya Dergisi, Sayı: IV, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1961.
- Kılıç, Ramazan, “*Osmanlı Devleti’nde Medreseler ve Türk Kültürü*”, ss. 456, sf. 205-2016, Ankara 2001.
- Koçyiğit, Filiz, “*Lale Devri Çeşmelerinin Karakteristik Özellikleri*”, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, y. 7, s. 16, Adıyaman 2014.
- Kozak, Metin, *Genel Turizm İlkeler ve Kavramlar*, 6. Basım, Detay Yayıncılık, Ankara 2006.
- Köksal Aydoğan, “*Türkiye Turizm Coğrafyası*” Gazi Büro Kitabevi, sf. 1 Ankara 1994.
- Kunter, Halim. Ülgen, Sami, “*Fatih Camii*”, Vakıflar Dergisi sf. 91-101, İstanbul 1938.
- Kupik, Mustafa, “*Peyzaj Ekolojisi Kapsamında Yeşil Koridorlar: Haliç Bölgesi*”, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, İstanbul 2010.
- Kuran, Ahmet, “*Osmanlı Hünkâr Türbelerinin Yerleşim Özellikleri Üzerine Görüşler*”, 9. Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları:1703, Ankara, c:II. s.389-391. 1995.
- M Meriç, Engin ve Diğ, “*Kuşdili (Kadıköy-İstanbul) Kuvaterner’inin Sedimanter Jeolojisi ve Paleoekolojisi*”. C.Ü. Müh. Fak. Dergisi, Seri A-Yerbilimleri, c.8, s.1. ss.83-91, 1991.
- Macar, Elçin, “*Fener Patrikhanesi*”, Ayraç Yayınevi, Ankara 1996.
- Mcintosh, Goeldner, And Brent Ritchie, J.R. “*Tourism, Principles, Practices, Philosophies*”, Chichester, Brisbane, Toronto, Singapore: John Wiley & Sons, Ins. New York 1995.
- Mcintosh, Gupta, “*Tourism: Principles, Practices, Philosophies*”, s.222-223. den Erol Bulut, 1999, “*Turizmin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Ekonomik Etkileri*”, adlı eserden aktarılmıştır.

- Meriç, Engin ve Diğ, “*Ayamama (Bakırköy-İstanbul) Kuvaterner İstifinin Jeolojisi ve Paleoeolojisi*”. C.Ü. Müh. Fak. Dergisi, Seri A-Yerbilimleri, c.8, ss.1. 1991.
- Nişancı, Ahmet, “*Karadeniz Bölgesi’nin İklim Özellikleri ve Farklı Yöreleri*”, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Birinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi (13-17 Ekim 1986), Samsun 1988.
- Ogan, Aziz, “*Türk Müzeciliğinin Yüzüncü Yıldönümü*” T.T.O.K.Belleteni 61, ss.8 – 19, 1947.
- Oğur, Tekbaş, Faruk. Ömer, “*Anket Nasıl Hazırlanır?*”, GATA Halk Sağlığı AD, Cilt 12, Sayı 9, Sf. 336-338, 2003.
- Olalı, Hasan, Timur, Aytekin, “*Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri*”, Ofis Ticaret Matbaacılık, İzmir 1986.
- Özgen, Leman, “*Mısır Çarşısı, Hayaller Çarşısı*”, Goldnews Dergisi Haziran-Temmuz Sayısı, 09-173, 2016.
- Özgüç, Nazmiye, *Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler*, (5. bs.), Çantay Kitabevi, İstanbul 2007.
- Öztaş, Kemal, “*Turizm Ekonomisi ve Genel Turizm Bilgileri*”, Nobel Yayınları, Ankara 2002.
- Öztürk, Yüksel ve Yazıcıoğlu, İbrahim, “*Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Alternatif Turizm Faaliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma*”, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, (2), 183-195, 2002.
- Öztürk, Yüksel ve Yazıcıoğlu, İbrahim, “*Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Alternatif Turizm Faaliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma*”, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, (2), 183-195, 2002.
- Özyalçiner Adnan, *Üç Dinin Buluştuğu Kent İstanbul*, İnkılâp Yayınevi, İstanbul 2003.
- Pakalın, Mehmet Zeki, “*Osmanlı Tarih Deneyimleri ve Terimler Sözlüğü*”, c. II, ss. 1313-1314, İstanbul 1971.
- Sargın, Sevil, “*Yalvaç’ta İnanç Turizmi*”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Cilt:16, Sayı: 2 Sayfa: 1-18, Elâzığ 2006.

- Sav, Murat, “*Çemberlitaş ve Nuruosmaniye Camii İle Çevresinin Arkeotopoğrafyası*”, Vakıf Restorasyon Yıllığı, s. 5, Vakıflar İstanbul 1. Bölge Müdürlüğü, İstanbul 2012.
- Sayar, Cazibe, “*Haliç ve Civarının Jeolojisi*”, B.Ü. Haliç Sorunları ve Çözüm Yolları Ulusal Sempozyumu, ss. 355-374, İstanbul 1976.
- Semavi Eyice, “*Türk Mimarisinde Bedestenler*”, s. 26; Ekrem Hakkı Ayverdi, “*İstanbul'un Misilsiz Çarşısına Mersiye*”, Milliyet, 28.11.1954.
- Semerci, Fatih, “*Meydanların İşlevsellik Analizi: İstanbul Tarihi Yarımada Örneği*”, Doktora Tezi, ss. 15-27, Selçuk Üniversitesi, Konya 2014.
- Sofuoğlu, Adnan, “*Fener Rum Patrikhanesi ve Siyasi Faaliyetleri*”, Turan Yayıncılık, İstanbul 1996.
- Süslü, Sezen Neysel, “*Devlet Başkanları İçin Yapılan Anıt Mezarların Gelişim Süreci*”, Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul 2005.
- Şahin, Adem, “*İktisadi Kalkınmadaki Önemi Bakımından Türkiye’de Turizm Sektöründeki Gelişmelerin Değerlendirilmesi*”, TOBB, Ankara 2008.
- Şahin, Nilüfer, “*Eminönü ve Fatih İlçelerinin (İstanbul) Kentsel Ekolojik Özellikleri*”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul 2002.
- Şehsuvaroğlu, Haluk, “*Süleymaniye Camii*”, Taha Toros Arşivi, Dosya No: 102-Camiler, 1954, İstanbul 27-29 Haziran 1954.
- Tuğlacı, Pars “*İstanbul Ermeni Kiliseleri*”, Pars Yayın Ticaret Ltd. Şti. İstanbul 1991.
- Tuna, Serpil, “*Türkiye’de Sinagog Mimarisi ve Edirne Büyük Sinagogu*” Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2006.
- Tunca, Toskay, “*Turizm Olayına Genel Yaklaşım*”, Der Yayınları, 272, İstanbul 1983.
- Turan, E. (2012), *Türkiye’de Yabancı Turizm Talebini Artırmada İnanç Turizminin Yeri ve Önemi*, Uzmanlık Tezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım İşletmeleri Genel Müdürlüğü, s. 3-4
- Tutar, Erdinç, “*Türkiye’de Turizm Sektörünün Gelişimi*”, Anadolu Üniversitesi Afyon İ.İ.B.F. ss. 119-132. 1990.

- Unur, Kamil, "*Turizmin Türkiye'nin Ödemeler Dengesine Etkisinin Analizi*", Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 2, Sayı: 3, İzmir 2000.
- Ware Timothy, *The Orthodox Church*, Brookline: Penguin Books, s.6, 1993.
- Yalçın, Ersoy, "Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi'nin Ekümenikliği Tartışmaları ve Gerçekler", Ankara Üniversitesi Türk inkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi S. 50, Güz 2012, ss. 479-514, Ankara 2012.
- Yaraş, Ahmet, "Çağdaş Müzecilik Yolunda Devlet Müzelerinde Çalışan Müzecilerin Sorunları" Kuruluşunun 150. Yılında Türk Müzeciliği Sempozyumu III, Bildiriler, sf. 64-70. 1996.
- Yarman, Arsen, "Osmanlı Sağlık Hizmetlerinde Ermeniler ve Surp Pırgiç Ermeni Hastanesi Tarihi", Ermeni Hastanesi Vakfı, İstanbul 2002.
- Yaylalı, G. F. (2012). "Değişim Sürecinde Tarihi Yarımada ve İmgesel Kimlik", *Doktora Tezi*, S. 45-65, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul
- Yıldırım, Alperen, "Topkapı Sarayı Müzesi Örneği ve Dünya Müzelerindeki Uygulamalar", Uzmanlık Tezi, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Topkapı Sarayı Müze Müdürlüğü, İstanbul 2012.
- Yıldırım, Evren, "Yeni Cami'nin Akustik Açısından Performans Değerlendirmesi" Yüksek Lisans Tezi, İTÜ, Fen Bilimleri Ens. İstanbul 2003.
- Yılmaz, Binnaz, "*Terörizm ve Terörizmin Hedefi Olarak Turizm Endüstrisi*", Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, (Çevrimiçi) www.e-sosder.com ISSN: 1304-0278, Yaz 2005, C.4 S. 13 (3958), 2005.
- Yoldaş, Mustafa, "Karayollarında Yol Sınıflandırması ve Tip Enketlerin İncelenmesi: Eminönü-Fatih Örneği", Yüksek Lisans Tezi, İTÜ, İstanbul 2008.
- Yumrutaş, Halil, "Kentsel Yol Altyapısı Kazılarının Önceliklendirilmesi İçin Cbs Tabanlı Bir Karar Destek Sistemi: Fatih İlçesi Örneği", İTÜ Fen Bilimleri Ens. İstanbul 2014.
- Zaman, Mehmet, "An Example to the Cultural Activities in the Eastern Black Sea Coastal Mountains: Yayla (Mountain Pastures) Festivals". Knowledge,

Creativity and Transformations of Societies (**KCTOS**) Vienna, 6-9 December 2007.

Zaman, Mehmet, “*Doğu Karadeniz Bölümü Geleneksel Yayla Şenliklerine Tipik Bir Örnek: Kadirga-Otçular Yayla Şenlikleri*”, Türk Coğrafya Kurumu, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı: 35, 277–297, İstanbul 2000.

Zaman, Mehmet, “*Doğu Karadeniz Kıyı Dağları’nda Dağ ve Yayla Turizmi*”. Atatürk Üniversitesi Yay. No: 977, Edebiyat Fakültesi Yay. No: 134, Araştırmalar Serisi No: 110, Erzurum 2010.

Zaman, Mehmet, “*Geleneksel Yayla Şenliklerinin Doğu Karadeniz Bölümü Yayla Turizminin Geliştirilmesindeki Rolü*”, Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:6, 187–217, Konya 2001.

Zaman, Mehmet, “*Gümüşhane İli’nin Turizm Potansiyeli*”, Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı: 4, 209–236, Erzurum 2000.

Zaman, Mehmet, “*Trabzon İlindeki Kutsal Mekânların İnanç Turizmi Açısından Değerlendirilmesi ve Geliştirilmesi*”, Atatürk Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:5, Sayı:35, 149–189, Erzurum 2005.

Zaman, Mehmet, “*Trabzon İlinin Turizm Coğrafyası: Potansiyel-Alternatifler-Planlama*”. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yay. No: 999. Edebiyat Fakültesi Yay. No: 137. Araştırmalar Serisi No: 113, Erzurum 2013.

Zaman, Mehmet, “*Türkiye’nin Önemli İnanç Turizm Merkezlerinden Biri: Sumela (Meryemana) Manastırı*”, Atatürk Üniv. Sosyal Bil. Enst. Derg. Cilt:6, Sayı:2, 1–24, Erzurum 2005.

Zaman, Mehmet, Birinci, Salih, “*Orta Asya’dan Ege Bölgesi’ne Uzanan Bir Kültür: Tire’de (İzmir) Sultan Nevruz*”, 10. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi (28 Ağustos-2 Eylül 2012), Kırım/Ukrayna 2012.

Zaman, S. (2005). Kemer’in Turizm Coğrafyası. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). , Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Raporlar, Dergiler, Arşivler:

Aktüel Dergisi, Temmuz-Eylül 2008\No.26, sf. 108, İstanbul.

Döner Sermaye İşletmeler Müdürlüğü, İstanbul'daki Müzeler, 2016, Ankara.

İstanbul İl Kültür Turizm Müdürlüğü, İstanbul İlinin Turizm İstatistikleri, Ağustos Ayı Raporu, 2016, İstanbul.

İstanbul Ticaret Odası, Türkiye'de Turizm Ekonomisi, Yay. No: 2007-69, 2007, İstanbul.

Kültür ve Sanat Dergisi, 2009, İstanbul'un Yeraltı Dünyası, S. 5, İstanbul.

Kültür ve Sanat Dergisi, 2014, Yüzüncü Yılında Türk ve Sanat Eserleri Müzesi, S. 19, İstanbul.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültürel Varlıklar, 2016, Ankara.

Taha Toros Arşivi, Dosya No: 102-Camiler, Nezih Uzel (1985), "İslam Şaheserleri: Sultanahmet Camii", İstanbul.

Türkiye Seyahat Acentaları Birliği, Türkiye Kongre Turizmi Raporu, 2016, İstanbul

World Travel and Tourism Council (WTTC) (2007), (Çevrimiçi)
http://www.wttc.travel/eng/Research/Tourism_Satellite_Accounting/TSA_CountryReports/index.php (10 Ağustos 2007).

Müzeler:

500. Yıl Vakfı Türk Musevileri Müzesi: Karaköy Meydanı, Perçemli Sokak, Karaköy.
Müze Cumartesi günleri kapalı olup Pazartesiden Perşembeye her gün 10:00-16:00, Cuma ve Pazar günleri 10:00-14:00 arası açıktır.

Ayasofya Müzesi: Sultanahmet Meydanı, Fatih, Yaz Sezonu- 15 Nisan- 25 Ekim Arası 09:00 – 19:00, Kış Sezonu- 25 Ekim- 15 Nisan Arası 09:00 – 17:00 arası açıktır.

İstanbul Arkeoloji Müzesi: Sultanahmet, Fatih, her gün açık olup yaz sezonu Nisan-Ekim arası 09:00- 18:00, kış sezonu Kasım-Mart 09:00- 16:00 arası açıktır.

Topkapı Sarayı Müzesi: Sultanahmet, Fatih, Salı günleri hariç her gün Yaz Sezonu- 15 Nisan- 25 Ekim Arası 09:00- 19:00, Kış Sezonu- 25 Ekim- 15 Nisan Arası 09:00 – 17:00 arası açıktır.

Türk İslam Eserleri Müzesi: Sultanahmet, Fatih, her gün açık olup yaz sezonu Nisan-Ekim arası 09:00- 19:00, kış sezonu Kasım-Mart 09:00- 17:00 arası açıktır.

Yerebatan Sarnıcı: Sultanahmet, Fatih, her gün açık olup yaz sezonu Nisan-Ekim arası 09:00- 18:00, kış sezonu Kasım-Mart 09:00- 16:00 arası açıktır.

İnternet Kaynakları:

Türkiye Toprak Haritaları, İstanbul Toprak Haritası, Erişim Tarihi: 25.04.16
http://www.cografyaharita.com/turkiye_toprak_haritalari1.html

Döner Sermaye İşletmeleri Müdürlüğü, 2005-2015 Yılları Arası Müze İstatistikleri, Erişim Tarihi: 07.08.16 <http://dosim.kulturturizm.gov.tr/muze-istatistikleri>

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Türk İslam Eserleri Müzesi, Erişim Tarihi: 14.08.16
<http://www.ibb.gov.tr/sites/ks/tr-TR/1-Gezi-Ulasim/muzeler/Pages/turk-islam-eserleri-muzesi.aspx>

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Sahaflar Çarşısı, Erişim Tarihi: 14.08.16
http://www.ibb.gov.tr/sites/ks/tr-TR/1-Gezi-Ulasim/tarihi_carsilar/Pages/sahaflar-carsisi.aspx

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Tarihi Çarşılar, Erişim Tarihi: 14.08.16
http://www.ibb.gov.tr/sites/ks/tr-tr/1-gezi-ulasim/tarihi_carsilar

İstanbul İl Kültür Turizm, Kongre Turizmi İstatistikleri, Erişim Tarihi 15.08.16
<http://www.istanbulkulturturizm.gov.tr/tr/genel-sayfa/kongre-turizmi>

Fatih Belediyesi, Tarihi Yarımada Fatih'in Tarihçesi, Erişim Tarihi 19.08.16
<http://www.Fatih.bel.tr/icerik/87/bugunku-Fatih/>

National Geograpic, Travellers, Alternatif Yollar, Erişim Tarihi 20.09.16
<http://travel.nationalgeographic.com/travel/city-guides/istanbul-walking-tour-1/>

Kültür Varlıkları Resmî Sitesi, Yerebatan Sarnıcı, Erişim Tarihi: 27.07.16
<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44033/istanbul-yerebatan-sarnici.html>

Fatih İlçe Müftülüğü, Fatih'teki Camiler, Erişim Tarihi: 03.07.16
<http://www.Fatihmuftulugu.gov.tr/inc.php?p=camiiler&id=203>

- İstanbul Arkeoloji Müzesi, Koleksiyonlar, Erişim Tarihi: 14.08.16
<http://www.istanbularkeoloji.gov.tr/koleksiyonlar>
- Fatih Belediyesi, Fotoğraf Galerisi, Erişim Tarihi: 12.04.16
<http://www.Fatih.bel.tr/Gallery.aspx?GalleryID=1110>
- Fatih Belediyesi, stratejik plan, Erişim Tarihi: 17.05.16
<http://www.Fatih.bel.tr/icerik/9640/2015-2019-stratejik-plan>
- Kocamustafapaşa Hamamı, Erişim Tarihi: 14.08.16
<http://www.kocamustafapasahamami.com/kocamustafapasa-hamami>
- Cağaloğlu Hamamı Erişim Tarihi: 14.08.16
<http://www.cagalogluhamami.com.tr/tarihcemiz/>
- Hacı Kadın Hamamı, Erişim Tarihi: 14.08.16 <http://www.hayalleme.com/hizir-bey-haci-kadin-hamami/>
- İstanbul Üniversitesi, Müzeyum, Erişim Tarihi: 14.08.16
http://muzeyum.istanbul.edu.tr/?page_id=6591
- Erişim Tarihi: 14.08.16 <http://www.gedikpasahamami.com/tr/gedikpasahamami-tarih.asp>
- Erişim Tarihi: 14.08.16 <http://www.mihrimahsultanhamami.com/>
- İstanbul Üniversitesi Resmî Sitesi, Erişim Tarihi: 14.08.16
http://www.istanbul.edu.tr/?p=26160&upm_export=print
- İstanbul İl Müftülüğü, Fatih Camii, Erişim Tarihi 27.09.16.
<http://www.istanbulmuftulugu.gov.tr/tarihi-camilerimiz/1092-Fatih-camii.html>
- Erişim Tarihi: 27.09.16 <http://www.turkiyeermenileripatrikligi.org/site/surp-hagop-ermeni-kilisesi-1-bolge-eski-istanbul/>
- Erişim Tarihi: 27.09.16 <http://www.turkyahudileri.com/content/view/730/267/lang.tr/>
- Ayasofya Müzesi, Erişim Tarihi: 28.10.2016
<http://ayasofyamuzesi.gov.tr/tr/content/buyuk-saray-mozaikleri-muzesi>
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Erişim Tarih: 28.10.2016
<http://www.ibttm.org/TR/muze/kolleksiyon/Volume1TR.pdf>

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı, Soyadı	Hakan ÖNGÖREN
Doğum Yeri ve Tarihi	Bismil – 28.08.1991
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Bilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce, Kürtçe, Arapça
Bilimsel Faaliyetler	
İş Deneyimi/Eğitimi	• Turizm İşletmeciliği • Pedagojik Formasyon • Final Eğitim Kurumları Stajyer Öğretmenlik • Polis Meslek Eğitim Merkezi/DİYARBAKIR • Acil Müdahale Eğitimi ve Teknikleri
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Emniyet Genel Müdürlüğü/İstanbul Emniyet Müdürlüğü/Güven Timleri Şube Müdürlüğü
İletişim	
E-Posta Adresi	hackahn1907@gmail.com +90 553 622 3741 / +90 538 461 2916
Tarih	16.12.2016